T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI

LİDER SEÇİMİNDE YÜZ ETKİSİ: KARARSIZ VE PARTİZAN GENÇ SEÇMENLERİN OY TERCİHLERİNE YÖNELİK BİR KARMA YÖNTEM ÇALIŞMASI

(DOKTORA TEZİ)

ANIL KABLANOĞLU

BURSA – 2026

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI

LİDER SEÇİMİNDE YÜZ ETKİSİ: KARARSIZ VE PARTİZAN GENÇ SEÇMENLERİN OY TERCİHLERİNE YÖNELİK BİR KARMA YÖNTEM ÇALIŞMASI

(DOKTORA TEZİ)

ANIL KABLANOĞLU

Danışman:
PROF. DR. M. ERSİN KUŞDİL

BURSA – 2026

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Bilim Dalı'nda 711945002 numaralı Anıl KABLANOĞLU'nun hazırladığı "Lider Seçiminde Yüz Etkisi: Kararsız ve Partizan Genç Seçmenlerin Oy Tercihlerine Yönelik Bir Karma Yöntem Çalışması" başlıklı doktora tezi ile ilgili savunma sınavı, 06/03/2026 günü 15:00-16:00 saatleri arasında yapılmıştır. Alınan cevaplar sonunda adayın başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Leman Pınar TOSUN
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Rüçhan UZ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Sevim CESUR
İstanbul Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

06/03/2026

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum "Lider Seçiminde Yüz Etkisi: Kararsız ve Partizan Genç Seçmenlerin Oy Tercihlerine Yönelik Bir Karma Yöntem Çalışması" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

05/02/2026

Anıl KABLANOĞLU

Adı Soyadı:	Anıl KABLANOĞLU
Öğrenci No:	711945002
Anabilim Dalı:	Psikoloji Anabilim Dalı
Programı:	Psikoloji Doktora Programı
Tezin Türü:	☐ Y. Lisans ☒ Doktora

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 05/02/2026

Tez Başlığı: Lider Seçiminde Yüz Etkisi: Kararsız ve Partizan Genç Seçmenlerin Oy Tercihlerine Yönelik Bir Karma Yöntem Çalışması

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 171 sayfalık kısmına ilişkin, 05/02/2026 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %2 (iki)'dir.

Uygulanan filtrelemeler:
1- Kaynakça hariç
2- Alıntılar hariç/dahil
3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

05.02.2026

Adı Soyadı:	Anıl KABLANOĞLU
Öğrenci No:	711945002
Anabilim Dalı:	Psikoloji
Programı:	Psikoloji Doktora Programı
Statüsü:	☐ Y.Lisans ☒ Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)
Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	Anıl KABLANOĞLU
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Psikoloji
Bilim Dalı	Psikoloji
Tezin Niteliği	*Doktora Tezi*
Sayfa Sayısı	XIX + 241
Mezuniyet Tarihi	06.03.2026
Tez Danışmanı	Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL

Lider Seçiminde Yüz Etkisi: Kararsız ve Partizan Genç Seçmenlerin Oy Tercihlerine Yönelik Bir Karma Yöntem Çalışması

Araştırmalar oy pusulasında aday fotoğraflarının olmasının ya da olmamasının bir siyasi seçimin kaderini etkileyebileceğini göstermektedir. "Lider seçiminde yüz etkisi" (LSYE) olarak isimlendirilebilecek bu fenomen, seçmenlerin adayların görünümlerinden yola çıkarak kişiliğine dair tahminde bulunmasıyla ve bu tahminlerin oy tercihini etkilemesiyle açıklanmaktadır. Özellikle adayların yetkinliğine işaret eden yüz özelliklerinin kültürel ve sosyal çevreden bağımsız olarak seçmenleri bilinçli farkındalıkları dışında etkilediği iddia edilmiş olsa da bu argümanları desteklemeyen kanıtlar da mevcuttur. Bu çalışmada söz konusu çelişkili bulguların literatürdeki yerleşik modelin eksikliklerinden kaynaklandığı iddiasıyla Sosyal Temsiller Kuramı'nı ve Sosyal Kimlik Yaklaşımı'nı temel alan alternatif bir yaklaşım önerilmiştir. Bu alternatif yaklaşıma göre adaylara yönelik yüz değerlendirmeleri grup üyeliğinin bir işlevi olarak değişkenlik gösterecektir. Bu yaklaşımdan yola çıkılarak oluşturulan hipotezler keşfedici sıralı karma yöntem deseni kullanılarak Türkiye siyasi bağlamında test edilmiştir. Çalışma bulguları genç seçmenlerin önemli bir kısmının AKP ve CHP prototipik yüz imgelerini şans düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla birbirlerinden ayırt edebildiğini göstermiştir. Öte yandan bu doğru sınıflandırma oranları genç seçmenlerin grup üyeliğine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bulgular yalnızca yüz tanımanın değil, bu yüzlere yönelik değerlendirmelerle oy tercihi arasındaki ilişkinin de grup üyeliklerine bağlı olarak değişkenlik gösterdiğine işaret etmektedir. Elde edilen bulgular, bu çalışma kapsamında LSYE'yi açıklamak hedefiyle önerilen alternatif modelin işlevselliğine işaret etmektedir.

Ayrıca bu çalışma kapsamında ahlakilik, yetkinlik ve sosyallikle ilişkili kalıpyargısal değerlendirmelerin ölçümü için emik sayılabilecek açık ve örtük ölçüm araçları geliştirilmiş ve yüz algısı çalışmalarında yapay zekâ destekli çizimlerin kullanımının yararlı olacağı ortaya konmuştur. Bulgular hem literatüre hem de uygulamaya dönük olası katkıları bakımından tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yüz etkisi, Oy verme, Sosyal kimlik, Sosyal temsiller, Karma yöntem araştırması

ABSTRACT

Name and Surname	Anıl KABLANOĞLU
University	Bursa Uludağ University
Institution	Institute of Social Science
Field	Psychology
Branch	Psychology
Degree Award	*PhD.*
Page Number	XIX + 242
Degree Date	06.03.2026
Supervisor	Prof. M. Ersin KUŞDİL

Face Effect on Leader Preference: A Mixed-Method Study Toward Undecided and Partisan Young Voters

Research indicates that the presence or absence of candidate photographs on ballot papers can influence the outcome of political elections. This phenomenon, which may be referred to as the *"face effect in leadership selection,"* is explained by voters' tendency to infer candidates' personality traits based on their facial appearance, which in turn shapes their voting preferences. Although it has been argued that facial cues signaling competence influence voters beyond their conscious awareness and independently of cultural or social context, empirical evidence supporting this claim remains inconsistent. This study proposes an alternative approach grounded in Social Representations Theory and the Social Identity Approach, arguing that these conflicting findings stem from the limitations of the dominant models in the literature. According to this alternative approach, face-based evaluations of candidates are expected to vary as a function of group membership. Hypotheses derived from this framework were tested within the Turkish political context using data from young Turkish voters in an exploratory sequential mixed-methods design. Findings revealed that most participants were able to distinguish prototypical face images associated with AKP and CHP at an above-chance level. However, these classification accuracies varied as a function of participants' group membership. Moreover, results indicated that not only facial recognition accuracy but also the relationship between face-based evaluations and voting preferences differed across group identities. Overall, the findings provide empirical support for the proposed model in explaining the face effect in leadership selection. Additionally, this study

developed culturally grounded explicit and implicit measures of stereotypical evaluations related to morality, competence, and sociability, and demonstrated the potential utility of AI-assisted facial image generation in face perception research. The results are discussed in terms of their theoretical and practical implications for the literature.

Keywords: Face effect, Voting behavior, Social identity, Social representations, Mixed-methods

ÖNSÖZ

Dünya bugünlerde yönetici elitlerin merkezinde olduğu ve "skandal" kelimesinin yetersiz kaldığı çeşitli olaylarla çalkalanıyor. Öte yandan, çeşitli raporlar dünyada demokrasilerin gerilemekte olduğunu gösteriyor. Burada durup demokrasinin bir tanımını yapmak gerekir. Bir yönetim biçiminin demokrasi olarak nitelendirilebilmesi için baş yöneticinin (cumhurbaşkanı ve/veya başbakan) seçimle göreve gelmesi, kanun koyucuların (milletvekilleri vb.) seçimle göreve gelmesi, seçimlerde birden fazla siyasi partinin yarışması ve yöneticilerin özdeş kuralların uygulandığı farklı siyasi seçimlerle değişebilmesi gerekmektedir (Przeworski ve ark.; akt., Bormann ve Golder, 2013). Bu yazarlara göre bu dört kriterden birisi bile eksikse o yönetim biçimi demokrasi değil otokrasi veya diktatörlük olarak adlandırılmaktadır. Bu tanım, seçmenin demokrasinin önemli bir bileşeni olduğunu net şekilde vurguluyor. Seçmen, demokrasinin önemli bir bileşeni olduğu kadar, siyasi kararların sonuçlarına da en şiddetli şekilde maruz kalan bileşendir. Öte yandan, seçmen davranışını açıklamaya çalışan bazı bilimsel çerçevelerin seçmenin etkilenen konumunu bilinçli veya bilinçsiz şekilde göz ardı ettiği söylenebilir. Bu çalışmanın odağı olan ve bizim bu tez çalışması kapsamında "lider seçiminde yüz etkisi" olarak isimlendirdiğimiz fenomeni inceleyen araştırmaların önemli bir kısmı da bu eğilimi paylaşmaktadır. Bunlara yönelik detaylı açıklamalar bu tez çalışmasının "Giriş" kısmında sunulmuştur. Değinilen bu yaklaşımların belki de en temel ortak noktası seçmenlerin irrasyonelliğine, yanlılığına ve yanlışlığına yaptıkları vurgu. Demokrasinin sorunları ağır çoğunlukla seçmenin üstüne yüklenirken, bugün seçmenin pozisyonunun fail olmaktan çok mağdur olduğu daha görünür hâle geliyor. Augoustinos (1999, s. 303) bu çerçeveleri "kurbanı suçlayıcı açıklamalar" olarak tanımlıyor. Öte yandan bu tez çalışması, yine bu tezin "Giriş" kısmında detaylı biçimde tartışıldığı üzere, söz konusu çerçevelerin görgül verilere tutarlı bir açıklama getirmekte güçlük yaşadığı gözleminden hareketle kurgulanmıştır. Bu tez çalışmasının bulguları en azından -bu çalışmanın nicel kısmının örneklemini oluşturan- Türkiye'deki genç seçmenlerin oy tercihlerinin "ahlak" ve dolayısıyla anlam arayışı çerçevesinde ele alınabileceğine işaret etmektedir. Öte yandan, Batılı bilimsel literatürde "ahlak/etik" kavramının sosyal davranış üzerindeki rolüne yönelik artan ilgi, bu arayışın yalnızca Türkiye'deki genç seçmenlerle sınırlı

olmayabileceğine işaret ediyor. Bu çalışmanın bulgularının Türkiye'deki ve dünyadaki sözü edilen arayışa bir katkısının olacağını umuyorum.

Sosyal psikolojiye ve ötesinde belirli toplumsal meselelere yönelik bazı önemli çözümler sunabilme potansiyeli olduğu söylenebilecek bu çalışmaya 1002-A Hızlı Destek Modülü kapsamında 124K196 proje numarasıyla destekleyen TÜBİTAK'a katkıları için teşekkürlerimi borç bilirim. TÜBİTAK'ın materyal desteği çalışmanın daha kolay yürütülmesini sağlarken kurumsal güvenilirliği katılımcıların çalışmaya katılmaya gönüllü olmalarını şüphesiz kolaylaştırdı. Bu vesileyle projeye bursiyer olarak dahil olan Psk. Aybüke GÖRGÜLÜ'ye ve Psk. Aybüke DEMİRER'e de emekleri için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Leman Pınar TOSUN'a, Prof. Dr. Rüçhan UZ'a, Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU'na ve Prof. Dr. Sevim CESUR'a tez savunma jürimde yer almayı kabul ettikleri için teşekkür ederim. Prof. Dr. Leman Pınar TOSUN ve Prof. Dr. Rüçhan UZ tez izleme komitelerimde de yer aldılar, yorum ve önerileriyle bu tezin gelişmesine değerli katkılar sağladılar.

Veri toplama sürecine katkı sağlayan pek çok kişi oldu. Şüphesiz, öncelikle bu çalışmanın mümkün olmasını sağlayan en önemli faktörlerden birisi olan tüm *isimsiz* katılımcılara teşekkür etmem gerekir. İsim sırasıyla Dr. Öğr. Üyesi Bahadır OKTAY, Arş. Gör. Çağdaş KIZGUT, Arş. Gör. Dilan POLAT, Prof. Dr. Ebru TAYSİ, Dr. Öğr. Üyesi Fatma YILDIRIM, Dr. Öğr. Üyesi Gonca NEBİOĞLU, Psk. Irmak KIZGUT, Dr. Öğr. Üyesi Kenan ALPARSLAN, Dr. Öğr. Üyesi Müge KADEMLİ, Dr. Öğr. Üyesi Nezih TATLICAN, Arş. Gör. Dr. Yasemin CAMCI, Arş. Gör. Yusuf TOPÇU, Dr. Öğr. Üyesi M. Zuhal BAYDAR ve katılımcılara ulaşmamda yardımı dokunan diğer kişiler… Bu tez çalışmasının tamamlanması kolektif bir emeğin ürünüydü. Hepsine minnettarım. Yine veri toplama sürecine sağladıkları kolaylıklardan dolayı Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dekanlığı ile Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığına teşekkür ederim. Odak grup sürecini yürütmemde mekân ve katılımcı desteği sağlayan AKP ve CHP Isparta Gençlik Kollarına teşekkürlerimi borç bilirim. Sayelerinde önemli bir deneyim kazanma imkânı buldum.

Annem Fatma KABLANOĞLU, babam Ayhan KABLANOĞLU ve ablam Aslı İĞNECİ de yalnızca duygusal destek sağlamakla yetinmeyip aynı zamanda katılımcılara ulaşabilmem için ellerinden geleni yaptılar. Yine eşim Psk. Elif YAMAN KABLANOĞLU yalnızca katılımcılara ulaşmamı sağlamakla kalmadı, yazın sıcak/kışın soğuk demeden benimle veri toplamak için aktif olarak çalıştı. Bununla yetinmedi, kendi yüksek lisans tezi yoğunluğunun içinde, tüm bu sürece hem maddi hem de duygusal destek sağladı. Dr. Öğr. Üyesi Gamze ÖZDEMİR PLANALI ve Arş. Gör. Sercan KARLIDAĞ bu süreçte fiziksel katkılarına ek olarak zihinsel katkılar da sundular. Tüm katkıları için yukarıda saydığım kişilere teşekkür etmek isterim.

Son teşekkürümü ise Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL'e ayırdım. Kendisinden yıllar boyunca sürekli yeni şeyler öğrendim ama belki de en önemlisi, öğrenmeyi öğrendim. Kendisini tarif ederken aklıma Umberto Eco'nun kaleminden dökülen şu sözler geliyor: "…Ve bilgileriyle dünyaya ün salmış insanları şaşkına döndürecek bir şeye sahip olan bir adamın çömezi olduğum için övünç duydum.[1]". Bana bu hissi yaşama imkânı sunduğu için kendisine minnet duyuyorum.

Anıl KABLANOĞLU
05.04.2026

[1] Eco, U. (2019). *Gülün adı* (Ş. Karadeniz, Çev.). Can Yayınları. Orijinal basım tarihi: 1980

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ ..... İ
ÖZET ..... İ
ABSTRACT ..... İİİ
ÖNSÖZ V
İÇİNDEKİLER ..... Vİİİ
TABLOLAR ..... Xİ
ŞEKİLLER ..... Xİİ
KISALTMALAR VE SEMBOLLER ..... Xİİİ
1 GİRİŞ 15
1.1 Gerçek Dünyada Lider Seçiminde Yüz Etkisi **16**
1.2 Oy Verme Davranışı **17**
1.2.1 Oy Verme Davranışını Etkileyen Faktörler 18
1.2.1.1 Siyasi Tercihleri Etkileyen Faktörler 18
1.2.1.2 Oy Verme Davranışını Etkileyen Faktörler 23
1.2.2 Açık, Örtük, Tek Kutuplu ve Çelişik Nitelikli Tutumlara Yönelik Kavramsallaştırmalar 25
1.2.2.1 Tek Kutuplu ve Çelişik Nitelikli Kalıpyargılar 26
1.2.2.2 Açık ve Örtük Tutumlar 28
1.2.3 Partizan ve Kararsız Seçmen Davranışlarının Ayrıştırılmasına Yönelik Tartışmalar 30
1.3 Yüz Etkisi ve Oy Verme Davranışı **32**
1.3.1 Yüz Etkisi 33
1.3.1.1 Lider Seçiminde Yüz Etkisi 34
1.3.1.1.1 Lider Seçiminde Yüz Etkisine Yönelik Açıklamalar 37
1.3.1.1.2 Lider Seçiminde Yüz Etkisine Yönelik Alternatif Bir Açıklama 51
1.4 Mevcut çalışma **70**
1.4.1 Nitel Aşama 72
1.4.1.1 Birinci Basamak 72
1.4.1.2 İkinci Basamak 73
1.4.1.3 Üçüncü Basamak 74
1.4.2 Nicel Aşama 74
2 YÖNTEM 79
2.1 Nitel Aşama **79**
2.1.1 Birinci Basamak 80
2.1.1.1 Örneklem 80
2.1.1.2 Örneklem için dışlama kriterleri 81
2.1.1.3 Materyal 83
2.1.1.3.1 Onam formu 83
2.1.1.3.2 Sözel çağrışım görevi 83
2.1.1.3.3 Grupla özdeşleşme ölçeği 83
2.1.1.3.4 Demografik bilgi formu 84
2.1.1.3.5 Katılım sonrası bilgilendirme formu 84
2.1.1.4 İşlem 84
2.1.1.5 Veri Analizi 85
2.1.1.6 Bulgular 86
2.1.1.6.1 Betimsel istatistikler 86

2.1.1.6.2 Sosyal temsillerin yapısına yönelik incelemeler 89
2.1.1.6.3 Sosyal temsillerin olumluluğuna yönelik incelemeler 89
2.1.1.6.4 Sosyal temsillerin içeriğine yönelik incelemeler 91
2.1.1.6.5 Benzerlik Analizi Bulguları 94
2.1.1.7 Tartışma 102
2.1.2 İkinci Basamak 109
2.1.2.1 Örneklem 109
2.1.2.1.1 Örneklem için dışlama kriterleri 109
2.1.2.2 Materyal 109
2.1.2.2.1 Onam formu 109
2.1.2.2.2 Türetilmiş sözel çağrışım görevi 109
2.1.2.2.3 ChatGPT yapay zekâ aracı 110
2.1.2.2.4 Katılım sonrası bilgilendirme formu 110
2.1.2.3 İşlem 111
2.1.2.4 Bulgular ve Tartışma 113
2.1.3 Üçüncü Basamak 116
2.1.3.1 Materyal ve İşlem 116
2.1.3.2 Bulgular 117
2.1.3.3 Tartışma 118
2.2 Nicel Aşama 119
2.2.1 Örneklem 119
2.2.2 Örneklem için dışlama kriterleri 121
2.2.3 Materyal 122
2.2.3.1 Onam formu 122
2.2.3.2 Demografik Bilgi Formu 122
2.2.3.3 Kalıpyargısal Değerlendirmeye Yönelik Örtük Ölçümler 122
2.2.3.4 Kalıpyargısal Değerlendirmeye Yönelik Açık Ölçüm Aracı 124
2.2.3.5 Grupla Özdeşleşme Ölçeği 126
2.2.3.6 Oy Tercihlerini Belirleme ve Tahmin Görevi 126
2.2.3.7 Katılım Sonrası Bilgilendirme Formu 127
2.2.4 İşlem 127
2.2.5 Veri Analizi 127
2.2.6 Bulgular 129
2.2.6.1 Betimsel istatistikler 129
2.2.6.2 Tahmin görevi 132
2.2.6.3 Korelasyon analizleri 135
2.2.7 Ortalamalar arası farklar 141
2.2.7.1 Açık ölçümlerdeki gruplar arası farklılıklar 141
2.2.7.2 Örtük ölçümlerdeki gruplar arası farklılıklar 145
2.2.7.3 Grupların iç gruba ait prototipik yüz imgelerine yönelik ahlakilik değerlendirmelerinin diğer kalıpyargısal değerlendirme boyutu ortalamalarıyla grup içinde kıyaslanması 147
2.2.7.4 Örtük ölçümlerdeki grup içi farklılıklar 149
2.2.8 Hiyerarşik regresyon analizleri 150
2.2.9 Seçmen gruplarının prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihlerinin incelenmesi 160
2.2.10 Lojistik regresyon analizleri 162
2.3 Tartışma 165

2.3.1 Kalıpyargısal Değerlendirme Ölçüm Aracına Yönelik Çıkarımlar 166
2.3.2 Yüz Tanıma Performansına Yönelik Çıkarımlar 167
2.3.3 Grup İmgelerine Yönelik Kalıpyargısal Değerlendirmeler 169
2.3.4 Seçmenlerin Oy Tercihini Yordayan Kalıpyargısal Değerlendirmelere İlişkin Çıkarımlar 171
2.3.5 Seçmenlerin Oy Verme Olasılıklarını Artıran Kalıpyargısal Değerlendirmeler 174
2.3.6 Sonuç 175
3 GENEL TARTIŞMA 177
3.1 Bulguların Yerleşik Model ve Önerilen Alternatif Yaklaşım Çerçevesinde Kıyaslanması 178
3.2 Bulguların Sosyal Kimlik Yaklaşımı ve Sosyal Temsiller Kuramı Çerçevesinde Yorumlanması 180
3.3 Bulguların Kalıpyargısal Değerlendirme Boyutları Çerçevesinde Yorumlanması 182
3.4 Bulguların Türkiye'nin Siyasi Bağlamı Çerçevesinde Yorumlanması 185
3.5 Sonuç 189
3.6 Sınırlılıklar 191
4 SONUÇ VE ÖNERİLER 194
KAYNAKÇA 196
EKLER 224
Ek-1-Onam Formu (Birinci Basamak) 224
Ek-2-Sözel Çağrışım Görevi 226
Ek-3-Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu İçin Grupla Özdeşleşme Ölçeği 228
Ek-4- Cumhuriyet Halk Partisi Grubu için Grupla Özdeşleşme Ölçeği 229
Ek-5- Birinci Basamak İçin Demografik Bilgi Formu 230
Ek-6- Katılım Sonrası Bilgilendirme Formu (Birinci Basamak) 232
Ek-7- Etik Kurul Onayı 235
Ek-8- Onam Formu (İkinci Basamak) 236
Ek-9- Katılım Sonrası Bilgilendirme Formu (İkinci Basamak) 238
Ek-10- Jüri Değerlendirme Formu 240
Ek-11- Onam Formu (Nicel Aşama) 243
Ek-12- Kısa Örtük Çağrışım Testi Uygulaması 245
Ek-13- Kalıpyargısal Değerlendirmeye Yönelik Açık Ölçüm Aracı 246
Ek-14-Oy Tercihi Görevi 247
Ek-15-İmge Tahmin Görevi 248
Ek-16- Katılım Sonrası Bilgilendirme Formu (Nicel Aşama) 249
EK-17-Özgeçmiş 252

TABLOLAR

Tablo 1. *Veri Toplama Sürecinin ve Türkiye'deki Siyasi Gelişmelerin Kronolojik Sırası* 80
Tablo 2. *Tüm Örneklemin ve Grupların İyi ve Kötü Lider Sosyal Temsillerine Yönelik Nadirlik ve Çeşitlilik İndeksleri* 89
Tablo 3. İyi ve kötü lider sosyal temsilleri için grupların olumluluk ortalamaları ve standart sapmaları 90
Tablo 4. *Odak grup katılımcılarının yapay zekâ aracıyla üretilen yüzlere yönelik uzlaşı düzeyleri ve kelime temelli değerlendirmeleri.* 114
Tablo 5. *Üç Değerlendiricinin Hemfikir Olmasıyla Belirlenen "Kalıpyargısal Değerlendirme Ölçüm Aracı" İçin Kelime Listesi ve Temsil Sıklıkları.* 118
Tablo 6. *Çalışmanın Hipotezleri ve Hangi İstatistiksel Teknikler Kullanılarak Analiz Edileceğine İlişkin Açıklamalar* 128
Tablo 7. Nicel Aşamadaki Değişkenlerin Her Grup İçin Ortalama ve Standart Sapmaları 133
Tablo 8. *Tahmin Görevlerine İlişkin Doğru Sınıflandırma Yüzdeleri ve X^2 İstatistikleri* 134
Tablo 9. *Genel Örneklemde Değişkenler Arasındaki İlişkiler* 136
Tablo 10. *Kararsız Seçmenler İçin Tercih ve Kriter Gruplarında Değişkenler Arasındaki İlişkiler* 137
Tablo 11. *CHP Seçmenleri ve CHP Partizanları Gruplarında Değişkenler Arasındaki İlişkiler* 139
Tablo 12. *AKP Seçmenleri ve AKP Partizanları Gruplarında Değişkenler Arasındaki İlişkiler* 140
Tablo 13. *Açık ve Örtük Kalıpyargısal Değerlendirme Boyutlarına Yönelik Gruplararası ve Grup İçi Farklılıklar İçin Özet Tablosu* 142
Tablo 14. *Genel Örneklemde AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi* 152
Tablo 15. *AKP Seçmenlerinde AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi* 153
Tablo 16. *AKP Partizanlarında AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi* 154
Tablo 17. *CHP Seçmenlerinde AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi* 156
Tablo 18. *CHP Partizanlarında AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi* 157
Tablo 19. *Kararsız Seçmenler Tercih Grubunda AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi* 158
Tablo 20. *Kararsız Seçmenler Kriter Grubunda AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi* 159
Tablo 21. *Seçmenlerin Oy Verme Olasılıklarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Multinominal Lojistik Regresyon Analizi.* 163
Tablo 22. *Çalışmanın Hipotezleri ve Desteklenme Durumlarının Özeti* 164

ŞEKİLLER

Şekil 1. Prototip Analiziyle Elde Edilen Dört Temsil Bölgesi 59
Şekil 2. Katılımcıların eğitim durumları (Nitel Aşama - Birinci Basamak) 81
Şekil 3. *Katılımcıların İkamet Ettikleri Şehirlerin Türkiye Haritasındaki Dağılımı (Nitel Aşama - Birinci Basamak)* 82
Şekil 4. Katılımcıların 2023 Genel Seçimlerinde Oy Tercihleri (Nitel Aşama - Birinci Basamak) 87
Şekil 5. Katılımcıların Bugün Bir Genel Seçim Olsa Oy Tercihleri (Nitel Aşama - Birinci Basamak) 88
Şekil 6. Katılımcıların Bugün Bir Cumhurbaşkanlığı İkinci Tur Seçimi Olsa Oy Tercihleri (Nitel Aşama - Birinci Basamak) 88
Şekil 7. Genel Örneklemin İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları 92
Şekil 8. AKP ve CHP Partizan Gruplarının İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları 93
Şekil 9. Kararsız Seçmenler Grubunun İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları 94
Şekil 10. Genel Örneklemin Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları 95
Şekil 11. AKP ve CHP Partizan Gruplarının Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları 96
Şekil 12. Kararsız Seçmenlerin İyi ve Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları 97
Şekil 13. Genel Örneklemin İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları 98
Şekil 14. AKP Partizan Grubunun İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları 99
Şekil 15. CHP Partizan Grubunun İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları 100
Şekil 16. Kararsız Seçmenler Grubunun İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları 101
Şekil 17. Genel Örneklemin Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları 103
Şekil 18. AKP Partizan Grubunun Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları 104
Şekil 19. CHP Partizan Grubunun Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları 105
Şekil 20. Kararsız Seçmenler Grubunun Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları 106
Şekil 21. GPT-4o ile Üretilmiş AKP ve CHP İçin Parti İmgeleri 114
Şekil 22. Katılımcıların Eğitim Görmekte Olduğu Üniversiteler 120
Şekil 23. Katılımcıların Eğitim Görmekte Olduğu Bölümler 121
Şekil 24. *Örtük çağrışım testi için uygulama içi ekran görüntüleri* 123
Şekil 25. Katılımcıların 2023 Genel Seçimlerinde Oy Tercihleri 130
Şekil 26. Katılımcıların "Bugün Bir Genel Seçim Olsa" Oy Tercihleri 130
Şekil 27. Katılımcıların "Bugün Bir Cumhurbaşkanlığı İkinci Tur Seçimi Olsa" Oy Tercihleri 131

KISALTMALAR VE SEMBOLLER

AKP : Adalet ve Kalkınma Partisi
akt. : Aktaran
ANOVA : Gruplar arası ortalama farklarının istatistiksel olarak anlamlılığını test eden analiz yöntemi, varyans analizi
bkz. : Bakınız
CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
CFI : Model uyumunu bağımsız modelle karşılaştırmalı olarak gösteren indeks (*Comparative Fit Index*)
d : İki grup ortalaması arasındaki farkın standart sapma cinsinden büyüklüğünü gösteren etki büyüklüğü, Cohen's *d*
D : Çeşitlilik indeksi (*Diversity Index*)
DEM Parti : Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi
Exp(b) : Lojistik regresyonda, katsayının üstel dönüşümüyle elde edilen olasılık oranı (*odds ratio*)
f : Frekans (Sıklık) değeri
F : Gruplar arası ve grup içi varyansın oranını gösteren test istatistiği
F_{ch} : Hiyerarşik regresyon analizinde, modele eklenen değişkenlerin açıklanan varyanstaki artışının anlamlılığını gösteren F istatistiği, *F* değişim istatistiği
GA : Parametrenin gerçek değerinin belirli bir güven düzeyinde (örn., %95) yer almasının beklendiği aralık, güven aralığı
GFI : Model-veri uyumunu gösteren indeks (*Goodness of Fit Index*)
GÖÖ : Grupla Özdeşleşme Ölçeği
H : Nadirlik indeksi (*Hapax Index*)
IRaMuTeQ : Interface de R pour les Analyses Multidimensionnelles de Textes et de Questionnaires (Metinlerin ve soru listelerinin çok boyutlu analizi için R istatistik programı arayüzü)
İYİ : İyi Parti
KSK : Kendini Sınıflandırma Kuramı
LSYE : Lider seçiminde yüz etkisi
MANOVA : Birden fazla bağımlı değişken için gruplar arası ortalama farklarını birlikte test eden analiz yöntemi, çok değişkenli varyans analizi
MHP : Milliyetçi Hareket Partisi
ms. : Milisaniye
N : Toplam örneklem büyüklüğü
n : Alt gruplara ait örneklem büyüklüğü
Nagelkerke R^2 : Lojistik regresyonda modelin açıklayıcılığını gösteren, düzeltilmiş sözde R^2 ölçüsü
Ort. : Değerlerin toplamının gözlem sayısına bölünmesiyle elde edilen merkezi eğilim ölçüsü, ortalama
ÖÇT : Örtük çağrışım testi
örn. : Örneğin
p : Sıfır hipotezi doğruyken gözlenen sonucun ortaya çıkma olasılığı, anlamlılık değeri.
r : İki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin yönünü ve gücünü gösteren korelasyon katsayısı

R^2	: Bağımlı değişkendeki varyansın, bağımsız değişken(ler) tarafından açıklanan oranı
R^2_{ch}	: Hiyerarşik regresyon analizinde modele eklenen değişkenlerin açıklanan varyansta sağladığı artış
RMSEA	: Modelin yaklaşık uyum hatasını gösteren indeks (*Root Mean Square Error of Approximation*)
s.	: Sayfa sayısı
sd	: Serbestlik derecesi
SES	: Sosyo-ekonomik statü
SKK	: Sosyal Kimlik Kuramı
SKY	: Sosyal Kimlik Yaklaşımı
SRMR	: Gözlenen ve tahmin edilen değerler arasındaki ortalama farkı gösteren indeks (*Standardized Root Mean Square Residual*)
SS	: Değerlerin ortalama etrafındaki yayılımını gösteren ölçü, standart sapma
STK	: Sosyal Temsiller Kuramı
t	: İki ortalama arasındaki farkın anlamlılığını test eden bir istatistik
V	: MANOVA'da gruplar arası farkların çok değişkenli düzeyde anlamlılığını test eden bir istatistik, Pillai's Trace
vd.	: Ve diğerleri
Wald X^2	: Regresyonda bir yordayıcı katsayısının anlamlılığını test eden istatistik
Z	: Bir değerin dağılım ortalamasından kaç standart sapma uzaklıkta olduğunu gösteren ölçü
α	: Tip I hata (gerçekte doğru olan sıfır hipotezini reddetme) olasılığı
ß	: Tip II hata (gerçekte yanlış olan sıfır hipotezini reddetmeme) olasılığı
η^2	: Toplam varyansın, bağımsız değişken tarafından açıklanan oranını gösteren etki büyüklüğü, eta-kare
X^2	: Gözlenen ve beklenen değerler arasındaki farkın büyüklüğünü gösteren test istatistiği, ki-kare

1 GİRİŞ

"*Uğursuz yüzler. Yoksa uğursuz olan yalnızca benim bakışım, rastgele belirtileri korkunç bir sonul mozaiğin parçaları olarak yeniden oluşturma biçimim miydi?*"
-Umberto Eco, *Foucault Sarkacı*

Bu tez çalışmasında lider seçiminde yüz etkisi (LSYE) olarak isimlendirilen fenomen, insanların siyasi seçimlerde diğerlerine kıyasla bir adayın yüz görünümünden kaynaklı oy avantajı elde etmesini tanımlamak için kullanılmaktadır. Literatürdeki hâkim yaklaşıma göre LSYE kararsız seçmenlerin oy tercihlerini yönlendirebilmektedir (Ballew ve Todorov, 2007; Hart vd., 2011). Bu etkinin seçmenlerin kültürlerinden veya grup üyeliklerinden bağımsız olarak (Mannetti vd., 2016; Sussman vd., 2013) ve bilinçli farkındalıkları dışında gerçekleştiği ileri sürülmektedir (Olivola ve Todorov, 2010). Öte yandan, farklı kültürler (örn., Chen vd., 2016) ve hatta seçmen grupları (örn., Unkelbach vd., 2023) için adaylara oy kazandırabilecek kişilik değerlendirmelerinin kayda değer bir çeşitlilik sergileyebildiğine işaret eden çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmanın ana amacı söz konusu çelişkili bulguları da açıklayabilecek alternatif bir çerçeve sunmak ve bu çerçeveden hareketle geliştirilen hipotezleri Türkiye'nin siyasi bağlamında sınamaktır. Çalışmanın temel varsayımı, LSYE'nin yalnızca kararsızları değil seçimleri netleşmiş olan seçmenleri de etkilediği düşüncesinden hareketle, partizan ve kararsız seçmen gruplarının liderliğe ve dolayısıyla ideal liderin nasıl göründüğüne yönelik algılarının birbirinden ayrıştığı şeklindedir. Dolayısıyla insanlar oy tercihlerini mevcut adayları bu lider sosyal temsillerine uygunlukları üzerinden değerlendirerek belirleyeceklerdir.

Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen araştırma nitel ve nicel basamaklardan oluşan "keşfedici sıralı karma desen" (*exploratory sequential mixed design*) yöntemiyle tasarlanmıştır (Creswell ve Plano Clark, 2017). Çalışmanın ana hedefleri arasında kalıpyargısal değerlendirmelerin (ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik) genç seçmenlerin siyasi seçimlerdeki lider tercihlerini açık ve örtük ölçümlerde yordayıp yordamadığını incelemek de yer almıştır. Çalışmanın nitel aşamasının birinci basamağında AKP'li ve CHP'li partizan seçmenlerle kararsız seçmenlerin "iyi" ve "kötü" lider sosyal temsillerinin içeriği incelenmiş; özellikle ahlakilikle ilişkili ifadelerin hem iyi hem de

kötü lider sosyal temsillerinin merkezi unsurlarını oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca, temsil içeriklerine yönelik incelemeler bu grupları benzer kılan ve birbirlerinden ayrıştıran lider özelliklerinin neler olduğunu göstermiştir. Nitel aşamanın ikinci basamağında AKP'yi ve CHP'yi yansıtan prototipik yüz imgeleri başarıyla çizilmiş, üçüncü basamağında ise örtük (bilinçli farkındalık dışında) ve açık (bilinçli farkındalık düzeyinde) kalıpyargısal değerlendirme ölçüm araçları oluşturulmuştur. Çalışmanın nicel aşamasındaki bulgular prototipik yüz imgelerinin toplumda yaygın biçimde doğru şekilde sınıflandırılabildiğine ve hem sınıflandırma başarısının hem de seçmenlerin oy tercihini etkileyen kalıpyargısal değerlendirme boyutlarının grup üyeliklerinin bir işlevi olarak değişkenlik gösterdiğine işaret etmiştir. Dolayısıyla nicel aşama bulgularından hareketle bu çalışmada önerilen alternatif modelin açıklama gücünün yerleşik sosyal biliş modeline kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir. Seçmenlerin bir prototipik yüz imgesine yönelik oy olasılıklarını ise özellikle ahlakilikle ilişkili değerlendirmelerin artırdığı görülmüştür. Çalışmanın bulguları literatüre olası katkıları çerçevesinde tartışılmıştır. Çalışma çıktılarının hem seçmenlerin oy tercihlerini belirleyen sosyal psikolojik etkenlerin daha detaylı şekilde anlaşılabilmesi hem de kamuoyu araştırmaları gibi uygulamaya dönük çabalar açısından katkılar sunabileceği öngörülmektedir.

1.1 Gerçek Dünyada Lider Seçiminde Yüz Etkisi

Bir kişinin yüzünün onun kişiliği hakkında önemli ipuçları sunabileceği fikri yaygın bir düşüncedir. Bu fikir, Türkçede "yüzü güzel olanın huyu da güzel olur" gibi atasözlerine dahi konu olmuştur. Modern çağlarda insan yüzünden kişiliğini tanımlama çabası Johan Kaspar Lavater tarafından bir "bilimsel uğraş" iddiasıyla[2] temellendirilmiştir (Britannica, 2026). Osmanlı'da ise Halit Ziya Uşaklıgil tarafından 1894 yılında "Ruhun Lisanı: İlm-i Sîma" isminde bir kitap yazılmıştır. Uşaklıgil kitabında alın, ağız, burun ve göz gibi yapıların şekillerinin ve yüzdeki konumlarının insanın kişiliği hakkında neler söylediğini açıklamaya çalışmıştır (Uşaklıgil, 1894/2017). Her ne kadar bu türden kişilik çıkarımları ile çıkarımda bulunulan kişinin performansı arasında ilişki yok gibi görünse de (Giacomin ve Rule, 2020) etkileşim esnasında insanların ilk izlenim oluşturmak amacıyla bu türden çıkarımlara başvurdukları ve bu çıkarımların çeşitli sosyal davranışlara temel

[2] Günümüzde bu uğraş *sahte bilim* (*pseudoscience*) olarak kabul edilmektedir.

oluşturabildiği (Hassin ve Trope, 2000) anlaşılmaktadır. Oy tercihi de bunlardan birisidir (Todorov vd., 2005).

Siyasi seçimlerde adayların oy pusulalarında yer alan fotoğraflarındaki görünümlerine özel bir önem verdikleri bilinmektedir. Bu konuda profesyonel destek almanın siyasi alanda artık alışılagelmiş bir uygulama olduğu açıktır[3]. Araştırmalar, oy pusulalarında yer alan fotoğrafların adayların tanınmasını kolaylaştırmanın ötesinde işlevlere de sahip olabileceğine, özellikle de adayın kişilik özellikleri hakkında ipuçları vererek seçmenlerin oy tercihlerini şekillendirebildiğine işaret etmektedir (örn., Todorov vd., 2005). Seçim sonuçlarında adaylar arası oy farkının %1,2 ile %11,97'lik bir kısmının adayların yüz özelliklerindeki farklılıklarla açıklanabileceği ileri sürülmektedir (Herrmann ve Shikano, 2020; Jäckle vd., 2020). Öte yandan, özellikle kararsız seçmenlerin tercihleriyle bağlantılı olabileceği iddia edilen (örn., Ballew ve Todorov, 2007) bu olgu bilindiği kadarıyla ülkemizde henüz ele alınmamıştır Örneğin KONDA Genel Müdürü Aydın Erdem Türkiye'de kararsız seçmenlerin oy tercihlerinin anlaşılabilmesi için yeterli bir modelin henüz ortaya konamadığını vurgulamaktadır (Flu TV, 2023). Bu doğrultuda; bu tez çalışmasında öncelikle oy verme davranışına ve seçmen gruplarına yönelik sosyal psikolojik açıklamalar incelenmiş, LSYE tanıtılmış ve ardından tez çalışması kapsamında önerilen alternatif model açıklanmıştır.

1.2 Oy Verme Davranışı

Seçmenler oy verme örüntüleri bakımından çoğunlukla iki grup altında sınıflandırılmaktadır (Smidt, 2017). Partizan seçmenler (*partisan/decided voters*) olarak isimlendirilen ilk grup seçmen oy verme tercihleri bakımından tutarlı bir örüntü sergilemektedir. Destekledikleri siyasi partiyle uyumlu bir dünya görüşüne sahip olan bu seçmenlerin farklı seçimlerdeki oy tercihleri öngörülebilir biçimde destekledikleri parti lehine olmaktadır. Smidt'e göre ikinci grup olan kararsız seçmenlerin (*undecided/floating voters*) oy verme tercihlerinde ise daha tutarsız bir örüntü gözlenmektedir. Buna göre aynı

[3] Hatta söz konusu fotoğrafların kimi zaman tartışma konusu oldukları da görülmektedir. Örneğin Türkiye'de 2023'te gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçiminde Recep Tayyip Erdoğan yeni bir fotoğraf kullanmak yerine 2014'teki ve 2018'deki seçimlerde de kullandığı fotoğrafıyla oy pusulasında yer almış ve bu durum çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir ("Seçimler Geçiyor, Erdoğan Değişmiyor: Oy Pusulasındaki Erdoğan 59 Yaşında", 2023).

seçim döneminde veya takip eden seçimlerde oy tercihi değişkenlik gösteren seçmenler bu grup altında sınıflandırılmaktadır.

Sosyal psikoloji araştırmaları çoğunlukla seçmenlerin -ve özellikle partizan seçmenlerin- neden başka bir partiyi değil de belirli bir partiyi tercih ettiklerini açıklamayı hedeflemektedir. Öte yandan seçmenlerin oy tercihlerindeki değişkenliklerini ya da kararsızlıklarını açıklamayı hedefleyen tutarlı modellerin olmadığı belirtilmektedir (örn., Arcuri vd., 2008). Bu kısımda önce seçmenlerin bir partiyi ya da diğerini seçmesini etkilediği düşünülen faktörler tanıtılacak; ardından kararsız ve partizan seçmenler arasındaki farklara yönelik bazı açıklamalar aktarılacaktır.

1.2.1 Oy Verme Davranışını Etkileyen Faktörler

1.2.1.1 Siyasi Tercihleri Etkileyen Faktörler

Sosyal psikoloji araştırmaları tarihsel olarak incelendiğinde özellikle bir insanın sağ veya sol ideolojileri benimsemelerine yol açan faktörlerin neler olduğuna odaklanıldığı görülmektedir. İnsanların nasıl nasyonel sosyalist veya faşist ideolojileri benimsedikleri ve bu türden ideolojileri savunan Nasyonel Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nazi Partisi) gibi partileri destekledikleri sosyal psikoloji araştırmalarının tarihsel gelişiminde önemli bir başlangıç noktası olmuştur. Bu ayrımın 1970'lere kadar özellikle insanların kişilik özellikleriyle veya çeşitli kişisel eğilimleriyle açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir (bkz., Duckitt, 1992).

Bu konudaki ilk kuramsal açıklamalardan birisi Adorno ve meslektaşları (1950) tarafından geliştirilmiştir. Bu açıklamaya göre Nazi destekçileri, Protestan iş ahlakı gibi bazı ideolojik ve kültürel faktörlerce şekillenen disiplinli aile yapısının içerisinde yetişmektedir. Böylece bu kişiler araştırmacıların "yetkeci kişilik (*authoritarian personality*)" şeklinde tanımladıkları belirli bir kişilik örüntüsü geliştirmektedir. Dolayısıyla bu yetkeci kişiler kendi dünya görüşünü paylaşan yerleşik kurum ve otorite figürlerinin katı destekçileri hâline gelmektedir. Öte yandan, bu figürlerin cezalandırıcı ve disiplinli yapılarının bir sonucu olarak gelişen öfkelerini ise otorite tarafından hedef gösterilen dezavantajlı gruplara yansıtmaktadır. Bu kuram sahip olduğu çeşitli teorik ve

yöntemsel sorunlar nedeniyle gözden düşse de kuramın fikirsel mirasçıları oy tercihi ve ideoloji gibi konulara yönelik sosyal psikolojik açıklamalarda önemli bir yer edinmeyi sürdürmektedir (Duckitt, 2015).

Yetkeci kişilik geleneğinin mirasçılarından ilki Altemeyer'in (1998) "sağ-kanat yetkeciliği (*right-wing authoritarianism*)" kavramıdır. Altemeyer gelenekçi, itaatkar ve yerleşik otoritelerin hedef gösterdiği kimselere karşı saldırganca eylemlerde bulunmaya istekli kimseleri sağ-kanat yetkecisi olarak tanımlamıştır. Araştırmacı bu kişilerin ekonomik ve politik olarak muhafazakâr/sağcı dünya görüşüne sahip olduklarını belirtmektedir. Yetkeci kişilik geleneğinin bir diğer mirasçısı ise Pratto ve meslektaşları (1994) tarafından öne sürülen "sosyal baskınlık yönelimi (*social dominance orientation*)" kavramıdır. Bu yönelim, kişinin kendi grubunun konumundan bağımsız şekilde genel olarak toplumsal hiyerarşiyi artıran ideolojileri ve politikaları desteklemekle kendini belli etmektedir. Araştırmacılar, sağ-kanat yetkeciliğine benzer şekilde, sosyal baskınlık yöneliminin de sağ ekonomik ve politik dünya görüşünü benimsemeye yol açtığını göstermiştir (Altemeyer, 1998; Pratto vd., 1994).

Demokratik sistemlerde çeşitli politik partileri veya adayları destekleyen insanların arasındaki bireysel farklılıklara yönelik ilk sistematik incelemelerden birisini Rokeach (1973) yapmıştır. Rokeach insanların sahip olabileceği değerleri varoluşun nihai hedeflerini yansıtan "amaç değerleri (*terminal values*)" ve bu amaçlara ulaşabilmek için benimsenebilecek davranışsal kılavuzları yansıtan "araçsal değerler (*instrumental values*)" olarak iki sınıfa ayırmıştır. Amaç değerleri bireysel ve sosyal olmak üzere; araçsal değerler ise ahlak ve yetkinlik olmak üzere iki alt boyuta ayrıştırılmaktadır. Rokeach bireysel değerler ile sosyal değerler arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu savunmaktadır. Amaçsal değerlerde böyle bir ilişki bulunmamakla birlikte ahlaki değerlerin ihlalinin suçluluk ve vicdani rahatsızlık hissi; yetkinlik değerlerinin ihlalinin ise utanç hissi oluşturacağı öne sürülmektedir (Rokeach, 1973; Rokeach ve Ball-Rokeach, 1989). Rokeach (1973) ABD'de Demokrat Parti'yi ya da Cumhuriyetçi Parti'yi destekleyen kişilerin amaç değerleri ve araçsal değerler bakımından nasıl farklılaştıklarını incelemiştir. Araştırmacı, Cumhuriyetçilerin daha geleneksel değerleri yansıtan rahat bir yaşam sürme (*a comfortable life*) amaç değerinin Demokratların ise daha hazcı

(*hedonisctic*) değerleri yansıtan heyecan verici bir yaşam sürme (*an exciting life*) amaç değerinin düzeyinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Araçsal değerlerde ise Demokratlar daha yüksek düzeyde entelektüellik ve zekâ gibi değerlere sahipken Cumhuriyetçiler daha yüksek düzeyde temiz olmak gibi daha geleneksel değerlere sahiptir. Rokeach, benzer şekilde, ABD'de farklı adayları destekleyen insanların değer boyutları arasında da farklılıklar tespit etmiştir.

Çift partili sisteme sahip olan ABD'de Demokrat Parti gelir adaleti, eşit sosyal haklar ve ilerlemecilik gibi fikirleri öne çıkarmaktadır. Öte yandan, Cumhuriyetçi Parti ise kamunun bireysel ekonomi üzerindeki vergilendirme gibi etkilerini sınırlamayı; buna karşılık sosyal özgürlükler üzerinde daha gelenekçi bir pozisyonda konumlanmasını savunmaktadır. Bu bakımından bu partiler ideolojik spektruma konulduğunda Demokrat Partinin daha solda, Cumhuriyetçi Partinin ise daha sağda yer aldığı düşünülmektedir (Britannica, 2025). Dolayısıyla bu partilerin politik kampanyaları bakımından önemli farklılıklara sahip olduğu fikrinden hareketle, kimi araştırmacılar insanların bu iki partiden birisini desteklemesinde sadece değerlerin değil kişilik örüntülerinin de rolünün olabileceğini düşünmüştür. ABD'de seçmenlerin bu iki partiden birisini tercih etmesinde kişiliğin rolü özellikle beş faktörlü kişilik modeli üzerinden incelenmiştir. Beş faktörlü kişilik modeli bireyler arası farklılıkların evrensel düzeyde beş temel kişilik özelliğine indirgenebileceğini varsaymaktadır. Bu kişilik özellikleri ise deneyime açıklık (*openness*), dışadönüklük (*extraversion*), duygusal denge/nörotisizm (*neuroticism*), sorumluluk (*conscientiousness*) ve uzlaşılabilirlik (*agreeableness*) şeklindedir (McCrae ve Costa, 1997). Örneğin Demokrat Parti destekçilerinin deneyime açıklık düzeyinin; Cumhuriyetçi parti destekçilerinin ise sorumluluk düzeyinin daha yüksek olduğunu gösteren araştırmalar bulunmaktadır (örn., Avery vd., 2015).

Kişilik ile oy tercihi arasında ilişki olduğu düşüncesi gerçek dünyada da kabul görmektedir. ABD'de 2018'de yapılan başkanlık seçimlerinde Cambridge Analytica isimli şirketin bir araştırmaya dahil olan yaklaşık 50 milyon Facebook kullanıcısının verilerini Facebook'ta bu kullanıcılara özel kişiselleştirilmiş reklamlar üretmek üzere gizli şekilde işlediği tespit edilmiştir. Şirketin bu verileri beş faktörlü kişilik modeline uygun şekilde işlediği ve kişiselleştirilmiş reklamları Donald Trump lehine oy avantajı

sağlamayı hedefleyecek şekilde uyguladığı belirtilmektedir (Confessore, 2018). Cambridge Analytica içinden bir muhbir olan Christopher Wylie şirketin beğeni ve yorum gibi verilerden yola çıkarak kullanıcıların kişilik özelliklerini yordadığını belirtmiştir. Wylie, ardından bu verinin örneğin yüksek nörotisizm düzeyine sahip işsiz bir kullanıcıya rakibin ülkedeki işsizlik oranını daha da artıracağı kaygısını içeren ve ancak Trump'ın işsizlik sorununu çözebileceğini bildiren kişiselleştirilmiş içeriklere sahip kampanya reklamlarını sunmak üzere kullanıldığını ifade etmiştir (Hern, 2018). Dolayısıyla ABD başta olmak üzere dünyada seçim ve kişisel veri güvenliği tartışmalarında önemli bir skandalın baş sorumlularından olan Cambridge Analytica isimli şirketin seçmenlerin kişilik özellikleriyle oy tercihi arasında bir ilişki olduğu varsayımını paylaştığı anlaşılmaktadır.

Politik muhafazakârlığın yalnızca sabit kişilik özelliklerinin etkisiyle açıklanamayacak şekilde bağlamsal etkiye açık olduğu gözleminden yola çıkan Jost ve meslektaşları (2003) ise daha bütüncül bir model önermiştir. Jost ve meslektaşları; sosyal dünyanın korkutucu, kaygı verici, tehditkâr, belirsiz veya çelişik nitelikli hâlinin insanları içinde bulundukları durumla baş etmeye motive ettiğini ifade etmektedir. Araştırmacılara göre politik muhafazakârlık sınırları çizilmiş bir dünya tanımlayarak insanlara bir baş etme stratejisi sunduğu için benimsenmektedir. Bu tanıma göre politik muhafazakârlık yalnızca belirli kişilik özelliklerinin değil ama aynı zamanda bir dizi varoluşsal ve ideolojik motivasyonların bir sonucu olarak gelişmektedir. Öte yandan, her ne kadar bu görüşün politik muhafazakârlığın tanımlanmasında durumsal faktörlerin rolünü gözettiği iddia edilse de (bkz., Jost vd., 2003, s. 340) sonuç olarak nedensellik ilişkisinde kişilikten politik tercihe doğru bir yol öngörmektedir (Verhulst vd., 2012).

Literatürde kişilik ile oy tercihi arasındaki ilişkilerin üzerinde duran önemli sayıda çalışma bulunsa da insanların kişilik özelliklerinin oy tercihleri üzerinde doğrudan bir etkisinin bulunduğunu gösteren bulgular tartışmalıdır. Öncelikle; kişilik ile ideoloji ve oy tercihi arasında ilişki olduğuna yönelik varsayıma toplumlar arası farklılıkları (örn., Kuzey ABD'ye kıyasla Güney ABD'nin daha muhafazakâr olması) veya aynı toplumdaki zamansal dönüşümleri (örn., Nazi Almanyası ile Demokratik Almanya) açıklayamadığı gerekçesiyle çeşitli eleştiriler getirilmiştir (bkz., Duckitt, 1992). Öte yandan, kişilik ile oy

tercihi arasında kişilikten oy tercihine doğru bir nedensellik bağı olduğu düşüncesini desteklemeyen güçlü kanıtlar mevcuttur. Örneğin Verhulst ve meslektaşları (2012) yaklaşık 12000 tek ve çift yumurta ikizlerinin verileri üzerinden psikopati, duygusal dengesizlik ve sosyal istenirlik kişilik özellikleri ile askeri, ekonomik ve sosyal muhafazakârlık (yani, politik tutumlar) arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmacılar ayrıca özgün genetik, ortak sosyalizasyon (örn., aile içi yetişme) ve aile dışı sosyalizasyon (yani, ikiz çiftlerinden birisine etki eden özgün yetişme etkileri) etkilerinin bu ilişkiyi ne düzeyde açıkladığını araştırmıştır. Bulgular psikopati ile askeri ve sosyal muhafazakârlık arasında pozitif; duygusal denge ile ekonomik muhafazakârlık arasında negatif yönlü (yani duygusal dengesi daha düşük kişiler ekonomik olarak daha liberal olma eğilimindedir) ilişkiler olduğunu göstermiştir. Araştırmada tüm kişilik özellikleri ve muhafazakârlık türleri için hem genetik faktörler hem de aile dışı sosyalizasyon etkileri tarafından anlamlı düzeyde açıklanan özgün varyans olduğu görülmüştür. Öte yandan, kişilik özellikleriyle politik tutumlar arasındaki ilişkinin altta yatan ve ikisini de etkileyen genetik faktörler tarafından daha iyi açıklanabildiği anlaşılmıştır. Yani, ikiz verileri kişilik ile politik tutumlar arasında nedensellik yönünün kişilikten politik tutumlara doğru ilerlediği argümanını desteklememiş; hatta bu yönün politik tutumlardan kişiliğe doğru tam tersi yönde olabileceğine dair bazı kanıtlar sunmuştur. Hatemi ve Verhulst (2015) ise 7610 ikiz veya ikiz olmayan kardeş yetişkinin ve 1061 ikiz veya ikiz olmayan kardeş ergenin 10 yıllık verileri üzerinden bir boylamsal çalışma yürütmüştür. Araştırmacılar hem kişiliğin (psikopati, nörotisizm, sosyal istenirlik ve deneyime açıklık) hem de politik ideoloji ile dini tutumların zamansal olarak kısmî değişkenlik gösterdiğini ve bu değişkenliğin kişilik için daha fazla olduğunu bulmuştur. Bulgulara göre kişilikteki değişkenlik ideoloji ile dini tutumlardaki değişkenliği açıklamamaktadır, yani bu iki yapının arasında bir nedensellik bağı tespit edilememiştir.

Sherif ve Cantril (1946) oy tercihinde tutumların ve tutumların oluşumunda normların rolüne sosyal psikolojinin erken dönemleri denilebilecek bir dönemde dikkat çekmiştir. Yazarlar, inceledikleri çeşitli araştırmalardan hareketle özellikle ABD'li seçmenlerin önemli bir kısmının oy tercihlerinin bu seçmenler tarafından benimsenen tutumlarca açıklanabileceğini tartışmıştır. Tutumların ise çoğunlukla bireyin etrafını çevreleyen normlara tekrarlı şekilde maruz kalması sonucunda bunları içselleştirilmesiyle

oluştuğunu ifade etmiştir. Ayrıca, araştırmacılar seçmenlerin politik partilere yönelik tutumlarıyla çeşitli sosyal konulara yönelik sosyal karar verme süreçleri arasında paralellikler bulunduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bu karmaşık ilişkiler ağı nedeniyle tutum ve oy tercihindeki değişimin oldukça güç olacağı vurgulanmıştır. Öte yandan, yazarlara göre karşılaştığı durumun belirsiz, istikrarsız ve yapılandırılmamış olması durumunda birey telkinlere daha açık hâle gelerek oy tercihinde değişim görülebilecektir.

Öte yandan, sosyal psikoloji araştırmalarında bağlamsal faktörlerin oy tercihi üzerindeki rolüne yönelik görgül incelemeler ancak Sosyal Kimlik Kuramı'nın (Tajfel ve Turner, 1979) ve devamında Kendini Sınıflandırma Kuramı'nın (Turner vd., 1987) geliştirilmesini takiben artmıştır. Sosyal kimlik araştırmacıları bireyin sosyal davranışının bireysel özellikleriyle değil bir gruba aidiyetini yansıtan sosyal kimliğiyle açıklanması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşten hareketle kuramcılar sosyal hiyerarşiye yönelik sosyal algının ve sosyal ipuçlarının sosyal davranışı nasıl şekillendireceğine yönelik sistematik açıklamalar sunmaktadır. Örneğin Ben-Bassat ve Dahan (2012) bu yaklaşımla uyumlu olarak İsrail'de Arapların yaşadığı bölgelerdeki yerel seçimlere odaklanmış, insanların kendileriyle aynı soyadı taşıyan adaylara (aynı aşiretten kimselere) oy vermeyi tercih ettiklerini ve aynı aşiretten adayın olduğu seçimlerde seçim katılımının oldukça yükseldiği bulunmuştur. Başka bir ifadeyle aday kişi iç grup üyesi olarak değerlendirildiğinde bu yalnızca oy tercihini değil seçime katılma isteğini de etkilemektedir.

Özetle, sosyal psikoloji literatüründe seçmenlerin farklı siyasi partilere yönelik oy tercihini açıklamak hedefiyle hem kişiliğin hem de bağlamsal faktörlerin rolünü öne çıkaran farklı açıklamalar öne sürülmüş ve bu açıklamaları test eden çeşitli görgül araştırmalar yapılmıştır. Bununla birlikte söz konusu tartışmanın günümüze kadar süregeldiği görülmektedir.

1.2.1.2 Oy Verme Davranışını Etkileyen Faktörler

Seçmenlerin tutarlı oy örüntüleri kadar oy değişkenliklerini veya sandığa neden gitmediklerini açıklamak da siyasi seçimleri anlamak için önemlidir. Öte yandan, kararsız

seçmenlerin oy tercihlerini tam olarak açıklayabilecek bir teorik model henüz bulunmamaktadır (Arcuri vd., 2008). Benzer şekilde kararsız seçmenlerin oy tercihlerinin seçim günü nasıl olacağını öngörmek dünyada olduğu gibi Türkiye'deki kamuoyu araştırma şirketleri için de önemli bir problemdir. Örneğin Türkiye'de faaliyat gösteren KONDA'nın genel müdürü Aydın Erdem katıldığı bir programda kararsız seçmenlerin oy tercihlerinin nasıl şekilleneceğini anlamanın seçim sonuçlarını yordarken karşılaştıkları en temel sorunlardan birisi olduğunu ifade etmiştir (Flu TV, 2023).

Kararsız ve partizan seçmenlerin oy verme örüntüleri arasındaki farklılıkları açıklamak maksadıyla farklı çerçeveler sunulmuştur. Bu açıklamaların bir kısmı iki grup arasındaki farkın siyasete olan ilgi düzeylerinden, siyaset hakkındaki bilgi seviyelerinden veya bilgi işlemleme süreçlerindeki farklılıklardan oluştuğunu savunmaktadır (bkz., Krishna ve Sokolova, 2017). Buna karşılık Smidt (2017) ise bir seçim bağlamındaki politik kutuplaşma düzeyi ile kararsız seçmen sayısı arasındaki negatif yönlü ilişki olduğunu gösteren bulgulara atıfta bulunmaktadır. Araştırmacıya göre dolayısıyla bu farkın kişisel özelliklerdense grupların arasındaki rekabetin durumuyla açıklanması gerekmektedir. Alternatif bir görüşe göre partizan seçmenlerin adaylara yönelik olumlu veya olumsuz tutumları belli bir tutarlılık içerirken kararsız seçmenlerin tutumları çelişik niteliklidir (Lavine, 2001). Bir başka görüş ise partizan seçmenlerin oy tercihlerini açık (*explicit*) tutumlarının, kararsız seçmenlerin oy tercihlerini ise örtük (*implicit*) tutumlarının daha iyi açıklayacağını savunmaktadır (Galdi vd., 2008). Paralel şekilde Friese ve meslektaşları (2012) da kararsız seçmenlerin açık bir davranışsal niyetleri olmamasının oy tercihlerinin anlaşılmasını güçleştirdiğini vurgulamaktadır. Tutumlara odaklanan yaklaşımların seçmenlerin oy tercihlerindeki zamansal değişimi veya sabitliği de açıklama gücüne sahip olabileceği söylenebilir. Öte yandan, kararsız ve partizan seçmenlerin oy tercihlerindeki farklılıkların tam olarak anlaşılabilmesi için açık, örtük ve çelişik nitelikli tutumların ne olduğunun ve nasıl ölçüldüğünün de anlaşılması gerekmektedir. Bu kısımda öncelikle sosyal psikoloji çalışmalarında açık ve örtük ölçümlerle alakalı kavramsallaştırmalar incelenecek ve son olarak kararsız ve partizan seçmenler arasındaki farkları açıklamayı hedefleyen kavramsallaştırmalar sunulacaktır.

1.2.2 Açık, Örtük, Tek Kutuplu ve Çelişik Nitelikli Tutumlara Yönelik Kavramsallaştırmalar

Sosyal psikoloji araştırmalarında hâkim yaklaşım olarak kabul edilebilecek sosyal biliş perspektifi 1980'lere kadar insanın kendisinin ve diğerlerinin eylemleri ve eylemlerinin sonuçları üzerinde akılcı şekilde düşüp kararlar aldığını varsaymaktaydı (Fiske ve Taylor, 2017). "Naif bilimci (*naive scientist*)" olarak isimlendirilen bu rasyonel insan metaforunu paylaşan teoriler insanın kendi içsel süreçlerinin farkında olan bir gözlemci olduğunu varsaymaktadır. Dolayısıyla bu içsel süreçleri doğrudan, yani kağıt-kalem testleri gibi tekniklerle ölçülebilen, "açık (*explicit*)" ölçüm araçlarıyla ölçmeyi hedeflemektedir (Wegener ve Petty, 2011). Öte yandan, Kahneman ve Tversky'nin (1972) insanların karar verme süreçlerinde ideal olan tercihleri yapmadığını; bunun yerine belirli zihinsel kestirmelere başvurarak "hatalı" denilebilecek tercihlerde bulunduğunu gösteren araştırmaları 1980'lere gelindiğinde sosyal biliş modellerini de etkilemiştir. Böylece naif bilimci modeli yerini "bilişsel cimri (*cognitive miser*)" modeline bırakmıştır (North ve Fiske, 2012). Bu modele göre insanlar kısıtlı bilişsel kapasiteye sahiptir. Bu kapasiteyi verimli kullanabilmek için uyaranların bütüncül incelemesini yapmaktansa sosyal dünyanın basit ve hatalı zihinsel temsillerini oluşturarak karar verme süreçlerinde bu temsillere anlık şekilde başvurmaktadır (Fiske ve Taylor, 2017).

North ve Fiske'e (2012) göre 1990'lara gelindiğinde sosyal biliş araştırmalarındaki hedef yönelimli davranışlara artan ilgiyle birlikte kontrollü süreçler tekrar önem kazanmıştır. Araştırmacılar insanın birisi çağrışımsal ve hızlı (*Sistem 1*) ve diğeri ise kural temelli fakat yavaş çalışan (*Sistem 2*) iki ayrı bilişsel sürece sahip olduğunu kabul etmiştir (Morewedge ve Kahneman, 2010). Sistem 1 tarafından üretilen çıktılar otomatik ve Sistem 2 tarafından üretilen çıktılar ise kontrollü olarak tanımlanır. Bir çıktı, bu çıktıyı üreten kişinin niyeti olmaksızın, farkındalığı ve kontrolü dışında üretiliyor ve kişi bu çıktıyı üretirken önemli bir bilişsel efor harcamıyorsa otomatik olarak kabul edilirken aksi durumda kontrollü olarak kabul edilmektedir (Kihlstrom, 2008). "Motive olmuş taktisyen (*motivated tactician*)" olarak isimlendirilen üçüncü modele göre insanlar standart tepki olarak otomatik tepkilere başvurmaktadır. Fakat bazı durumlarda karşılaştıkları uyaranı detaylı şekilde inceleyerek bu standart otomatik tepkilerde düzeltmeye gidebilmektedir.

Böyle kontrollü tepkiler kişinin bu tepkileri vermesine yol açacak bir hedefi olduğunda veya yeterli motivasyona sahipse ortaya çıkmaktadır (Fiske ve Taylor, 2017).

Kihlstrom (2008) hedef kavramına odaklanılmasının duygulara yönelik incelemelerin artışına ve biliş ile duygu arasında teorik bir karşıtlığın gelişmesine yol açtığını ifade etmektedir. Yazara göre bunun bir sonucu olarak güncel sosyal biliş çalışmalarında hedef yönelimli davranışlar, bilinçli davranışlardansa duygu ya da çağrışım temelli davranışlar olarak kabul görmeye başlamıştır. Gerçekten de North ve Fiske (2012, s. 92) "*taktisyen terimi hedef yönelimli davranışların gerçekte olduklarından daha istemli olduğunu ima ediyor*" demektedir. Böylece modern sosyal biliş çalışmaları insanın sosyal çevrenin yol açtığı hazırlama etkisi (*priming*) neticesinde uyaranlara yönelik kural temelli ya da çağrışımsal tepkiler verdiği fikrini paylaşmaktadır (North ve Fiske, 2012). "Aktive edilmiş aktör (*activated actor*)" olarak isimlendirilen bu güncel metamorfik model çerçevesinde araştırmacılar istemsiz kas hareketlerini ve nöral hareketleri inceleyerek insanların verdiği bilişsel ve duygusal tepkilere odaklanmaktadır (Fiske ve Taylor, 2020). Dolayısıyla güncel sosyal biliş araştırmaları sosyal çevrenin etkisiyle ortaya çıkan tepkilerin ne olduğuna ve bu tepkilerin nasıl ölçüleceğine yoğunlaşmaktadır.

Böylece, bu tarihsel gelişim süreci içerisinde hâkim yaklaşım olan sosyal biliş ve dolayısıyla sosyal psikoloji araştırmalarındaki güncel ve önemli odaklardan ikisi olan tek kutuplu-çelişik nitelikli kalıpyargılar ve açık-örtük tutumlar ile bu tutumların ölçümüne yönelik konular ortaya çıkmıştır.

1.2.2.1 Tek Kutuplu ve Çelişik Nitelikli Kalıpyargılar

Rasyonel seçim varsayımı çerçevesinde önceleri insanların bir hedefe yönelik tutumlarının ya olumlu ya da olumsuz olacak şekilde tek kutuplu olduğu düşünülmüştür (bu yaklaşıma yönelik bir inceleme ve eleştiri için bkz., Cacioppo ve Berntson, 1994). Fakat North ve Fiske'e (2012) göre toplumun sosyal hedeflere yönelik sunduğu mesajlar insanların bu hedeflere yönelik çoğunlukla "çelişik nitelikli (*ambivalent*)" değerlendirmelere sahip olmasına yol açmaktadır.

Bu çelişik nitelikli değerlendirmeleri açıklamak maksadıyla geliştirilen önemli modellerden birisi Fiske ve meslektaşları (2002) tarafından öne sürülen "kalıpyargı içeriği modeli *(stereotype content model*)" olarak isimlendirilen modeldir. Modele göre insanlar sosyal hedefleri değerlendirirken hem niyetlerinin olumlu mu yoksa olumsuz mu hem de niyetlerini gerçekleştirebilme kapasitesinin düşük mü yoksa yüksek mi olduğunu anlamaya çalışırlar. Araştırmacılar ilk değerlendirme boyutunu "sıcaklık (*warmth*)", ikincisini ise "yetkinlik (*competence*)" olarak isimlendirmiştir. Fiske ve meslektaşları bu kalıpyargısal değerlendirme boyutlarının sosyal algının evrensel boyutları olduğunu iddia etmektedir. Araştırmalar insanların bu kalıpyargısal değerlendirme boyutlarını kendi benliklerinden (Örn., Lindholm ve Yzerbyt, 2020) sosyal gruplara (Yzerbyt vd., 2005) kadar farklı hedefleri değerlendirirken kullandığını göstermiştir. Bu değerlendirmelerin çoğunlukla çelişik nitelikte olduğu yani yetkinlik ile sıcaklık arasında bir değiş tokuş bulunduğu belirtilmektedir (Fiske vd., 2002). Yzerbyt ve meslektaşlarına göre (Judd vd., 2005; Yzerbyt vd., 2005, 2008) yetkinlik statü hiyerarşisinin belirlenmesinde temel teşkil eden değerlendirme boyutudur. Dolayısıyla bir sosyal kıyaslama bağlamının olduğu durumlarda statü hiyerarşisinde üst konumda olan grup veya bireyler daha yetkin algılanmaktadır. Öte yandan, statü hiyerarşisinin sağlıklı şekilde sürdürülebilmesi için üst konumlu grup, hiyerarşiyle alakalı olmayan sıcaklık boyutundan ödün verir ve ast konumlu olan grup sıcaklık boyutunda daha olumlu değerlendirilir. "Ödünleme (*compensation*)" olarak isimlendirilen bu mekanizma neticesinde bir toplumu oluşturan sosyal gruplar çelişik nitelikli değerlendirmelere sahip olur. Bununla birlikte toplumsal gerilimin düşük olduğu toplumlarda ödünleme gerekmediğinden ve toplumsal gerilimin yüksek olduğu toplumlarda ise ast konumlu grup artık hiyerarşiye tehdit oluşturduğundan dolayı ödünleme mekanizması devre dışı kalmaktadır (Cambon vd., 2015). Dolayısıyla bu toplumlarda çelişik nitelikli kalıpyargısal değerlendirmeler yerini tek boyutlu değerlendirmelere (yüksek yetkinlik ve sıcaklık veya düşük yetkinlik ve sıcaklık gibi) bırakmaktadır.

Bununla birlikte, literatürde kalıpyargısal değerlendirme boyutlarının sayı ve içeriğine yönelik farklı görüşler de mevcuttur (genel bir değerlendirme için bkz., Abele vd., 2021). Friehs ve meslektaşları (2022), ilgili literatürdeki ulaşabildikleri 78 veri seti üzerinden yaptıkları "doğrulayıcı faktör analizi (*confirmatory factor analysis*)" ile bu örneklemlerin

yalnızca %34,81'inde iki faktörlü yetkinlik-sıcaklık modelinin desteklenebildiğini göstermiştir. Buna paralel olarak, farklı araştırmacılar farklı kalpyargısal değerlendirme boyutu modelleri önermiştir. Örneğin Leach ve meslektaşları (2007) sıcaklık boyutuna karşılık "ahlakilik (*morality*)" ile "sosyallik (*sociability*)" boyutunu önermiş ve böylece yetkinlik boyutuyla birlikte üçlü bir yapı tanımlamıştır. Araştırmacılar diğer kalıpyargısal değerlendirme modellerinde sıcaklık olarak isimlendirilen boyutun insanın sosyal becerilerini öne çıkardığını fakat ahlaki açıdan uygun bir birey veya grup üyesi olmayı pek vurgulamadığını ifade etmektedir[4]. Oysaki çeşitli araştırmalar ahlakiliğin sosyallikten farklı bir boyut olduğuna ve hedefe yönelik değerlendirmeleri hem sosyallik hem de yetkinlik boyutlarından daha güçlü yordayabileceğine işaret etmektedir (bir derleme için bkz., Ellemers vd., 2013). Örneğin sosyal gruplara yönelik olumlu veya olumsuz bir izlenim oluştururken ahlakilik ile ilişkili değerlendirmelerin diğer boyutlara kıyasla daha önemli olduğunu (Brambilla vd., 2012) ve insanların ahlakilik düzeyini yüksek olarak değerlendirdikleri gruplara üye olmaya daha istekli olduklarını (Leach vd., 2007) gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Giannella ve meslektaşları (2022) ise algılanan yetkinlik düzeyindense ahlakilik düzeyi daha yüksek olan kişilerin grubu daha iyi temsil ediyor olarak değerlendirildiğini ve lider rolü için daha uygun olarak görüldüğünü göstermiştir.

1.2.2.2 Açık ve Örtük Tutumlar

Kontrollü süreçleri ölçmek için çoğunlukla öz bildirime dayalı ölçüm teknikleri kullanılırken otomatik süreçleri ölçmek için "örtük (*implicit*)" ölçüm yöntemleri başlığı altında toplanabilecek farklı teknikler geliştirilmiştir (Sloman, 1996). Fiedler ve Hütter (2014) örtük ölçüm yöntemlerini dörde ayırmaktadır: "Değerlendirici koşullama (*evaluative conditioning*)", "hazırlama etkisi (*priming*)", "hızlandırılmış sınıflandırma görevleri (*speeded classification tasks*)" ve "maruz kalma etkisi (*mere exposure effect*)".

Değerlendirici koşullama çalışmalarında kişinin hâlihazırda olumlu veya olumsuz değerlendirmesinin olduğu bir başka uyaranla birlikte nötr bir hedef uyaran, kişiye

[4] Leach ve meslektaşlarının (2007) eleştirilerine paralel olarak takip eden kısımlarda aksi belirtilmedikçe tanıtılan araştırmalarda ölçülen "sıcaklık" kalıpyargısal değerlendirme boyutunun "sosyallik" ile ilişkili değerlendirmeleri öne çıkardığı anlaşılabilir.

sunulmakta ve kişinin bu nötr uyarana yönelik otomatik bir çağrışımsal değerlendirme geliştirmesi beklenmektedir (Jones vd., 2010). Maruz kalma etkisinde ise bir kişi nötr bir uyarana tekrarlı şekilde maruz bırakılarak otomatik bir tutum geliştirmesi hedeflenmektedir (Zajonc, 2001). Görülebileceği gibi bu iki yöntem otomatik tutum oluşumunu incelemek için daha uygundur. Öte yandan, hazırlama etkisi ve hızlandırılmış sınıflandırma görevleri kişinin hâlihazırda sahip olduğu otomatik çağrışımları ölçmek için daha avantajlıdır.

Hazırlama etkisi görevlerinde bir görüntü veya ses gibi bir uyaran kişinin bu uyaranı bilinçli şekilde algılayabilmesi için gereken eşik süresinin (yaklaşık 300 milisaniye) altında bir süre boyunca sunulmaktadır. Ardından bu hazırlayıcı uyaranın kişinin değerlendirme sürecini etkileyip etkilemeyeceği incelenmektedir. Şayet bu uyaran bir değerlendirme ile çağrışımsal ilişkiye sahipse kişinin değerlendirme sürecini otomatik olarak etkileyeceği düşünülmektedir (Fazio, 2001).

Son olarak, hızlandırılmış sınıflandırılma görevlerinde ise uyaran ile değerlendirme arasındaki çağrışımın gücünü bu çağrışımı etkileyebilecek kontrollü süreçlerin ortaya çıkmasına mümkün olmayacak kısalıkta süreler içerisinde ölçmek hedeflenmektedir (Fiedler ve Hütter, 2014). Fiedler ve Hütter'e (2014) göre bu kapsamda geliştirilen testler arasında en popüler olanı örtük çağrışım testidir (ÖÇT; *implicit association test*). Greenwald ve meslektaşları (1998) tarafından geliştirilen bu testte tipik olarak katılımcılardan kendilerine sunulan uyaranı, bu uyaranla uyumlu ve uyumsuz olduğu düşünülen değerlendirme kategorileriyle hızlı bir şekilde eşleştirmeleri beklenmektedir. Böylece uyaran-değerlendirme kategorileri arasındaki çağrışımların hızından ve eşleştirmelerin doğruluk oranından yola çıkılarak katılımcıların otomatik tepkileri belirlenebilmektedir. Greenwald ve meslektaşlarına (2009) göre ÖÇT öz bildirime dayalı yöntemlerde ortaya çıkması muhtemelen olan sosyal istenirlik gibi bozucu etkileri bertaraf edebilmekte ve dolayısıyla kişinin gerçek tutumlarını açık ölçüm yöntemlerine kıyasla daha iyi ölçmektedir. Karşıt kalıpyargısal düşünme veya tekrarlı alıştırma yapma gibi bazı tekniklerle ÖÇT'nin ölçmeyi hedeflediği otomatik çağrışımların kontrol edilebileceğine dair bazı tartışmalar olsa da (örn., Kihlstrom, 2008) ÖÇT'nin geçerliliğini

ve güvenirliğini destekleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (bkz., Greenwald ve Lai, 2020).

Foroni ve Semin (2012) hazırlama etkisi tekniğinin ve ÖÇT'nin etkinliğini siyahlara ve beyazlara yönelik örtük tutumlar üzerinden kıyaslamıştır. Araştırmacılar öncelikle katılımcıları hazırlama etkisi görevi veya ÖÇT alacak şekilde iki gruba bölmüştür. Ardından bu iki grup görevi uygularken ağızlarında kalem tutmaları gereken veya yalnızca ilgili görevi gerçekleştirecek olan iki alt gruba daha bölünmüştür. Bu kalem manipülasyonu yüz kaslarını bloke ederek uyarana yönelik duygusal yüz tepkilerini baskılamak üzere kullanılmıştır. Araştırmacılar iki testin tümüyle aynı yapıları ölçmediğini tespit etmiştir. Bulgular, söz konusu manipülasyonun hazırlama etkisi görevinin etkinliğini düşürdüğünü ve ağızlarında kalem tutan katılımcıların hazırlayıcı uyarandan daha az etkilendiğini göstermiştir. ÖÇT'de ise böyle bir etkiye rastlanmamıştır. Araştırmacılara göre yüz kaslarının baskılanması, hazırlama etkisi görevinde hazırlayıcı uyaranın daha yavaş ve dolayısıyla daha kontrollü şekilde işlenmesine yol açarak hazırlama etkisinin oluşumunu engellemektedir. Dolayısıyla Foroni ve Semin'in bu bulgusu ÖÇT'nin hazırlama etkisi görevlerine kıyasla bazı avantajları olabileceğine işaret etmektedir.

Özetle, özelde sosyal biliş çerçevesinde, genelde ise ana akım sosyal psikolojideki güncel araştırmalarda insanların karar verme, düşünme ve algılama gibi süreçlerini şekillendirebilecek çelişik nitelikli değerlendirmelere sahip uyaranlar örtük ve açık ölçüm teknikleri kullanılarak ölçülmektedir. Bu bilgilerden hareketle sonraki kısımda kararsız ve partizan seçmenlerin bilişsel ve davranışsal süreçlerini açıklamayı hedefleyen yaklaşımlar tanıtılacaktır.

1.2.3 Partizan ve Kararsız Seçmen Davranışlarının Ayrıştırılmasına Yönelik Tartışmalar

Literatürde, tam tersi yönde bazı görüşler bulunmakla birlikte, partizan seçmenlerin oy davranışlarının rasyonel seçim modeli; kararsız seçmenlerin oy davranışının ise irrasyonel seçim modeli üzerinden açıklanmasına yönelik bir eğilim olduğu söylenebilir

(Krishna ve Sokolova, 2017). Yani, partizan seçmenlerin oy tercihinin açık şekilde desteklediğini beyan ettiği parti lehine olması beklenir. Öte yandan, kararsız seçmenlerin oy tercihinin ise seçimle ilgisi olan veya olmayan uyaranlar tarafından etkileneceği düşünülür. Dolayısıyla partizan ve kararsız seçmenlerin oy tercihlerindeki farklılıkların hem adaylara yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerinin içeriğiyle hem de adaylara yönelik tutumlarının farkındalıklarıyla ilgili olduğu ileri sürülebilmektedir (örn., Galdi vd., 2008; Lavine, 2001).

Galdi ve meslektaşları (2008) partizan ve kararsız seçmenlerin oy tercihlerini açıklamak için açık ve örtük tutumlara odaklanmıştır. Araştırmacılar İtalya'nın Vicenza şehrinde bulunan ABD askeri üssünün genişletilmesine yönelik kamuoyu tepkilerini incelemiştir. Galdi ve meslektaşları, katılımcıların üssün genişletilmesine yönelik görüşlerini olumlu, olumsuz ve kararsız tercih olmak üzere ölçmüştür. Katılımcılar açık tutumları çerçevesinde üssün genişletilmesinin çevresel, ekonomik, sosyal ve politik sonuçlarına yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur. Ayrıca, araştırmacılar oluşturdukları bir ÖÇT vasıtasıyla katılımcıların üsse yönelik örtük tutumlarını da ölçmüştür. Bu ölçümler aynı katılımcılardan bir hafta arayla tekrarlı şekilde toplanmıştır. Bulgular üssün kurulması konusunda olumlu veya olumsuz bir karar belirtmiş olan katılımcıların son ölçümdeki kararlarını ilk ölçümdeki açık tutumlarının yordadığını göstermiştir. Kararsız olan katılımcıların son ölçümdeki tercihlerini ise ilk ölçümdeki örtük tutumları yordamıştır. Ayrıca, araştırmacılar olumlu veya olumsuz bir tercih belirtmiş katılımcıların son ölçümdeki örtük tutumlarını ilk ölçümdeki açık tutumlarının yordadığını göstermiştir. Buna karşılık kararsız katılımcıların son ölçümdeki açık tutumlarını ise ilk ölçümdeki örtük tutumlarının yordadığını tespit edilmiştir. Bu bulgular belirli bir konuda kararsız seçmenlerin tercihlerinin örtük, kararlı olan seçmenlerin tercihlerinin ise açık tutumlar tarafından yordandığına işaret etmektedir.

Lavine'e (2001) göre kararlı ve kararsız seçmen profilleri arasındaki farklılığın temel gerekçesi adaylara yönelik tek kutuplu ya da çelişik nitelikli kalıpyargısal değerlendirmelerdir. Araştırmacıya göre partizan seçmenler destekledikleri siyasi partiye ve dolayısıyla bu partinin adayına yönelik olumlu, rakip siyasi partiye ve dolayısıyla bu partinin adayına yönelik olumsuz değerlendirmelere sahiptir. Dolayısıyla bu tek kutuplu

değerlendirme biçimi seçmenin olumlu değerlendirmeye sahip olduğu adaya oy vermesiyle sonuçlanacaktır. Öte yandan, kararsız seçmenlerin adaylara yönelik olumlu ve olumsuz değerlendirmeleri iç içe geçmiştir. Dolayısıyla bir kararsız seçmenin bir durumda belirli bir adaya yönelik değerlendirmesi olumluya yakınken başka bir durumda o adaya yönelik değerlendirmesi olumsuz hâle gelebilmektedir. Bu durum, kararsız seçmenlerin oy tercihini yordamayı güçleştirmektedir. Box-Steffensmeier ve meslektaşları (2015) ABD'de ulusal seçim araştırmaları (ANES) verilerini incelemiş, seçime az süre kala karar veren seçmenlerin oy tercihlerinin çok daha önce karar vermiş seçmenlere kıyasla daha az doğrulukla yordanabildiğini tespit etmiştir. Araştırmacılar bu seçmenler arasında çelişik nitelikli değerlendirmeleri olmayanlara kıyasla çelişik nitelikli değerlendirmelere sahip seçmenlerin oy tercihlerinin daha fazla hata varyansı içerdiğini tespit etmiştir. Kısacası, çelişik nitelikli değerlendirmelere sahip seçmenlerin oy tercihini kestirmek daha güçtür.

Başka araştırmacılar ise kararsız seçmenlerin oy tercihlerinin seçimle alakasız olduğu düşünülebilecek rastlantısal olaylardan etkilenmeye daha açık olduğunu tespit etmiştir. Örneğin Achen ve Barthels (2016) ABD'nin New Jersey eyaletinde 1916 yılında gerçekleşen bir dizi köpekbalığı saldırısının dönemin ABD başkanı Woodrow Wilson'ın takip eden seçimlerde bu eyaleti kaybetmesiyle sonuçlandığını belirtmektedir. Araştırmacıların analizleri bu olayın seçmenlerin tercihini etkilediğini göstermiştir. Araştırmacılara göre siyasi seçimlerle alakasız olması beklenen bu türden olaylar seçmenlerin rasyonel tercihlerde bulunmadıklarına yönelik bir işaret olarak ele alınabilir. Todorov ve meslektaşlarına göre (örn., Ballew ve Todorov, 2007; Todorov vd., 2005) adayların yüz özellikleri de seçmenlerin oy tercihini etkileyebilecek seçimle doğrudan ilgisi olmayan fenomenlerdendir.

1.3 Yüz Etkisi ve Oy Verme Davranışı

Liderliğe yönelik kişilik yaklaşımı, sahip oldukları belirli kişilik özellikleri sayesinde bazı insanların liderlik pozisyonuna ulaşmaya daha yatkın olduklarını varsaymaktadır (Zaccaro, 2007). Ancak diğer insanların bir kişinin hangi kişilik özelliklerine sahip olduğunu nasıl anladıkları açıklanması gereken bir sorudur. Kişilik doğrudan gözlenebilir

bir yapı olmadığından insanlar birbirlerinin kişilikleri hakkında çıkarımlarda bulunurlar. Araştırmalar insan yüzünün bu türden kişilik çıkarımları için önemli bir bağlam sunduğunu göstermektedir (bkz., Todorov vd., 2015).

1.3.1 Yüz Etkisi

İnsan yüzü sosyal etkileşim esnasında diğerleri tarafından oldukça erişilebilir durumdadır. Bu nedenle yüzün kişi hakkında belirli mesajlar sunduğu yaygın bir düşüncedir. Hassin ve Trope'un (2000) bulgularına göre İsrailli katılımcıların %75'i yüzlerin insanın kişiliği hakkında bazı ipuçları sunduğunu düşünmektedir. Bu konuda yapılan öncü çalışmalardan birisinde Dion ve meslektaşları (1972) ön çalışmada katılımcılardan bir grup insan yüzünün ne düzeyde çekici olduğunu değerlendirmelerini istemiştir. Araştırmacılar yüksek, orta veya düşük düzeyde çekicilik bildirmelerine göre bu yüzleri seçerek başka katılımcı grubuna sunmuştur. Katılımcılar sunulan bu yüzlere ilişkin farklı kişilik değerlendirmelerinde bulunmuştur. Bulgular insanların çekici yüzlere daha olumlu kişilik özellikleri atfettiklerini göstermiştir.

Hassin ve Trope (2000) ise insanların hedef yüzlere yönelik kişilik çıkarımlarının yalnızca çekicilikle sınırlı olmadığını göstermiştir. Bu araştırmacılar bir hedef hakkında hızlı bir ilk izlenim oluşturmak için insanların yüzden hareketle kişilikle alakalı çıkarımlarda bulunduğunu belirtmiş ve kronik şekilde erişilebilir olan bu değerlendirmeyi hedefle ilgili başka bilgileri yorumlamak için kullandığını iddia etmiştir. Araştırmacılar bir pilot çalışmada katılımcılara bir grup insan yüzü sunarak öz güven, karizma ve baskınlık düzeylerini içerecek şekilde algılanan güçlerini değerlendirmelerini istemiştir. Bu değerlendirmelerden hareketle "bebek yüzlülük (*babyfacedness*)" ve çekicilik gibi değerlendirmeler sabit tutularak algılanan güç düzeyi yüksek ve düşük olan kişi fotoğrafları seçilmiştir. Sonrasında bu fotoğraflar bir metinle birlikte başka bir katılımcı grubuna sunulmuştur. Metinde ya ek hiçbir bilgi verilmeksizin (belirsiz durum) ya da neden sessizce oturduğu açıkça belirtilerek (belirgin durum) fotoğraftaki kişinin "hiçbir şey söylemeden sessizce bir odada oturduğu" bilgisi verilmiştir. Ardından katılımcılardan bu kişinin kişilik özelliklerinin değerlendirmeleri istenmiştir. Bulgular belirsiz durumda insanların fotoğraflardan hareketle kişi hakkında çıkarımlarda bulunduğunu göstermiştir.

Yani, bu hedefin sessizliğini algılanan baskınlığı yüksek fotoğrafı gören katılımcılar baskın olmasıyla, algılanan baskınlığı düşük fotoğrafı gören katılımcılar ise güçsüz olmasıyla açıklamıştır.

Yüz algısıyla alakalı çalışmalar yüzün gerçekten bir kişilik özelliğini yansıtıp yansıtmadığındansa yüzün nasıl algılandığına ve yüze yönelik çıkarımların diğer değerlendirmeleri nasıl etkilediğine odaklanmaktadır. Hatta Giacomin ve Rule (2020) tarafından yapılan meta-analitik incelemede hedef yüze yönelik kişilik çıkarımlarıyla hedeflerin gerçek performans verisi arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Bununla birlikte belirli bir türden algıya yol açan fiziksel yüz özelliklerini tespit etmeyi hedefleyen araştırmalar da bulunmaktadır (örn., Landwehr ve Wänke, 2023; Oosterhof ve Todorov, 2008).

Yüze yönelik çıkarımlar yalnızca yetişkin insanlar tarafından da yapılmamaktadır. Antonakis ve Dalgas (2009) 5-13 yaş arasındaki çocukların hedef yüzlere yönelik yetkinlik değerlendirmelerinin yetişkinlerin aynı fotoğraflara yönelik yetkinlik değerlendirmeleriyle benzerlik taşıdığını göstermiştir. Costa ve meslektaşları (2018) ise makak maymunlarına algılanan güvenilirlik düzeyi yüksek veya düşük olacak şekilde manipüle edilmiş bir çift insan yüzü göstermiştir. Araştırmacılar maymunların güvenilir olana daha uzun süre baktıklarını tespit etmiştir. Öte yandan, yüze yönelik değerlendirmelerin seçmenlerin oy tercihlerini dahi etkileyebiliyor olması (örn., Todorov vd., 2005) bu fenomeni daha önemli hâle getirmektedir.

1.3.1.1 Lider Seçiminde Yüz Etkisi

Bu tez çalışmasında LSYE kavramı siyasi seçimlerde belirli bir adayın yalnızca görünüşü sebebiyle rakibine kıyasla daha fazla oy olması durumunu tanımlamak için önerilmiş ve kullanılmıştır. Bu isimlendirme spesifik olarak -fiziksel yüz özelliklerinden bağımsız şekilde- yüz algısıyla oy tercihi arasındaki bağlantıyı tanımlamak için seçilmiştir. Bu çerçevedeki çalışmalarda yerleşik bir isimlendirmenin bulunmadığı söylenebilir. Literatürdeki öncü çalışmalardan birisi olan Todorov ve meslektaşlarının araştırmasında (2005, s. 1623-1624) belirli türden bir kalıpyargısal değerlendirmeye ilişkin çıkarımlar

için "yetkinlik çıkarımı (*inferences of competence*)", "yetkinlik kararı (*competence judgmen*t)" gibi ifadeler kullanılmış; bu çıkarımların aday yüzlerine yönelik olduğu tanımlanırken "siyasi adayların yüz görünümlerinden kişilik özelliği çıkarımı (*trait inferences of facial appearances of political candidates*)" veya kısaca "siyasi adayların yüz görünümü (*facial appearance of political candidates*)" ifadeleri dönüşümlü olarak tercih edilmiştir. İfadelerdeki bu çeşitliliğin araştırmacıların seçimlerde gözledikleri bu fenomeni genel olarak yüze yönelik çıkarımların bir uzantısı olarak tanımlama eğiliminden kaynaklandığı açıktır. Öte yandan bu alandaki araştırmalar arttıkça bunun terminolojik belirsizliğe dönüştüğü söylenebilir. Örneğin bu kapsamdaki çalışmalarda Antonakis ve Dalgas (2009, s. 1183) "yüz görünümü (*facial appearance*)" kavramını, Spezio ve meslektaşları (2012) dönüşümlü olarak "görünümden hareketle ince dilim kararlar (*thin-slice decisions from appearance*)" (s. 331) ve "aday görünümün höristik işlemlenmesi (*heuristic processing of candidate appearance*)" ifadelerini (s. 334) kullanmıştır. Vitriol ve meslektaşları (2018, s. 2016) "adaylara yönelik örtük kişilik özelliği algısı (*implicit trait perception of candidates*)" kavramını, Laustsen ve Petersen (2018, s. 1) "siyasi adayların fiziksel kişilik özellikleri (*physical traits of political candidates*)" kavramını üzerinde durulan spesifik mekanizmayı betimlemek için kullanmıştır. Olivola ve Todorov (2010, s. 86) makalelerinde literatürdeki bulguları derledikleri kısmı "politik alanda kişilik özelliği çıkarımı (*trait inferences in political domain*)" şeklinde başlıklandırmıştır.

Bu terminolojik belirsizlik alandaki tek meta-analitik incelemede dahi göze çarpmaktadır. Giacomin ve Rule (2020, s. 120) konuya ilişkin meta-analitik incelemelerinde yüz ipuçlarından liderlerin algılanışına ilişkin literatürü derlediklerini ["*Here, we quantitatively reviewed the literature on perceptions of leaders from facial cues*…"] belirtmiş fakat aynı metinde "algılayıcıların lider kişilik özelliklerine yönelik çıkarımları (*perceivers' inferences of leaders' traits*)" (s. 128) gibi farklı ifadeleri de kullanmıştır. Terminolojideki bu çeşitliliğin kısmen araştırmacıların benimsedikleri kuramsal ve epistemolojik çerçevelerden de kaynaklandığı söylenebilir. Örneğin "kişilik özelliği çıkarımı (*trait inferences*)" vurgusunu öne çıkaran Todorov ve meslektaşları (2005; Olivola ve Todorov, 2010) bu mekanizmayı bir bilişsel yanlılık olarak ele alma eğilimindedir. "Fiziksel kişilik özellikleri (*physical traits*)" vurgusunu öne çıkaran

Laustsen ve Petersen (2018) ise bu mekanizmayı seçmenlerde belirli türden kişilik çıkarımları oluşturmak üzere evrimsel süreçte seçilen adaptif fiziksel yüz özellikleri olarak ele almayı tercih etmektedir. Dolayısıyla bu tez çalışmasında literatür tanımlanırken söz konusu terminolojik belirsizliği ortadan kaldırmak için yeni ve daha sade bir terim önerilmiştir.

LSYE literatürü için örnek bir çalışmada Johns ve Shephard (2011) Britanyalı öğrencilere bir seçim simülasyonu görevi sunmuştur. Bir ön çalışmayla çekicilik düzeyi sırasıyla yüksek ve düşük olarak belirlenen iki aday katılımcılara oy pusulasında fotoğraflarıyla veya fotoğrafları olmaksızın sunulmuştur. Böylece katılımcılar koşullara rastgele atanarak oy vermiştir. Bulgular daha çekici olan adayın diğer koşula kıyasla oy pusulasında fotoğrafın olduğu koşulda daha yüksek oy aldığını göstermiştir.

LSYE'nin seçimlerin kaderini etkileyebilecek düzeyde önemli bir fenomen olabileceği ileri sürülmektedir. LSYE çalışmalarının öncülerinden olan Todorov ve meslektaşları (2005) ABD'de 2002 ve 2004 yıllarındaki temsilciler meclisi ve senato seçimlerinde yarışan adayların fotoğraflarını kullanarak bir çalışma yapmıştır. Araştırmacılar bu fotoğraflardaki kişileri tanımadıklarını belirten katılımcılardan adayların yetkinlik düzeylerini değerlendirmelerini istemiştir. Bulgular senatodaki yarışların %71,6'sının ve temsilciler meclisindeki yarışların %66,8'inin katılımcılar tarafından daha yetkin olarak değerlendirilen adaylar tarafından kazanıldığını göstermiştir. Dahası, adayların yetkinlik düzeyleri ile seçimlerdeki oy farkı arasında da pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Yani, bu bağımsız örneklemde rakibine kıyasla çok daha yetkin olarak değerlendirilen adaylar gerçek seçimi daha büyük farkla kazanırken rakibine kıyasla biraz fazla yetkin olarak değerlendirilen adaylar gerçek seçimi daha az farkla kazanmıştır. Farklı çalışmalar, geri kalan her şey eşitken, gerçek seçimlerde yüz özellikleri bakımından avantajlı olan adayın dezavantajlı olan adaydan %1,2 ile %11,97 arasında daha fazla oy alabileceğini kestirmektedir (örn., Herrmann ve Shikano, 2020; Jäckle vd., 2020).

Siyasi partilerin de bilerek ya da bilmeksizin adaylarda yüz etkisine önem verdiği görülmektedir. Örneğin Laustsen ve Petersen (2018) yerel seçimlerde adayların parti listelerindeki sırasının parti içi ön seçimle belirlendiği Danimarka'da LSYE'yi

incelemiştir. Araştırmacılar bu seçimlerde bir partinin seçimde yarışmak üzere birden fazla aday belirleyebildiğini, bu adayların pusulada parti için ayrılmış sıralarda hangi sıralamayla yer alacağının ise yine parti içinde yapılan ön seçimlerle karara bağlanabildiğini ifade etmektedir. Bulgular algılanan yetkinliği daha yüksek olan adayların parti üyelerinden daha çok oy aldığını ve böylece seçim listesine daha ön sıradan girdiklerini göstermektedir. Dolayısıyla bu adayların daha seçimlere bile girmeden görünümleri sayesinde kalabalık oy pusulalarında ön sıralarda yer almak gibi bir avantaj elde ettikleri anlaşılmaktadır.

Özetle LSYE adayların parti içi ve partiler arası rekabette avantaj kazanmasını sağlayan bir fenomen gibi görünmektedir. Bu fenomenin özellikle adaylar arasındaki oy farkının çok az olduğu rekabetçi seçimler için önem teşkil ettiği söylenebilir (Mattes ve Milazzo, 2014). Dolayısıyla araştırmacılar bu fenomenin neden ve nasıl ortaya çıktığına yönelik açıklamalar sunmuştur. Öte yandan, bu açıklamaları desteklemeyen çeşitli bulgular da mevcuttur. Bu kısımda LSYE'ye yönelik açıklamalar sunulacak, bu açıklamaları destekleyen ve desteklemeyen araştırma bulgularına değinilecektir.

1.3.1.1.1 Lider Seçiminde Yüz Etkisine Yönelik Açıklamalar

LSYE çalışmalarında birbirlerinin türevi olan belirli yöntemsel tekniklerin kullanıldığı söylenebilir. Tüm araştırmaların ortak hedefinin katılımcıların kendilerine sunulan yüz uyaranlarına yönelik değerlendirmelerinin onların oy tercihini nasıl etkilediğini incelemek olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte, kullanılan uyaranlar ve bağımlı değişkenler arasında bazı önemli farklılıklar bulunmaktadır.

1.3.1.1.1.1 LSYE Çalışmalarında Yöntemsel Konular

Bu kısımda LSYE çalışmalarının daha iyi anlaşılabilmesi için çalışmalarda sıkça öne çıkan iki farklı yöntemsel meseleye odaklanılacaktır. Bunlardan ilki aday yüzlerinin seçimidir. Araştırmacılar ya gerçek seçimlerde yarışmış aday yüzlerini (örn., Antonakis ve Dalgas, 2009) ya da kendilerinin manipüle ederek oluşturduğu sanal yüzleri (örn., Oosterhof ve Todorov, 2008) tercih edebilmektedir. İkinci mesele ise birincisiyle kısmen

bağlantılı olarak kişilik değerlendirmeleriyle gerçek seçim sonuçları arasındaki ilişkinin araştırılması (örn., Todorov vd., 2005) veya çalışma için kurgulanan hipotetik seçim senaryolarının kullanılmasıdır (örn., Chen vd., 2016). Bu tercihlerin kendilerine özgü avantajlarının ve dezavantajlarının olduğu söylenebilir. Takip eden kısımda bu türden çalışma desenleri daha detaylı tanıtılacaktır.

1.3.1.1.1.1.1 Gerçek ve sanal aday yüzleri

LSYE çalışmalarında araştırmacılar gerçek insan yüzlerini veya bilgisayarda oluşturulmuş iki veya üç boyutlu yüz çizimlerini kullanmayı tercih edebilmektedir. Araştırmacılar uyaran olarak gerçek insan yüzleri sunduklarında gerçek dünya değerlendirmelerinin araştırmaya taşınma ihtimalini kısıtlamak için çoğunlukla bu kişilerin katılımcılar tarafından daha önce hiç görülmemiş kişiler olmasını sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin araştırmacılar örneklemin seçildiği ülkeden başka bir ülkedeki görece önemsiz bir siyasi seçimde yarışmış rakip adayların fotoğraflarını kullanmayı tercih edebilirler (örn., Antonakis ve Dalgas, 2009). Ek olarak, araştırmacılar adayların yüz özellikleri haricinde kalan şeyleri kontrol edebilmek için aday fotoğraflarında giyim, sakal, gözlük ve fotoğraf arka planı gibi şeyleri sabit tutmaya çalışabilirler (örn., Jäckle vd., 2020). Gerçek aday yüzlerinin kullanıldığı bu türden yaklaşımlar ile araştırma bulgularının ekolojik geçerliliğinin artırılması hedeflemektedir (Scott vd., 2010).

İki veya üç boyutlu yüz çizimlerinde ise nötr bir referans yüz, incelenmesi hedeflenen kişilik değerlendirmesi veya değerlendirmeleri bakımından değişimlenerek katılımcılara sunulmaktadır (detaylı bilgi için bkz., Oosterhof ve Todorov, 2008). Bu teknik, gerçek yüzün kullanılmasına kıyasla, istenmeyen değerlendirmelerin karıştırıcı etkisini azaltmaktadır. Fakat bu yöntem bulguların ekolojik geçerliliğini de tehdit etmektedir (Scott vd., 2010). Dahası, bu türden çalışmalarda yüz uyaranlarındaki bariz değişimler katılımcılar tarafından sezilebilmekte ve talep yanlılıkları oluşabilmektedir (Bøggild ve Laustsen, 2016). Re ve meslektaşları (2013) ise iki veya üç boyutlu yüz çizimlerinde yapılan kişilik değişiminin katılımcıda da aynı oranda bir algısal değişime yol açıp açamayacağının açık olmadığını belirtmektedir. Yani, uyaran olarak kullanılacak bir sanal

yüzde örneğin baskınlık düzeyi bir birim artırıldığında bunun katılımcılar tarafından algılanan baskınlık düzeyinde de bir birimlik artışa yol açacağı açık değildir.

1.3.1.1.1.1.2 Gerçek ve varsayıma dayalı seçimler

Temel olarak, LSYE çalışmalarında aday tercihi iki şekilde ölçülmektedir. Birinci yöntem, gerçek bir seçimde yarışmış adayların fotoğraflarının ve seçim sonuçlarının kullanılmasıdır. Bu tür çalışmalarda, genellikle adaylar ve incelenen seçim hakkında bilgisinin kısıtlı olması beklenen, bir örnekleme görseller sunularak adaylara yönelik kişilik değerlendirmeleri alınmaktadır. Ardından, incelenen seçimdeki oy oranlarının, oy oranları arasındaki farkın veya seçimi hangi adayın kazandığının bu değerlendirmeler tarafından ne düzeyde yordanacağı araştırılmaktadır. Böylece, tespit edilen ilişki vasıtasıyla kişilik değerlendirmelerinin gerçek seçim sonuçlarıyla ilişkisinin incelenebileceği düşünülmektedir. Ekolojik geçerliliği yüksek olan bu yöntemle ilgili temel bir sorun, ölçülemeyen çeşitli faktörlerin bulgulara etki edebilecek olmasıdır. Bu türden tipik bir çalışma olan Todorov ve meslektaşlarının (2005) çalışması önceki bölümde tanıtılmıştır.

İkinci yöntem ise gerçek ya da sanal aday görsellerinin sunulmasıyla yapılan sanal seçimlerdir. Bu türden araştırmalarda adaylara yönelik kişilik değerlendirmeleri alındıktan sonra katılımcılara lider/oy tercihleri sorulmaktadır (örn., Chen vd., 2016). Chen ve meslektaşlarına göre, varsayımsal seçim görevi olarak adlandırılabilecek bu kontrollü yöntemle ilgili temel sorun ise, genellikle, adaya yönelik yüz harici bir bilgi (örn., parti üyeliği) sunulmadığı için katılımcıların sadece yüz değerlendirmelerine dayalı seçim yapmaya zorlanmasıdır. Dolayısıyla gerçek seçimlerle kıyasla bu yöntemde, kişilik değerlendirmelerinin lider seçimi üzerindeki etkisi gerçekte olduğundan daha aşırı şekilde öne çıkabilir.

1.3.1.1.1.2 LSYE Çalışmalarında Kuramsal Konular

Literatürde LSYE'nin isimlendirmesindeki terminolojik belirsizliğe paralel şekilde kuramsal çerçeve belirsizliğinin olduğu da görülmektedir. LSYE'ye yönelik bulgular

çoğunlukla sosyal biliş yaklaşımı ekseninde elde edilmiştir (örn., Olivola ve Todorov, 2010). Fakat aşağıda sıralanmış varsayımları tanımlayan herhangi bir kuramsal çerçeve bulunmamaktadır. Yani, bu varsayımlar birden çok çalışmada örtük şekilde yer almaktadır. Dolayısıyla araştırmacıların LSYE araştırmaları çerçevesinde hangi varsayımlarda bulundukları ve neleri test ettikleri bu tez çalışması kapsamında başlıklandırılarak derlenmiştir. Bu kuramsal çerçeve eksikliğini gidermek hedefiyle bu tez çalışması kapsamında LSYE -ve özellikle Todorov ve meslektaşlarının- araştırmalarında hâkim şekilde yer alan örtük varsayımlar beş başlıkta sınıflandırılmıştır:

I) Yüz değerlendirmeleri "yetkinlik/baskınlık (*dominance*)" ve "sıcaklık/değerlik (*valence*)" olmak üzere iki boyut altında toplanabilir (Oosterhof ve Todorov, 2008);
II) Sistem 1 tarafından yönetilen hızlı ve sezgisel bir süreçtir (Ballew ve Todorov, 2007, s. 17949);
III) Dolayısıyla, partizan seçmenleri değil bir partiyle güçlü şekilde özdeşleşmemiş seçmenleri etkilemesi çok daha olasıdır (Ballew ve Todorov, 2007, s. 17952);
IV) Diğer yüz değerlendirmeleri istatistiksel olarak kontrol edildikten sonra bile seçim sonuçlarını en güvenilir şekilde yordayan kişilik değerlendirmesi yetkinliktir (Olivola ve Todorov, 2010, s. 97)
V) Yetkinlik değerlendirmelerinin yordayıcı gücü kültürden bağımsızdır (Sussman vd., 2013, s. 774).

Takip eden kısımda bu örtük varsayımlar ayrı ayrı tanımlanacaktır. Varsayımlar tanımlanırken bu varsayımları destekleyen ve desteklemeyen araştırma bulgularından da bahsedilecektir.

1.3.1.1.1.2.1 Varsayım 1: Yüz değerlendirmeleri iki temel boyut altında toplanabilir.

İnsan yüzlerine yönelik kişilik çıkarımları ile kalıpyargı içeriği modeli arasında benzerlik olduğu görülmektedir. Oosterhof ve Todorov (2008) 66 adet standardize edilmiş (nötr duygusal ifade, arka plan, kıyafet vb. gibi koşullar bakımından) yüzü altılı gruplar hâlinde

ayırarak katılımcılara ayrı ayrı göstermiştir. Katılımcılardan hedef kişiye bakınca akıllarına gelen her betimleyici şeyi herhangi bir sınırlama olmaksızın yazmaları istenmiştir. Ardından bu kelimeler araştırmacılar tarafından 14 farklı kişilik özelliği boyutunun altında sınıflandırılmıştır. Araştırmacılar katılımcılardan elde edilen bu 14 özelliğe önemli olduğu gerekçesiyle baskınlık özelliğini de dahil ederek 15 özellikten oluşan bir ölçüm aracı oluşturmuştur. Sonrasında başka bir grup katılımcıya bu yüz ifadeleri tekrar gösterilmiş ve belirlenen 15 ayrı kişilik özelliğinin bulunduğu ölçüm aracını kullanarak bu yüzleri değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcı değerlendirmelerine yönelik "açımlayıcı faktör analizi (*principal component analysis*)" yapılmış ve kişilik değerlendirmelerinin baskınlık ile değerlik olarak isimlendirilen iki boyut altında toplanabildiği görülmüştür. Oosterhof ve Todorov bu modelin sosyal algının iki kalıpyargısal boyutuyla tutarlı olduğunu ifade etmiştir.

Öte yandan, Jones ve meslektaşları (2021) yüz algısı çerçevesinde değerlik (veya sıcaklık) ve baskınlık (veya yetkinlik) boyutlarının dünyanın 11 farklı bölgesinden elde edilen veriyi temsil etmekte başarısız olduğunu tespit etmiştir. Açımlayıcı faktör analizi yöntemini kullanan araştırmacılar, Oosterhof ve Todorov tarafından tanımlanan özelliklerin bazı bölgelerde iki boyut altında toplanabilse de genel olarak üç veya dört ayrı boyuta dağıldığını göstermiştir (aynı bulgulara yönelik farklı bir değerlendirme için bkz., Todorov ve Oh, 2021). Değinildiği gibi Leach ve meslektaşları (2007) sosyal algı için iki boyut yerine ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik boyutlarını içeren üç boyutlu bir model önermiştir. Buna karşın yüz değerlendirmelerinde ahlakilik boyutunun olası rolü az sayıda çalışmada incelenmiştir. Castelli ve meslektaşları (2009) tek maddeli bir kişilik özelliği olarak ölçtükleri ahlakilik ile oy tercihi arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Sussman ve meslektaşları (2013) tek madde ile ölçtükleri dürüstlüğün (*honesty*) oy tercihiyle ilişkili olmadığını bulmuştur. Chen ve meslektaşları (2016) güvenilir, dürüst ve ahlaklı maddeleriyle ölçtükleri güvenilirlik boyutunun Çinli katılımcıların hipotetik oy tercihlerini ABD'lilere kıyasla daha güçlü şekilde yordadığını göstermiştir. Jaeger ve meslektaşları (2021) tek maddeyle ölçtükleri güvenilirlik ile oy tercihi arasında İtalya seçimleri için üç farklı örneklemde bir ilişki bulamadıklarını raporlamıştır. Fakat aynı araştırmada spesifik olarak Güney İtalya'da güvenilirliğin oy tercihiyle negatif yönlü ilişkili olduğu bulunmuştur. Ahlakilik boyutunun özellikle Türkiye bağlamında oy

tercihleri için önemli bir belirleyici olabileceği düşünülmektedir. Örneğin Özalp Türetgen ve Cesur (2010) Türkiye'de yaptıkları çalışmada bir grup katılımcıya bir siyasi liderin veya iş yaşamındaki bir yöneticinin özelliklerini sormuştur. Katılımcıların iş yöneticilerine kıyasla siyasi lider için dürüst ve ahlaklı gibi ifadeleri daha sık ifade ettikleri bulunmuştur. Benzer şekilde, KONDA'nın Türkiye'deki seçmen profiline yönelik sekiz yıllık verilerinden oluşan raporunu paylaşan Sayın'ın (2018) haberine göre seçmenler için adalet, saygı, güven ve ahlak gibi kavramlar arzulanan Türkiye'yi yansıtan en temel kavramlardır. Toplum Çalışmaları Enstitüsü'nün (2025) Ekim raporuna göre tüm siyasi parti gruplarında ülkeyi yöneten siyasi liderlerden oransal olarak en büyük beklenti adaleti sağlamasıdır (Türkiye'nin güvenliğini sağlaması, ekonomik zenginlik yaratması veya Türkiye'yi küresel güç yapması beklentilerine kıyasla).

1.3.1.1.1.2.2 Varsayım 2: LSYE seçmenlerin bilinçli farkındalıkları dışında oluşur.

LSYE'nin sezgisel veya başka bir ifadeyle otomatik bir değerlendirme süreci olduğu düşünülmektedir. Bu iddiayı değerlendirmek için Ballew ve Todorov (2007) katılımcılara üç farklı sunum koşuluyla gerçek siyasi seçimlerde yarışmış adayların yüz fotoğraflarını göstermiş ve hangi adayı daha yetkin algıladıklarını incelemiştir. Aday fotoğrafları birinci koşulda 100 milisaniye (ms) süreyle, ikinci koşulda 250 ms süreyle ve üçüncü koşulda ise herhangi bir süre kısıtlaması olmaksızın sunulmuştur. Bulgular üç koşulda da katılımcıların gerçek seçimi kazanmış adayı gerçek seçimi kaybetmiş rakibine kıyasla daha yetkin algıladıklarını ve şans düzeyinin üzerinde bir oranla (yani tüm değerlendirmelerin %50'sinden fazlasında) kazanan adayı daha yetkin olarak değerlendirdiklerini göstermiştir. Öte yandan, her ne kadar üçüncü koşulda katılımcıların tepki süresi anlamlı şekilde artsa da eşleştirme doğruluğu sunum koşullarına göre anlamlı şekilde farklılaşmamıştır. Araştırmacılar bir diğer deneyde katılımcıları yine üç farklı koşula atamıştır. Bu kez fotoğraflar ya 250 ms'ye ya da 2 saniye süreyle sunulmuş veya üçüncü koşul olan "kasti (*deliberate*) değerlendirme" koşulunda ise katılımcılara istedikleri kadar düşünerek mümkün olan en doğru karara varmaları söylenmiştir. Yine her üç koşulda da katılımcılar gerçek seçimi kazanan adayı şans düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla daha yetkin olarak değerlendirmiştir. Ancak bu sefer kasti değerlendirmenin olduğu koşul için eşleştirmelerdeki doğruluk oranının diğer koşullara

kıyasla anlamlı şekilde düşük olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla araştırmacılar LSYE'nin Sistem 1 tarafından yönetilen sezgisel bir süreç olduğu sonucuna varmıştır.

Hart ve meslektaşları (2011) ise politik bilgi düzeyi yüksek olanlara kıyasla düşük olan katılımcıların oy tercihlerinin adayın yüz özelliklerinden daha fazla etkilenebildiğini bulmuştur. Öte yandan, bilişsel performans gerektirecek bir görevin ardından politik bilgi düzeyi yüksek veya düşük olan katılımcılar arasındaki tercih farkı ortadan kalkmış ve her iki grup katılımcı da algılanan çekiciliği daha yüksek olan adaya daha fazla oy vermiştir. Yani, araştırmacılar LSYE özelinde bilişsel yük düzeyinin kişinin bilişsel kontrolünü azaltarak çağrışımsal tepkileri artırabileceğini göstermiştir.

LSYE literatüründe yer alan çalışmaların, bilindiği kadarıyla, neredeyse tamamında yüz uyaranının sunumu için kullanılan teknikler hazırlama etkisi altında sınıflandırılabilir. Bu türden çalışmalarda Ballew ve Todorov'un (2007) araştırmasında da görülebileceği gibi yüz uyaranları belirli bir süre boyunca sunularak maskelenmekte ve ardından katılımcılardan bir değerlendirme yapmaları istenmektedir. Her ne kadar sezgisel süreçleri değerlendirmede ÖÇT'nin avantajlarına değinilmiş olsa da örtük çağrışım testi LSYE kapsamında yalnızca bir çalışmada kullanılmıştır. Vitriol ve meslektaşları (2018) katılımcılara yetkinlik ve sıcaklık bildiren ifadeleri kullanarak bir ÖÇT ve bir açık kalıpyargısal değerlendirme ölçüm aracı sunmuştur. Araştırmacılar yüz uyaranı olarak Donald Trump ve Hillary Clinton'ın dörder fotoğrafını kullanmıştır[5]. Bulgular örtük yetkinlik ve sosyallik değerlendirmesinin katılımcıların hipotetik oy tercihlerini pozitif yönde yordadığını göstermiştir. Bununla birlikte, diğer LSYE çalışmalarından görece farklı olarak, bu çalışmada değerlendirme için kullanılan aday görsellerinin katılımcılar tarafından iyi bilenen ve hâlihazırda bir tutum geliştirdiği kişiler olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

LSYE'nin otomatik bir süreç olduğu iddia edilse de bu argümanı destekleyen bulgularda bazı sorunların olduğu söylenebilir. Örneğin Ballew ve Todorov'un (2007) çalışmasında, her ne kadar anlamlı bir fark olmasa da, ilk deneydeki süre sınırlaması olmayan koşuldaki

[5] Hillary Clinton ve Donald Trump ABD'de 2016'da gerçekleşen başkanlık seçimlerinde sırasıyla Demokrat Parti'nin ve Cumhuriyetçi Parti'nin başkan adayları olarak yarışmıştır.

yetkinlik-kazanan aday eşleşmesinin doğruluk oranı süre kısıtlaması olan koşullardakinden yüksektir. İkinci deneyde ise kasti değerlendirme koşulunda eşleşmenin doğruluk oranı diğer koşullara kıyasla azalmakla birlikte hâlâ şans düzeyinin üzerindedir. Vitriol ve meslektaşlarının (2018) çalışmasında ise açık yetkinlik veya sosyallik değerlendirmesinin istatistiksel olarak kontrol edildiği modelde örtük sosyallik değerlendirmesinin oy tercihini anlamlı düzeyde yordamadığı, örtük yetkinliğin ise açık yetkinlik değerlendirmelerine kıyasla oy tercihini daha zayıf yordadığı görülmektedir.

1.3.1.1.1.3 Varsayım 3: Özellikle kararsız seçmenler LSYE'ye maruz kalır.

Özellikle kararsız seçmenlerin oy verirken LSYE'ye maruz kalacağı düşünülmektedir (Ballew ve Todorov, 2007). Benzer şekilde, Mattes ve Milazzo (2014) 2010'daki Britanya parlamentosu seçimlerinde yarışın yüksek oy farkıyla sonuçlandığı bölgelerdeki oy farkını adayın algılanan yetkinliğinin; yarışın yakın farkla sonuçlandığı bölgelerdeki oy farkını ise adayın algılanan çekiciliğinin yordadığını tespit etmiştir. Araştırmacılar özellikle rekabetin yüksek olduğu seçimlerde yüz etkisinin kararsız seçmenler için belirleyici olabileceğini tartışmıştır. Lenz ve Lawson (2011) ise televizyon izleme süresi düşük olanlara kıyasla yüksek olan katılımcıların algılanan yetkinliği daha yüksek olan adaylara oy verme eğiliminde olduklarını tespit etmiştir. Araştırmacılar bu eğilimin politik bilgi seviyesi daha düşük olan katılımcılarda ve valilik seçimine kıyasla daha önemsiz olan senato seçimlerinde daha güçlü olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde Ahler ve meslektaşları (2017) da politik bilgi düzeyi düşük olan katılımcıların yüz etkisine daha açık hâle geldiklerini göstermiştir. Buna paralel olarak, yine aynı çalışmada, daha önemli seçime kıyasla (genel seçim) daha düşük öneme sahip seçimde (Temsilciler Meclisi seçimi) yüz etkisinin daha kuvvetli olduğunu bulmuştur. Johns ve Shephard (2011) ise düşük partizanlık düzeyine sahip katılımcıların adayların algılanan çekiciliğinden daha fazla etkilendiklerini tespit etmiştir. Hart ve meslektaşları (2011) da benzer şekilde politik bilgi düzeyi yüksek olanlara kıyasla düşük olan katılımcıların oy tercihlerinin adayın yüz özelliklerinden daha fazla etkilenebildiğini bulmuştur.

Özetle seçmenlerin yeterli düzeyde siyasi bilgiye (Lenz ve Lawson, 2011), seçimlere ilgi gösterecek yeterli motivasyona (Ahler vd., 2017) sahip olmaması veya LSYE'nin oy

tercihi üzerindeki etkisini sınırlandırabilecek bilişsel kapasitesinin bulunmaması (Hart vd., 2011) gibi gerekçelerle oy verirken seçimle doğrudan ilişkili olmayan yüzeysel ipuçlarının etkisine daha açık hâle gelmesi beklenmektedir. Buna paralel olarak Ballew ve Todorov (2007) adayların yüz özelliklerinden özellikle kararsız seçmenlerin etkilenebileceğini tartışmıştır. Öte yandan, bu görüşü desteklemeyen araştırma bulguları da mevcuttur. Ahler ve meslektaşları (2017) yüz etkisinin partizan seçmenler ile kararsız seçmenlerin oy tercihine etkisi bakımından anlamlı bir fark olmadığını bulmuştur. Brusattin (2012) ise katılımcıların politik ilgi seviyesinden bağımsız olarak yüz özelliklerini daha olumlu değerlendirdikleri adaya yönelik daha yüksek oy verme eğiliminde olduklarını bulmuştur. Partizanlığın örtük değerlendirmeler ile oy tercihi ilişkisindeki rolünü inceleyen Vitriol ve meslektaşları (2018) ise zayıf partizanlığın bu ilişkiyi kuvvetlendirdiğini gösteren herhangi bir bulgu elde edememiştir. Bu bulgular, yüz özelliğinin yalnızca belirli bir grup seçmen tarafından kullanılan bir ipucu olmayabileceğine işaret etmektedir.

1.3.1.1.1.4 Varsayım 4: Özellikle adayın yetkinliğine ilişkin değerlendirmeler seçmenlerin oy tercihi üzerinde belirleyicidir.

Yukarıda da tanıtıldığı gibi, Todorov ve meslektaşları (2005) ABD'de hem senato hem de temsilciler meclisi seçimlerinde kazanan adayların ve rakiplerinin fotoğraflarını bu adayları daha önce hiç görmemiş katılımcıların değerlendirmesine sunmuştur. Bulgular katılımcıların anlamlı bir farkla kazanan adayı daha yetkin olarak değerlendirdiklerini göstermiştir. Antonakis ve Dalgas (2009) ise Fransa'da parlamento seçimlerinde yarışmış kazanan ve kaybeden adayların fotoğraflarını İsviçreli katılımcılara sunmuştur. Araştırmacılar katılımcıların gerçekte kazanan adayı şans düzeyinin üzerinde bir oranla daha yetkin olarak değerlendirdiklerini tespit etmiştir. Olivola ve Todorov (2010) ise olgunluk, aşinalık, bebek yüzlülük ve çekicilik özellikleriyle kıyaslandığında yetkinliğin kazanan ve kaybeden adayların gerçek oy dağılımını daha iyi yordadığını bulmuştur. Benzer bir çalışmada bu kez Sussman ve meslektaşları (2013) Bulgaristan'daki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yarışan adayların fotoğraflarını ABD'li katılımcılara sunmuştur. Bulgular baskınlık, beğenilebilirlik, çekicilik, dürüstlük ve yetkinlik değerlendirmelerinden yalnızca yetkinliğin adayların aldığı oy oranlarıyla pozitif yönlü

ilişkili olduğunu göstermiştir. Özetle, pek çok araştırma yüze yönelik yetkinlik değerlendirmelerinin özellikle politik seçimlerde belirleyici olduğu fikrini desteklemektedir. Spezio ve meslektaşları (2012) ABD kongre seçimlerinde yarışmış adayların tam yüz fotoğrafının, saç hariç yüzün fiziksel özelliklerinin bulunduğu kısmının veya ikinci koşuldaki yüz kısımları çıkarıldıktan sonra kalan yüz siluetinin olduğu fotoğrafları ABD'li katılımcılara göstermiştir. Bulgular tam yüz fotoğrafıyla yüz siluetinin olduğu fotoğraf için yetkinlik değerlendirmeleriyle oy tercihi arasında ilişkili olduğunu göstermiştir. Yalnızca yüzün fiziksel özelliklerinin olduğu fotoğraflar için ise yetkinlik değerlendirmeleri ile oy tercihi arasında ilişki bulunamamıştır. Cheung ve Jintcharadze (2023) de yetkinlik değerlendirmelerinin yüzün değiştirilemez yapısal özelliklerinden mi yoksa saç gibi değiştirilebilir özelliklerden mi kaynaklandığını incelemiştir. Çalışmada bağımsız bir Birleşik Krallık örneklemine ABD'li siyasetçilerin fotoğraflarını göstererek yetkinlik değerlendirmeleri alınmıştır. Yetkinlik değerlendirmelerinin oy tercihlerini yordadığı bulunmuştur. Ardından araştırmacılar yetkinlik değerlendirmelerinin spesifik olarak yüzün fiziksel özelliklerinden mi yoksa saç gibi değiştirilebilir özelliklerinden mi kaynaklandığını incelemiştir. Bunun için gerçek aday fotoğraflarını dijital olarak saçsız şekilde standardize etmiştir. Bu fotoğrafları bağımsız başka bir örnekleme sunan araştırmacılar Spezio ve meslektaşlarından farklı olarak bu standardize fotoğraflara yönelik yetkinlik değerlendirmelerinin oy tercihini yordadığını bulmuştur. Bununla birlikte orijinal fotoğraflara yönelik yetkinlik değerlendirmelerinin standardize olanlara kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Dolayısıyla yetkinlik değerlendirmelerinin yüzün değiştirilemez fiziksel özelliklerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına yönelik bulgular tartışmalı olsa da saç ve sakal gibi yüzün değiştirilebilir özelliklerinin yetkinlik değerlendirmelerini şekillendirebildiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan, yetkinlik değerlendirmesine atfedilen önemi desteklemeyen araştırma bulguları da mevcuttur. Mattes ve Milazzo (2014) Britanya'da genel seçimlerde yarışmış adayların fotoğraflarını ABD'li katılımcılara sunmuş ve yetkinlik değerlendirmelerinin yalnızca adaylar arasındaki oy farkının %5'ten büyük olduğu rekabetçi olmayan seçimler için kazanan adayı daha güçlü şekilde yordadığını göstermiştir. Aynı çalışmada çekicilik değerlendirmesinin ise oy farkının %5'ten küçük olduğu rekabetçi seçimler için kazanan

adayı daha güçlü şekilde yordadığı bulunmuştur. Jaeger ve meslektaşları (2021) ise İtalya'da belediye başkanlığı seçiminde yarışmış adayların fotoğraflarını Hollandalı katılımcılara sunmuştur. Bulgular yetkinlik değerlendirmelerinin seçim başarısıyla ilişkili olmadığını ve hatta adaylar arasındaki oy farkıyla negatif yönlü ilişkili olduğunu göstermiştir. Araştırmacılar, öte yandan, çekicilik değerlendirmesinin hem adayın gerçekte kazanma durumuyla hem de adaylar arasındaki oy farkıyla pozitif yönlü ilişkili olduğu bulmuştur. Giacomin ve Rule (2020) tarafından LSYE literatüründeki 126 ayrı araştırmayı raporlayan 96 makale üzerinde yapılan meta-analitik incelemede ise baskınlık, çekicilik, sıcaklık ve yetkinlik değerlendirmelerinin tamamının oy tercihiyle pozitif yönlü ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

1.3.1.1.1.5 Varsayım 5: Yüz değerlendirmeleri seçmenlerin tercihlerini genellikle bağlamsal faktörlerden bağımsız olarak etkiler.

LSYE literatüründeki öne çıkan yaklaşıma göre adayın sahip olduğu yüz özellikleri -ve özellikle de yetkinlikle ilişkili ipuçları- adayın veya seçmenlerin grup üyeliğinden bağımsız olarak oy tercihini etkilemektedir. Örneğin Mannetti ve meslektaşları (2016) İtalya'da yerel seçimlerde yarışmış adayların fotoğraflarını İtalyan katılımcılara ya ek hiçbir bilgi olmaksızın (birinci çalışma), ya adayın hangi partiye üye olduğu bilgisiyle (ikinci çalışma) veya adayın seçim vaatlerine ilişkin bilgilerle (üçüncü çalışma) sunmuştur. Bulgular her üç koşulda da gerçek seçimi kazanan adayların rakiplerine kıyasla daha yetkin algılandığını göstermiş; parti üyeliğinin veya seçim vaatlerinin bu ilişki üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Antonakis ve Dalgas (2009) Fransa parlamento seçimlerinde yarışmış adayların İsviçreli yetişkinlere gösterdikleri fotoğraflarını 5 ile 13 yaş arasındaki İsviçreli çocuklara da göstermiştir. Araştırmacılar çocuklara Troya'dan İthaka'ya giden bir gemide yolculuk yapmak için hangi kişiyi kaptan olarak tercih edeceklerini sormuştur. Çocukların tercihi hem yetişkinlerin yetkinlik tercihiyle hem de seçim sonucuyla benzerlik göstermiştir. Hem Antonakis ve Dalgas (2009) hem de Sussman ve meslektaşları (2013) bir ülkedeki seçim sonuçlarını (sırasıyla Fransa ve Bulgaristan) bir başka ülkeden seçilen örneklemdeki yetkinlik değerlendirmelerinin (sırasıyla İsviçre ve ABD) tekrarlayabildiğini göstermiş ve bunu yüz değerlendirmelerinin kültürlerarası yordayıcı gücüne bir kanıt olarak ele almıştır.

Yine Lin ve meslektaşları (2017) ABD'li ve ABD'de yaşayan Güney Koreli katılımcıların yetkinlik çıkarımlarının hem ABD hem de Güney Kore seçim sonuçlarıyla benzer kuvvette ilişkili olduğunu tespit etmiştir.

Öte yandan, diğer çalışmalar, algılanan yüz özellikleriyle oy tercihi arasındaki ilişkiye çeşitli bağlamsal ipuçlarının etki edebileceğine işaret etmektedir. Farklı çalışmalar, seçmenlerin grupların arasında algılanan rekabet arttığında algılanan baskınlığı yüksek olan adaylara, iş birliği arttığında ise algılanan güvenilirliği yüksek olan adaylara oy verme eğiliminde olduklarına işaret etmektedir (örn., Little, 2014). Laustsen ve Petersen (2017) Rusya ve Ukrayna arasında 2014'te Kırım Krizi yaşanırken Ukraynalı katılımcılarla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmacılar katılımcıların yaşadıkları yeri çatışmaların yaşandığı Kırım'a yakınlıkları üzerinden çatışma bölgesi veya çatışma olmayan bölge olarak ikiye ayırmıştır. Ayrıca bir ölçüm aracı vasıtasıyla katılımcıların çatışmalara olan tepkileri savunmacı veya saldırgan olarak ayrıştırılmıştır. Son olarak katılımcılara baskınlık bildiren veya bildirmeyen iki boyutlu yüz çizimleri sunulmuş ve hipotetik oy tercihleri ölçülmüştür. Bulgular çatışma koşulunun katılımcıların oy tercihlerini anlamlı olarak etkilemediğini göstermiştir. Öte yandan, çatışma bölgesinde yaşayan ve saldırgan tutumları olan katılımcıların hem çatışma bölgesinde yaşayan ve savunmacı tutumları olan katılımcılara hem de çatışma bölgesinde yaşamayan ve saldırgan tutumları olan katılımcılara kıyasla baskınlık bildiren yüze daha fazla oy verme eğiliminde oldukları bulunmuştur. Dolayısıyla bu bulgular çatışma algılayan ve rakibine baskınlık kurma isteğinde olan kişilerin algılanan baskınlığı yüksek olan adayları tercih ettiğine işaret etmektedir.

ABD'de Temsilciler Meclisi seçimlerinde (Chiao vd., 2008, Carpinella vd., 2015) ve Finlandiya'da belediye seçimleri ile parlamento seçimlerinde (Poutvaara vd., 2009) yarışan erkek adayların algılanan yetkinliği ile oy oranları arasında pozitif yönlü ilişki varken kadın adaylarda böyle bir ilişki tespit edilememiştir. Yani, cinsiyetin de LSYE'yi etkileyen bir başka faktör olabileceği anlaşılmaktadır. Öte yandan, Olivola ve Todorov (2010) Senato, Temsilciler Meclisi ve valilik seçimlerinde yarışan adaylara yönelik yetkinlik değerlendirmeleriyle oy oranları arasındaki ilişkide aday cinsiyetinin bir etkisinin olmadığını bulmuştur.

LSYE üzerinde etkisi olabilecek bir başka faktör sosyo-ekonomik statüdür (SES). Buna dolaylı yoldan kanıt sunan bir araştırmada Oh ve meslektaşları (2020) aynı hedef yüzü katılımcılara yüksek SES bildiren takım elbise gibi kıyafetlerle (örn., hekim üniforması) veya düşük SES bildiren kıyafetlerle (örn., garson üniforması) sunmuştur. Bulgular katılımcıların yüksek SES ipucu taşıyan hedef yüzü daha yetkin algıladığını göstermiştir. Doğrudan kanıt sunan bir araştırma ise Unkelbach ve meslektaşları (2023) tarafından yapılmıştır. Çalışmada bir ölçüm aracı vasıtasıyla Almanyalı katılımcıların algıladıkları öznel SES düzeyleri ve aylık gelirleri üzerinden nesnel SES düzeyleri ölçülmüştür. Algılanan yetkinliği yüksek veya düşük olan görsellerin sunulduğu ve hipotetik oy tercihlerinin ölçüldüğü bu çalışmanın bulguları yüksek nesnel SES düzeyine sahip katılımcıların düşük nesnel SES düzeyine sahip olanlara kıyasla, algılanan yetkinliği yüksek olan adaya oy vermeye daha meyilli olduklarını göstermiştir.

Kişinin oy tercihini etkileyen kişilik özelliğinin grup üyeliğince de şekillenebileceği görülmektedir. Dolaylı bir bulgu Kniffin ve meslektaşları (2014) tarafından elde edilmiştir. Araştırmacılar ABD'de yüksek partizanlık düzeyine sahip Demokrat Partili veya Cumhuriyetçi Partili katılımcılara iç ve dış gruplarını temsil eden gerçek politikacıların yüzlerini sunarak çekiciliklerini değerlendirmelerini istemiştir. Bulgular hem Demokrat Partili hem de Cumhuriyetçi Partili katılımcıların iç grubu temsil eden siyasetçileri dış grubu temsil edenlere kıyasla daha çekici değerlendirdiklerini göstermiştir. Yüz özelliği-oy tercihi ilişkisinde grup üyeliğinin etkisini doğrudan gösteren bir bulgu ise Hoegg ve Lewis'ten (2011) gelmiştir. Araştırmacılar Cumhuriyetçi Parti veya Demokrat Parti destekçisi ABD'li katılımcılara algılanan zekâ veya yetkinlik düzeyi yüksek olan[6] aday fotoğrafları göstermiş ve hipotetik oy tercihlerini ölçmüştür. Bulgular Cumhuriyetçi Partiyi destekleyen katılımcıların algılanan yetkinliği, Demokrat Partiyi destekleyen katılımcıların ise algılanan zekâsı yüksek adaylara oy vermeye meyilli olduklarını göstermiştir. Benzer bir fark adayların gerçek seçimlerdeki oy dağılımlarında da ortaya çıkmıştır. Yani araştırmada algılanan yetkinliği yüksek olan Cumhuriyetçi ve algılanan zekâsı yüksek olan Demokrat adayların seçimlerde daha yüksek oy oranına sahip olduğu tespit edilmiştir.

[6] Adayların zekâ ve yetkinlik değerlendirmeleri başka bir örneklemde daha önceden değerlendirilmiştir.

Son olarak, adayın veya seçmenin hangi kültürden geldiği de bir adayın yüzüne yönelik değerlendirmeleriyle oy tercihi arasındaki ilişkiyi belirliyor gibi görünmektedir. Na ve meslektaşları (2015) ABD'li ve Güney Koreli katılımcılara ABD'li ve Güney Koreli siyasetçilerin fotoğraflarını sunmuş ve adayların yetkinliklerini değerlendirmelerini istemiştir. Bulgular hem ABD'li hem de Güney Koreli aday fotoğraflarına yönelik ABD'li ve Güney Koreli katılımcılara ait yetkinlik değerlendirmelerinin birbirlerine paralel olduğunu göstermiştir. Yani katılımcıların fotoğraflara yönelik yetkinlik değerlendirmelerinde kültürden bağımsız bir uzlaşı olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte hem ABD'li hem de Güney Koreli katılımcıların yetkinlik değerlendirmeleri ile gerçek seçim sonuçları arasındaki ilişki Güney Kore seçimlerine kıyasla ABD seçimleri için daha kuvvetlidir. Hatta Güney Koreli katılımcıların yetkinlik değerlendirmeleri gerçekte seçimi kazanan Güney Koreli adaylar ile şans düzeyinin altında bir oranla doğru eşleşmiştir. Bu bulgulara göre yetkinlik değerlendirmeleri kültürden görece bağımsız olarak benzer şekilde yapılmakla birlikte bu değerlendirmelerin seçim sonuçlarına etkisi kültüre göre değişkenlik göstermektedir. Chen ve meslektaşları (2016) ise Çinli ve ABD'li katılımcılara Tayvanlı ve ABD'li siyasi adayların fotoğraflarını sunmuştur. Katılımcılar adayları baskınlık, beğenilebilirlik, güvenilirlik, yetkinlik ve sosyal yetkinlik[7] özellikleri üzerinden değerlendirmiş ve bu özelliklerin gerçek seçimlerde kazanan ve kaybeden adaylar arasındaki oy farkıyla ilişkisine bakılmıştır. Bulgular sosyal yetkinliğin Çinli katılımcılar için yetkinliğe, ABD'li katılımcılar içinse güvenilirliğe daha paralel algılandığını göstermiştir. Yani sosyal yetkinlik ABD'li katılımcılar tarafından daha kişilerarası, Çinliler tarafından daha bireysel bir özellik olarak algılanmıştır. Bulgular ABD'li adaylar arasındaki oy farkını yetkinlik değerlendirmelerinin sosyal yetkinlikten; Tayvanlı adaylar arasındaki oy farkını ise sosyal yetkinlik değerlendirmelerinin yetkinlikten daha iyi yordadığını göstermiştir. Hem ABD'li hem de Çinli katılımcıların değerlendirmeleri için benzer bulgular elde edilmiştir. Ek olarak, Çinli katılımcıların güvenilirlik değerlendirmelerinin de Tayvanlı adaylar arasındaki oy farkını pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Yani seçmenler ABD'deki seçimler için algılanan bireysel beceriyi, Tayvan'daki seçimler için ise algılanan kişilerarası beceriyi daha fazla

[7] Söz konusu çalışmada yetkinlik özelliği bir şeyi başarabilme, yetkin olma ve zeki olma gibi bireysel yetkinliği; sosyal yetkinlik ise farklı kişilerarası iletişim becerisi, sosyal durumlarda yetkin olabilmek ve sosyal ipuçlarına hassasiyet gibi sosyal iletişimdeki yetkinliği yansıtacak şekilde tanımlanmıştır.

ödüllenmiştir. Lin ve meslektaşları (2017) Güney Koreli ve ABD'li katılımcıların yetkinlik değerlendirmeleriyle oy tercihleri arasındaki ilişkinin benzer olduğunu bulsa da açık fikirlilik ve tehditkârlık çıkarımlarının yalnızca Güney Kore seçimlerini yordadığını tespit etmiştir. Chang ve meslektaşları (2017) Tayvanlı katılımcıların yetkinlik değerlendirmelerine kıyasla bebek yüzlülük değerlendirmelerinin Tayvan seçim sonuçlarını daha güçlü şekilde yordadığını göstermiştir. Hatta araştırmacılar incelenen üç seçimden birisinde yetkinlik değerlendirmelerinin aday başarısını yordamadığını tespit etmiştir. Dolayısıyla yetkinlik değerlendirmelerinin özellikle Batılı kültürlerdeki seçimlerde seçmenlerin oy tercihini etkileme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Batılı olmayan kültürlerde ise yetkinlik değerlendirmelerinin seçimler üzerindeki etkisi azaltmakta (bkz., Na vd., 2015; Chang vd., 2017) ve adayın kişilerarası becerilerine işaret eden yüz ipuçları önem kazanmaktadır (bkz., Chen vd., 2016; Chang vd., 2017). Yetkinlik değerlendirmeleri ile oy tercihinin Güney Koreli ve ABD'li katılımcılar için benzer şekilde ilişkili olduğunu gösteren Lin ve meslektaşlarının (2017) çalışmasındaki Güney Koreli katılımcıların ABD'de yaşadıkları da göz önünde bulundurulmalıdır.

Görülebileceği gibi LSYE çalışmalarında özellikle kazanabilecek adaya yönelik yetkinlik algısının daha yüksek olduğu ve bu değerlendirmelerin seçmenlerin oy tercihlerini farkındalıkları dışında etkilediği düşüncesi ön plandadır. Böylece LSYE'ye yönelik açıklamaların modern sosyal biliş açıklamalarıyla önemli paralellikler içerdiği görülmektedir. Öte yandan bu perspektif farklı bağlamlarda ortaya çıkan çelişkili bulguları açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla bu tez çalışmasında LSYE literatüründe ortaya çıkan bulguları açıklamak hedefiyle alternatif bir yaklaşım önerilmiştir.

1.3.1.1.2 Lider Seçiminde Yüz Etkisine Yönelik Alternatif Bir Açıklama

Sosyal psikolojinin 1970'li yıllarda "*güven bunalımı*" olarak isimlendirilen bir kriz sürecine girdiği dönemde farklı eleştirmenler sosyal psikoloji araştırmalarına çeşitli eleştiriler getirmiştir. Bu eleştiriler arasında gündelik yaşam problemlerinden uzak olması, deneysel yöntemin doğru kullanılamaması sonucu talep karakteristikleri gibi yanlılıklar içeren sorunlu bulguların ortaya çıkması, kullanılan katı deneysel yöntem,

sosyal psikolojik teorilerin indirgemeci yapısı veya kültürel farklılıkların görmezden gelinmesi gibi konulara yöneliktir (Hogg ve Vaughan, 2014; Kruglanski ve Stroebe, 2012). Bu krize bir yanıt olarak bilişsel psikolojiden edinilen kuramsal ve yöntemsel çerçeveleri sosyal psikolojinin araştırma nesnelerine uygulamayı hedefleyen sosyal biliş yaklaşımı geliştirilmiş ve daha önce değinildiği üzere özellikle Kuzey Amerika'da yaygın şekilde benimsenmiştir (Kruglanski ve Stroebe, 2012). Bu dönemlerde Avrupa'da ise indirgemeci olmayan bir sosyal psikolojiye ulaşmak hedeflenmiş (Hogg ve Abrams, 1998) ve bu çabaların sonucu olarak Sosyal Kimlik Yaklaşımı (SKY; Tajfel ve Turner, 1979) ve Sosyal Temsiller Kuramı (STK; Moscovici, 1984) gibi kuramsal çerçeveler geliştirilmiştir. SKY bu krizi aşmak için deneysel yöntemi kullanmaya devam etmekle birlikte deneyi "sosyal vakumdan" çıkarmayı ve sosyal davranışı bireysel özellikler üzerinden değil grup üyelikleri üzerinden açıklamayı hedeflemiştir (Augoustinos vd., 2014; Tajfel, 1972/2010; Tajfel ve Turner, 1979). STK ise deneysel yöntemi insan bilişinin kolektif ve tarihsel kökenini incelemek için kullanılabilecek araçlardan yalnızca birisi olarak kabul etmektedir (Moscovici, 1988). Bu temel farklılıklara karşın sosyal fenomenlere yönelik indirgemeci olmayan açıklamalar sunabilmek için bu iki yaklaşımın birlikte ele alınabileceğini savunan araştırmacılar bulunmaktadır (örn., Breakwell, 1993).

Önceki bölümde aktarıldığı üzere literatürde yer alan araştırmalar, iddiaların aksine, yüz etkisinin oy tercihiyle bağlantısının sosyal bağlamdan tümüyle yalıtılmış olmayabileceğine işaret etmektedir. Hatta bilişsel psikoloji içerisinde yüz algısının açıklamak maksadıyla Kişilik Çıkarımı Haritalaması (*Trait Inference Mapping*) isimli bir yaklaşım önerilmiştir. Bu yaklaşıma göre kültürel ve gündelik pratikleri içerisinde insanlar yüz görünümüne yönelik algısal betimlemeler ile bu betimlemelerin olasılıksal olarak uyumlu olduğu kişilik çıkarımları arasında bir bağlantı kurarak zihinsel haritalar oluşturmaktadır (Cook vd., 2022). Yani, örneğin, bir kişi alnı geniş olan insanların algılanan baskınlığının daha yüksek olabileceğine yönelik bir deneyim kazanmışsa alnı geniş olan başka insanlarla karşılaştığında bu kişilerin algılanan baskınlığının yüksek olduğuna yönelik otomatik çıkarımlar oluşturacaktır. Bu türden çabalar, yalnızca LSYE özelinde değil, genel olarak yüz algısına yönelik artan çelişkili bulguları mevcut kuramsal yaklaşımlarla açıklamanın güç olduğuna yönelik bir farkındalık oluşmaya başladığına işaret etmektedir. Bu tez çalışması kapsamında ise Sosyal Kimlik Yaklaşımı (SKY) ve

Sosyal Temsiller Kuramı (STK) çerçevesinde, LSYE bir grubun ortaklaşa ürettiği lider sosyal temsilinin bir işlevi olarak değerlendirilecektir. Bu doğrultuda, öncelikle STK ve SKY tanıtılacaktır.

1.3.1.1.2.1 Sosyal Temsiller Kuramı

STK'yı geliştiren Moscovici (1984) bir sosyal temsili, herhangi bir sosyal nesneyi o temsili paylaşan topluluğun anlam dünyasına uygun şekilde tanımlayan ve o nesne hakkında düşünebilmek veya konuşabilmek için kendine mecbur bırakan kelimeler, fikirler veya görseller bütünü olarak açıklamaktadır. Topluluk üyeleri yabancı bir nesneyle karşılaştığında bu nesneyi ya daha tanıdık başka nesnelerle kıyaslayarak (demirleme; *anchoring*) ya da nesneyi tüm topluluğun anlayabileceği somut bir öze dönüştürerek (nesneleştirme; *objectifying*) bir sosyal temsil üretmektedir (Moscovici, 1984; Rateau vd., 2012).

Sosyal temsil, bir kez oluştuktan sonra, onu paylaşan insanların davranışlarını şekillendirme gücüne sahiptir (Moscovici, 1984). Örneğin Barbier ve meslektaşları (2020) organ bağışı temsilinin merkezi unsurlarına maruz kalan kişilerin organ bağışına yönelik tutumlarının olumlu yönde değiştiğini tespit etmiştir. Öte yandan, bir toplumda yaygın şekilde paylaşılan bir "baskın (*hegemonic*)" sosyal temsil olabileceği gibi özellikle rekabetin yüksek olduğu toplumlarda buna alternatif olarak üretilen "çatışmalı (*polemical*)" sosyal temsiller de olabilir (Moscovici, 1988). Eğer bir sosyal temsil toplumda yaygın olarak paylaşılıyorsa, etkisinin insanın bilinçli farkındalığı dışında gerçekleşeceği belirtilmektedir (Augoustinos ve Innes, 1990). Baskın sosyal temsiller baskın grubun nesneye yönelik dünya görüşünün neredeyse tüm alt grupları da içerecek şekilde paylaşılmasıyla oluşmaktadır. Örneğin Köseoğlu ve Kuşdil (2024) Türkiye'de hepçillerin ve vejetaryen/veganların hayvanlara yönelik sosyal temsillerinin birbirlerinden önemli ölçüde ayrışmadığını göstermiştir. Çatışmalı sosyal temsiller ise çoğunlukla birbirleriyle rekabet hâlindeki toplulukların aynı sosyal nesneye yönelik alternatif sosyal temsiller üretmeleri sonucu oluşur. Bir diğer çalışmada, katılımcılarına 15 Temmuz Darbe Girişimi'ne yönelik sözel çağrışım uygulaması yaptırtan Çavuşoğlu ve meslektaşları (2021) rakip siyasi grupların aynı olguyu kendi anlam dünyalarına uygun

şekilde “ihanet”, “yalan” veya “kurgu”, “sahte” gibi ifadelerle temsil ettiklerini göstermiştir.

1.3.1.1.2.1.1 Sosyal Temsillere Yönelik Yaklaşımlar

Abric (1993) tarafından temelleri atılan yapısalcı yaklaşıma göre bir sosyal temsil, karşılık geldiği nesneyi tanımlamak için zorunlu unsurları içeren bir merkezden (*central system*) ve o temsili söz konusu nesnenin farklı biçimlerine uyarlamak için gereken esnekliği sağlayan çevresel unsurlardan (*peripheral system*) oluşmaktadır. Merkezi unsurlar bir temsilin tanımlanabilmesini ve tanınabilmesini sağlayan temel unsurlardır. Dolayısıyla zamana veya bağlama dirençlidir. Çevresel unsurlar ise belirli bir bağlamda temsilin nasıl ifade edilebileceğini şekillendirir. Bu unsurlar bir temsile uyum becerisi, esneklik ve hatta çelişkiler kazandırarak merkezi unsurların değişmeden korunabilmesini sağlar. Bununla birlikte müzakere ve iletişim süreçleri zaman içerisinde merkezi unsurların da değişimine yol açabilmektedir (Özkan Demir ve Kuşdil, 2022). Camcı’nın (2024) çalışmasında ise bir temsilin merkezi unsurlarının daha otomatik, çevresel unsurlarının ise daha kontrollü işlemlendiğini gösterilmiştir. Bu bulgu Augoustinos ve Innes’in (1990) düşüncesiyle paralellik göstermektedir.

Abric (1987; akt., Moliner, 1995) merkezi unsurların betimsel (işleve/eyleme dönük) veya değerlendirici bir yapıda olabileceğini ifade etmektedir. Moliner (1995) ise yalnızca merkezi unsurların değil çevresel unsurların da benzer şekilde işlevleri bakımından betimsel veya değerlendirici olmak üzere iki ayrı kategoride sınıflandırılabileceğini belirtmektedir. Merkezi unsurların tanımlama işlevi vasıtasıyla sosyal temsil nesnesinin ne olduğu; çevresel unsurların tanımlama işlevi vasıtasıyla nesnenin sosyal yaşantıda görülmesi en sık ve olası olan özellikleri tanımlanır. Merkezi unsurların değerlendirme işlevi vasıtasıyla sosyal nesneye yönelik neyin kabul edilebilir veya kabul edilemez olduğu gibi değerlendirme kriterleri (veya normlar); çevresel unsurların değerlendirme işlevi vasıtasıyla nesnenin arzu edilir özellikleri ele alınmaktadır. Örneğin Moliner araştırmasında “şirket” sosyal temsillerini incelemiş; betimleyici merkezi ve çevresel unsurlarının sırasıyla hiyerarşi ve araştırma; değerlendirici merkezi ve çevresel unsurlarının ise sırasıyla kâr ve kişisel tatmin olduğunu tespit etmiştir. Görülebileceği

gibi, bir şirket hiyerarşik yapıya sahip olması üzerinden tanımlanırken katılımcıların gözünde bir şirkette yapılması en olası şey araştırmadır. Bir şirketi "iyi" veya "kötü" yapan en temel özelliği ise kârlılığıyken katılımcılara göre bir şirkette kişisel tatmine ulaşabilmek arzu edilen veya ulaşamamaktan korkulan bir şeydir. Moliner'in önerdiği model, bir sosyal temsilin temsil nesnesine yönelik yalnızca bilgi içermediğini ama aynı zamanda o nesneye yönelik olumlu, olumsuz veya nötr değerlendirmeleri de taşıdığını göstermektedir.

1.3.1.1.2.1.2 Sosyal Temsillerin İncelenmesinde Kullanılan Yöntemler

Bir sosyal temsil, temsil nesnesine yönelik paylaşılan işlevi ve bu nesneye yönelik grubun düşünce dünyasını oluşturan içeriği yansıtmaktadır (Abric, 1993). Abric tarafından önerilen "yapısalcı yaklaşım" temsil içeriğini ve bu içeriğin birbirleriyle ilişkisini incelemektedir. Bu maksatla düşüncenin "bilişsel birim (*cogneme*)" ismi verilen en küçük yapı taşları ve bunların organizasyonları araştırılmaktadır. *Cogneme* ifadesi ise "sözbirim (*phoneme*)" ifadesinden türetilmiştir (Lahlou ve Abric, 2011). Sosyal temsillere yönelik analitik modeller bu modelin sosyal temsilin içeriğini veya yapısını teşhis edebilmesine göre birbirlerinden ayrıştırılmaktadır (Lo Monaco vd., 2017). Lo Monaco ve meslektaşlarına (2017) göre temel bilişsel şemalar (*basic cognitive schemes*) harici hiçbir yöntem aynı anda bir sosyal temsilin içeriğini, yapısını ve merkezi elemanların doğasını incelemeyi olanaklı hâle getirememektedir. Ancak araştırmacıların belirttiği üzere temel bilişsel şemalar yöntemi, bilişsel birimin merkeziliğini test edebilmek hedefiyle nesneyi temsil eden her bir bilişsel birim için tanımlanmış beş boyutta (sözcük dağarcığı [*lexicon*], anlamsal komşuluk [*neighborhood*], yapısal bileşim [*composition*], eylemsel boyut [*praxis*] ve atıf [*attribution*]) toplam 28 adet bağlantılandırma sorusuna "evet", "hayır" ya da "belki" olmak üzere üç yanıttan birisini vermeyi gerektiren zahmetli bir tekniktir. Mevcut çalışmada daha önce Türkiye'de hiç çalışılmamış iyi ve kötü lider sosyal temsilleri inceleneceğinden sosyal temsili oluşturan içeriklerin saptanmasını mümkün kılan tekniklere odaklanılmış; temel bilişsel şemalar yöntemi ise belirtilen dezavantajı nedeniyle dışarıda bırakılmıştır.

1.2.1.1.2.1.2.1 Sözel Çağrışım Uygulamaları

Bilişsel birimleri incelemek için Vérges (1992; akt., Moliner ve Abric, 2015) "serbest çağrışım yöntemi (*free assocation method*)" ismi verilen uygulamayı önermiştir. Bu görevlerde bir sosyal temsil nesnesini görünce kişinin aklına ilk gelen -genellikle üç veya beş- kelimelerin neler olduğu araştırılmaktadır (Dany vd., 2015). Bu yöntemle spesifik olarak iki veriden birisi incelenmektedir: Bir çağrışımsal kelimenin ne kadar sık tekrarlandığı (sıklık) ve bu çağrışımsal kelimenin akla kaçıncı sırada geldiği (çağrışım sırası). Sıklığın bu kelimenin ilgili toplulukta ne ölçüde yaygın olduğuna dair niceliksel, çağrışım sırasının ise bu kelimenin önemine yönelik niteliksel bir bilgi sunduğu düşünülmektedir (Dany vd., 2015). Yani, yüksek sıklığa sahip unsur toplulukta daha yaygın şekilde paylaşılmakta; düşük çağrışım sırası ise ilgili sosyal nesneden bahsedildiğinde bu çağrışımların daha kolay ve çabuk akla geldiğine işaret etmektedir. Öte yandan, bu yöntemle ilgili iki temel sorun bulunmaktadır. Birincisi, niceliksel bilgi kendi başına temsil elemanlarının temsil açısından önemine yönelik bilgi vermemektedir: Benzer sıklığa sahip iki unsurdan birisi temsilin merkezi elemanıyken diğeri olmayabilir (Abric, 2001). İkincisi ise akla ilk gelen kelimeler her zaman için temsilin merkezi elemanları olmayabilir; aksine merkezi elemanların ortaya çıkabilmesi için belirli bir hazırlık süreci gerekebilir (Abric, 2003; akt., Dany vd., 2015).

Serbest çağrışım yönteminin sorunlarını aşmak için katılımcıların serbest çağrışıma dayanan yanıtlarını hiyerarşik şekilde en önemliden en önemsize doğru sıraladığı "hiyerarşik çağrışım yöntemi (*hierarchical evocation method*)" geliştirilmiştir. Bu yöntemde kelimenin kaç farklı kişi tarafından tekrarlandığı (sıklık) ile kelimenin önem skorunun ortalaması gözetilerek bu unsurun merkeziliğine yönelik çıkarımda bulunulmaktadır (Moliner ve Abric, 2015).

Bir temsil nesnesine yönelik çağrışımsal ağı ortaya çıkarabilmek için kimi araştırmacılar yukarıda aktarılan uygulamalara ek olarak "kutupluluk indeksi (*polarity index*)" olarak isimlendirilen bir tekniği de önermektedir. Bu teknik katılımcıların kendi çağrışımsal kelimelerine "+" (olumlu), "-" (olumsuz) veya "0" (nötr) değerlik vermesi mantığına dayanmaktadır (de Rosa, 2002). de Rosa, bu tekniğin tutum nesnesine yönelik sosyal

temsilde örtük şekilde bulunan değerlendirmeci veya tutumsal bileşeni ortaya çıkarabileceğini belirtmektedir. İndeks ise olumsuz değerlik verilen kelime sayısının olumlu değerlik verilen kelime sayısından çıkartılarak toplam kelime sayısına bölünmesiyle hesaplanır: Temsil nesnesine yönelik örtük tutum bu değer -1 ile -0.4 arasındaysa negatif, 0.4 ile 1 arasındaysa pozitif veya bu iki aralığın arasındaysa nötr olarak tanımlanabilir (de Rosa, 2002).

Tipik bir sosyal temsil çalışmasında katılımcıların sözel çağrışım uygulamasına verdikleri yanıtlar kelime kökenlerine göre bir araya getirilerek gruplandırılmaktadır. Sözbirimleştirme (*lemmatization*) olarak isimlendirilen teknik ilk olarak Di Giacomo (1980) tarafından kullanılmıştır. Araştırmacı, içerik analizinde kullanılan belirli kuralları kullanarak çağrışımları sözbirimleştirmiştir. Bu kurallar şunlardır:

1) Kelimeler çekim eklerinden ayrıştırılarak kelimenin tekil hâline dönüştürülür,
2) Aynı kelimenin farklı formları sözlükteki en yaygın karşılığına dönüştürülür,
3) Zarflar ve isimler mümkünse bunlarla alakalı sıfatlara dönüştürülür,
4) Tamlamalar mümkünse sıfatlara dönüştürülür; eğer değilse tamlama olarak tutulur,
5) Argo kelimeler veya teknik ifadeler mümkünse alakalı sıfatlara dönüştürülür,
6) Eğer farklılıklar görmezden gelinebilecek düzeydeyse belirgin şekilde benzer anlamlara sahip kelimeler bunlardan en sık tekrar edene dönüştürülür.

Sözbirimleştirme süreci sözel çağrışım analizleri için temel bir bileşen olarak kabul edilmektedir (Lo Monaco vd., 2017). Öte yandan, çağrışımların sözbirimleştirilmemiş hâlleriyle de temsilin yapısına yönelik belirli çıkarımlara ulaşabilmek mümkündür. Flament ve Rouquette (2003; akt., Orosz ve Roland-Lévy, 2013) tarafından geliştirilen teknik, bir sosyal temsilin yoğunluğu hakkında fikir vermektedir. Yoğun sosyal temsiller daha iyi yapılandırılmış ve tutarlı durumdadır. "Çeşitlilik (*diversity*)" ve "nadirlik (*hapax*)" isimli iki gösterge yoğunluğun işaretçisi olarak kabul edilmektedir. Çeşitlilik indeksi bir grubun bir nesneye yönelik görüş birliğini yansıtmaktadır. Bu indeks, katılımcılar tarafından temsili tanımlamak üzere kullanılan birbirlerinden farklı kelimelerin toplamının kullanılan tüm kelimelerin toplamına bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Oran sıfıra yaklaştıkça grup içerisinde sosyal temsile yönelik yüksek

düzeyde bir görüş birliği olduğu çıkarımında bulunulabilmektedir. Nadirlik indeksi ise bir temsilin o temsili paylaşan kişiler için bilişsel düzeyde ne kadar iyi yapılandırıldığına yönelik çıkarımda bulunmak için kullanılmaktadır. Bu indeks, yalnızca bir katılımcı tarafından ifade edilmiş kelimelerin sayısal toplamının katılımcılar tarafından temsili tanımlamak üzere kullanılan birbirinden farklı kelimelerin toplamına bölünmesiyle hesaplanmaktadır. Oran sıfıra yaklaştıkça temsilin bilişsel organizasyonun yüksek olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Orosz ve Roland-Lévy (2013) büyük toplumsal değişimlerin yalnızca sosyal temsillerin içeriğini değil ama aynı zamanda yoğunluğunu da etkileyeceğini belirtmektedir. Orosz ve Roland-Lévy, rekabet kavramının sosyal temsillerini Fransa'daki ve Macaristan'daki üniversite öğrencileri üzerinden incelemiştir. Araştırmacılar 1989'da komünist rejimin yıkılışından önce Macaristan'da rekabetin ideolojik olarak illegal kabul edildiğine değinmektedir. Araştırmanın bulguları gerçekten de Fransa'ya kıyasla Macaristan'da rekabet sosyal temsilinin yoğunluğunun daha düşük olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, sözbirimleştirme ile kelime gruplandırma sürecinin katılımcıların kelimelere atfettiği özgün anlamların kısmen kaybolmasına yol açabileceği endişesi de göz önünde bulundurulduğunda (Lo Monaco vd., 2017) sözbirimleştirilmemiş kelimelerle hesaplanan çeşitlilik ve nadirlik indekslerinin kullanım değerine işaret etmektedir.

Sözbirimleştirmeden sonra önemli bir başka işlem çağrışımsal kelimelerin hangi düzeyden itibaren gerçekten incelenen grubun hedef sosyal temsil nesnesine yönelik uzlaşısını yansıttığını belirlemektir. Çünkü bu kelimelerin bir kısmı bu grubu oluşturan alt grupların ya da bireylerin söz konusu sosyal temsil nesnesine yönelik çağrışımlarını da yansıtıyor olabilir (Vuillot vd., 2020). Fakat analizin dışında bırakılacak kelimelerin sayısını tarif eden minimum frekans eşiği için üzerinde görüş birliği sağlanan bir oran bulunmamaktadır. Wachelke ve Wolter (2011) bu oranın katılımcı sayısıyla ve dolayısıyla çağrışımların özellikleriyle alakalı şekilde belirlenmesini tavsiye etmektedir. Bu araştırmacılar çalışmalarında %3 oranını kabul etmiştir. Yine başka çalışmalarda bu oranın incelenen sosyal temsilin yapısına ve araştırmanın hedeflerine bağlı olarak değişebildiği görülmektedir. Örneğin Özdemir Planalı'nın (2023) çalışmasında bu eşik örneklem sayısının %1.5'u ile %3'ü olarak belirlenmiştir. Gaymard ve Bordarie (2015) ise farklı örneklem büyüklüklerine sahip alt gruplarla çalışılan çalışmalarda minimum

Şekil 1. *Prototip Analiziyle Elde Edilen Dört Temsil Bölgesi*

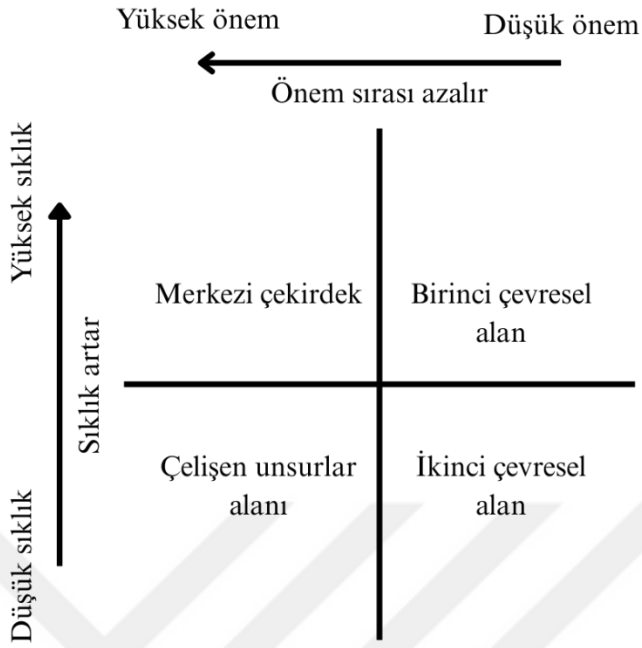

Not. Görsel Rodrigues ve meslektaşlarından (2015) alınmıştır.

frekans eşiğinin her grup için birbirinden farklı olacak şekilde belirlenebileceğini ifade etmektedir. Araştırmacılara göre bu türden durumlarda grubun örneklem sayısı azaldıkça minimum frekans eşiği de azalacaktır.

1.2.1.1.2.1.2.2 Prototip analizi

Vergès (1992; akt., Wachelke ve Wolter, 2011) bir temsilin merkezi ve çevresel unsurlarını kestirebilmek için prototip analizi (*prototypical analysis*) olarak isimlendirilen bir yöntem önermiştir. Bu yöntem çağrışımsal kelimelerin sıklığını ve çağrışım sırasını gözeterek kelimenin merkeziliğini test etmektedir. Bu yöntemin temel varsayımı daha merkezi olan unsurların zihinsel olarak daha erişilebilir durumda olacağı şeklindedir (Vergès vd., 1994; akt., Wachelke ve Wolter, 2011). Bu analitik yöntemin IRaMuTeQ (Ratinaud, 2008) gibi yazılımlar vasıtasıyla otomatik şekilde yapılabilmesi araştırmacılar arasında popülerleşmesine katkıda bulunmuştur (Wachelke ve Wolter, 2011). Bu analiz sonucunda çağrışımsal kelimeler sıklıkları ve çağrışım / önem sıraları gözetilerek dört alana ayrıştırılır (bkz., **Şekil 1**). İlk alan yüksek sıklığa ve düşük çağrışım / önem sırasına sahip unsurları barındırır. Bunların temsilin merkezi unsurları olduğu düşünülür. İkinci alan

olan “birincil çevresel alan (*first periphery*)” yüksek sıklığa ve yüksek çağrışım / önem sırasına sahip unsurları barındırır. Bunlar toplulukta yaygın olan fakat akla hemen gelmeyen / çok önemli görülmeyen unsurlardır. Üçüncü alan ise “çelişen unsurlar alanı (*constrasting elements*)” olarak isimlendirilmektedir. Bu alan bazı katılımcılar tarafından oldukça önemli görülen fakat düşük sıklığa sahip unsurları barındırır. İkinci ve üçüncü alan birlikte “olası değişim alanını (*potential change zone*)” oluşturur. Burada yer alan unsurlar merkezi çekirdekteki unsurlarla çelişebilir: Temsili kararsızlaştırarak değişimine veya gelişimine yol açabilir. “İkincil çevresel alan (*second periphery*)” olarak isimlendirilen sonuncu alan ise en düşük sıklığa sahip ve akla en geç gelen / en az önemli görülen unsurları içerir (Vergès, 1994, 2005; akt., Dany vd., 2015).

1.2.1.1.2.1.2.3 Benzerlik analizi

Flament (1981; akt., Lo Monaco vd., 2017) tarafından geliştirilen benzerlik analizi, bir temsili oluşturan bilişsel birimler arasında büyüklüğü değişen ilişkiler olduğu varsayımına dayanır. Bu analitik yaklaşım, sözel çağrışım görevi gibi görevler vasıtasıyla toplanan çağrışımsal ifadelerin bir arada bulunma sıklıklarını göz önünde bulundurur: Farklı kişilerce bir arada ifade edilen bilişsel birimlerin arasında daha kuvvetli bir ilişki olduğu düşünülür. Lo Monaco ve meslektaşlarına (2017) göre bu yaklaşım bilişsel birimler arasındaki ilişkinin kuvveti hakkında bilgi verse de yapısı hakkında bilgi verememektedir. Yani, yalnızca iki bilişsel birimin ilişkisinin kuvvetinden hareketle bu bilişsel birimlerin merkezi eleman mı yoksa çevresel eleman mı oldukları hakkında çıkarımda bulunabilmek mümkün değildir.

Değinildiği gibi bu kısımda aktarılan analitik yöntemler keşfedicidir: Bu yöntemleri kullanarak temsilin unsurlarına ve temsil için önemlerine yönelik belirli bilgiler edinilebilir. Çağrışımın sıklığı, çağrışım sırası ya da önemi bir çağrışımın merkezi olduğuna yönelik çıkarım imkânı sağlasa da doğrudan kanıtlamaz. Bunun için söz konusu çağrışımın sosyal temsili tanımlamak için mecburi bir unsur olup olmadığını bilmek gerekir (Moliner ve Abric, 2015). Merkeziliği test eden diğer analitik yöntemlerse öncesinde temsilin elemanlarını bilmeyi gerektirmektedir. Bu yöntemlerde bilinen unsurlar topluluk üyeleri tarafından tekrar değerlendirilerek merkeziliği veya çevreselliği

hakkında bir çıkarıma ulaşmayı sağlar. Temel bilişsel şemalar yöntemi ise hem temsilin elemanlarını keşfetmeyi hem de merkeziliğini test etmeyi sağlasa da bu yöntemin kullanımı katılımcılara yüklediği soru yükü nedeniyle pratik değildir (Lo Monaco vd., 2017).

Bu analitik yaklaşımlar mevcut çalışma kapsamında Türkiye'deki "iyi" ve "kötü" lider sosyal temsillerinin incelenmesini mümkün hâle getirmektedir. Sözel çağrışım görevleri vasıtasıyla katılımcılardan toplanan sözel veriler ham hâlleriyle seçmen gruplarının lider sosyal temsillerinin yoğunluğunu (nadirlik ve çeşitlilik) incelemek için kullanılacaktır. Sözbirimleştirilmiş veriler ise prototip analizi vasıtasıyla "iyi" ve "kötü" lider sosyal temsillerinin merkezi ve çevresel unsurlarının incelenmesini sağlayacaktır. Ayrıca benzerlik analizi vasıtasıyla unsurlar arasındaki ilişkiler de incelenecektir. Öte yandan STK, insan yüzü gibi "imgeler"in temsile ilişkin ne türden bilgiler sunabileceğine de eğilmektedir. Takip eden kısımda imgelerin sosyal temsiller çalışmalarında kullanım değerine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

1.3.1.1.2.1.3 İmgelerin sosyal temsiller çerçevesinde işlevi

İmgeler sosyal temsiller kuramının temelleri için merkezi bir yere sahiptir. Moscovici (2001/2025) temsillerin imgeleri ve fikirleri birbirlerine bağlama işlevi olduğuna değinmektedir. Aynı zamanda imgeler aynı zamanda nesnenin sözel olarak ifade edilmesi güç olan yönlerinin (duygular vb.) de somutlaştırılmasına olanak sağlamaktadır (Martikainen ve Hakoköngäs, 2022). Buna karşın sosyal temsiller çalışmaları çoğunlukla sözel içeriklere yoğunlaşmıştır (de Rosa, 2014).

Martikainen ve Hakoköngäs (2022) soyut içeriği somutlaştırma işlevine sahip olduğu için imgelerin özellikle nesneleştirme sürecinde kullanılacağını belirtmektedir. Ama imgelerin işlevi nesneleştirme süreciyle sınırlı değildir. Moscovici (1984) demirleme sürecini tanımlarken insanların yabancı nesneleri kendi anlam dünyalarına uygun şekilde sınıflandırdığını belirtmekte, bu zihinsel sınıflamanın ise bu sınıfa ait elemanların nasıl göründüğüne yönelik bir ikonik prototipe sahip olacağını ifade etmektedir. Bu süreci Moscovici bir Fransıza ait görsel temsilin çoğunlukla kafasında ressam beresi ve elinde

baget ekmeği olan bir insanı çağrıştırmasıyla örneklemektedir. Moscovici'ye göre bu çağrışım neredeyse fizikseldir ve temsilin taşıdığı anlamlarla da uyumludur. Örneğin Valentim ve Dinis (2014) çalışmasında engelli bireylerden engelli ve engelli olmayan kişilerin nasıl göründüğüne dair çizimler oluşturmalarını istemiştir. Katılımcılar engelli olmayı somut şekilde görünebilir olmayan zihinsel engellilik gibi durumlardansa görünür olan fiziksel eksikliklere sahip olmakla nesneleştirmiştir.

Sosyal temsiller çalışmalarında görseller yalnızca incelenen sosyal temsilin nasıl nesneleştirildiğini anlamak maksadıyla değil; aynı zamanda bir temsil nesnesine yönelik farklı sosyal temsilleri incelemek için de kullanılmıştır. Arruda (2014) Brezilya'daki üniversite öğrencilerinden Brezilya'nın zihinsel haritasını oluşturmasını istemiştir. Araştırmacı görsellerin Brezilya'ya yönelik hegemonik veya polemik temsilleri yansıttığını tespit etmiştir. Hegemonik görsellerde Brezilya'nın kuruluş mitine uygun biçimde ormanlarla kaplı "cennet" doğası ve Portekizli göçmenlerin ve yerlilerin ahengi ön plana çıkartılmaktadır. Polemik temsillerde yine Brezilya'nın doğası ön plana çıkarılsa da daha çok toprak sahipliğinin ve doğal kaynakların sömürülmesinin bir sonucu olarak ormanların nasıl tahrip edildiğine odaklanılmaktadır. Böylece görseller aynı temsil nesnesi çerçevesinde hegemonik ve polemik temsillerin arasında nasıl bir rekabet olduğunu incelemek bakımından da bir araştırma alanı oluşturmaktadır.

Bilindiği kadarıyla Türkiye'de görsellerin incelendiği tek bir sosyal temsiller çalışması mevcuttur. Söz konusu çalışmada Karasu ve meslektaşları (2024) hapishane temsillerini üç farklı gruptaki katılımcıların (hüküm almış, hükümlü yakını ve cezaeviyle bağlantısı olmayan) hem hapishane çizimleri hem de sözel içerikleri üzerinden incelemiştir. Çizimlere yönelik bulgular incelendiğinde her üç grupta da hapishanenin ortak şekilde avlu ve koğuş gibi fiziksel mekânlar ile hapishaneyi dış dünyadan ayıran parmaklık gibi fiziksel ayırıcılarla nesneleştirildiği görülmektedir. Öte yandan, grupların çizimleri arasında da bazı farklılıklar bulunmuştur. Örneğin hükümlü yakınlarının çizimlerinde diğerlerinden farklı olarak telefon ve saat gibi beklemeyi yansıtan öğeler bulunmaktadır. Araştırmacılara göre sözel içeriklerle kıyaslandığında görsellerde mekânsal unsurlar daha sık ifade edilirken aynı zamanda volta atmak gibi hapishane yaşantısının günlük durumları da daha derinlikli şekilde öne çıkarılabilmiştir.

Görülebileceği gibi STK çerçevesinde bir temsil sosyal etkileşim durumlarında yalnızca sözel ifadelerle değil aynı zamanda imgelerle de iletilmektedir. İmgeler yalnızca basit iletim araçları değildir; sözel olarak ifade edilemeyecek unsurları da içererek temsilin diğerlerine aktarımını kolaylaştırmaktadır. Bu anlamda grubun liderliğe ilişkin beklentilerini tanımlaması ve aynı zamanda bir kıyaslama ve değerlendirme bağlamı sunması bakımından imgelerin önemli olacağı söylenebilir. Öte yandan, STK liderlik süreçleri veya yüz algısı gibi daha spesifik sosyal psikolojik fenomenlere yönelik işlevsel çerçeveler sunmamaktadır. Bu durum LSYE'yi açıklayabilmek için STK ile birlikte SKY'yi ele almayı da gerekli hâle getirmektedir.

1.3.1.1.2.2 Sosyal Kimlik Yaklaşımı

Sosyal kimlik yaklaşımı (SKY) isimlendirmesi, Sosyal Kimlik Kuramı'nı (SKK; Tajfel ve Turner, 1979) ve Kendini Sınıflandırma Kuramı'nı (KSK Turner vd., 1987) birlikte tanımlamak için kullanılmaktadır. SKY, Tajfel ve meslektaşları tarafından Sherif'in (1956) Gerçekçi Grup Çatışması Kuramı'ndan edinilen hipotezleri test ederken geliştirilmiştir. Gerçekçi Grup Çatışması Kuramı'ına göre grupların kıt kaynaklar üzerindeki mücadelesi gruplar arası rekabetin ve üyelerin gruplarıyla özdeşleşmelerinin temel nedenidir. Bu varsayımı "minimal grup paradigması" (MGP) olarak isimlendirilen bir deneysel tasarımla inceleyen Tajfel ve meslektaşları (Tajfel vd., 1971; Tajfel ve Turner, 1979), gruplar arası rekabetin deney ortamında rastgele üretilmiş "minimal" gruplarda dahi ortaya çıkabildiğini tespit etmiştir. Bu durum Tajfel ve Turner'a (1979) göre gruplararası davranışın ortaya çıkabilmesi için gerekli ve yeterli koşulun gerçekçi bir rekabet algısı değil kişinin kendini bir gruba ait olarak tanımlaması olduğunu göstermektedir.

Tajfel ve Turner'a (1979) göre insanlar bir gruba üye olduklarında bu grubun üyeliğini yansıtan bir sosyal kimlik edinmiş olurlar. Kişinin benlik tanımının bir parçası hâline gelen bu sosyal kimlikler, kişinin bireysel kimliklerinden farklı olarak sosyal davranışın temelini oluştururlar. Bu sosyal kimlikler bireyin benlik tanımının önemli bir bileşeni olduğu için aynı zamanda bireyin öz saygı kazanmasında ve sahip olduğu öz saygıyı

sürdürmesinde önemli bileşenlerdir. Kurama göre birey dış gruplarla yaptığı sosyal kıyaslamalar vasıtasıyla grubunun sosyal hiyerarşideki konumunu belirlemektedir. Birey, grubunun hiyerarşideki pozisyonuna bağlı olarak düşük ya da yüksek öz saygıya sahip olmaktadır. Eğer üye olunan grup sosyal hiyerarşide üst konuma sahipse birey yüksek öz saygıya sahip olmakta ve bunu sürdürmeye çalışmaktadır. Eğer üye olunan grup sosyal hiyerarşide alt konumlardaysa birey düşük öz saygıya sahip olmakta ve bunu artırmak için statükonun nasıl algılandığına bağlı olarak bireysel hareketlilikten grup hâlinde rekabete kadar farklı stratejiler geliştirmektedir. Öte yandan, SKK neredeyse tümüyle grupların arasındaki ilişkileri açıklamaya odaklanan bir kuram olması ve bu hâliyle bir sosyal kimliğin nasıl oluştuğu ve nasıl sürdürüldüğü gibi grup içi süreçleri açıklamakta yetersiz kalması üzerinden eleştirilmektedir (örn., Brown, 2020).

Kendini Sınıflandırma Kuramı ise gruplar arası davranışların ötesindeki sosyal davranış süreçlerini de SKK ile paylaştığı indirgemecilik karşıtı meta-teorik temelde açıklamayı hedeflemektedir (Turner, 1999). SKK minimal grup paradigmasında ortaya çıkan iç grup tarafgirliğini açıklamayı hedeflerken KSK insanların neden minimal gruplarla özdeşleştiğiyle ve neden grupla uyumlu davranışlar sergilediğiyle ilgilenmektedir (Turner ve Reynolds, 2012). KSK'nin temeli insanların benlik tanımlarının kendi biricik özelliklerini yansıtan kişisel kimliklerden ve bir kategori üyeliğini yansıtan sosyal kimliklerinden oluştuğu varsayımına dayanmaktadır. Bağlamsal faktörler üyesi olunan kategoriyi belirginleştirdiğinde (*salience*) kişinin benlik tanımı kişisel kimliktense ilgili sosyal kimliğe doğru bir değişim yaşamaktadır. "Bireylikten uzaklaşma (*depersonalization*)" olarak isimlendirilebilecek bu süreçle birlikte kişi kendini kalıpyargılaştırmaktadır (*self-stereotyping*); yani kişinin benlik tanımı ve sosyal davranışları belirginleşen sosyal kategorinin özelliklerini yansıtacak şekilde uyumlanmaktadır. Kişi, kendisini ve diğer grup üyelerini birbirlerinden ayrı bireyler olarak algılamaktansa birbirlerine benzeyen sosyal kategori üyeleri olarak görmektedir. Kuram bu süreci dinamik bir süreç olarak tanımlamaktadır. Yani, bir kişi benliğini hem bir grup üyesi (örn., Galatasaraylı) hem de bir birey (örn., Ayşe) olarak tanımlayabilmektedir. Belirli bir anda hangi benlik tanımının belirginleşeceğini ise sosyal kıyaslama bağlamı belirlemektedir. Kuram, belirli bir anda bir kişinin benlik tanımını hangi sosyal kategori üyeliğinin oluşturacağını ise "göreli erişilebilirlik (*relative*

accessibility)" ve "uyum (*fit*)" kavramlarıyla açıklamaktadır. Buna göre, belirli bir sosyal uyaran belirli bir anda daha az erişilebilir olanlardansa daha kolay erişilebilir olan grup üyeliklerini (örneğin daha yüksek düzeyde özdeşleşilen grup üyeliklerini) belirginleştirebilir. Dolayısıyla, benlik tanımını oluşturacak olan erişilebilir grup üyeliği ise söz konusu sosyal uyaranla daha uyumlu olan grup üyeliği olacaktır. Benzer şekilde, bir grup üyeliğinin tanımı da sosyal bağlama bağımlıdır. Belirli bir anda bir grup üyeliği, iç grup üyeleri arasındaki benzerlikleri ve bunların sosyal kıyaslama yapılan dış grup üyeleriyle farklılıklarını en üst düzeye çıkaracak şekilde tanımlanmaktadır. Kuram bu süreci "meta-kontrast ilkesi (*meta-contrast principle*)" olarak isimlendirmektedir (Turner, 1999). Grup kimliğini tanımlayan normlar ve değerler gibi özellikler ise insanların zihinlerinde "prototipler (*prototypes*)" olarak temsil edilmektedir (Hogg, 2010).

KSK sosyal etki (Turner vd., 1989), kolektif eylem (Reicher, 2004) ve tutumlar (Hogg ve Smith, 2007) gibi farklı sosyal psikolojik olgulara uygulanmıştır. Liderlik de bu olgulardan birisidir. Liderliği, lider olan kişileri diğerlerinden ayıran kişisel özellikler üzerinden açıklamaya çalışan geleneksel yaklaşımın aksine sosyal kimlik yaklaşımına göre liderlik bir grup süreci olarak anlaşılmalıdır (Haslam vd., 2001). Buna göre, bir grubun kimliğini tanımlayan özellikleri öğrenebilmek ve bunlara uyabilmek için insanlar diğer grup üyelerini örnek almaktadır. Öte yandan, her üyenin grup prototipini içselleştirme düzeyi birbirinden farklıdır. Dolayısıyla grup prototipini daha iyi yansıtan veya bir başka ifadeyle grup üyeleri için daha iyi bir örnek oluşturan kişiler grup içerisinde bir sosyal etki gücü kazanmaktadır. Böylece grup içerisinde daha yüksek nüfuza sahip kimseler grubun lideri olarak görülmektedir (Turner, 1999). Meta-kontrast ilkesi gereği prototipler sosyal kıyaslama bağlamına göre değişkenlik kazandığından belirli bir bağlamda liderliğe daha uygun olan üyelerin bağlam değiştiğinde sosyal etki gücü azalabilmektedir. Her ne kadar sosyal baskınlık yönelimi gibi belirli kişilik özellikleri yeni prototipin taklit edilmesini kolaylaştırsa da (Kablanoğlu ve Kuşdil, 2019), bunun sonucunda liderlik pozisyonu kaybedebilmektedir (Hogg, 2001). Böylece kuram liderliği sosyal bağlamla değişkenlik gösteren dinamik bir süreç olarak açıklamaktadır. Barreto ve Hogg (2017) tarafından yapılan meta-analitik incelemede prototipik liderlerin diğer liderlere kıyasla grup üyeleri tarafından daha olumlu değerlendirildikleri ve liderlik için daha güçlü şekilde desteklendikleri tespit edilmiştir.

Böylece SKY liderlik olgusunu bağlamsal bir çerçeveye yerleştirmiştir. İnsanlar prototipik üyeleri daha olumlu değerlendirmekte ve liderlik pozisyonu için desteklemektedir. Bu prototipler ise kıyaslama bağlamına uygun olarak şekillenmektedir. Yani, insanlar adayları kendilerinin veya adayların sahip olduğu kişisel özelliklerdense grubun özelliklerini ne düzeyde yansıttığına göre desteklemektedir. Sonraki kısımda imgelerin SKY çerçevesinde araştırma değeri ele alınacaktır.

1.3.1.1.2.2.1 Sosyal Kimlik Yaklaşımı ve İmgeler

SKY çerçevesinde imgeler çoğunlukla grup üyeliğini imleyen herhangi bir uyaran olarak kabul edilmektedir. SKY çalışmalarında imgelerin bu şekildeki kullanımına bir örnek olarak Levine ve meslektaşları (2005) İngiltere'de Manchester United futbol takımı taraftarı olan üniversite öğrencileriyle bir yardım araştırması gerçekleştirmiştir. Futbol taraftarlığı kimliğinin belirginleştirilmesinin ardından katılımcılar gerçekte yapılmayan bir çalışmaya katılmaları için bir alana yönlendirilmiştir. Katılımcılar tümüyle yalnız oldukları bir bölgede spor maksadıyla koşarken sakatlık yaşayan bir kişiyle karşılaşmıştır. Öğrenciler bu kişinin Manchester United (iç grup üyesi) veya Liverpool (dış grup üyesi) forması ya da nötr bir kıyafet giydiği üç koşuldan birisine rastgele atanmıştır. Bulgular, yardım isteyenin iç grup üyesi olduğu koşulda diğer koşullara kıyasla anlamlı şekilde daha fazla yardım davranışında bulunulduğunu göstermiştir.

Öte yandan, SKY içerisinde sosyal kimlik inşasında görsellerin rolünü inceleyen bazı çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Herrera ve Reicher (1996) Körfez Savaşı'nı destekleyen veya desteklemeyen katılımcılara Körfez Savaşı'ndan çekilmiş 29 farklı görsel sunmuştur. Savaşı destekleyenler tarafından sıkça seçilen görseller arasında Saddam Hüseyin, Batılı koalisyon askerleri, koalisyona ait uçak ve füze gibi teçhizatlar bulunmaktadır. Araştırmacılara göre bu görseller, savaş yanlıların savaşın sorumlusu olarak Saddam Hüseyin'i gösteren ve koalisyonun Iraklılar dahil dünyanın iyiliği için savaştığını vurgulayan anlatıyı desteklemek maksadıyla seçtiği görsellerdir. Savaş karşıtları tarafından sıkça seçilen görseller arasında ise sivil kayıplarını ve Bağdat'taki yıkımı gösteren görseller bulunmaktadır. Saddam Hüseyin'i ve teknolojik savaş

teçhizatlarını gösteren görseller ise bu grup tarafından düşük sıklıkta tercih edilmiştir. Araştırmacılara göre savaş karşıtlarının görsel tercihleri bu savaşın savaştan çıkar sağlayan elitlere karşı insanlığın savaşı olduğunu vurgulayan savaş karşıtı pozisyonla uyumludur. Dolayısıyla bu çalışmaya göre imgeler grubun kendi pozisyonunu meşrulaştırma ve dış grubun pozisyonunu küçümseme işleviyle kullanılmaktadır.

Literatürde yüz tanımada ve hatırlamada sosyal kategorizasyonun rolünü inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar çoğunlukla "diğer ırk etkisi (*other-race effect*)" veya "ırk yanlılığı (*own-race bias*)" olarak isimlendirilen bir fenomen çerçevesinde yapılmıştır. Bu fenomen, insanların kendi ırklarına ait yüzleri başka ırklardan insanların yüzlerine kıyasla daha iyi hatırlamalarını veya teşhis etmelerini tanımlamaktadır (Malpass ve Kravitz, 1969). Bu durum önceleri aynı ırktan yüzlere yönelik algısal uzmanlaşma veya ırkların bellekte farklı şekilde temsil edilmesi gibi süreçlerle açıklanmıştır (bkz., Hugenberg vd., 2010). Ancak sonraki bulgular bu etkinin ırksal farklılıklara özel olmadığına; belirgin sosyal kategorizasyonun bir sonucu olarak ortaya çıktığına işaret etmiştir. Örneğin Bernstein ve meslektaşları (2007) beyaz ırktan katılımcılara aynı ırktan hedef fotoğraflar sunmuş ve dikkat dağıtıcı bir görevin ardından katılımcıların yüzlere yönelik hatırlama performansını ölçmüştür. Bu hedefler katılımcıların iç grup üyesi veya dış grup üyesi olmalarına göre değişimlenmiştir. Bulgular hem gerçek gruplarda (üniversite grupları) hem de minimal gruplarda (rastgele bir kişilik testine göre yeşil ve kırmızı olarak ayrılan gruplar) benzer şekilde iç grup üyesi olarak etiketlenen yüzlerin katılımcılar tarafından daha iyi hatırlandığını göstermiştir. Hehman ve meslektaşları (2010) ise siyah ve beyaz ırktan bir dizi karma hedef yüzü iç grup (katılımcıyla aynı üniversitenin öğrencileri) ve bir başka dizi karma hedef yüzü ise dış grup (başka bir üniversitenin öğrencileri) olacak şekilde yeniden kategorize ettikleri bir çalışma yapmıştır. Bulgular bu yeniden kategorizasyon işleminin diğer ırk etkisini ortadan kaldırdığını ve katılımcıların iç grup yüzlerini hatırlama performasının dış grup yüzlerine kıyasla daha yüksek olduğunu göstermiştir. Hugenberg ve meslektaşlarına (2010) göre bu türden bulguların açıklaması insanların belleklerinde iç grup üyelerini bireysel örnekler hâlinde işlemeye daha motive olurken dış grup üyelerini soyut kategoriler şeklinde işlemesidir.

Görülebileceği gibi SKY grup üyeliğinin işlevine yönelik belirli mekanizmalar tanımlarken yüzler gibi imgeleri herhangi bir grup üyeliği işaretleyicisinden farklı görmeme eğilimindedir. Bu durum SKY çerçevesinde bir gruba özgü olan uyaranların neler olduğunun ve nasıl oluştuklarının açıklanmasını güçleştirmektedir. Buradan hareketle sonraki kısımda Sosyal Kimlik Yaklaşımı'nı ve Sosyal Temsiller Kuramı'nı kullanarak LSYE'nin nasıl anlaşılabileceği açıklanacaktır.

1.3.1.1.2.3 Alternatif Açıklama

Kimi araştırmacılar Sosyal Kimlik Yaklaşımı'nın ve Sosyal Temsiller Kuramı'nın birbirlerini tamamlayan açıklamalar sunduğunu belirtmektedir (örn., Breakwell, 1993). Bu bakımdan STK'nin bir sosyal kimliği özgün kılan içeriğe, SKY'nin ise kimliğin işlevine odaklanan açıklamalar ürettiği söylenebilir (Breakwell, 1993). İki yaklaşımı bir araya getirmeyi hedefleyen Zouhri ve Rateau (2015) "kara koyun etkisi (*black sheep effect*)" olarak isimlendirilen fenomeni incelemiştir. Kara koyun etkisi, grubun biricikliğine tehdit oluşturduğu için grubun normlarını ihlal eden iç grup üyelerinin dış grup üyelerine kıyasla daha olumsuz değerlendirilmesi durumunu yansıtır (Marques vd., 1988). Zouhri ve Rateau ise katılımcılara gruplarının merkezi veya çevresel unsurlarını destekleyen veya ihlal eden iç veya dış grup üyelerini içeren bir senaryo sunmuştur. Araştırmacılar kara koyun etkisinin grubun merkezi unsurlarını ihlal eden iç grup üyelerine karşı ortaya çıktığını tespit etmiştir. Ayrıca grup üyelerinin en olumlu değerlendirmeyi merkezi unsurları destekleyen iç grup üyeleri için yaptıkları görülmüştür. Bu çalışma STK ile SKY'nin bir arada kullanılmasının sosyal davranışın daha detaylı anlaşılmasını sağlayabileceğine işaret etmektedir.

Görüldüğü üzere LSYE'ye yönelik temel açıklamalar bağlamsal faktörlerin seçmenlerin tercihi üzerindeki etkisini açıklayamamaktadır. Öte yandan, SKY bu değişkenliği açıklayabilecek kuramsal çerçeveyi sunarken her gruba özgü imgelerin incelenebilmesi için gereken yöntemsel ve kuramsal güce sahip değil gibi görünmektedir. Dolayısıyla LSYE'ye yönelik alternatif bir açıklama geliştirebilmek için Breakwell'in belirttiği şekilde SKY'nin ve STK'nın birlikte kullanılmasını gerekli hâle gelmektedir.

Bu bilgilerden hareketle, LSYE şu şekilde ele alınabilir: Her toplumun kendine özgü bir lider sosyal temsilinin (ve dolayısıyla demirleme ve nesneleştirme sürecinin sonunda ortaya çıkan prototipik yüz imgesinin) var olduğu ve insanların oy tercihlerini adayların yüz özelliklerini bu temsil ile (farkındalık düzeyinde veya farkındalıkları dışında) kıyaslamalarının belirleyeceği şeklindedir. Zouhri ve Rateau'nun (2015) çalışmasından hareketle grup prototipini -veya grubun lider sosyal temsillerinin merkezi unsurlarını- daha iyi yansıtan kişilerin daha olumlu değerlendirileceği söylenebilir. Öte yandan, toplum içindeki alt grupların (örn., siyasi partilerin) lider sosyal temsillerinin bu genel imgeden kısmen de olsa farklılaşabileceği de varsayılmaktadır. Dolayısıyla, partizan seçmenlerin siyasal tercihleri kendi gruplarının lider sosyal temsilleri ile şekillenirken, belirgin bir grup aidiyetine sahip olmayan kararsız seçmenlerin oy tercihleri toplum genelindeki baskın temsil yoluyla ve bilinçli farkındalıkları dışında şekillenecektir.

Böylece, LSYE yalnızca kararsız seçmenleri etkileyen ve sosyal çevreden yalıtılmış bir fenomen olarak tanımlanamaz. Bu yaklaşıma göre hem kararsız hem de partizan seçmenler oy verirken adayın yüz özelliklerini dikkate alabilirler. Öte yandan, hangi yüz özelliklerinin oy tercihini etkileyeceği ise üye olunan sosyal gruba ve kişinin bu grup kimliğiyle ne düzeyde özdeşleştiğine bağlı olarak değişkenlik gösterecektir. Partizan seçmenler iç gruba ait prototipik yüz imgelerini bütün değerlendirme boyutlarında (ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik) daha olumlu şekilde değerlendirirken (bkz., van Osch ve Breugelmans, 2012) kararsız seçmenler ödünleme stratejisine başvurarak toplumda hâkim durumda olan grubun prototipik yüz imgesini yetkinlik boyutunda, ast konumlu grubun prototipik yüz imgesini ise sosyallik boyutunda daha olumlu şekilde değerlendirecektir (bkz., Cambon vd., 2015).

Grupla özdeşleşme düzeyi kişilerin bir topluluğu oluşturan gruplara yönelik açık ve örtük değerlendirmelerinin birbirleriyle uyumlu olup olmaması bakımından kritik bir belirleyicidir: Bireylerin iç gruplarıyla özdeşleşme düzeyleri azaldıkça üst konumlu gruba yönelik örtük değerlendirmelerin daha olumlu olması -bir başka ifadeyle dış grup tarafgirliğinin artması- öngörülebilir bir sonuçtur (Jost, 2001). Dolayısıyla partizan seçmenlerin iç grup prototipik yüz imgelerine yönelik olumlu değerlendirmeleri hem farkındalık düzeyinde (yani, açık ölçümlerde) hem de farkındalıkları dışında (yani, örtük

ölçümlerde) tespit edilebilir olacaktır. Öte yandan kararsız seçmenlerin herhangi bir siyasal kimliği içselleştirmediği de göz önünde bulundurulduğunda üst statülü grubun prototipik yüz imgesine yönelik yetkinlik, alt statülü grubun prototipik yüz imgesine yönelik sosyallik boyutlarında olumlu değerlendirmelerde bulunacaktır. Bu değerlendirmeler kararsız seçmenlerin yalnızca bilinçli farkındalıklarının dışında, örtük ölçümlerde ortaya çıkacaktır. Ahlakilik ile ilişkili değerlendirmelerin özellikle grupla özdeşleme için güçlü bir yordayıcı olduğu göz önünde bulundurulduğunda (Leach vd., 2007), kararsız seçmenlerin ast veya üst konumlu gruba yönelik ahlakilik değerlendirmeleri ne açık ne de örtük ölçümlerde birbirlerinden farklılaşacaktır. Dolayısıyla, yetkinliğin neden çoğunlukla üst konumlu gruba atfedilen bir özellik olduğu (Cambon vd., 2015) ve oy tercihini neden güçlü şekilde yordadığı (örn., Olivola ve Todorov, 2010) da böylece açıklanabilir hâle gelmektedir.

1.4 Mevcut çalışma

Mevcut çalışmanın temel amacı LSYE'nin Türkiye'deki kararsız ve partizan genç seçmenlerin oy tercihleri üzerindeki etkisini incelemek ve tanıtılan alternatif yaklaşımdan edinilen hipotezleri sınamaktır. Çalışmanın Adalet ve Kalkınma Partisi'ni (AKP) ve Cumhuriyet Halk Partisi'ni (CHP) destekleyen kişilerden ve kararsız seçmenlerden toplanacak veriler üzerinden yürütülmesi hedeflenmektedir. İktidar partisi olan AKP üst statülü grubu, ana muhalefet partisi olan CHP ise alt statülü grubu temsil etmektedir.

Türkiye 2017'de partili başkanlık sistemine geçmiştir. Bu sistemde başkan her beş yılda bir yapılan seçimlerle belirlenmektedir. Adaylardan birisinin başkan olarak seçilebilmesi için salt çoğunluğa (%50 artı 1 oy) ulaşması gerekmektedir. Seçimin ilk turunda herhangi bir aday salt çoğunluğa ulaşamazsa ilk turda en yüksek oyu almış iki aday arasında tekrar bir seçim yapılmaktadır.

Türkiye'de yeni cumhurbaşkanlığı sistemiyle birlikte cumhurbaşkanı yasama, yürütme ve yargı organlarının işlevini ve yapısını belirleyebilecek geniş yetkilere sahip olmaktadır (Gözler, 2017). Dolayısıyla cumhurbaşkanlığı seçimleri hem siyasi partiler hem de kamuoyu tarafından önemsenmektedir. Buna işaret eder şekilde 2023'teki son

cumhurbaşkanlığı seçiminde ulusal seçime katılım oranı %88,92 olmuştur (Dal, 2023). Bu seçimde seçmenlerin çoğu AKP'nin veya CHP'nin adayına oy vermiş; AKP iktidar partisi olurken CHP ana muhalefet partisi olmuştur ("2023 Cumhurbaşkanlığı Seçimi - 1. Tur", 2023). Öte yandan, 2024'te gerçekleştirilen son yerel seçimlerde CHP birinci partiliğe yükselirken AKP ikinci parti olmuştur (Karakaş, 2024).

Bu iki siyasi parti arasında toplumsal karşılığı da olan güçlü bir rekabet bulunmaktadır. AKP Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki anti-demokratik uygulamaların mimarının CHP olduğunu iddia etmektedir (Durak, 2021). Buna karşılık CHP ise AKP'yi iktidarlarında çeşitli yolsuzluklar yaptığı ve anti-demokratik uygulamalarda bulunduğu iddiasıyla suçlamaktadır (örn., Hamsici, 2022). Paralel şekilde, KONDA'nın 2019'daki politik kutuplaşma raporuna göre her iki partinin destekçileri de birbirlerine karşı güçlü olumsuz tutumlara sahiptir (KONDA, 2019).

Türkiye'deki seçmenlerin özelliklerine bakıldığında, genç seçmenlerin ve kararsız seçmenlerin oranları öne çıkmaktadır. KONDA'nın (2023) seçmen profiline ilişkin raporunda tüm seçmenlerde kararsız seçmenlerin oranı %18,1'dir ve bu oran kararsız seçmenleri CHP destekçilerinin önüne geçirerek AKP destekçilerinden sonraki en büyük siyasi grup hâline getirmektedir. Genç seçmen grubunda (18-32 yaş arası) ise kararsız seçmenlerin oranı %20,6'dır. Bu yaş grubunda kararsız seçmenler AKP ve CHP destekçilerinden daha büyük bir orana sahiptir. Genç seçmenlerin bütün seçmenler arasında %14,17 ile en büyük yaş grubunu oluşturduğu görülmektedir (Seçim istatistikleri bülteni, 2023). Bu durum kararsız seçmenlerin oy tercihlerine etki eden faktörlerin incelenmesini Türkiye bağlamında daha önemli bir hâle getirmektedir.

Çalışma hipotezlerini sınayabilmek için sırasıyla nitel ve nicel yöntemlerin kullanıldığı keşfedici sıralı karma desen yöntemi tercih edilmiştir (Creswell ve Plano Clark, 2017). Çalışmanın nitel aşaması genel seçmen kitlesinin, parti taraftarlarının ve kararsız seçmenlerin lider sosyal temsillerinin (birinci basamak), partilerin prototipik yüz imgelerinin (ikinci basamak) belirlenebilmesi ve kalıpyargısal değerlendirme ölçüm aracının geliştirilebilmesi (üçüncü basamak) için üç alt basamağa ayrılmıştır. Çalışmanın

nicel aşamasında ise partizan ve kararsız genç seçmenler arasındaki oy verme tercihi farklarına ilişkin hipotezler sınanmıştır.

1.4.1 Nitel Aşama

1.4.1.1 Birinci Basamak

Bu basamakta genel seçmen kitlesinin, her iki parti (AKP ve CHP) taraftarlarının ve kararsız seçmenlerin lider sosyal temsillerinin merkezi ve çevresel elementleri geniş ve siyasal eğilim açısından heterojen bir örneklem kullanılarak saptanmıştır. Söz konusu sosyal temsiller "iyi" ve "kötü" lider temsilleri olacak şekilde ayrı ayrı ele alınmıştır. Lider sosyal temsillerini incelemenin iki amacı bulunmaktadır. İlki, bu konuda yapılmış herhangi bir araştırma olmadığı için Türkiye'deki lider sosyal temsillerine yönelik bilgi edinmek; ikincisi ise partizanların lider sosyal temsillerinin tespit edilmesi yoluyla çalışmanın nicel aşamasındaki aday değerlendirme işleminde kullanılmak üzere bir ölçüm aracı geliştirmektir.

Lider sosyal temsilleri "sözel çağrışım görevi" kullanılarak belirlenmiştir: Katılımcılar önce "'İyi (ya da kötü) lider nasıl biridir?' diye sorulduğunda aklınıza gelen ilk yedi özelliği yazınız." yönergesini okuyarak bu iki zıt lider tipi için özellikler yazmışlardır. Ardından bu özellikleri "iyi" (ya da "kötü") lideri tanımlamadaki önemleri açısından (en önemliden en önemsize doğru) sıralamaları, sonrasında da her bir elementin katılımcı gözünde taşıdığı olumluluk düzeyi açısından (olumsuz ve olumlu kutuplara sahip bir ölçek üzerinde) değerlendirmeleri istenmiştir. Bu basamakla ilgili olarak hazırlanan araştırma soruları şu şekildedir:

> ***Araştırma Sorusu 1:*** Türkiye'de genel seçmen kitlesinin iyi ve kötü lider temsilleri hangi merkezi ve çevresel elementlerden oluşur?
>
> ***Araştırma Sorusu 2:*** AKP'li ve CHP'li partizan kişilerin ve kararsız seçmenlerin AKP'ye ve CHP'ye yönelik iyi ve kötü lider temsillerini oluşturan merkezi ve çevresel elementler nelerdir? Bu temsiller içinde hangi elementler ortaktır?

Araştırma Sorusu 3: Genel kitle, kararsızlar ve partizanlar tarafından elementler için belirtilen olumluluk düzeyleri hem bu gruplar arasında hem de her grubun iyi ve kötü lider temsilleri arasında farklılık sergilemekte midir?

1.4.1.2 İkinci Basamak

Çalışmanın nicel aşamasında kullanılacak prototipik yüz imgelerinin belirlenmesi işlemi bu basamakta gerçekleştirilmiştir. Bu basamak AKP'nin ve CHP'nin prototipik yüz imgelerinin belirlenebilmesi için odak grup görüşmeleri şeklinde yapılmıştır. LSYE çalışmalarında katılımcılara sunulan hedef yüzlerin bilgisayarlı robot resim çizimi (örn., Praino ve Stockemer, 2019) ve çeşitli yazılımlar vasıtasıyla iki-üç boyutlu yüz çizimi (örn., Olivola ve Todorov, 2010) gibi farklı yüz çizim teknikleri kullanılarak hazırlandığı görülmektedir. Söz konusu tekniklerde çoğunlukla yüzün fiziksel özellikleri (örn., burun büyüklüğü vb.) değişimlenerek yüz oluşturulmaktadır. Bu çalışmada ise yüz çizimi için öncelikle DALL-E 3'ün (OpenAI, 2022) tercih edilmesi planlanmıştır. Öte yandan OpenAI (2025) tarafından duyurulan GPT-4o modelinin DALL-E 3'ten daha başarılı çizimler oluşturulabilmesi sebebiyle çalışma GPT-4o kullanılarak yapılmıştır. GPT-4o girilen metinlere uygun görseller üretebilen bir yapay zekâ programıdır. Mevcut çalışmada üretilecek hedef yüz çizimlerinin sosyal bağlama gömülü olması hedeflenmektedir; konunun uzmanı olmayan katılımcıların "iyi" veya "kötü" lider temsillerini yüzün fiziksel özelliklerini betimleyerek aktarmasının güç olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla partizan katılımcılardan liderlerini yansıttığına inandıkları niteliklerle ilgili bilgileri aldıktan sonra GPT-4o'a bu sıfatları girerek yüz görselleri üretmenin mevcut çalışmanın hedefleri bakımından daha uygun olacağına kanaat getirilmiştir. GPT-4o metinden yola çıkarak görsel üretebilen diğer yapay zekâ programlarından farklı olarak Türkçe komutları işlemleyebilmesi ile öne çıkmaktadır. Bu, diğer yapay zekâ programlarındansa GPT-4o'ın tercih edilmesinin temel gerekçesidir. Yapay zekâ kullanılarak yapılacak bu çizimlerde girdi bilgileri AKP'li ve CHP'li seçmenlerden oluşan iki ayrı odak grup uygulamasında belirlenmiştir. Bu kişilerin parti teşkilatlarının aktif üyeleri arasından seçilmesi hedeflenmiştir. Odak grup görüşmelerinde birinci basamakta da kullanılan sözel çağrışım görevlerine benzer biçimde katılımcılar GPT-4o'ın görsel üretebilmesi için girilecek yedi lider niteliğini kendi içlerinde tartışarak

belirlemiştir. Bu özellikler prototipik yüz imgesinin cinsiyet ve yaş gibi niteliklerini de içermiştir. Yapay zekânın ürettiği prototipik yüz imgesi odak grup tarafından onaylanana kadar katılımcıların önerdiği ek özellikler GPT-4o'a girilerek görsel üretim işlemi sürdürülmüştür.

1.4.1.3 Üçüncü Basamak

Çalışmanın nicel aşamasında kullanılacak olan kalıpyargısal değerlendirme ölçüm aracının oluşturulması için birinci basamakta elde edilen iyi ve kötü lider sosyal temsillerden hareketle bir özellikler havuzu oluşturularak sosyal psikoloji uzmanlarına sunulmuştur. Uzmanlar, söz konusu olumlu ve olumsuz özelliklerin ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik boyutlarından hangisine ait olduklarını belirlemiştir.

1.4.2 Nicel Aşama

Çalışmanın bu aşamasında nicel ölçüm yöntemleri kullanılarak genç seçmenlerin yüz tanıma ve yüz değerlendirme süreçleri ile oy tercihlerine yönelik hipotezler sınanmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi, gruplar arası rekabetin yüksek olduğu da göz önünde bulundurulduğunda partizanların kendi gruplarına ait prototipik yüz imgesini tüm kalıpyargısal değerlendirme boyutlarında (ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik) dış grubunkine kıyasla daha olumlu değerlendirecekleri düşünülmektedir (örn., van Osch ve Breugelmans, 2012). Bu değerlendirme yanlılığının hem açık hem de örtük ölçümlerde ortaya çıkacağı öngörülebilir (bkz., Jost, 2001). Ahlakilik boyutunun diğer boyutlara kıyasla iç gruba yönelik izlenimleri daha güçlü yordadığına yönelik bulgulardan hareketle (örn., Leach vd., 2007) partizanların iç grup prototipik yüz imgesine yönelik ahlakilikle ilişkili değerlendirmelerinin diğer boyutlardan daha yüksek olacağı düşünülmüştür. Partizanların prototipik yüz imgelerine yönelik açık ve örtük değerlendirmeleriyle ilişkili beklentileri yansıtan hipotezler şu şekilde kurgulanmıştır:

> ***Hipotez 1:*** Partizanların dış gruba ait prototipik yüz imgesine kıyasla iç grubunkine yönelik açık ve örtük ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik değerlendirmeleri daha yüksektir.

Hipotez 2: Partizanların iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik ahlakilikle ilişkili değerlendirmeleri sosyallik ve yetkinlik boyutlarına ilişkin değerlendirmelerinden daha yüksektir.

Herhangi bir siyasi partiyle güçlü şekilde özdeşleşmediği için kararsız seçmenlerin değerlendirmelerinin statükoyu koruyacak biçimde ödünleme stratejisine uygun şekilleneceği düşünülmüştür. Bir başka ifadeyle kararsız seçmenlerin AKP'nin prototipik yüz imgesini yetkinlik, CHP'ninkini sosyallik boyutunda daha olumlu değerlendirmeleri beklenmiştir (bkz., Cambon vd., 2015). Yine bu seçmenlerin grup üyeliklerinin belirgin olmamasından hareketle bu tercihin farkındalık düzeyinde değil farkındalık dışında ortaya çıkacağı düşünülmüştür (bkz., Jost, 2001). Ahlakilik ise çoğunlukla grup üyeliği için önemli bir bileşen olduğundan (Leach vd., 2007) kararsız seçmenlerin iki gruba yönelik ahlakilikle ilişkili değerlendirmelerinin açık veya örtük düzeyde birbirinden anlamlı düzeyde ayrışması beklenmemiştir. Bu beklentileri yansıtan hipotezler şu şekilde tanımlanmıştır:

Hipotez 3: Kararsız seçmenlerin CHP'ninkine kıyasla AKP'nin prototipik yüz imgesine yönelik örtük yetkinlik değerlendirmesi daha yüksektir.

Hipotez 4: Kararsız seçmenlerin AKP'ninkine kıyasla CHP'nin prototipik yüz imgesine yönelik örtük sosyallik değerlendirmesi daha yüksektir.

Bir partizan seçmenin iç gruba ait prototipik yüz imgesini dış grubunkine kıyasla daha olumlu değerlendireceği beklentisinden hareketle partizanların oy tercihinin iç gruba ait prototipik yüz imgesinin lehine olacağı düşünülmüştür. Dolayısıyla partizanların oy tercihlerini prototipik yüz imgelerine yönelik açık ve örtük kalıpyargısal değerlendirmelerinin yordaması beklenmiştir. Bu beklentilerle ilişkili hipotezler şu şekildedir:

Hipotez 5: Partizanların dış gruba ait prototipik yüz imgesine kıyasla, iç grubunkine oy verme olasılığı daha yüksektir.

Hipotez 6: Partizanların oy tercihlerini açık/örtük ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik değerlendirmeleri pozitif yönde yordayacaktır.

Çalışmanın hedeflerinin başında geleni genç kararsız seçmenlerin oy verme eğilimlerinin hangi değişkenler tarafından belirlendiğinin saptanmasıdır. Çalışmalar toplumda üst statülü gruplara ve üyelerine yetkinlik, alt statülü gruplara ve üyelerine ise sosyallik değerlendirmelerinin daha yüksek düzeyde atfedildiğine işaret etmektedir (örn., Cambon vd., 2015). Aynı zamanda, literatürde kararsız seçmenler algılanan yetkinlik düzeyi daha yüksek olan adaya oy vermeyi tercih edecekleri iddia edilmektedir (örn., Ballew ve Todorov, 2007). Bu tercihin ise yalnızca bilinçli farkındalık dışında (yani, örtük ölçümlerde) ortaya çıktığı anlaşılmaktadır (örn., Olivola ve Todorov, 2010). Dolayısıyla, mevcut çalışmada iki rakip parti için ayrı ayrı elde edilecek olan oy tercihleri göz önüne alındığında, kararsız seçmenlerin üst statülü grup olan AKP'nin prototipik yüz imgesine oy verme eğilimlerini örtük yetkinlik, daha düşük statülü olan CHP'nin prototipik yüz imgesine oy verme eğilimlerini ise örtük sosyallik değerlendirmelerinin yordayabileceği öngörülmüştür. Kararsız seçmenlerin her iki gruba bir ahlaki yakınlık hissetmeyecekleri beklentisinden hareketle ahlakilik değerlendirmelerinin kararsız seçmenlerin oy verme eğilimlerini anlamlı düzeyde yordaması beklenmemiştir. Bu beklentileri yansıtan hipotezler şu şekilde kurgulanmıştır:

> ***Hipotez 7:*** Kararsız seçmenlerin AKP'ye oy verme eğilimlerini örtük yetkinlik değerlendirmeleri, CHP'ye oy verme eğilimlerini ise sosyallik değerlendirmeleri pozitif yönde yordayacaktır.

Son olarak yüz tanıma süreciyle ilişkili açıklamaları incelemek için bir tahmin görevi sunulmuş ve katılımcılardan prototipik yüz imgelerinin olası parti üyeliklerini tahmin etmeleri istenmiştir. Çünkü grup üyeliğinin yüz tanıma sürecini nasıl etkilediğiyle ilgili çelişkili bulgular mevcuttur. Örneğin Zebrowitz ve meslektaşları (2007) gruplarının yüz prototipine yakın olarak algılanan iç grup yüzlerinin daha olumlu, dış grup yüzlerinin ise daha olumsuz değerlendirildiğini bulmuştur. Öte yandan, yukarıda değinildiği gibi Hugenberg ve meslektaşlarına (2010) göre iç ve dış grup üyelerinin yüzlerini kodlamadaki bilişsel işlev farklılığı dış grup üyelerinin yüzlerine kıyasla iç grubunkileri tanımayı kolaylaştırmaktadır. Bu açıklama iç grup yüzlerine yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerin az olacağı şeklinde yorumlanabilir, bu ise Zebrowitz ve meslektaşlarının (2007) bulgusuyla çelişmektedir. Sosyal Kimlik Yaklaşımı da Zebrowitz ve meslektaşlarının bulgularına paralel şekilde grup belirginliği arttığında hem iç hem de

dış grup üyelerinin grup prototiplerine yakınlığı üzerinden değerlendirileceğini belirtmektedir (örn., Hogg, 2010). Buradan hareketle partizan seçmenlerin hem iç hem de dış gruba ait prototipik yüz imgelerini doğru şekilde tanıyacakları, kararsız seçmenlerin ise grup belirginlikleri düşük olduğundan dolayı iki grubun prototipik yüz imgesini de tanımakta başarısız olacakları düşünülebilir. Yüze dayalı grup üyeliği tahmin performansını inceleyen ilk çalışmalardan birisini yapan Jahoda (1954) İngiltere'de yaşayan katılımcılara İşçi Partisi'nden veya Muhafazakâr Parti'den parlamento üyelerinin fotoğraflarını göstermiş ve katılımcılardan bu kişilerin parti üyeliklerini tahmin etmelerini istemiştir. Araştırmacı, adayların parti üyeliğinin şans düzeyinin üzerinde bir oranla doğru tahmin edilebildiğini bulmuştur. Samochowiec ve meslektaşları (2010) birinci çalışmada Almanya'da yaşayan katılımcılara Almanya'daki sağ veya sol partilerden parlamento üyelerinin fotoğraflarını; ikinci çalışmada ise Almanya'da veya İsviçre'de yaşayan katılımcılara İsviçre'deki sağ veya sol partilerden parlamento üyelerinin fotoğraflarını sunmuştur. Bulgular iki çalışmada da hedeflerin ideolojik yönelimlerinin şans düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla tespit edilebildiğini göstermiştir. Dahası, araştırmacılar insanların dış grup üyelerinin ideolojik pozisyonunu (örn., sağcıların sol parti üyelerininkini) daha başarılı şekilde tahmin edebildiğini göstermiştir. Bu tez çalışmasında tahmin görevi, Olivola ve meslektaşlarının (2012) çalışmasındakine benzer şekilde, katılımcıların prototipik yüz imgelerinin ait olduğu grubu şans düzeyinin altında veya üstünde bir oranla doğru teşhis edip edemeyeceklerini incelemek için kullanılmıştır.

Bu tez çalışmasında sınanan hipotezlerin yalnızca LSYE'ye yönelik geliştirilen alternatif yaklaşımı test etmekle kalmayacağı; yanı sıra LSYE'yi açıklamayı hedefleyen ana akım sosyal biliş açıklamalarıyla da hem doğrudan hem de dolaylı bir kıyaslama şansı sunacağı düşünülmektedir. Şayet grup üyeliğinin bu süreçte bir rolü yoksa, Hipotez 1'in aksine, seçmenlerin parti üyeliklerinden bağımsız olarak üretilen prototipik yüz imgelerinden görünüm avantajı olan biri lehine (örn., daha yetkin olan) daha olumlu değerlendirmelerde bulunması beklenir. Bu olumlu değerlendirmelerin ise yine seçmenlerin veya adayın parti üyeliğinden bağımsız olarak oy tercihine yansıması grup üyeliğinin bu süreçte bir rolünün olmadığına yönelik bir başka kanıt olacaktır.

Özetle çalışmanın hedefleri ve literatüre olası katkıları şu şekilde sıralanabilir:

1) Türkiye'deki genel seçmen kitlesinin "iyi" ve "kötü" lider sosyal temsillerini belirlemek,
2) Türkiye bağlamındaki güncel siyasal rekabetin ana partilerini (AKP ve CHP) destekleyen partizan seçmenlerin "iyi" ve "kötü" lider sosyal temsillerini belirlemek,
3) Sosyal temsil içeriklerinden yola çıkılarak ülkemiz siyasal bağlamı için emik sayılabilecek üç boyutlu (ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik) açık ve örtük kalıpyargısal değerlendirme araçları geliştirmek,
4) Yüz çizimlerinde GPT-4o kullanarak LSYE çalışmaları için yeni bir teknik sınamak,
5) Kalıpyargısal değerlendirme literatürünün önemli kavramlarından biri olan "ödünleme stratejisi"ni LSYE çerçevesinde ülkemiz siyasal bağlamındaki genç partizan ve kararsız seçmenler üzerinden sınamak,
6) Seçmenlerin siyasi seçimlerde adaylara oy verme eğilimlerini yordayan kalıpyargı boyutlarını saptamak ve bu kalıpyargısal değerlendirmelerin grup üyeliklerinden nasıl etkilendiğini LSYE çerçevesinde incelemek.

2 YÖNTEM

Bu tez çalışması TÜBİTAK 1002-A Hızlı Destek Programı kapsamında 124K196 proje numarasıyla desteklenmiştir[8]. Ayrıca, veri toplama süreci başlamadan önce çalışma için Open Science Framework üzerinden ön kayıt (*pre-registration*) yapılmıştır[9]. Hipotezler, yöntem ve dışlama kriterleri bu ön kayıt çerçevesinde veri toplama süreci başlamadan önce belirlenmiştir.

Bu çalışmada keşfedici sıralı karma desen yöntemi kullanılmıştır. Bu desende nitel basamakta elde edilen bulguların nicel basamaktaki genellenebilirliğinin incelenmesi hedeflenir (Creswell ve Plano Clark, 2017). Söz konusu desenin ayırt edici bir özelliği de araştırmanın nicel basamağında kullanılacak veri toplama araçlarının nitel basamakta elde edilebilmesidir; bu ise nicel basamağın da sosyal bağlama gömülü olmasını sağlamaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2017). Mevcut çalışmanın nitel kısmında lider sosyal temsilleri incelenmiş, bu temsillerden elde edilen ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik ifadeleri ve odak grup görüşmelerinde çizilen prototipik yüz imgeleri çalışmanın nicel basamağında kullanılacak örtük ve açık ölçüm yöntemlerini şekillendirmiştir.

Yaklaşık üç buçuk yıla yayılan bu çalışmanın toplamda sekiz ay süren veri toplama sürecinde Türkiye siyasetinde çeşitli gelişmeler yaşanmıştır. Bu olayların mevcut çalışma çıktılarıyla dolaylı veya doğrudan ilgisinin olduğu söylenebilir. Söz konusu olaylar ve veri toplama basamakları kronolojik şekilde **Tablo 1**'de sunulmuştur.

2.1 Nitel Aşama

Nitel aşama üç ayrı basamaktan oluşmaktadır. Birinci basamakta lider sosyal temsilleri incelenmiş, ikinci basamakta prototipik yüz imgeleri üretilmiş ve üçüncü basamakta

[8] Proje sonuç raporunun tamamlanmasının ardından veri toplama sürecine bir süre daha devam edilmiştir. Dolayısıyla bu tez çalışmasında yer alan bulgular ile proje sonuç raporundaki bulgular arasında bazı farklılıklar mevcuttur.
[9] İlgili ön kayıt şu bağlantıdan incelenebilir: https://osf.io/vzcse/overview?view_only=a270c1a46e4f4c02a5eb7aacf53066a2

Tablo 1. *Veri Toplama Sürecinin ve Türkiye'deki Siyasi Gelişmelerin Kronolojik Sırası*

Ankara Başsavcılığı CHP'nin 38. Olağan Kurultay'ına yönelik soruşturma başlattı ("Özgür Özel'in partinin başına geçtiği CHP kurultayına 'şaibe' soruşturması", 2025).	10.02.2025
Nitel Aşama – Birinci Basamak için veri toplama sürecinin başladı.	20.02.2025
İstanbul Üniversitesi üniversite senatosu kararı ile Ekrem İmamoğlu'nun lisans diploması iptal edildi (Duman Arı, 2025).	18.03.2025
AKP prototipik yüz imgesinin oluşturulması için odak grup görüşmesi gerçekleştirildi.	18.03.2025
Ekrem İmamoğlu ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) yöneticileri tutuklandı (Başaran, 2025a).	19.03.2025
İBB operasyonuna yönelik Türkiye genelinde protestolar düzenlendi[10] ("İmamoğlu Protestoları 20 Mart: Hangi İllerde Neler Yaşandı?", 2025)	19.03.2025 – 25.03.2025
Ekrem İmamoğlu'nun cumhurbaşkanlığı adaylığı için CHP halka açık ön seçim gerçekleştirdi (Başaran, 2025b).	23.03.2025
CHP meclis grubu Ekrem İmamoğlu'nu cumhurbaşkanlığına aday gösterdi (Sayın, 2025c).	27.03.2025
CHP prototipik yüz imgesinin oluşturulması için odak grup görüşmesi yapıldı.	03.04.2025
CHP'nin 21. Olağanüstü Kurultay'ı yapıldı; Mevcut genel başkan Özgür Özel yeniden genel başkan seçildi (Sayın, 2025b).	06.04.2025
Nitel Aşama - Birinci Basamak için veri toplama sürecinin tamamlandı.	29.04.2025
Nicel aşama için veri toplama süreci başladı.	19.06.2025
CHP'nin İstanbul İl Kongresi mahkeme kararıyla iptal edildi; CHP İstanbul İl Başkanı Özgür Çelik görevden alınarak yerine Gürsel Tekin kayyum olarak atandı (Abatay, 2025).	02.09.2025
Nicel aşama için veri toplama süreci sonlandırıldı.	15.10.2025

Not: AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

kalıpyargısal değerlendirme aracı geliştirilmiştir. Bu aşamanın bulguları Kablanoğlu ve Kuşdil (2025) tarafından paylaşılmıştır.

2.1.1 Birinci Basamak

2.1.1.1 Örneklem

[10] CHP'nin Saraçhane'de düzenlediği mitinglerin son günü bitiş tarihi olarak kabul edilmiştir.

Şekil 2. *Katılımcıların eğitim durumları (Nitel Aşama - Birinci Basamak)*

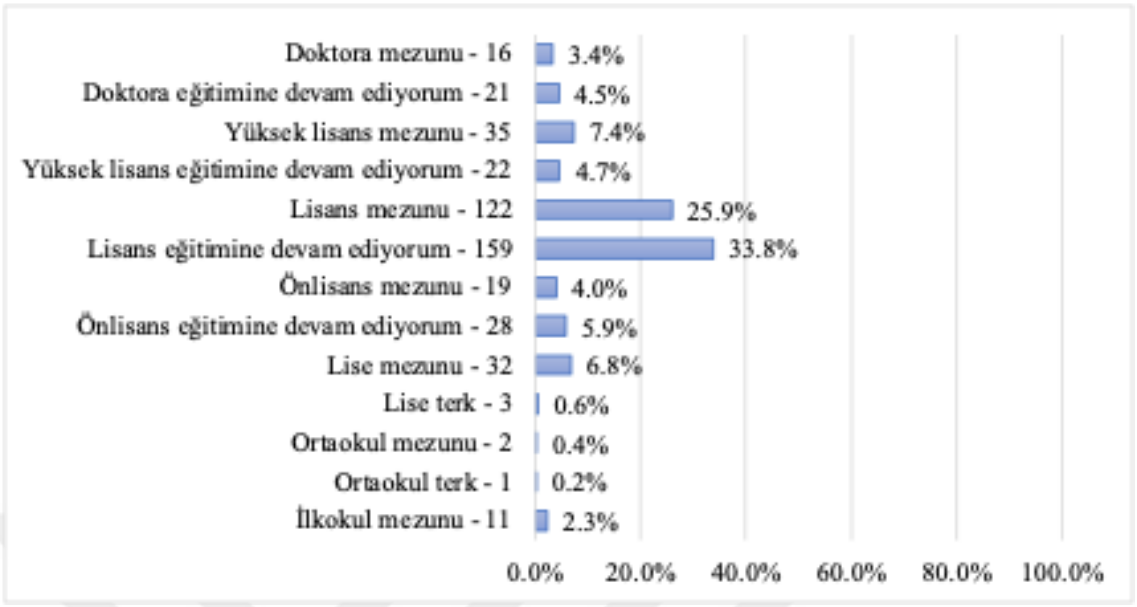

Bu basamakta toplam 471 katılımcıya (336 kadın, 133 erkek, 1 diğer) "kolayda örnekleme (*convenience sampling*)" yöntemi kullanılarak sosyal medya (Facebook, Twitter (X), Instagram, Telegram ve WhatsApp) duyuruları vasıtasıyla veya yüz yüze duyurularla ulaşılmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 18-76'dır (*Ort.* = 32.59, *SS.* = 12.34).

Katılımcıların %33,8'i lisans eğitimine devam ederken %45,9'u lisans programı veya lisansüstü program mezunudur (bkz., **Şekil 2**). Katılımcılar toplamda 54 farklı şehirde ikamet etmektedir. Katılımcıların ikametgâh dağılımları **Şekil 3**'te gösterilmiştir. Katılımı teşvik edebilmek için kura ile belirlenen 60 katılımcıya 150 TL değerinde amazon.com.tr e-hediye kartı verilmiştir.

2.1.1.2 Örneklem için dışlama kriterleri

Çalışmada 747'sine SurveyMonkey üzerinden 24'üne kağıt-kalem formuyla olmak üzere toplamda 780 katılımcıya ulaşılmıştır. SurveyMonkey üzerinde onam vermeyi reddeden dokuz, onam verip anketi tamamlayan 287, kağıt-kalem formuyla katılan bir kişi anketleri tamamen yanıtlamadıkları için örnekleme dahil edilmeyerek verileri ana veri setine dahil edilmemiştir. Buna ek olarak yabancı uyruklu olduğunu belirten iki kişinin verileri oy

Şekil 3. *Katılımcıların İkamet Ettikleri Şehirlerin Türkiye Haritasındaki Dağılımı (Nitel Aşama - Birinci Basamak)*

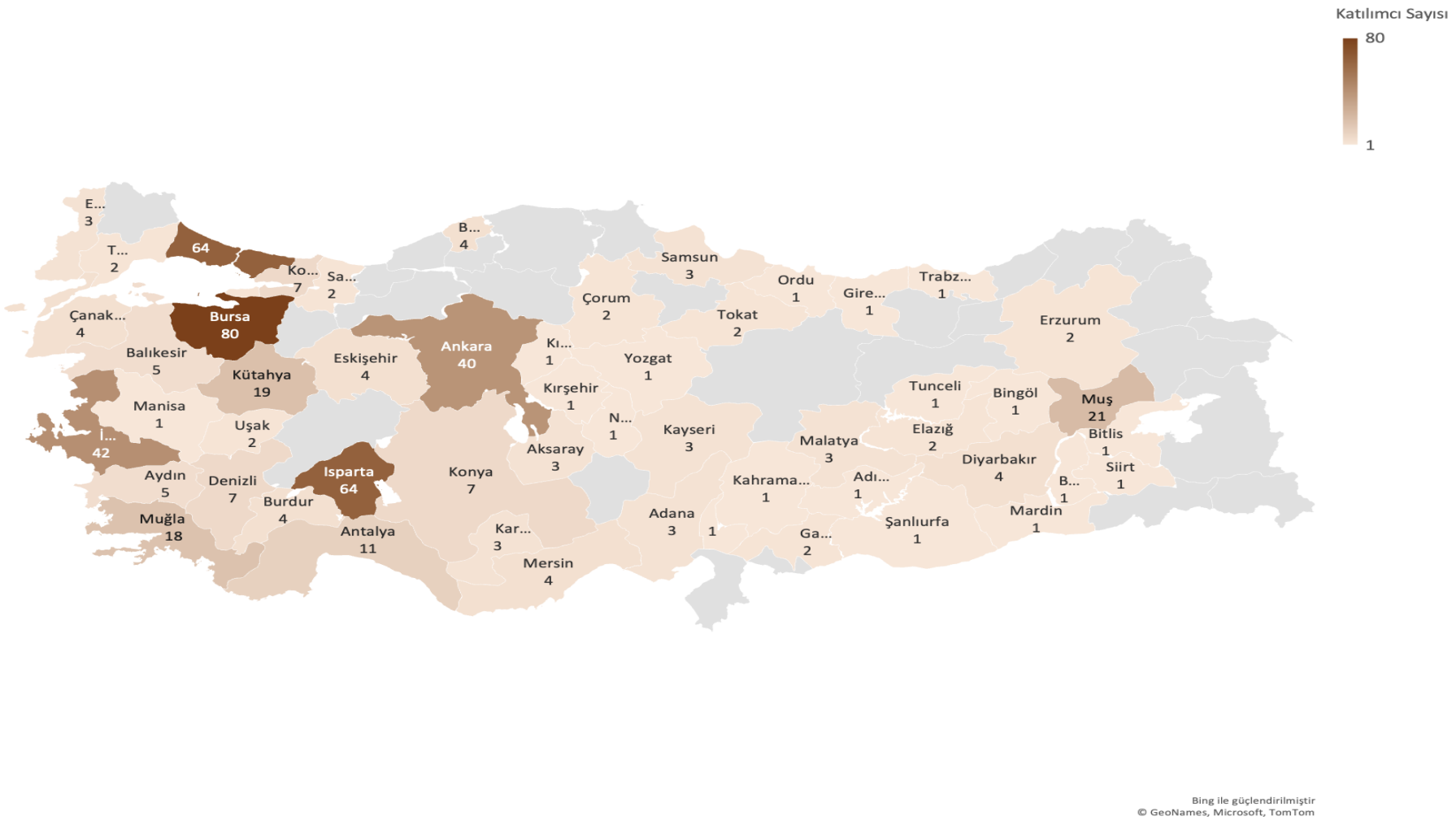

vermek için yasal şartları sağlamadıklarından çalışmadan çıkartılmıştır. Sözel çağrışım görevine anlamsız yanıtlar veren bir katılımcının yanıtları analizlere dahil edilmemiştir. Son olarak; her iki parti için sunulan grupla özdeşleşme ölçüm aracından ölçüm aracının orta noktası olan 3'ten yüksek skor alan 10 katılımcının verileri de çalışmadan çıkartılmıştır. Bu katılımcılar her iki partiyle de güçlü şekilde özdeşleştiğinden bu katılımcıların verilerinin çalışma için anlamlı bir sonuç üretmeyeceği düşünülmüştür.

2.1.1.3 Materyal

2.1.1.3.1 Onam formu

Katılımcılara katılacakları çalışma hakkında detaylı bilgi verebilmek için bir onam formu hazırlanmıştır (bkz., Ek-1).

2.1.1.3.2 Sözel çağrışım görevi

AKP'nin, CHP'nin, kararsız seçmenlerin ve dolayısıyla genel kitlenin lider sosyal temsillerine yönelik bilgi sözel çağrışım görevleriyle toplanmıştır. Yani, (i) grupların lider sosyal temsillerini yansıtan ifadelere (diğer bir ifadeyle çağrışım temelli temsiller), bu sıfatların temsil açısından (ii) önemine ve (iii) olumluluklarına yönelik bilgiler elde edilmiştir (Dany vd., 2015). Bunun için katılımcılardan önce "iyi" ve "kötü" lider denilince akıllarına gelen ilk yedi kelimeyi yazmaları, ardından bu kelimeleri önemlerine göre sıralamaları ve son olarak kelimelerin anlamsal olumluluklarını -2 ile +2 arasında değişen bir skalada değerlendirmeleri istenmiştir (bkz., Ek-2).

2.1.1.3.3 Grupla özdeşleşme ölçeği

Bu tez çalışmasında kullanılan 10 maddelik Grupla Özdeşleşme Ölçeği (GÖÖ) Kirchler ve meslektaşları (1994) tarafından geliştirilmiş ve Hortaçsu (2000) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Mevcut çalışmada ölçek katılımcıların AKP ($GÖÖ_{AKP}$) ve CHP ($GÖÖ_{CHP}$) ile özdeşleşme düzeylerini ayrı ayrı belirlemek için tekrarlı olarak sunulmuştur. Ölçeğin Türkçe versiyonunda "bu grup" şeklinde yer alan ifadeler "Adalet ve Kalkınma Partisi" ve "Cumhuriyet Halk Partisi" olacak şekilde düzenlenmiştir (örn., "*AK Partililer benimle*

aynı ilgilere sahip."; bkz., Ek-3 ve Ek-4). Katılımcılar bu ölçüm araçlarını *1 = Kesinlikle katılmıyorum* ve 5 = *Kesinlikle katılıyorum* olmak üzere 5'li Likert tipi skalalarda yanıtlamıştır.

Açımlayıcı faktör analizi bulguları $GÖÖ_{AKP}$ ve $GÖÖ_{CHP}$ için tek faktörlü yapıyı desteklemiştir. Bu tek faktörlü yapılar varyansın sırasıyla %85'ini ve %76'sını açıklamaktadır. İç tutarlılık katsayıları ise $GÖÖ_{AKP}$ ve $GÖÖ_{CHP}$ için sırasıyla .98 ve .96 şeklinde hesaplanmıştır.

2.1.1.3.4 Demografik bilgi formu

Katılımcılara cinsiyetleri, eğitim durumları, yaşları, en son genel seçimde destekledikleri ve olası bir genel seçimde destekleyecekleri siyasi partinin hangisi olduğu gibi bilgileri öğrenebilmek için soruların yöneltildiği bir bilgi formu sunulmuştur (bkz., Ek-5).

2.1.1.3.5 Katılım sonrası bilgilendirme formu

Katılımcılara çalışma hakkında daha detaylı bilgi sunmak ve istemeleri hâlinde ödül çekilişine katılabilecekleri sayfaya yönlendirmek maksadıyla bir form sunulmuştur (bkz., Ek-6). Ödül çekilişine katılmayı isteyen katılımcılar ölçüm araçlarına yanıt vermeyi tamamladıklarında ödül çekilişine katılabilecekleri bağımsız başka bir sayfaya yönlendirilmiştir. Bu yöntem katılımcıların bilimsel verileriyle kişisel verilerinin eşleştirilebilmesinin önüne geçmek için uygulanmıştır. Böylece katılımcıların bilimsel verileri anonim şekilde ve kimlik bilgileriyle eşleştirilmeden toplanabilmiştir.

2.1.1.4 İşlem

Çalışmaya başlamadan önce Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan 22 Mart 2024 tarihli ve 2024-03 oturum sayılı etik onay alınmıştır (bkz., Ek-7). Bu basamakta veri toplama süreci SurveyMonkey® aracılığıyla çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir. Veriler 20.02.2025-02.05.2025 tarihleri arasında toplanmıştır. Anket formu, "Materyal" kısmında belirtilen ölçüm araçlarını yine

o kısımda gösterilen sırada içermiştir. Çalışmaya katılmadan hemen önce çalışmanın amacı hakkında bilgilendirilerek katılımcıların onamları alınmış ve çalışmanın tamamlanmasının ardından çalışma hakkında bilgilendirilmişlerdir (bkz., Ek-6).

2.1.1.5 Veri Analizi

$GÖÖ_{AKP}$ için iki maddede toplam iki eksik veri seri ortalamasıyla doldurulmuştur. Verilerin analizine GÖÖ'nün psikometrik özelliklerinin (yapısal geçerlik ve güvenirlik) belirlenmesiyle başlanmıştır. Bu bilgiler yukarıdaki "Materyal" kısmında veri toplama aracının tanıtımında aktarılmıştır. Ardından katılımcıların $GÖÖ_{CHP}$ skorları $GÖÖ_{AKP}$ skorlarından çıkarılarak bir fark değişkeni hesaplanmıştır. Daha sonra, -4 ile +4 arasındaki skorlar üç eşit parçaya bölünerek bir sınıflandırma oluşturulmuştur. Fark skoru -4 ile -1 arasında olup ikinci tur hipotetik seçimi için CHP adayına oy vereceğini belirten katılımcılar CHP partizanı, fark skoru 1 ile 4 arasında olup ikinci tur hipotetik seçimi için AKP adayına oy vereceğini belirten katılımcılar ise AKP partizanı olarak tanımlanmıştır. Fark skoru -1 ile 1 arasında olup ikinci tur hipotetik seçimi için "kararsızım" veya "oy kullanmam" seçeneğini işaretleyen katılımcılar ise "kararsız seçmen" olarak tanımlanmıştır. Bu işlemler sonucunda 179 katılımcı CHP partizanı, 105 katılımcı AKP partizanı ve 99 katılımcı kararsız seçmen olarak belirlenmiştir. Bu kısımda yapılan analizler kelime sıklığına duyarlı olduğundan tüm grupların sayısının eşitlenmesine karar verilmiş ve partizan gruplarından 99'ar kişi seçkisiz olarak seçilmiştir.

Bu işlemler tamamlandıktan sonra katılımcıların sözel çağrışım görevlerine verdikleri yanıtlar dilsel olarak büyük/küçük harf kullanımı ve yazım yanlışları bakımından düzenlenmiştir. Yalnızca dilsel olarak düzenlenmiş bu nitel verilerden hareketle AKP partizanları, CHP partizanları, kararsız seçmenler ve tüm örneklem lider sosyal temsilleri için çeşitlilik ve nadirlik indeksleri hesaplanmıştır. Çeşitlilik (D) indeksi ST için yazılan özgün unsurların sayısının tüm unsurların sayısına bölünmesiyle; nadirlik (H) indeksi ise yalnızca bir kez ifade edilmiş unsurların sayısının özgün unsurların sayısına bölünmesiyle hesaplanmıştır. Oranlar 1'e yaklaştıkça çeşitlilik ve nadirliğin de yükseldiği kabul edilmektedir (Flament ve Rouquette, 2003; akt., Orosz ve Roland-Lévy, 2013). Ardından Di Giacomo (1980) tarafından açıklanan kıstaslara uygun şekilde sözbirimleştirme

işlemleri yapılmış[11] ve IRaMuTeQ (Ratinaud, 2008) isimli bilgisayar yazılımı kullanılarak sözbirimleştirilmiş veriler üzerinden gruplar ve tüm örneklem için iyi-kötü lider sosyal temsillerinin merkezi ve çevresel unsurları prototip analizi vasıtasıyla incelenmiştir. Daha sonra aynı verilere benzerlik analizi uygulanmıştır. Minimum frekans eşiği prototip analizi için 3 ve benzerlik analizi için 2 olarak belirlenerek ölçüm aracı geliştirmek üzere maksimum sayıda kelimeye ulaşılması hedeflenmiştir. Benzerlik analizinde daha düşük bir sıklık belirlenmesinin nedeni prototip analizinde merkezde yer alan unsurların benzerlik analizine de dahil edilebilmesini sağlamaktır.

2.1.1.6 Bulgular

2.1.1.6.1 Betimsel istatistikler

Bu çalışma örnekleminin demografik yapısının Türkiye genelinin demografik yapısını ne denli yansıttığını görmek için bazı incelemeler yapılmıştır. Öncelikle cinsiyet dağılımı incelendiğinde bu tez çalışmasının örnekleminin %71,3'ünü kadınlar, %28,2'sini erkekler oluşturmaktadır. Türkiye'deki seçmenlerin cinsiyet dağılımlarının ise 2023'teki genel seçimler için %49,6 erkek ve %50,4 kadın olduğu belirtilmektedir (Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, 2023). Bu kıyaslamayla çalışma örnekleminde kadınların Türkiye'deki seçmen dağılımına kıyasla çok fazla temsil edildiği anlaşılmaktadır.

Yaş dağılımlarını kıyaslayabilmek için Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü tarafından paylaşılan yaş grupları kullanılmıştır (Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, 2023). Son genel seçimlerde seçmenlerin %24,38'i 18-29 yaş aralığında, %61,8'i 30-64 yaş aralığında ve %13,82'si 65 ve üstü yaş grubundadır. Bu çalışmada ise katılımcıların %51,6'sı 18-29 yaş aralığında, %45,4'ü 30-64 yaş aralığında ve %3'ü 65 ve üstü yaş grubundadır. Türkiye'deki seçmen dağılımıyla kıyaslandığında bu çalışma örnekleminde 18-29 yaş aralığının olması gerektiğinden fazla temsil edildiği, diğer yaş gruplarının ise olması gerekenden daha az temsil edildiği anlaşılmaktadır.

[11] Sözbirimleştirilmiş kelime listelerine, bunların önem ortalamasına, sıklığına ve olumluluğuna ilişkin bilgilere ve ham kelimelere şu bağlantıdan ulaşılabilir: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1s75URPOFBodThMa4UaWMMxs4DpVPeOS-/edit?gid=97518928#gid=97518928

Şekil 4. *Katılımcıların 2023 Genel Seçimlerinde Oy Tercihleri (Nitel Aşama - Birinci Basamak)*

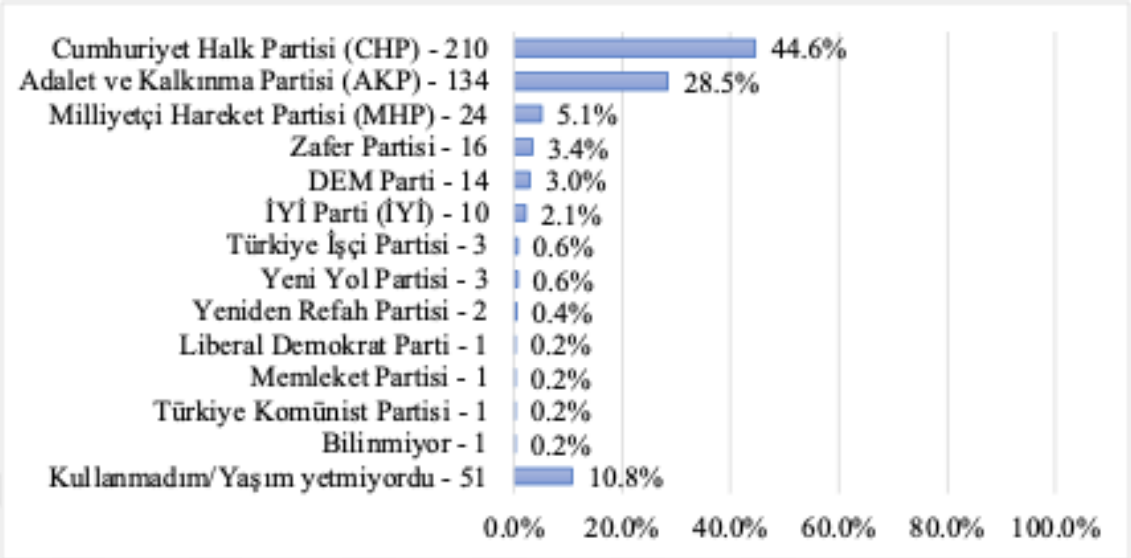

Not. Oy tercihlerine göre katılımcı sayıları parti isimlerinin yanında verilmiştir.

Katılımcılar 2023'teki genel seçimde %28,5'i AKP'ye ve %44,6'sı CHP'ye olmak üzere toplamda on farklı siyasi partiye oy verdiklerini ifade etmiştir. Katılımcıların %10,8'i ise oy kullanmak istemedikleri ya da yaşları tutmadığı için oy kullanmadıklarını belirtmiştir (bkz., **Şekil 4**). Katılımcıların olası bir genel seçimde CHP (katılımcıların %32,1'i) ve AKP (katılımcıların %20,2'si) başta olmak üzere toplam 15 farklı siyasi partiye oy verme tercihinde bulundukları görülmüştür. Katılımcıların %32,5'i ise kararsızım ya da oy kullanmayacağım seçeneklerini işaretlemiştir (bkz., **Şekil 5**). Olası bir cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçiminde ise katılımcıların %46,9'u CHP'nin, %24,6'sı AKP'nin adayına oy vermeyi tercih edeceğini belirtmiştir. Katılımcıların %28,4'ü ise "kararsızım" veya "oy kullanmam" seçeneklerini işaretlemiştir (bkz., **Şekil 6**). Çalışma örnekleminde Türkiye'deki genel seçmen yapısına kıyasla CHP'li seçmenlerin daha fazla temsil edildiği söylenebilir. Kamuoyu araştırmaları genç seçmenler içerisinde CHP'nin oy oranının AKP'ye kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir (KONDA, 2024), Dolayısıyla örneklemde yaş grubu dağılımının Türkiye dağılımından genç seçmenler lehine farklılaştığı düşünülürse bu anlaşılır bir sonuçtur. Olası bir ikinci tur seçiminde AKP adayına oy vereceğini belirten katılımcıların %90,51'i ve CHP adayına oy vereceğini belirten katılımcıların %80,99'u oy vereceğini belirttiği adayın partisiyle

Şekil 5. *Katılımcıların Bugün Bir Genel Seçim Olsa Oy Tercihleri (Nitel Aşama - Birinci Basamak)*

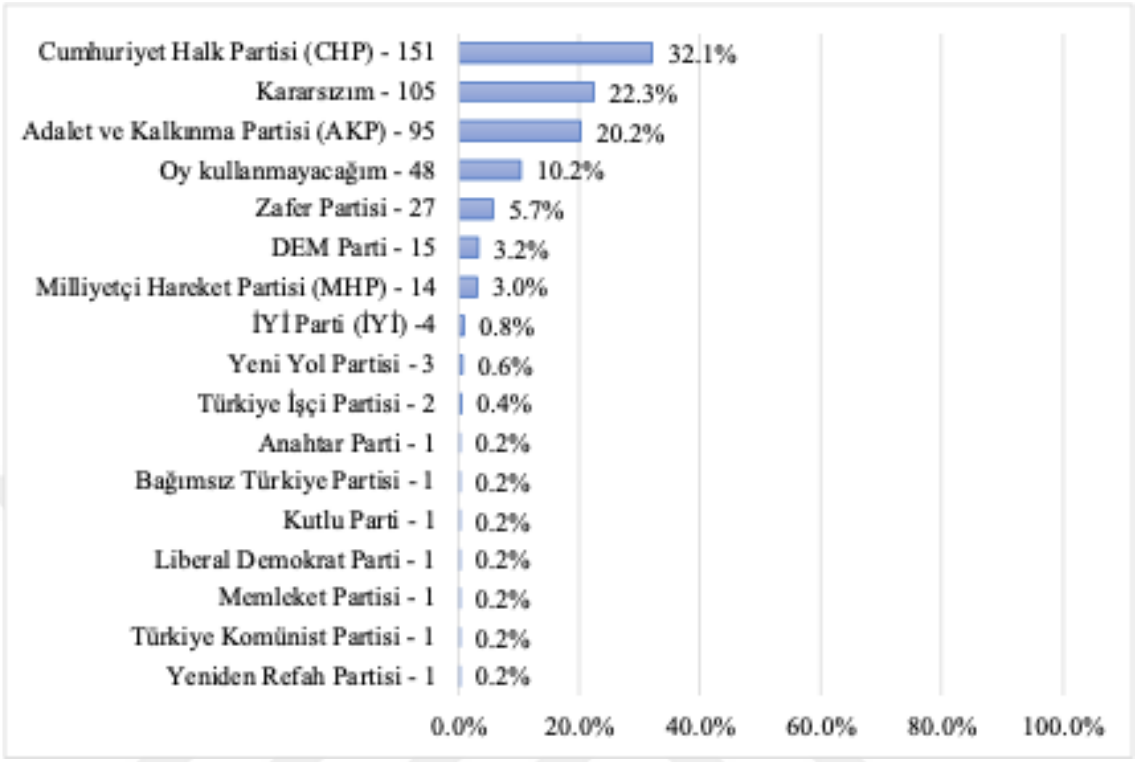

Not. Oy tercihlerine göre katılımcı sayıları parti isimlerinin yanında verilmiştir.

Şekil 6. *Katılımcıların Bugün Bir Cumhurbaşkanlığı İkinci Tur Seçimi Olsa Oy Tercihleri (Nitel Aşama - Birinci Basamak)*

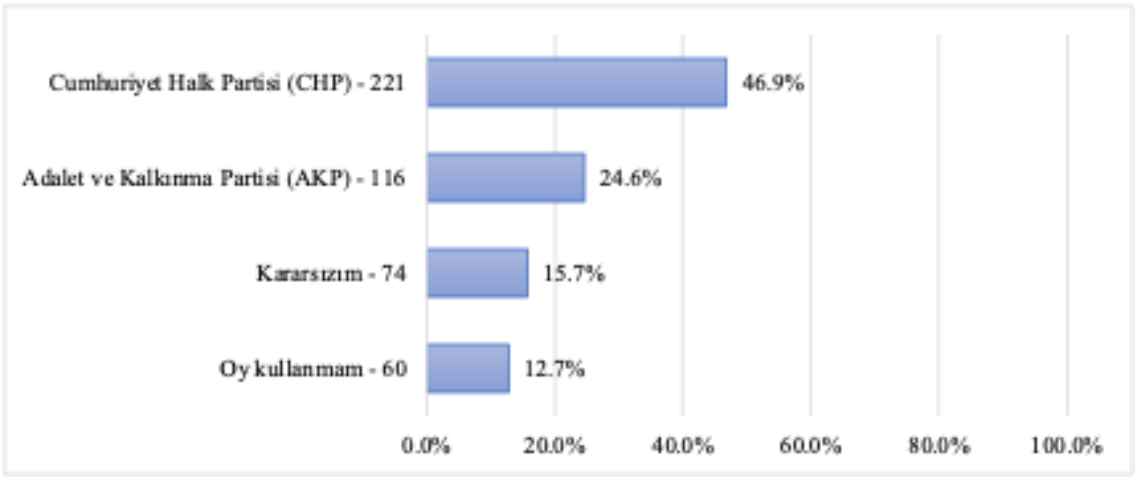

Not. Oy tercihlerine göre katılımcı sayıları parti isimlerinin yanında verilmiştir.

Tablo 2. *Tüm Örneklemin ve Grupların İyi ve Kötü Lider Sosyal Temsillerine Yönelik Nadirlik ve Çeşitlilik İndeksleri*

Temsil	Gruplar	Farklı Kelime Sayısı	Bir Kez Tekrar Eden Kelime Sayısı	Toplam Kelime Sayısı	Çeşitlilik İndeksi	Nadirlik İndeksi
İyi Lider Sosyal Temsili	**AKP Partizanları (*N* = 99)**	350	271	630	.56	.77
	CHP Partizanları (*N* = 99)	377	313	629	.60	.83
	Kararsız Seçmenler (*N* = 99)	360	293	605	.60	.81
	Tüm Örneklem (*N* = 471)	1241	961	2949	.42	.77
Kötü Lider Sosyal Temsili	**AKP Partizanları (*N* = 99)**	390	326	594	.66	.84
	CHP Partizanları (*N* = 99)	404	341	610	.66	.84
	Kararsız Seçmenler (*N* = 99)	393	332	575	.68	.84
	Tüm Örneklem (*N* = 471)	1411	1154	2815	.50	.82

Not. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

özdeşleşmektedir. "Kararsızım" ya da "oy kullanmam" seçeneğini işaretleyen katılımcıların ise %73,88'i her iki partiyle de özdeşleşmemektedir.

2.1.1.6.2 Sosyal temsillerin yapısına yönelik incelemeler

Gruplara ve tüm örnekleme ilişkin hesaplanan nadirlik ve çeşitlilik indekslerinin sonuçları **Tablo 2**'de paylaşılmıştır. Bulgular genel olarak iyi lider sosyal temsillerinin kötü lider sosyal temsillerine kıyasla daha iyi yapılandığına işaret etmektedir. Grupların arasında kötü lider sosyal temsillerinin yapılandırılması bakımından önemli bir farklılık olmamakla birlikte AKP'nin iyi lider sosyal temsillerinin diğer gruplardan daha yapılandırılmış olduğu söylenebilir.

2.1.1.6.3 Sosyal temsillerin olumluluğuna yönelik incelemeler

Araştırma sorusu 3 kapsamında sosyal temsillerin olumluluklarının kıyaslanabilmesi için -2 ile +2 arasında değişen olumluluk skorları 1 = *Çok olumsuz* ve 5 = *Çok olumlu* olacak

Tablo 3. İyi ve kötü lider sosyal temsilleri için grupların olumluluk ortalamaları ve standart sapmaları

Grup	İyi Lider S. T.		Kötü Lider S. T.	
	Ort.	*SS.*	*Ort.*	*SS.*
Genel Örneklem (*N* = 471)	4.61	0.45	1.58	0.99
AKP Partizanları (*N* = 99)	4.61	0.43	1.58	1.01
CHP Partizanları (*N* = 99)	4.68	0.49	1.44	0.84
Kararsız Seçmenler (*N* = 99)	4.50	0.53	1.62	1.01

Not 1. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi, S. T. = Sosyal temsili

şekilde yeniden kodlanmıştır. Ardından iyi ve kötü lider sosyal temsillerini oluşturan unsurların kendi içinde ortalamaları alınmıştır. Böylece iyi ve kötü lider sosyal temsillerinin olumlulukları için birer değişken elde edilmiştir. Grupların iyi ve kötü lider sosyal temsilleri için olumluluk ortalamaları ve standart sapmaları **Tablo 3**'te sunulmuştur.

Analize öncelikle genel örneklemde iyi ve kötü lider sosyal temsillerinin olumluluk ortalamalarının kıyaslanmasıyla başlanmıştır. Kıyaslama için bağımlı örneklemler *t*-testi kullanılmıştır. Bulgular, beklenebileceği gibi, iyi lider sosyal temsilini oluşturan kelimelerin olumluluk ortalamasının kötü lider sosyal temsilini oluşturan kelimelerin olumluluk ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir, $t(470) = 56.83$, $p < .001$.

Ardından tek yönlü ANOVA ile grupların iyi ve kötü lider sosyal temsillerinin olumluluk ortalamaları kıyaslanmıştır. Levene Testi hem iyi lider ($F(2, 294) = 2.02$, $p = .134$) hem de kötü lider ($F(2, 294) = 1.63$, $p = .153$) sosyal temsillerinin olumluluk ortalamaları için varyansların homojenliği sayıltısının sağlandığını göstermiştir. Temel etkinin iyi lider sosyal temsillerinin olumluluk ortalamaları için anlamlı olduğu ($F(2, 294) = 3.41$, $p = .034$) fakat kötü lider sosyal temsillerinin olumluluk ortalamaları için anlamlı olmadığı ($F(2, 294) = 0.92$, $p = .400$) görülmüştür. İyi lider sosyal temsillerinin olumluluk skorlarında gruplar arası kıyaslamalar için Bonferroni Testi'nin sonuçları CHP partizanları için iyi lider sosyal temsillerinin olumluluk ortalamasının kararsız seçmenler için iyi lider sosyal temsillerinin ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir. Diğer ortalamalar birbirlerinden anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

Dolayısıyla kararsızlara kıyasla CHP'li partizanlar iyi lider sosyal temsillerini oluşturan unsurları daha olumlu değerlendirmiştir.

2.1.1.6.4 Sosyal temsillerin içeriğine yönelik incelemeler

Gruplara ve tüm örnekleme ilişkin prototip analizi bulguları sonuçları genel örneklemin iyi lider sosyal temsilleri için **Şekil 7**'de, AKP'li ve CHP'li partizan grupların iyi lider sosyal temsilleri **Şekil 8**'de, kararsız seçmenlerin iyi lider sosyal temsilleri ise **Şekil 9**'da paylaşılmıştır. İyi lider sosyal temsillerinin merkezi unsurları incelendiğinde adil, dürüst, güvenilir ve zeki sıfatlarının tüm gruplarda ortak şekilde bulunduğu görülmektedir. AKP grubunda dindar, güçlü, cesur ve vatansever; CHP grubunda eğitimli, demokrat, öz güvenli, laik ve bilgili; kararsız seçmenler grubunda sorumluluk sahibi ve iyi yönetici sıfatları diğer alt gruplarda bulunmayan gruba özgü sıfatlardır.

Genel örneklemin kötü lider sosyal temsilleri için prototip analizi bulguları **Şekil 10**'da, AKP'li ve CHP'li partizan gruplarının kötü lider sosyal temsilleri için **Şekil 11**'de ve kararsız seçmenler grubunun kötü lider sosyal temsilleri için **Şekil 12**'de paylaşılmıştır. Kötü lider sosyal temsillerini tanımlayan kilit unsurlar incelendiğinde ise adaletsiz, cahil ve yalancı sıfatlarının tüm gruplarda ortak şekilde paylaşıldığı görülmektedir. Bencil kelimesi hem AKP hem de CHP, güvenilmez kelimesi hem AKP hem de kararsız seçmenler, çıkarcı kelimesi ise hem CHP hem de kararsız seçmenler grubunda paylaşılmaktadır. AKP grubunda tutarsız, korkak, halktan kopuk, zorba ve tembel; CHP grubunda ayrımcı, kibirli ve otoriter; kararsız seçmenler grubunda sorumsuz, saygısız, iletişimi zayıf, otoritesiz, değişime kapalı ve vizyonsuz sıfatları diğer alt gruplarda bulunmayan özgün sıfatlardır. Böylece araştırma sorusu 1 ve 2 yanıtlanmıştır.

Şekil 7. *Genel Örneklemin İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları*

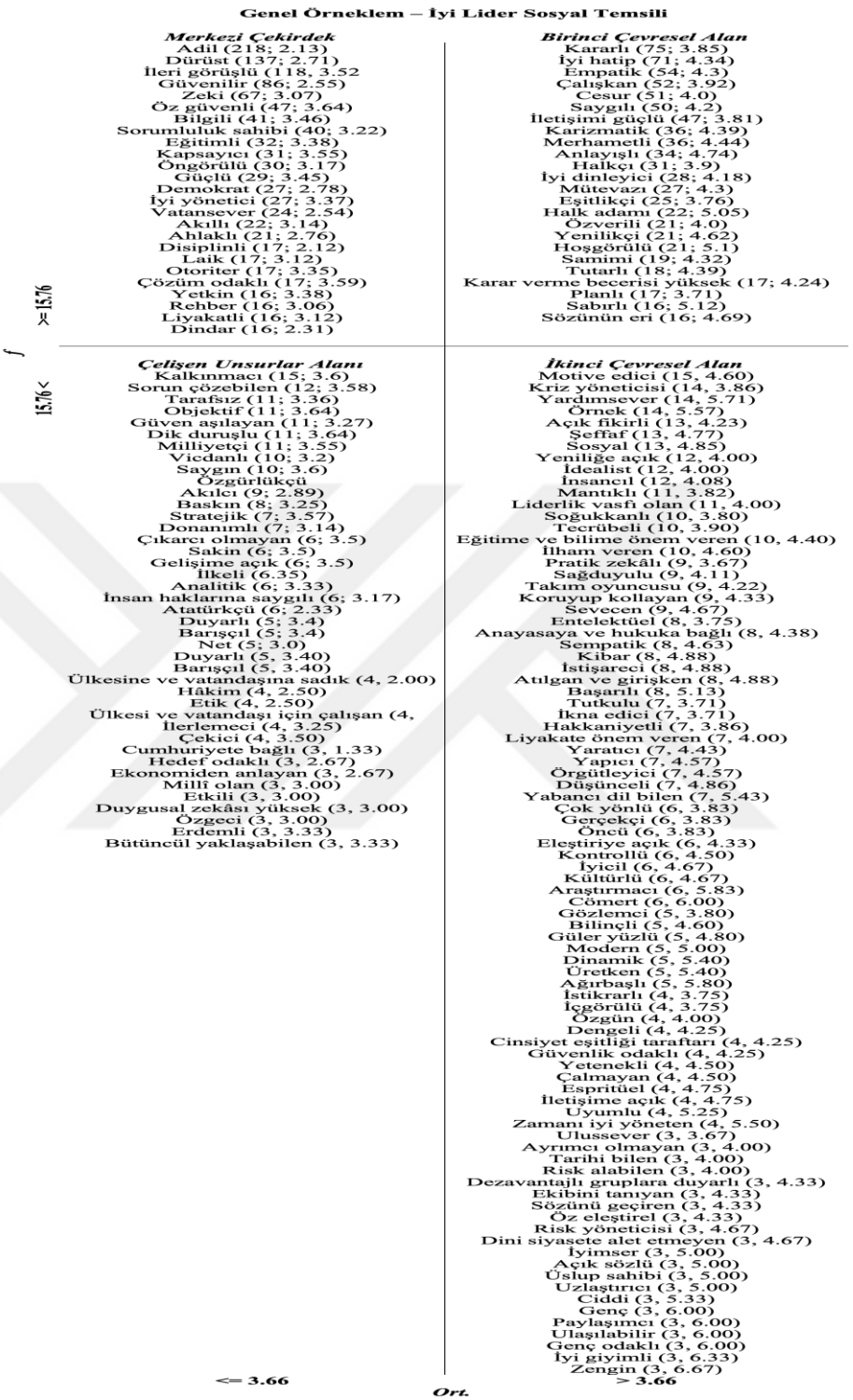

Şekil 8. *AKP ve CHP Partizan Gruplarının İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları*

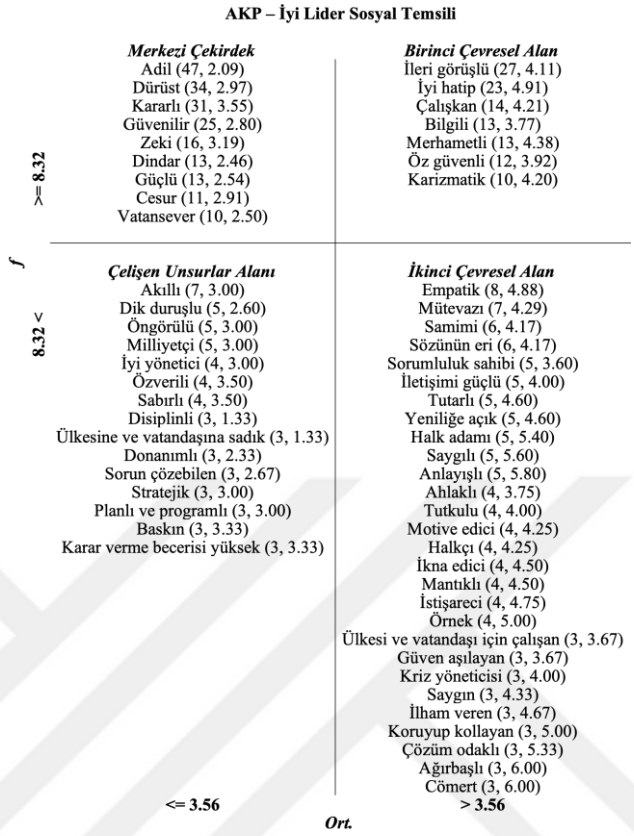

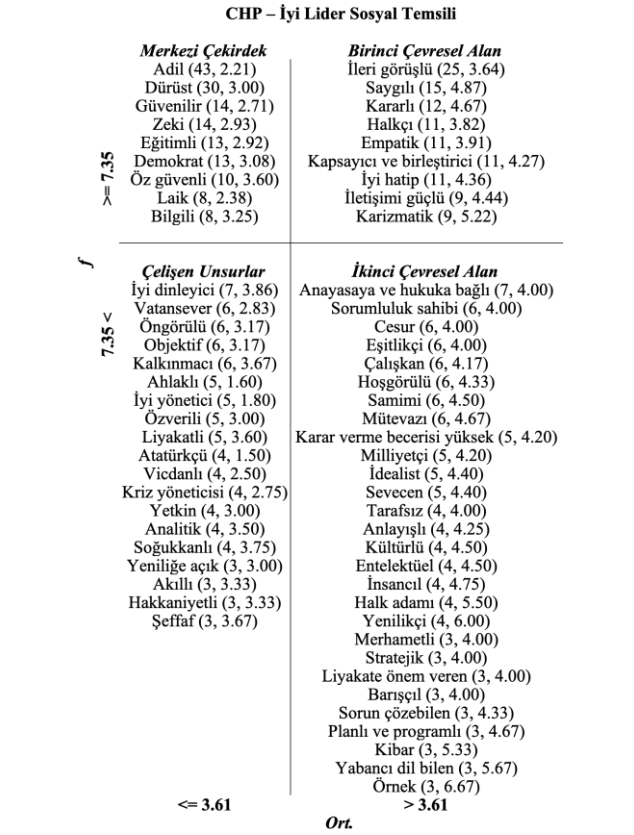

Şekil 9. *Kararsız Seçmenler Grubunun İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları*

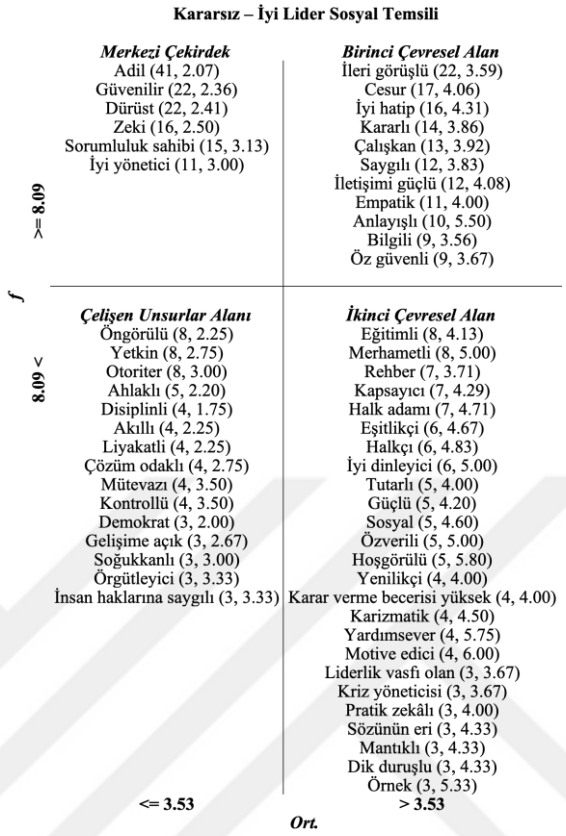

2.1.1.6.5 Benzerlik Analizi Bulguları

İyi lider sosyal temsilleri için benzerlik analizi bulguları genel örneklem için **Şekil 13**'te, AKP partizan grubu için **Şekil 14**'te, CHP partizan grubu için **Şekil 15**'te ve kararsız seçmenler grubu için **Şekil 16**'da paylaşılmıştır. Bulgular iyi lider sosyal temsilleri için tüm gruplarda adil, dürüst ve ileri görüşlü sıfatlarının diğer sıfatlarla kuvvetli şekilde bağlantılara sahip olduğunu göstermektedir. AKP grubunda ise bunlara ek olarak güvenilir sıfatı da öne çıkmaktadır. Bu bulgular farklı gruplarda sıfatların nasıl farklı şekilde organize olduğuna işaret etmektedir. Tüm gruplarda "adil" diğer sıfatların bağlandığı belirleyici bir sıfat gibi görünmektedir. Bununla birlikte "adil" sıfatı yalnızca "dürüst" gibi ahlakilik bildiren sıfatlarla değil aynı zamanda AKP partizanları için "ileri görüşlü" ve "iyi hatip", CHP partizanları için ve kararsız seçmenler için "ileri görüşlü" gibi yetkinliğe işaret eden başka sıfatlarla da kuvvetli bir çağrışımsal ilişkiye sahiptir.

Şekil 10. *Genel Örneklemin Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları*

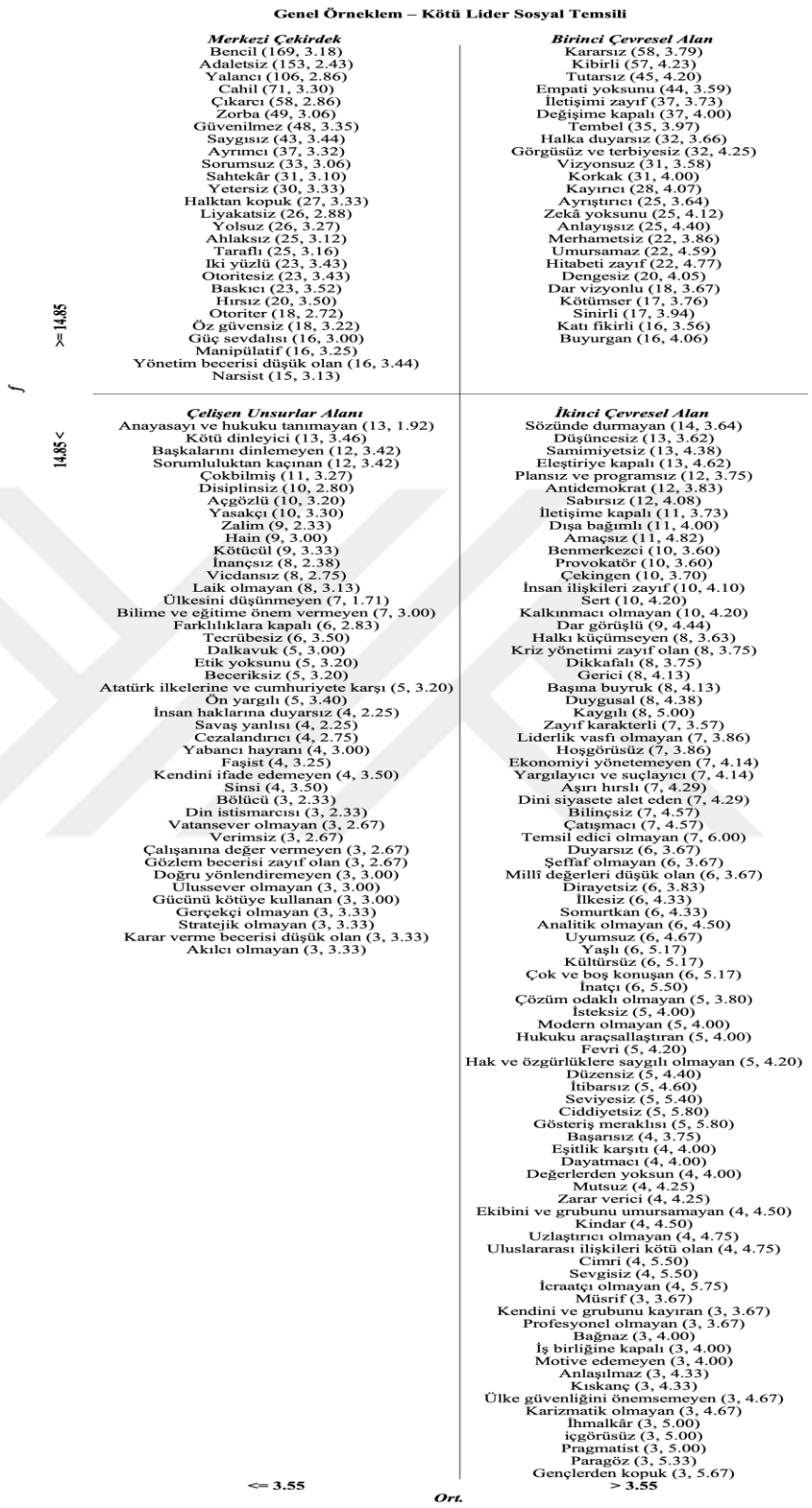

Şekil 11. *AKP ve CHP Partizan Gruplarının Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları*

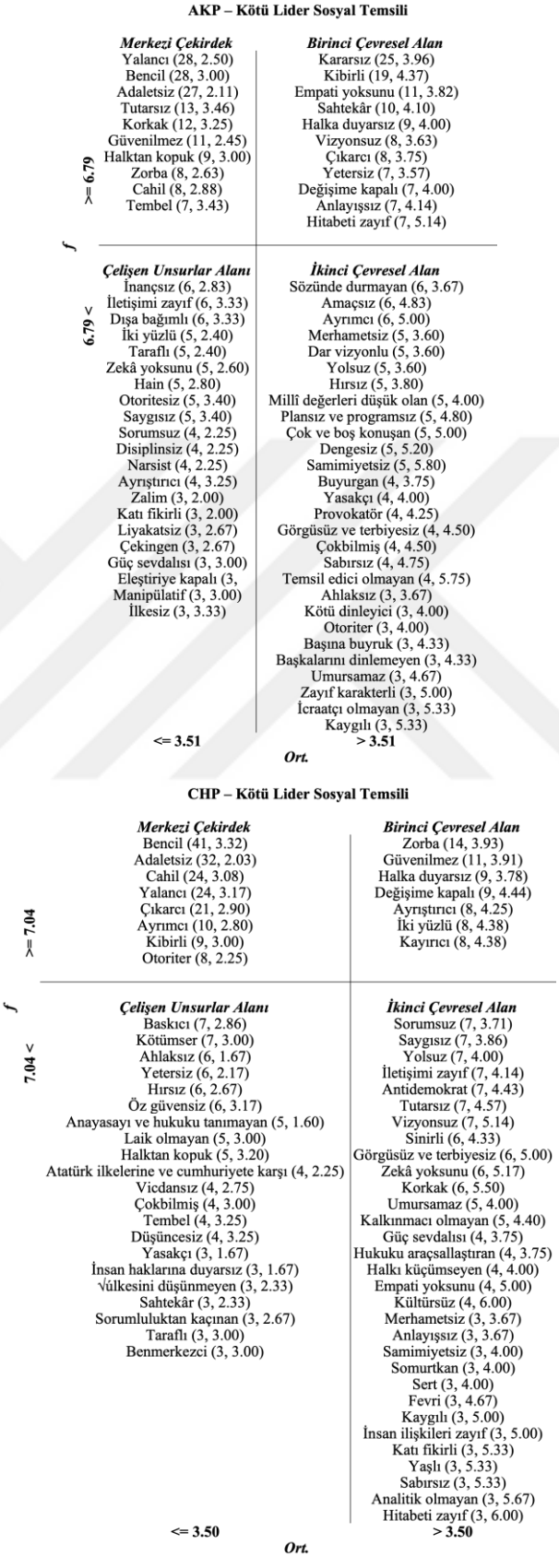

Şekil 12. *Kararsız Seçmenlerin İyi ve Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Prototip Analizi Bulguları*

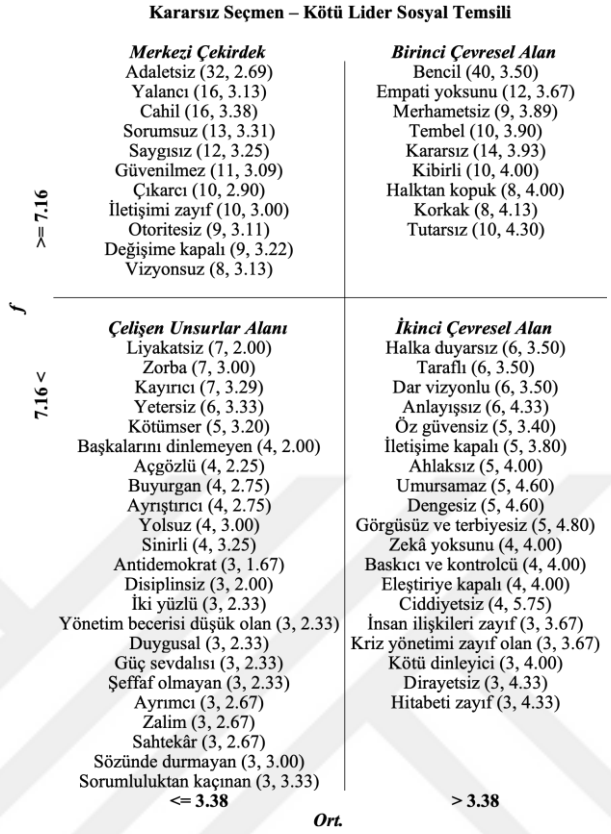

Kötü lider sosyal temsilleri için tüm gruplarda adaletsiz ve bencil sıfatları diğer sıfatlarla kuvvetli bağlantılara sahiptir. Öte yandan, iyi lider sosyal temsilleriyle kıyaslandığında grupların kötü lider sosyal temsillerinde farklılıkların daha belirgin olduğu görülmektedir.

Adaletsiz ve bencil sıfatlarına genel örneklemde yalancı, AKP grubunda yalancı ve kararsız, CHP grubunda yalancı ve cahil sıfatları eklenmektedir. Kararsız seçmenler grubunda da yalancı sıfatının farklı sıfatlarla kuvvetli denilebilecek ilişkileri olduğu görülse de bu ilişkiler diğer gruplarda olduğundan zayıftır.

Benzerlik analizinin öne çıkardığı önemli bir bulgu ise bu temel sıfatların her grupta farklı sıfatlarla ilişkili olduğudur. Örneğin AKP grubunda dürüst sıfatı dindar, vatansever ve güvenilir ifadeleriyle kuvvetli şekilde ilişkilidir. CHP grubunda dürüst sıfatının laik ve

Şekil 13. *Genel Örneklemin İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları*

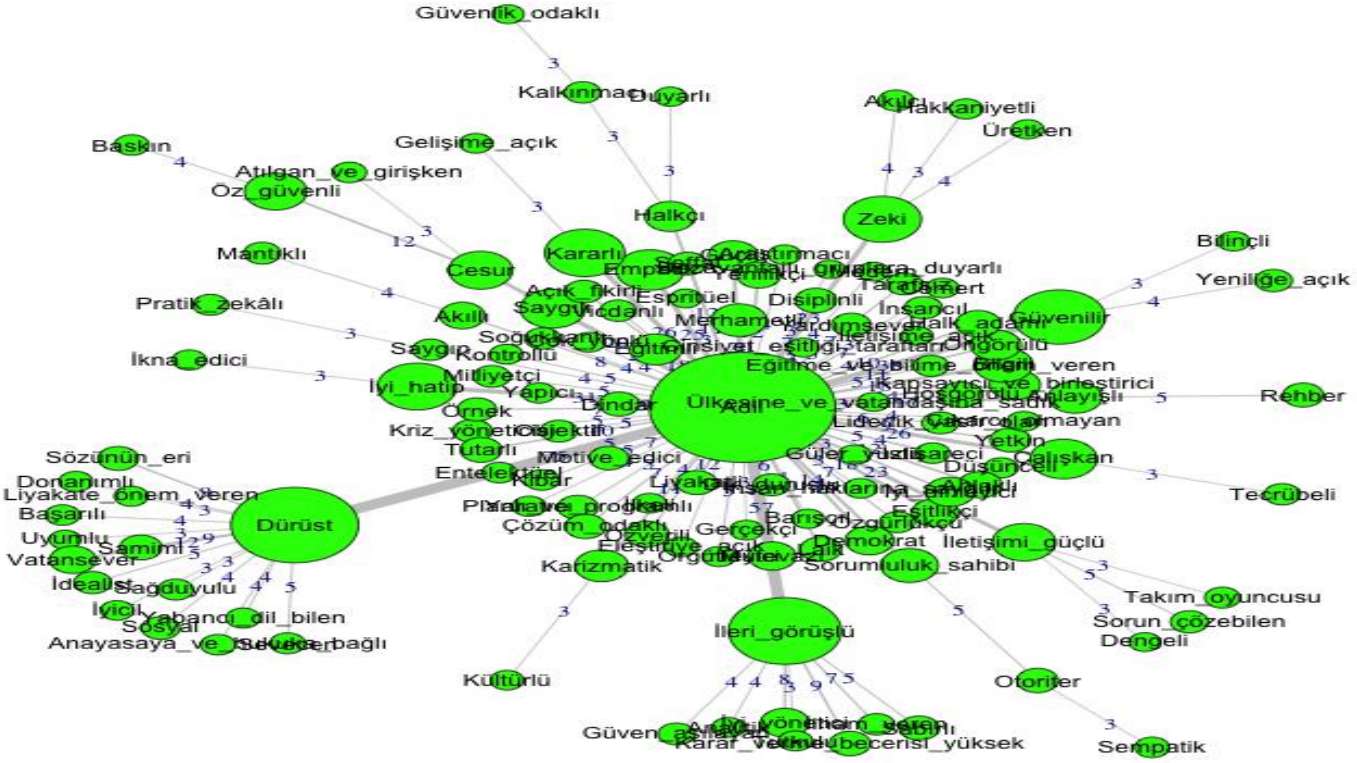

Şekil 14. *AKP Partizan Grubunun İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları*

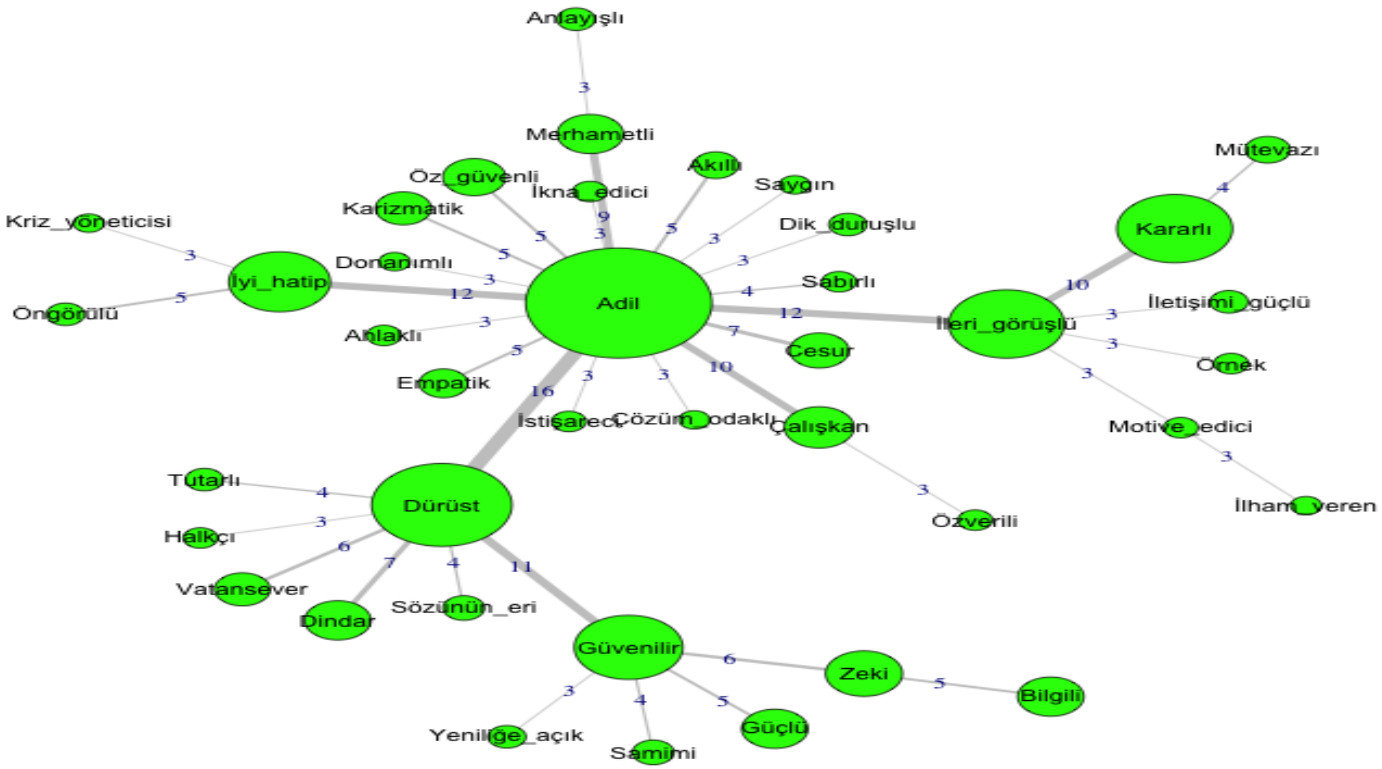

Şekil 15. *CHP Partizan Grubunun İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları*

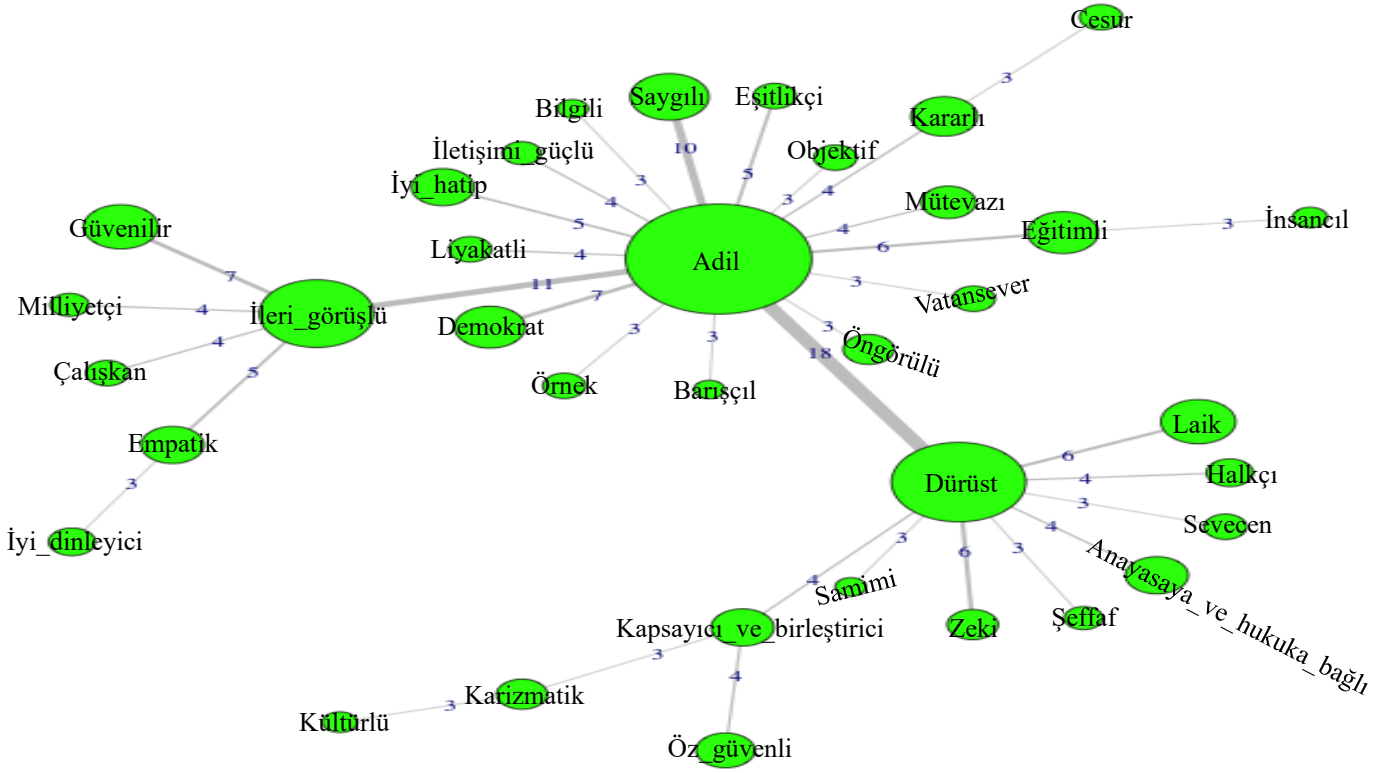

Şekil 16. *Kararsız Seçmenler Grubunun İyi Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları*

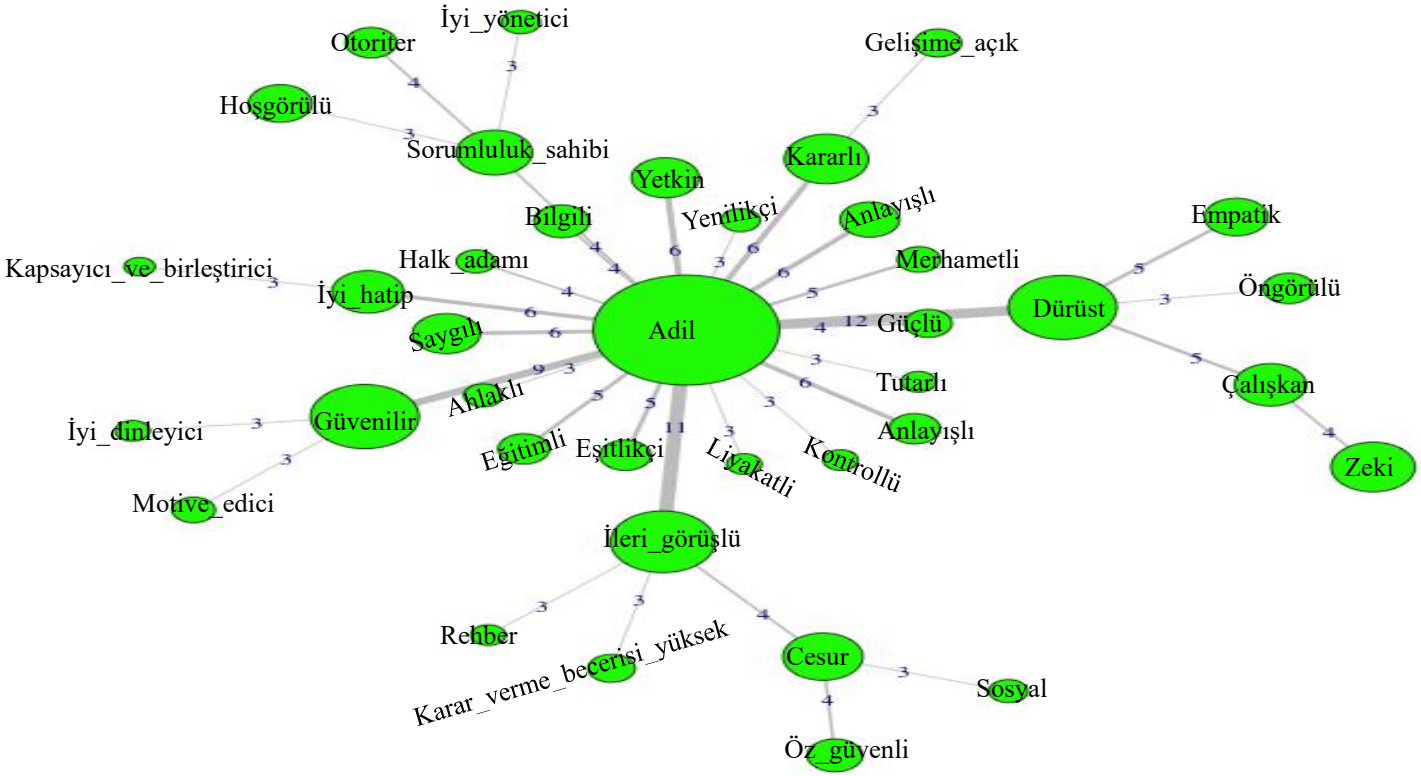

zeki gibi sıfatlarla ilişkisi kuvvetlidir. Kararsız seçmenler grubunda ise dürüst sıfatının empatik ve çalışkan gibi sıfatlarla ilişkisi öne çıkmaktadır.

Son olarak, kötü lider sosyal temsilleri özelinde genel örnekleme ve AKP grubuna kıyasla CHP ve kararsız seçmenler gruplarında diğer sıfatlarla bağlantısız şekilde yer alan bazı sıfatlar olduğu göze çarpmaktadır. CHP grubunda öz güvensiz ve kötümser, kararsız seçmenler grubunda ise yetersiz ve kayırıcı sıfatları kendi aralarında bağlantılıyken başka hiçbir sıfatla bağlantılı değildir. Bu durum CHP ve kararsız seçmen kötü lider sosyal temsillerinin diğer gruplarınkine kıyasla daha az yapılandırılmış olmasından kaynaklanıyor olabilir. Genel olarak grupların iyi lider sosyal temsillerine kıyasla kötü lider sosyal temsillerinin daha dağınık görünümü grupların çeşitlilik ve nadirlik indeksleriyle paralellik göstermektedir. Grupların kötü sosyal temsilleri için benzerlik analizi bulguları genel örneklem için **Şekil 17**'de, AKP partizan grubu için **Şekil 18**'de, CHP partizan grubu için **Şekil 19**'da ve kararsız seçmenler grubu için **Şekil 20**'de paylaşılmıştır.

2.1.1.7 Tartışma

Bu kısımda 99'ar katılımcıyla AKP, CHP ve kararsız seçmenler gruplarının ve bu grupların herhangi birisine dahil olmayan 147 katılımcının verisinin eklenmesiyle tüm örneklemin iyi ve kötü lider sosyal temsillerinin yapıları ve içeriği incelenmiştir. Değinildiği gibi katılımcıların destekledikleri siyasi gruplar yalnızca oy tercihine göre değil ama hem oy tercihine hem de özdeşleşme skorlarının uyumuna göre belirlenmiştir. Öncelikle, genel olarak grupların iyi lider sosyal temsillerinin yapılarının kötü lider sosyal temsillerinin yapılarından daha iyi yapılandırılmış olduğu anlaşılmaktadır. Benzerlik analizi de bu bulguyu destekler niteliktedir. İnsanların örtük liderlik teorilerini inceleyen araştırmalar genellikle lider prototiplerinin iyi özelliklerden oluştuğuna işaret etmektedir. Üstelik bu özellikler zamansal değişime dirençlidir (Offermann vd., 1994; Offermann ve Coats, 2018). Özalp Türetgen ve Cesur (2010) da benzer şekilde Türkiye'de siyasi liderlere ve iş yöneticilerine atfedilen özelliklerin genellikle olumlu olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla, katılımcıların iyi lider sosyal temsillerinin daha yapılandırılmış olması bu bağlamda değerlendirilebilir. Benzer şekilde, AKP'nin iyi lider sosyal

Şekil 17. *Genel Örneklemin Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları*

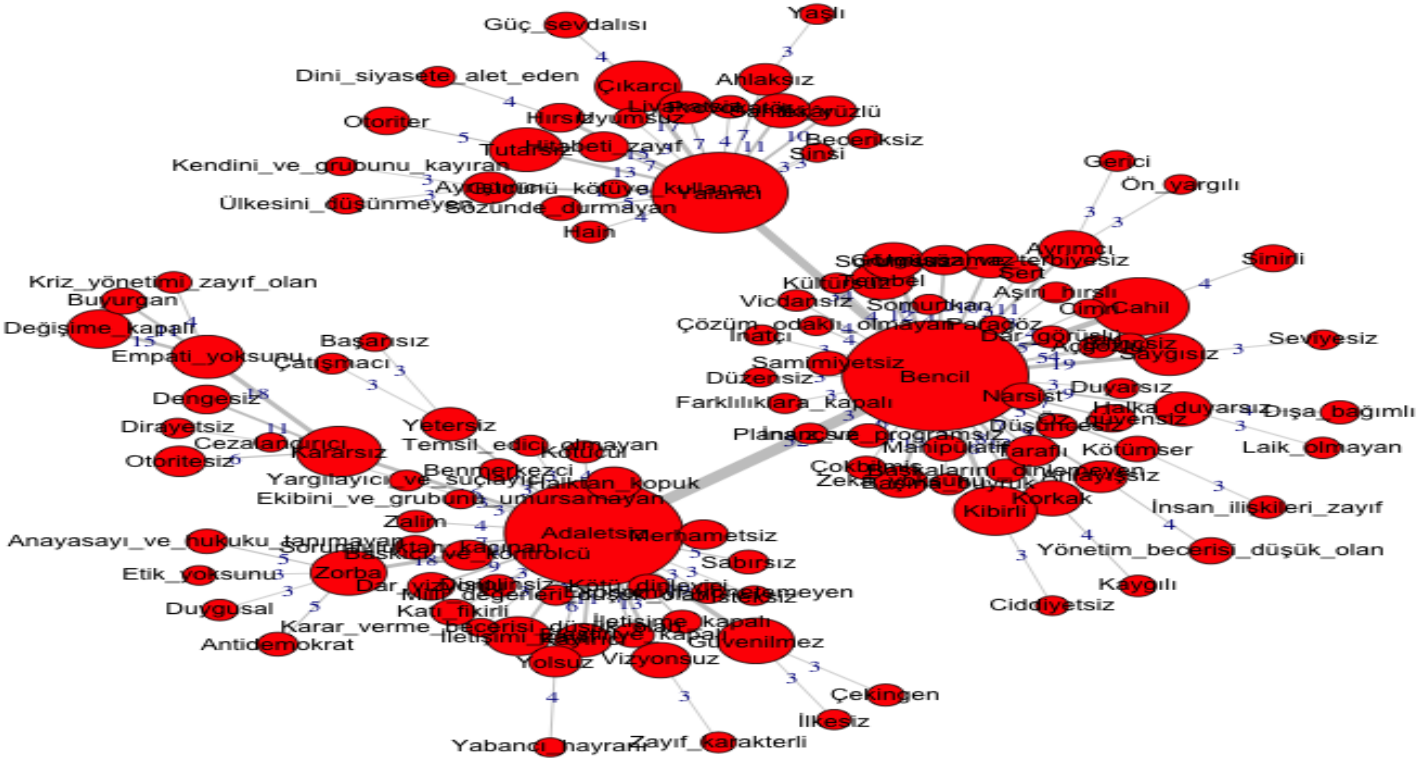

Şekil 18. *AKP Partizan Grubunun Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları*

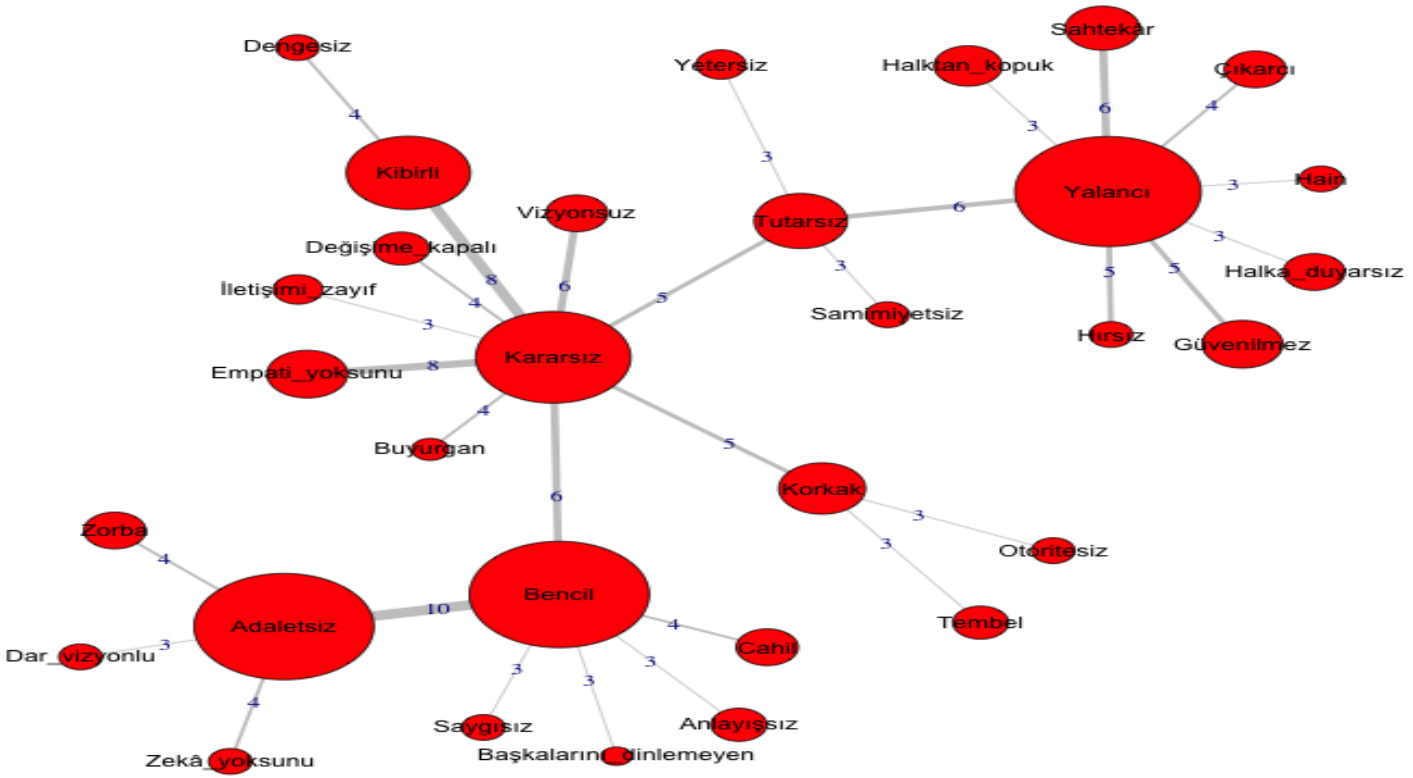

Şekil 19. *CHP Partizan Grubunun Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları*

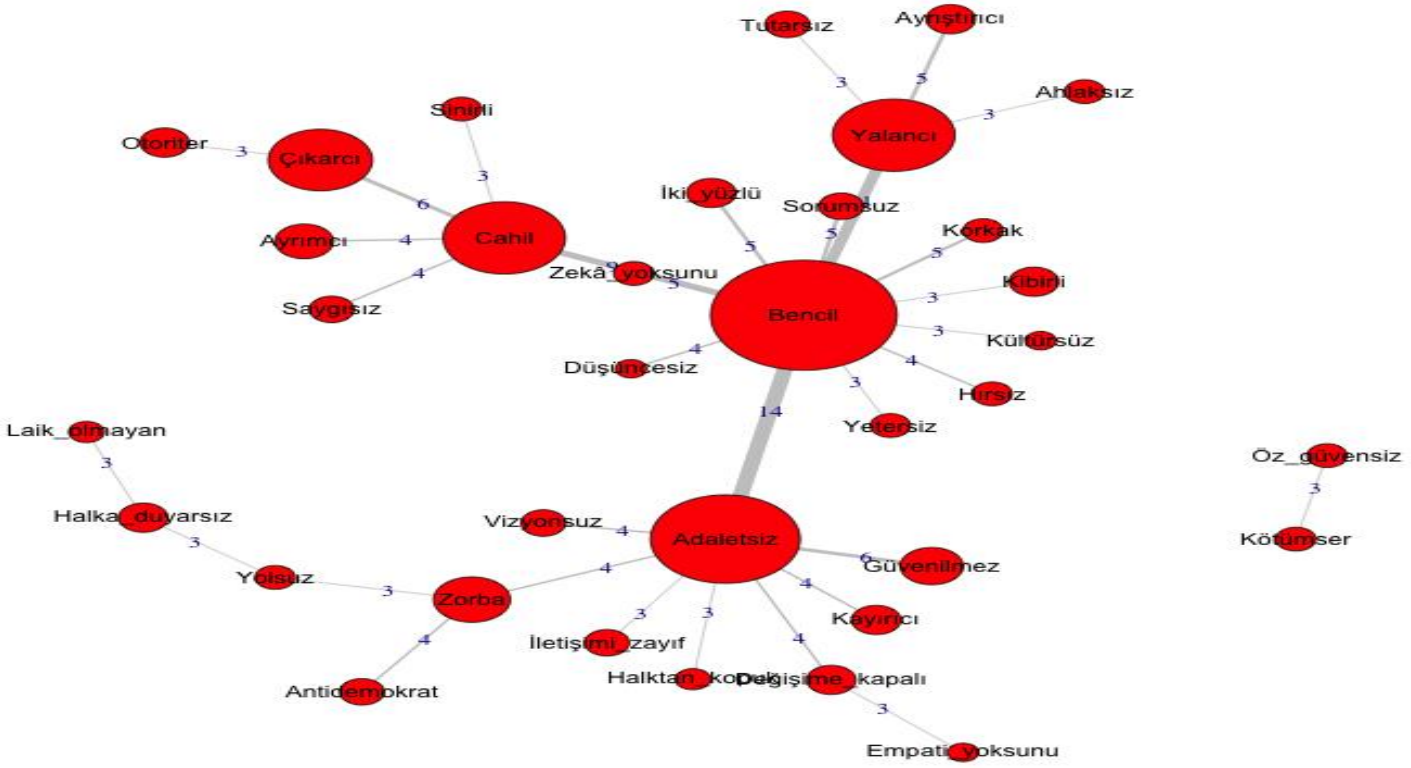

Şekil 20. *Kararsız Seçmenler Grubunun Kötü Lider Sosyal Temsilleri İçin Benzerlik Analizi Bulguları*

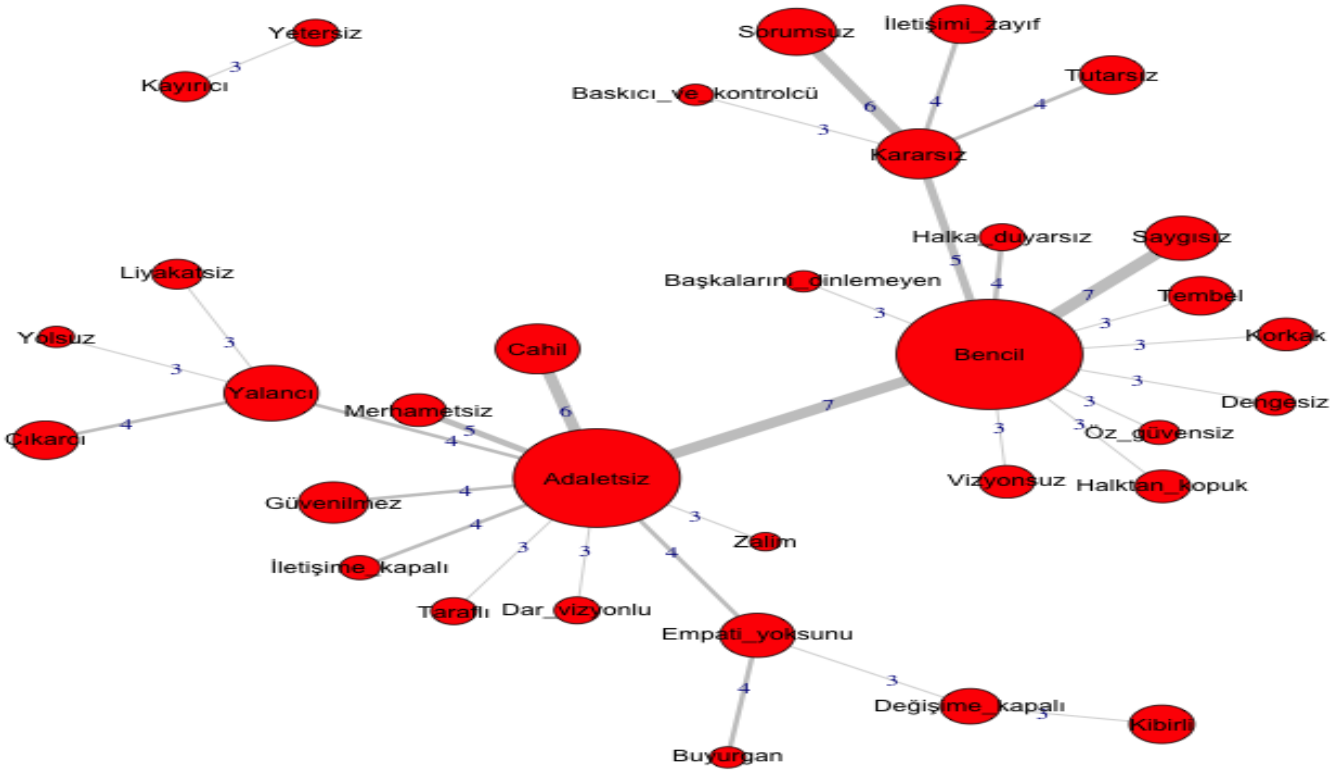

temsillerinin CHP ve kararsız seçmenlerin iyi lider sosyal temsillerinden daha iyi yapılandırılmış olduğu görülmektedir. CHP'ye kıyasla AKP'nin destekçileri için uzun yıllardır süregelen istikrarlı bir liderin olduğu düşünülünce bu görece anlaşılabilir bir sonuçtur. Öte yandan, literatürde liderliğin "iyi" bir görev olarak adlandırılmasına (Offermann vd., 1994; Offermann ve Coats, 2018) ve temsil unsurlarının çağrışımsal kuvveti arttıkça insanları bilinçli farkındalıkları dışında dahi etkileyebilme güçlerine (Camcı, 2024) ilişkin bulgular mevcuttur. Bunlar AKP'nin iyi lider sosyal temsillerinin daha iyi yapılandırılmış olmasına ilişkin bu tez çalışmasında gözlenen bulguyla birlikte düşünüldüğünde, uzun vadede üst konumlu grup olan AKP'nin sosyal hiyerarşideki ayrıcalıklı durumunu sürdürecek veya artıracak belirli ideolojik ve davranışsal avantajlara sahip olabileceği düşünülebilir (bkz., Jost, 2019; Pratto vd., 2006).

Grupların iyi ve kötü lider sosyal temsillerinin içeriğine bakıldığında, tüm grupların temsil merkezlerinde ortak şekilde paylaştığı bazı unsurlar olsa da grupları birbirlerinden ayıran bazı özgün ifadelerin olduğu da görülmektedir. Yapısal yaklaşıma göre merkezi unsurlardan herhangi birisi çıkarıldığında grup üyeleri söz konusu sosyal nesneyi tanımlayamaz hâle gelmektedir (Abric, 1993). Böylece, bazı ortaklıklara karşın AKP'lilerin, CHP'lilerin ve kararsız seçmenlerin "iyi" ve "kötü" lideri nasıl tanımladıkları birbirlerinden ayrışmaktadır.

Benzerlik analizi bulguları grupların yalnızca iyi veya kötü lideri nasıl tanımladıklarının değil aynı zamanda bu tanımlamayı oluşturan unsurlara atfettikleri anlamın da ayrıştığına işaret etmektedir. Örneğin "dürüst" bir lider AKP'liler için "dindar", "vatansever" veya "sözünün eri" özelliklerini; CHP'liler için "laik", "zeki" veya "kapsayıcı" özelliklerini; kararsız seçmenler için ise "çalışkan", "empatik" veya "öngörülü" özelliklerini çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla örneğin "adil" veya "adaletsiz" bir liderin bu seçmenlerin anlam dünyasında farklı özelliklere sahip kişileri çağrıştırdığı söylenebilir. Benzerlik analizi bulguları için dikkat edilmesi gereken önemli bir husus bu analizin unsurların merkeziliği hakkında bilgi vermediğidir (Lo Monaco vd., 2017). Yani örneğin benzerlik analizinde ileri görüşlü ifadesi tüm gruplar için "merkezi" öneme sahipmiş gibi görünse de prototip analizi bu ifadenin tüm gruplarda birinci çevresel alanda yer aldığına işaret etmektedir. Çünkü katılımcılar bu ifadeyi sıkça kullansa da ifadeye başka ifadeler kadar

önem atfetmemiştir. Öte yandan benzerlik analizi katılımcıların zihinsel haritasını yansıtması bakımından önemli bir katkı sağlamaktadır.

Özellikle iyi lider sosyal temsillerinin merkezinde "adil", "dürüst" ve "güvenilir" gibi ahlak boyutuyla ilişkili ifadelerin öne çıktığı görülmektedir. Bu bulgu Özalp Türetgen ve Cesur'un (2010) bulgularıyla paralellik taşımaktadır. Giannella ve meslektaşları (2022) diğer kalıpyargısal değerlendirme boyutlarına kıyasla algılanan ahlakilik düzeyi yüksek liderlerin grup için daha prototipik algılandıklarını ve daha olumlu değerlendirildiklerini bulmuştur. Grupların iyi lider sosyal temsillerinde ahlakilikle ilişkili ifadelerin ön planda olması bu bulguyla paralellik göstermektedir. Bir anlamda bu bulgu mevcut çalışmanın nicel kısmında kalıpyargısal değerlendirmelerin sadece yetkinlik ve sıcaklık şeklinde iki boyutlu değil yetkinlik, ahlakilik ve sosyallik şeklinde üç boyutlu olarak ele alınmasının faydalı olabileceği ve ahlakiliğin diğer boyutlardan daha belirleyici olabileceği beklentilerini de destekler gibi görünmektedir. Benzer şekilde Türkiye'de siyasilerin seçim kampanyaları incelendiğinde de adayların kendi ahlakilik düzeylerini rakiplerinden daha yüksek göstermeye çalıştıkları görülmektedir. Örneğin mevcut Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile özdeşleşen "Dombra" şarkısında "*Göründüğü gibi olan*, gücünü milletten alan Recep Tayyip Erdoğan" ile Erdoğan'ın; CHP eski genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun seçim şarkısında geçen "Geliyor Kılıçdar, Kılıçdaroğlu / *Hem temiz hem de dürüst* bir insanoğlu" ifadeleriyle Kılıçdaroğlu'nun ahlaki özelliklerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bu durum Türkiye'de siyasilerin de seçmenlerin ahlakla ilişkili beklentilerini etkilemeye çalıştığına işaret etmektedir.

Sonuç olarak, bu bulgular Türkiye'deki iyi ve kötü lider sosyal temsillerinin aralarında belirli benzerlikler içerse de polemik bir yapıda olduğunu göstermektedir. Yani, AKP'li veya CHP'li seçmenler ile kararsız seçmenlerin iyi veya kötü lideri nasıl anlamlandırdığı birbirlerinden ayrışmaktadır. Bunun Türkiye'deki politik kutuplaşma ikliminin bir sonucu olduğu söylenebilir. Bu bulgu Çavuşoğlu ve meslektaşlarının (2021) 15 Temmuz Darbe Girişimi'ne yönelik flaş anıları incelediği çalışmasında veya Camcı'nın (2024) tez çalışmasında Suriyeli mülteciler konusunda tespit edilen iki grup arasındaki ayrışma bulgularına paralellik göstermektedir. Türkiye siyasi ikliminde farklı sosyal nesneleri inceleyen çalışmalarda tekrarlı şekilde görülen polemik sosyal temsillere ilişkin veriler

Türkiye'deki süregelen siyasi ya da kültürel "hegemonya" tartışmaları açısından da belirli çıkarımlara imkân vermektedir.

2.1.2 İkinci Basamak

2.1.2.1 Örneklem

Bu basamakta Isparta'da AKP Gençlik Kolları üyesi sekiz ve CHP Gençlik Kolları üyesi yedi katılımcı olmak üzere toplamda 15 katılımcıya ulaşılmıştır. Bu sayılar Willig'in (2013) odak grup görüşmelerinin verimli şekilde yürütülebilmesi için önerdiği 6 ile 8 katılımcı aralığına uygun şekilde belirlenmiştir. Katılımı teşvik etmek için odak grup görüşmelerinin tamamlanmasının ardından her katılımcıya 245 TL değerinde amazon.com.tr e-hediye kartı verilmiştir.

2.1.2.1.1 Örneklem için dışlama kriterleri

Çalışma başlamadan önce birden fazla odak grup oturumu yapılması durumunda odak grup görüşmelerinin tamamına katılmayan katılımcıların verilerinin çalışmadan çıkartılması üzerine bir dışlama kriteri belirlenmiştir. Bununla birlikte her iki parti için yapılan odak görüşmeler birer oturumda tamamlandığından dolayı dışlama gerektiren bir durum oluşmamıştır.

2.1.2.2 Materyal

2.1.2.2.1 Onam formu

Katılımcılara katılacakları çalışma hakkında detaylı bilgi verebilmek için bir onam formu hazırlanmıştır (bkz., Ek-8).

2.1.2.2.2 Türetilmiş sözel çağrışım görevi

Yüz çizimlerinin oluşturulacağı yapay zekâ uygulamasına girilecek komutların belirlenebilmesi için birinci basamakta kullanılan sözel çağrışım görevinden türetilmiş bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara "*AKP'nin/CHP'nin ideal liderini*

düşündüğünüzde aklınıza gelen en az beş (5), mümkünse yedi (7) özelliği yazınız." şeklinde bir yönerge sunulmuştur. Ardından katılımcılar tarafından ortak şekilde belirlenen kelimeler seçilmiştir. Üretilen görsellerin katılımcılara göre partilerini ne düzeyde yansıttığını ölçmek hedefiyle "Gösterilen görselin grubumun lider imgesini yansıttığını düşünüyorum." şeklinde ve 1 = *Hiç katılmıyorum* ve 7 = *Kesinlikle katılıyorum* olmak üzere 7'li Likert tipi skala ile yanıtlanacak bir soru yöneltilmiştir. Ardından grup ortalaması alınarak uzlaşı düzeyi belirlenmiştir. Bu işlem oluşturulan her görselden sonra tekrarlanmıştır. Böylece katılımcıların en yüksek uzlaşı düzeyine ulaştığı görsel seçilmiştir. Görsel üretiminin tamamlanmasının ardından üretilen görselin bu ortak şekilde seçilen kelimeleri ne düzeyde yansıttığı ve kullanılan anahtar kelimelerin her birinin grup üyeleri için ne düzeyde olumlu olduğu katılımcılar tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Katılımcılar ilk değerlendirmeyi *1 = Kesinlikle katılmıyorum* ve 7 = *Kesinlikle katılıyorum* olmak üzere 7'li Likert tipi skalada, ikincisini ise -2 ile +2 arasında değişen bir skalada yapmıştır.

2.1.2.2.3 ChatGPT yapay zekâ aracı

Çalışma planlanırken prototipik yüz imgelerinin DALL-E 3 (OpenAI, 2022) isimli yapay zekâ aracının desteği ile çizilmesi hedeflenmiştir. Ancak odak grup görüşmeleri başlamadan önce OpenAI tarafından tanıtılan GPT-4o modelindeki (OpenAI, 2025) çizim yeterliliğiyle ilgili gelişmeler doğrultusunda bu aracın çizim hedeflerine daha uygun olduğuna kanaat getirilerek çizimler bu model ile üretilmiştir. Bu araç belirli anahtar kelimeler girilmesi yoluyla bu anahtar kelimelere uygun görseller üretebilmektedir. AKP ve CHP için farklı oturumlarda belirlenen anahtar kelimelerin yapay zekâ aracına iki oturumda da hazır bulunan ve moderatörlük görevi yürüten araştırmacı (tez yazarı) tarafından girilmesi yoluyla görseller üretilmiştir.

2.1.2.2.4 Katılım sonrası bilgilendirme formu

Katılımcılara çalışma hakkında daha detaylı bilgi sunmak maksadıyla ve istemeleri hâlinde ödül çekilişine katılmak üzere e-posta adreslerini yazacakları bir form hazırlanmıştır (bkz., Ek-9).

2.1.2.3 İşlem

Her iki parti il gençlik kolları yönetimleriyle yapılan planlamalara uygun olarak AKP için odak grup görüşmesi 18.03.2025 tarihinde, CHP için odak grup görüşmesi ise 03.04.2025 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Her iki odak grup görüşmesi de odak grubu oluşturan katılımcıların isteği üzerine yüz yüze olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri Isparta'da partilerin il başkanlığı binalarındaki belirlenen mekânlarda yürütülmüştür. Katılımcıların tüm süreci açık şekilde takip edebilmeleri için AKP odak grup görüşmesinde ChatGPT ekranı projeksiyonla yansıtılmış; CHP odak grup görüşmesinde ise bilgisayar ekranı katılımcıların görebileceği şekilde konumlandırılmıştır. Çalışmaya katılmadan hemen önce çalışmanın amacı hakkında bilgilendirilerek katılımcıların onamları alınmıştır.

Katılımcılara çalışmanın genel amacı aktarıldıktan sonra tüm katılımcılardan sözel çağrışım görevini gerçekleştirmeleri istenmiştir. Ardından tüm katılımcılardan listelerindeki kelimeleri paylaşarak ortak şekilde partilerinin liderini en iyi yansıtan kelimeleri seçmeleri istenmiştir. Katılımcılar bu kelimelere ek olarak liderin yaşını ve cinsiyetini de ortak şekilde belirlemiştir. Bu komutlar yapay zekâ aracına girilmeden önce her iki oturumda da aşağıdaki tanıtım komutu aynı şekilde yapay zekâ aracına girilmiştir:

> "Merhaba. Bu araştırma sürecinde sen benim çizim asistanımsın. Araştırma kapsamında katılımcılar, sana iletmek üzere ideal siyasi liderlerinin yüzünü tarif edecekler. Katılımcıların tariflerini doğrudan sana aktaracağım. Senin tek görevin, benim sana ilettiğim bu tarifleri kullanarak katılımcıların zihnindeki ideal lider yüzünü mümkün olduğunca gerçekçi ve doğru biçimde çizmen olacak.
>
> Görevini daha açık hâle getirmek için bazı detaylar:
> • Katılımcılardan gelen ifadeleri sana net ve kısa talimatlar şeklinde aktaracağım. Bu ifadeleri dengeli şekilde tanımlayan bir yüz çizimi oluşturacaksın. Daha sonra girdiğim talimatlarla bu yüzde bazı değişiklikler

yapman gerekebilir. Aksini belirtmediğim sürece, yalnızca sana belirttiğim değişiklikleri yüzün geri kalanı mümkün olduğunca koruyarak yapmalısın.
• Bu ifadelerin tümünü dikkate alarak ideal lider yüzü görselini gerçekçi ve vesikalık fotoğraf stilinde oluşturacaksın.
• Üreteceğin görselin kalitesi ve gerçekçiliği, araştırmanın başarısı açısından kritik öneme sahip. Dolayısıyla, çizimi oluştururken katılımcıların tarif ettiği özellikleri mümkün olduğunca detaylı ve gerçekçi yansıtmalısın.
• Bu süreçte yalnızca araştırmanın başarısını hedefleyerek hareket etmelisin; katılımcılardan gelen ifadeleri kısıtlamadan ve yorum katmadan birebir uygulamalısın.

Bu talimatlar doğrultusunda, katılımcılardan aldığım özellikleri komut olarak sana ilettiğimde, sen de bu komutlarla mümkün olan en gerçekçi ve detaylı lider yüz çizimini üreteceksin.

Görevini net bir şekilde anladıysan lütfen bunu teyit et. Eğer belirsiz gördüğün herhangi bir nokta varsa bana bildir."

Bu tanıtım komutunun ardından katılımcılar tarafından belirlenen özellikler komut olarak girilmiştir. ChatGPT yapay zekâ aracına partilerin prototipik yüz imgelerinin çizimi için girilen komutlar sırasıyla şöyledir[12]:

AKP İmgesi: "Bu kişi bir erkek olsun, yaklaşık 50 yaşlarında, Türk uyruklu olsun. Bu kişinin yüz özellikleri şunları yansıtsın: kararlı, muhafazakâr, özgüvenli, karizmatik, ileri görüşlü, dürüst."
CHP İmgesi: "Bana şu özellikleri yansıtan bir yüze sahip yaklaşık 40 yaşlarında erkek ve Türk uyruklu bir kişi çizmeni istiyorum. Özellikleri şöyle: Eşitlikçi, analitik, genel kültürlü, adaletli, evrensel, samimi, laik. Bunları eşit şekilde yansıtsın."

[12] AKP odak grup uygulaması için ChatGPT sohbet geçmişine https://chatgpt.com/share/686fc278-5d34-8003-aefb-fdb8c45290d9 bağlantısından, CHP odak grup uygulaması için ChatGPT sohbet geçmişine https://chatgpt.com/share/686fc37b-ede0-8003-8b0d-f418a0b6115b bağlantısından erişilebilir.

Komutların girilmesinin ardından yapay zekâ aracı tarafından üretilen ilk görsel tüm katılımcılara gösterilmiş ve katılımcılardan bu görselin parti liderlerini yansıtıp yansıtmadığına yönelik uzlaşı ölçümü alınmıştır. İki odak grup görüşmesinde de ilk çizimler için uzlaşı düzeyi hedeflenen kriterin (ölçüm aracının orta noktası) üzerine çıkmıştır. Bununla birlikte iki odak grupta da katılımcılar görsellerde bazı değişiklikler yapmak istemiştir. Katılımcıların üzerinde tartışarak uzlaşıya vardıkları değişiklik talepleri yapay zekâ aracına tekrar girilmiştir. AKP odak grup görüşmesinde katılımcılar sonradan üretilen görselleri beğenmeyerek hâlihazırda uzlaşı düzeyi yüksek olan ilk çizimde uzlaşmış, CHP odak grup görüşmesinde ise katılımcıların en yüksek uzlaşı düzeyine üretilen beşinci çizimde ulaştıkları görülmüştür. İmgelerin oluşturulmasının ardından katılımcılar bilgilendirilerek oturumlar sonlandırılmıştır. Üretilen prototipik yüz imgeleri arka plan ve kıyafet gibi unsurlar bakımından sabitlenmiştir. Çalışmanın tamamlanmasının ardından katılımcılara çalışma hakkında daha detaylı bilgiler sunulmuştur.

2.1.2.4 Bulgular ve Tartışma

Katılımcıların prototipik yüz imgelerine yönelik genel uzlaşı düzeyi, görsellerin kullanılan kelimeleri ne ölçüde yansıttığına ve kelimeleri ne ölçüde olumlu bulduklarına dair değerlendirmeleri **Tablo 4**'te paylaşılmıştır. Prototipik yüz imgeleri ise **Şekil 21**'de sunulmuştur.

Bulgular, görseller için hem genel uzlaşı düzeylerinin hem de görsellerin her bir kelimeyi yansıtıp yansıtmadığına yönelik kişisel değerlendirmelerin ölçüm aracının orta noktasından yukarıda olduğuna işaret etmektedir. Ek olarak sunulan olumluluk değerlendirmeleri, her bir kelimenin katılımcılar tarafından genel olarak olumlu değerlendirildiğine işaret etmektedir. Görsellerin cinsiyeti üzerine her iki grupta da kısa bir tartışma yaşanmıştır; bununla birlikte nihai olarak her iki grupta da cinsiyet erkek olarak belirlenmiştir. Öte yandan, CHP'li katılımcıların AKPli katılımcılara kıyasla prototipik yüz imgesini daha genç seçtikleri görülmektedir. Prototipik yüz imgeleri için CHP'li katılımcıların yaş tercihi 40, AKP'li katılımcıların ise 50 olmuştur.

Tablo 4. *Odak grup katılımcılarının yapay zekâ aracıyla üretilen yüzlere yönelik uzlaşı düzeyleri ve kelime temelli değerlendirmeleri.*

İmge Türü	Değerlendirme	Ort. (*SS.*)	Olumluluk (*SS.*)
AKP Lider İmgesi (*N* = 8)	Genel uzlaşı düzeyi	5.12 (0.35)	1.71 (0.41)*
	Kararlı	6.38 (0.52)	1.88 (0.35)
	Muhafazakâr	6.12 (0.64)	1.38 (1.06)
	Öz güvenli	6.38 (0.52)	1.75 (0.46)
	Karizmatik	5.00 (0.93)	1.75 (0.71)
	İleri görüşlü	5.25 (0.89)	1.75 (0.46)
	Dürüst	4.75 (1.67)	1.75 (0.46)
CHP Lider İmgesi (*N* = 7)	Genel uzlaşı düzeyi	6.14 (0.38)	1.41 (0.42)*
	Eşitlikçi	5.57 (0.98)	1.43 (0.79)
	Analitik	6.14 (0.69)	1.29 (0.95)
	Genel kültürlü	6.00 (0.82)	1.57 (0.53)
	Adaletli	5.29 (0.95)	1.14 (0.69)
	Evrensel	5.86 (1.07)	1.57 (0.79)
	Samimi	6.00 (1.41)	1.14 (0.90)
	Laik	6.00 (0.82)	1.71 (0.49)

Not: AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi.
***** Bir gruptaki kelimelerin tamamının olumluluk ortalamasını ve standart sapmasını göstermektedir.

Şekil 21. *GPT-4o ile Üretilmiş AKP ve CHP İçin Parti İmgeleri*

Not. AKP'nin prototipik yüz imgesi solda, CHP'nin prototipik yüz imgesi ise sağda gösterilmiştir.

Katılımcıların çizimler için kullandıkları tüm kelimeleri olumlu veya çok olumlu olarak değerlendirmeleri, önceki aşamada da vurgulandığı şekilde lider prototiplerinin içeriğinin çoğunlukla iyi olduğuna işaret eden literatür bulgularıyla (örn., Offermann vd., 1994; Offermann ve Coats, 2018) uyumludur. Her iki grubun prototipik yüz imgesinin de erkek olarak seçilmesi, partilerin mevcut liderlerinin cinsiyetleriyle paralellik taşımaktadır. Bununla birlikte, görsellerin gerçekte var olan bir insana ya da lidere benzeme zorunluluğu bulunmadığı düşünüldüğünde bu durum liderliğin çoğunlukla "erkek işi" olarak görülmesine yol açan kalıpyargısal değerlendirmelerin bir tezahürü olarak da ele alınabilir. Paralel şekilde araştırmalar insanların erkeklere kıyasla kadınların daha az liderlik becerisine sahip olduklarına dair güçlü inanışları olduğunu göstermektedir (örn., Eagly ve Karau, 2002).

Son olarak, CHP prototipik yüz imgesinin AKP'ninkinden daha genç olduğu görülmektedir. Bu durum yine partilerin mevcut yöneticilerinin yaşlarıyla paralellik göstermektedir. AKP genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan 1954 doğumluyken CHP mevcut genel başkanı Özgür Özel 1974, CHP tarafından cumhurbaşkanı adayı olarak kabul edilen Ekrem İmamoğlu ise 1971 doğumludur. Öte yandan, her iki parti gençlik kolları üyelerinin de mevcut liderlerden daha genç fakat kendi yaş gruplarından daha yaşlı aday görselleri oluşturdukları görülmektedir. Daldrop ve meslektaşları (2025) insanların daha yaşlı olanlara kıyasla daha genç bireyleri tipik liderlik (güç, erkeksilik ve despotluk gibi baskınlıkla ilgili özellikler) ve ideal liderlik (zekâ, yaratıcılık, hassasiyet gibi iletişimle ilgili özellikler) rolleri için daha uyumsuz değerlendirdiklerini bulmuştur. Paralel şekilde 1945 ile 2023 arasında dünyada 200 ülkeyi yöneten liderlerin yaşlarını inceleyen Stockemer ve Kolodziejczyk (2025), liderlerin %80'inin 43 ile 72 yaş aralığında olduğunu ve liderlerin ortalama yaşının 57 olduğunu tespit etmiştir. Bu, genelde seçmenlerin yaş ortalamasından oldukça yüksektir. Ayrıca araştırmacılar darbeyle başa geçme veya atanma yoluyla başa geçme gibi farklı lider seçilme stratejileriyle kıyaslandığında demokratik seçimlerle başa geçen liderlerin ortalama yaşlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Dolayısıyla gençlik kolları üyeleri de bu rol beklentileriyle uyumlu şekilde orta veya yaşlı yetişkinleri liderlik rollerine daha uygun değerlendirmiş gibi görünmektedir.

Öte yandan AKP'ninkine kıyasla CHP'nin prototipik yüz imgesinin daha genç olmasının da belirli toplumsal çıktıları olabilir. Spisak ve meslektaşları (Spisak, 2012; Spisak vd., 2014) gruplar arası rekabet veya ekonomik kriz gibi istikrarın önemsendiği durumlarda insanların daha yaşlı liderleri tercih ettiklerini göstermiştir. Claessen (2024) ise Almanya, Hollanda, İsviçre ve Kanada meclislerinde 1945-2023 yılları arasındaki parti liderlerinin lider olmadan önce siyasette bulunma süresiyle partilerinin başında kalma olasılıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmacılar politik deneyimi daha uzun olan liderlerin partilerinin başında daha uzun süre kalabildiklerini tespit etmiştir. Öte yandan, liberallere kıyasla muhafazakârların yaşlı yetişkinlere, bu kişilerin geleneksel değerleri yansıttıklarına inandıkları için, daha fazla saygı duyma eğiliminde olduklarını gösteren çalışmalar (örn., Lambert ve Chasteen, 1997) da söz konusu farklılığı açıklayan bir faktör olabilir. Bununla birlikte, bu görsellerin söz konusu partilerin lider temsillerinin nesneleştirilmiş versiyonlarını olduğu düşünüldüğünden kısa vadeli toplumsal dönüşümlerin görseller üzerindeki etkisine dair yorumlara temkinlilikle yaklaşılmalıdır. Çünkü özellikle sosyal temsillerin merkezi unsurlarının değişime daha dirençli olduğu kabul edilmektedir (Abric, 1993).

Sonuç olarak, bu aşamada yapay zekâ aracı kullanılarak hedeflendiği şekilde gruplara özgü prototipik yüz imgelerinin çizilmesi işlemi tamamlanmıştır. Odak grup katılımcılarının hem genel uzlaşı düzeyleri hem de çizim için girilen her özelliğin üretilen yüzü yansıtıp yansıtmadığına yönelik değerlendirmeleri çizilen yüzlerin söz konusu grupları yansıttığına yönelik kanıt sunmaktadır. Bu çalışma hem LSYE literatüründe yapay zekâ desteğiyle yüz çizimi üretilen ilk çalışma olması bakımından hem de bilindiği kadarıyla yapay zekâ desteğiyle gerçekleştirilen ilk odak grup çalışması bakımından literatüre belirli yenilikler sunmaktadır.

2.1.3 Üçüncü Basamak

2.1.3.1 Materyal ve İşlem

Bu basamakta birinci basamaktaki sosyal temsil içeriklerinden hareketle nicel aşamada kullanılmak üzere bir kalıpyargısal değerlendirme ölçüm aracı oluşturmak için iki sosyal psikoloji uzmanından ve tez yazarından oluşan üç ayrı değerlendiricinin görüşüne

başvurulmuştur. Değerlendiricilere üç ayrı boyutun işevuruk tanımlarını içeren ve sınıflandırmayı nasıl yapacaklarının açıklandığı bir tanıtım metni sunulmuştur (bkz., Ek-10). Kalıpyargısal değerlendirme ölçüm aracının oluşturulması için Fleiss Kappa analizinin kullanılması planlanmıştır. Fleiss Kappa analizi için literatürde genel olarak kabul edilebilir bir uyuşma düzeyi mevcut değildir. Örneğin Landis ve Koch (1977) kendi ifadelerine göre keyfi olarak .61 ile .80 aralığını temel (*substantial*) uyum, .81 ile .99 aralığını ise mükemmel uyum aralığı olarak belirlemiştir. Maddelerin seçim işlemi için şu aşamalar gözetilmiştir:

1) Değerlendiriciler arasında yeterli bir uyum düzeyine ulaşıldıktan sonra yalnızca her üç değerlendiricinin de aynı kategoride kodladığı kelimeler sıralanmıştır,
2) Kelimelerin temsil içi sıklık sıralamaları da gözetilerek olumlu ve olumsuz nitelik taşıyan sekizer madde seçilmiştir,
3) Böylece çalışmanın nicel kısmında kullanmak üzere yirmi dört maddelik "kalıpyargısal değerlendirme ölçüm aracı" geliştirilmesi hedeflenmiştir.

2.1.3.2 Bulgular

Değerlendiricilere sunulmak üzere genel örneklemin, AKP'nin, CHP'nin ve kararsız seçmenlerin iyi ve kötü lider temsillerinin merkezi elemanları içerisinde yer alan unsurlar birleştirilmiştir. Kelimeler listeye sıklıklarına göre sıralanarak yerleştirilmiştir. İlk değerlendirme sonucunda üç değerlendirici arasındaki uyum için Fleiss Kappa oranının .69 olduğu gözlenmiştir[13]. Ardından değerlendiriciler iki değerlendiricinin hemfikir olduğu fakat üçüncü değerlendiricinin diğerlerinden ayrıştığı maddeler için aralarında kararlarını tartışmış; bu maddelerden bazıları için üçüncü değerlendirici karar değişikliğine gitmiştir. Son değerlendirmede Fleiss Kappa değeri .83'e ulaşmıştır. Fakat oluşan listede olumlu sosyallik kategorisi için yalnızca bir ifade belirlenebildiğinden ölçüm aracını geliştirmek için gerekli olan diğer ifadelere ulaşma hedefiyle değerlendiricilere ek bir liste sunulmuştur. Bu ek listedeki ifadeler genel örneklem için iyi lider temsillerinin birincil çevresel alanından seçilmiştir (bkz., Ek-10). Son listenin de

[13] Araştırmacı hariç iki uzmanın değerlendirmelerindeki uyum için Cohen's Kappa oranının ise .73 olduğu bulunmuştur.

Tablo 5. *Üç Değerlendiricinin Hemfikir Olmasıyla Belirlenen "Kalıpyargısal Değerlendirme Ölçüm Aracı" İçin Kelime Listesi ve Temsil Sıklıkları.*

	Olumlu		Olumsuz	
Kategori	**İfade**	***f***	**İfade**	***f***
Ahlakilik	Adil	218	Adaletsiz	153
	Dürüst	137	Yalancı	106
	Güvenilir	86	Güvenilmez	48
	Ahlaklı	22	Sahtekâr	31
Sosyallik	Kapsayıcı	28	Zorba	49
	Empatik	54	Saygısız	43
	Saygılı	50	Halktan kopuk	27
	İletişimi güçlü	47	Baskıcı	23
Yetkinlik	İleri görüşlü	118	Cahil	71
	Zeki	67	Sorumsuz	33
	Öz güvenli	47	Yetersiz	30
	Bilgili	41	Liyakatsiz	26

dahil edilmesiyle birlikte tüm değerlendiriciler arasındaki uyumu gösteren Fleiss Kappa değeri .80 olmuştur. Seçilen kelimeler ve temsil sıklıkları **Tablo 5**'ten incelenebilir.

2.1.3.3 Tartışma

Çalışmanın birinci basamağında ahlakilikle ilişkili ifadelerin özellikle iyi lider temsillerinde öne çıktığına yönelik gözlem, değerlendiricilerin uzlaştığı kelimelerin sıklıkları incelendiğinde mevcut basamakta desteklenmiştir. Hem olumlu hem de olumsuz kelime listesinde en yüksek sıklığa sahip ilk iki kelimenin ahlakilik boyutunda sınıflandırıldığı görülmektedir. Daha önce de değinildiği gibi bu bulgu Özalp ve Türetgen'in (2010) bulgularıyla da paralellik taşımaktadır.

Bu aşamada üzerinde durulmaya değer bir bulgu, değerlendiriciler tarafından üzerinde uzlaşılan sosyallik ifadesinin iyi lider sosyal temsillerinin merkezi unsurları arasında yalnızca bir tane olmasıdır. Örtük liderlik teorilerini inceleyen araştırmalarda "*ilgili*", "*empatik*" ve "*kibar*" gibi ifadelerin insanların lideri tanımlamak için kullandıkları önemli ifadelerden olduğu bulunmuştur (Offermann vd., 1994; Offermann ve Coats, 2018). Ancak Offerman ve meslektaşlarınca yapılan bu çalışmalarda spesifik olarak politik liderliğe değil genel liderliğe odaklanılmıştır. Bu tez çalışması gibi politik liderliğe odaklanıldığında bu özellikler seçmenler için ilgisiz ve hatta olumsuz olabilir. Örneğin

Castelli ve meslektaşları (2009) algılanan sosyalliğin hipotetik seçim sonuçlarını pozitif yönde yordasa da gerçek seçim sonuçlarını negatif yönde yordadığını bulmuştur.

Özetle, bu basamakta hedeflendiği şekilde kalıpyargısal değerlendirme ölçüm aracı geliştirilmiştir. Türkiye kültürü için emik sayılabilecek bu ölçüm aracının yalnızca bu çalışma kapsamında değil alandaki başka araştırmalar için de faydalı olabileceği düşünülmektedir.

2.2 Nicel Aşama

2.2.1 Örneklem

Bu aşamada Süleyman Demirel Üniversitesi ve Bursa Uludağ Üniversitesi öğrencileri başta olmak üzere 18-29 yaş arası (*Ort.* = 21.94, *SS.* = 1.83) 323 üniversite öğrencisine (251 K, 72 E) kolayda örnekleme tekniği ile ulaşılmıştır. Bu aşamada katılımı teşvik etmek için katılımcılara ek sınav puanı veya maksimum 180 TL değerinde hediye çeki verilmiştir. Katılımcılar Süleyman Demirel Üniversitesi (katılımcıların %84,8'i) ve Bursa Uludağ Üniversitesi (katılımcıların %9'u) başta olmak üzere 18 farklı üniversitede (bkz., **Şekil 22**); psikoloji bölümü (katılımcıların %68,1'i), ilahiyat fakültesi (katılımcıların %9,9'u) ve sosyoloji bölümü (katılımcıların %7,7'si) başta olmak üzere 24 farklı bölümde öğrenim görmektedir (bkz., **Şekil 23**).

Giacomin ve Rule (2020) tarafından LSYE araştırmaları üzerine yapılan meta-analiz, seçim sonuçları gibi popülarite çıktılarıyla yetkinlik ve sıcaklık değerlendirmeleri arasındaki ilişkinin etki büyüklüğünün Fisher's $Z = 0.33$ olduğunu göstermiştir. Nicel aşama için bu etki büyüklüğünün tespit edilebileceği minimum örneklem büyüklüğüne ulaşılması hedeflenmiştir.

Bunun için tespit edilen etki büyüklüğü üzerinde şu dönüşümler uygulanmıştır: Fisher's $Z = 0.33$ ile korelasyon $r = .32$ (Borenstein vd., 2009); korelasyon $r = .32$ ile Cohen's $d = 0.67$ (Borenstein vd., 2009), Cohen's $d = 0.67$ ile Cohen's $f = 0.34$ (Cohen, 1988). G*Power'da (Faul vd., 2007, 2009) yapılan güç analizinde üç gruplu (AKP partizanları, CHP partizanları ve kararsız seçmenler) tek yönlü ANOVA analizinde bu etki

Şekil 22. *Katılımcıların Eğitim Görmekte Olduğu Üniversiteler*

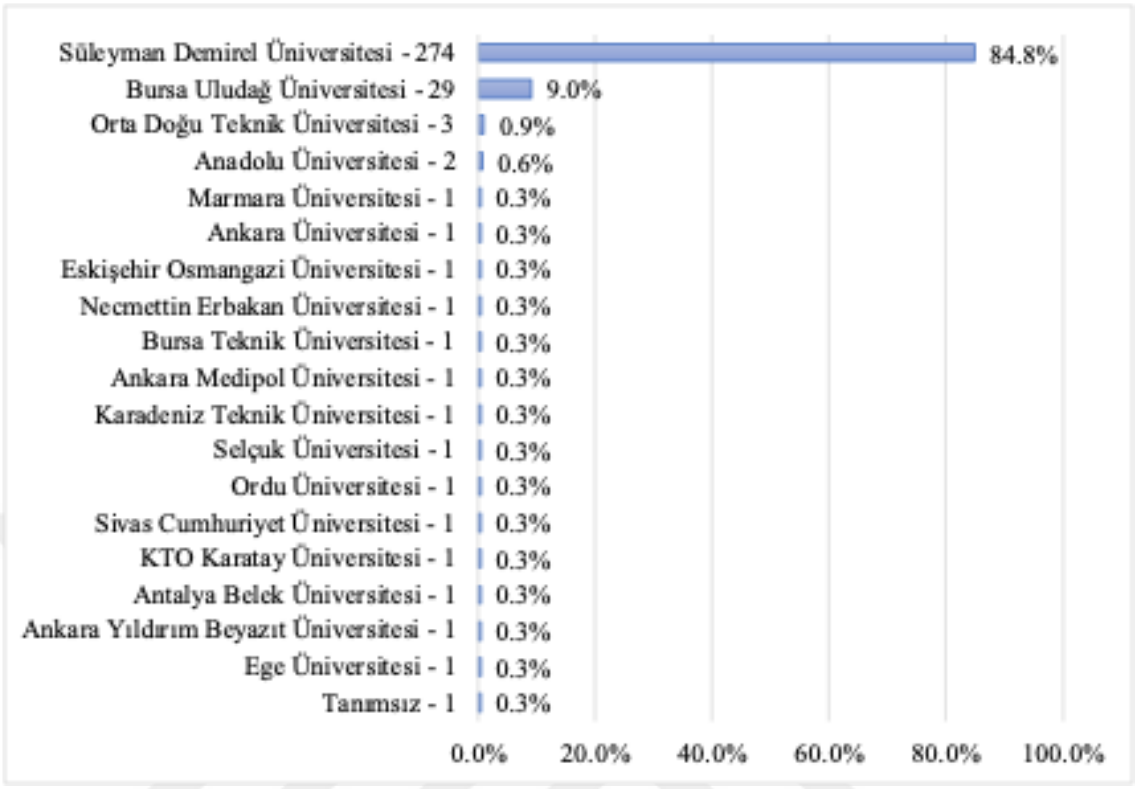

büyüklüğünün tespit edilebileceği tahmini örneklem büyüklüğü 138 olarak hesaplanmıştır (1 - β = .95, α = .05).

Veri toplama süreci tamamlandığında G*Power'da üç gruplu tek yönlü ANOVA için yapılan hassasiyet analizi ise ulaşılan örneklem büyüklüğüyle f = 0.22 düzeyinde etki büyüklüğünün tespit edilebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla bu örneklem büyüklüğüyle meta-analizde hesaplanan etki büyüklüklerinden daha küçük etkilerin dahi tespit edilebileceği söylenebilir. Çalışmanın genel örneklem ve alt grupları için hipotez testlerinde kullanılan analizlerin yukarıda paylaşılan etki büyüklüklerini tespit etme gücü G*Power'da *post hoc* güç analizleriyle veya hassasiyet analizleriyle hesaplanarak "Bulgular" kısmında ayrı ayrı paylaşılmıştır (Giner-Sorolla vd., 2024). Giner-Sorolla ve meslektaşları (2024) geleneksel olarak tercih edilen %80 güç düzeyinin pratik gerekçeler nedeniyle psikoloji çalışmaları için kabul edilebilir seviye olduğunu belirtmektedir.

Şekil 23. *Katılımcıların Eğitim Görmekte Olduğu Bölümler*

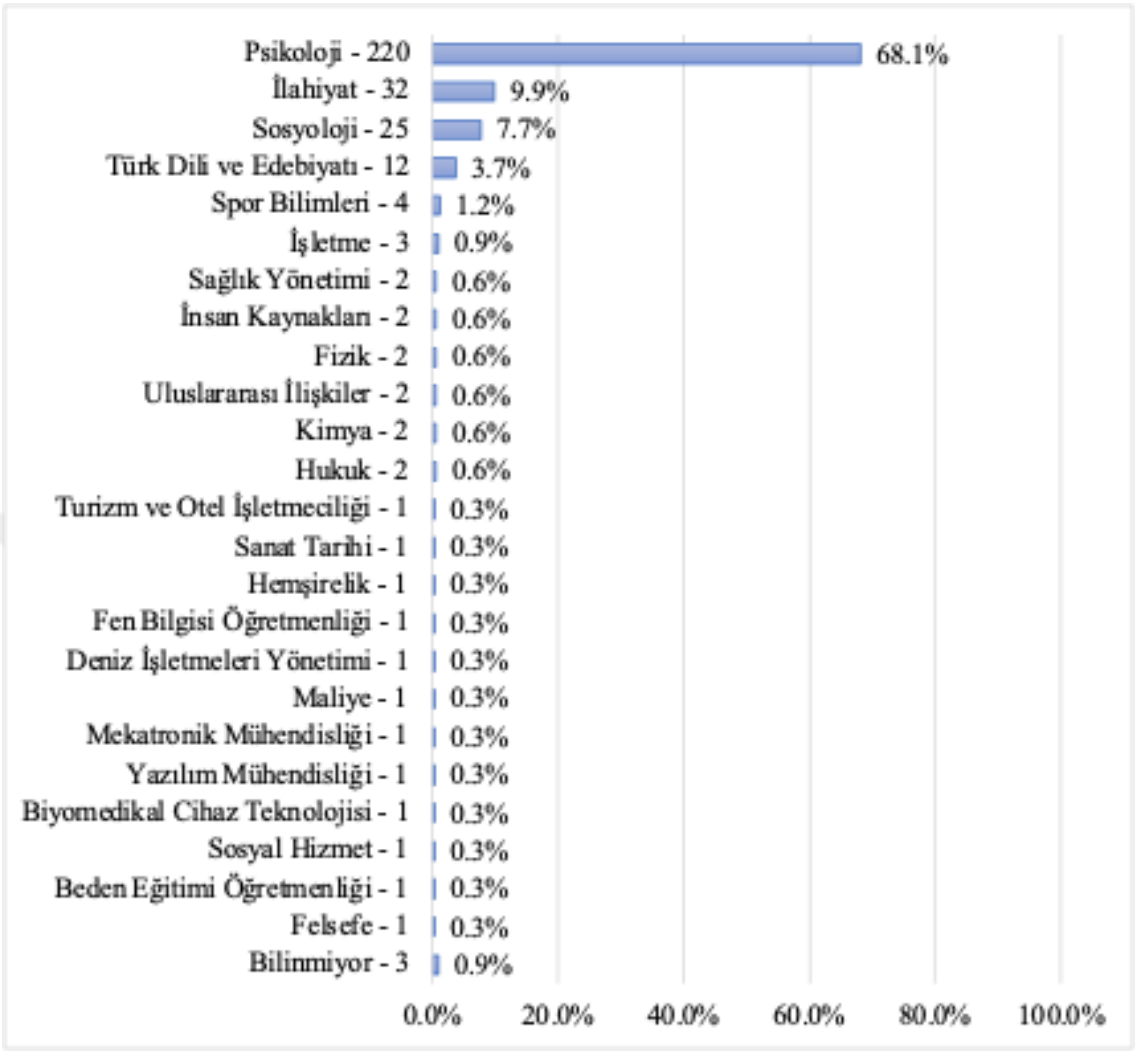

2.2.2 Örneklem için dışlama kriterleri

Bu aşamada toplamda 354 katılımcıya ulaşılmıştır. Kendisine yöneltilen ölçüm araçlarının tamamını yanıtlamayan iki, örtük çağrışım testini tamamlamayan bir, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan beş, Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçim istatistikleri çerçevesinde paylaşılan yaş dağılımları (18-24 ve 25-29 yaş aralıkları; Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, 2023) gözetilerek yaşı 29'dan yüksek 10, ÖÇT'de denemelerin %10'unda tepki süresi 300 ms'den kısa süren sekiz (Greenwald vd., 2022) ve her iki partiyle özdeşleşme düzeyi de ölçüm aracının orta noktası olan 3'ten yüksek olan yedi kişi olmak üzere toplam 31 kişinin verileri çalışmadan çıkartılmıştır.

2.2.3 Materyal

2.2.3.1 Onam formu

Katılımcılara katılacakları çalışma hakkında detaylı bilgi verebilmek için bir onam formu sunulmuştur (bkz., Ek-11).

2.2.3.2 Demografik Bilgi Formu

Katılımcılara birinci basamakta kullanılan formda yer alan sorular yöneltilmiştir. Böylelikle en son seçimde oy kullandıkları partinin ve bugün bir seçim olsa oy kullanacakları partinin hangisi olduğu ve olası bir ikinci tur cumhurbaşkanlığı seçiminde hangi partinin adayına oy verecekleri gibi sorular sorulmuştur (bkz., Ek-5).

2.2.3.3 Kalıpyargısal Değerlendirmeye Yönelik Örtük Ölçümler

Katılımcılara nitel aşamada oluşturulan 24 maddelik kalıpyargısal değerlendirme ölçüm aracında yer alan kelimelerle oluşturulan ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik değerlendirme kategorilerinin ve iki prototipik yüz imgesinden oluşan uyaran kategorisinin kullanıldığı üç ayrı "Kısa ÖÇT (*Brief IAT*)" sunulmuştur. Bu çalışmada ÖÇT'ler Millisecond (2024) tarafından geliştirilen Inquisit isimli yazılımın yedinci versiyonu kullanılarak oluşturulmuştur. Olumlu ("iyi") ve olumsuz ("kötü") değerliğe sahip değerlendirme kategorilerinin kullanıldığı Kısa ÖÇT'lerde olumlu değerliğe sahip değerlendirme kategorisinin sunulduğu alan ekranın sağ tarafına sabitlenirken (*odak kategori*) hedeflerin (örn., "genç" ve "yaşlı") sunum sırası her bir blokta değişmektedir (Sriram ve Greenwald, 2009). Bu çalışmada da her bir ÖÇT'de olumlu nitelik kategorisi odak kategori olarak belirlenmiş ve blokların sıralamasında hipotez-uyumlu ve hipotez-uyumsuz çiftlerin testteki sırası değiştirilerek "tam karşıt dengeleme" gözetilmiştir (bkz., **Şekil 24**). Böylece, ilk karşılaşılan çiftlerle ilgili öğrenme olasılığının kontrol edilmesi hedeflenmiştir (User Manual: Inquisit IAT With Word Stimuli, 2022). Ayrıca Kısa ÖÇT'lerin sunum sırası katılımcılar arasında rastgeleleştirilmiştir. Her biri yaklaşık üç buçuk dakikada tamamlanan Kısa ÖÇT'ler ikisi alıştırma ve dördü deney bloğu olmak üzere altışar bloktan oluşmuştur (bkz., Ek-12). Kısa ÖÇT'yi geliştiren Sriram ve

Şekil 24. *Örtük çağrışım testi için uygulama içi ekran görüntüleri*

Not. Üstteki görüntü AKP'nin prototipik yüz imgesinin odak hedef olduğu (sağ tarafa sabitlenmiş) bloktan, alttaki görüntü ise CHP'ninkinin odak hedef olduğu bloktan alınmıştır. İki blok da aynı Kısa ÖÇT uygulamasındandır.

Greenwald (2009) testin güvenirliğini "testi yarılama (*split-half*)" gibi tekniklerle incelenmiş ve testin iki yarısı arasında pozitif yönlü ilişki raporlamıştır. Benzer şekilde mevcut çalışmada da testlerin iki yarısı arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler gözlenmiştir (ahlakilik için $r = .25$, $p < .001$, sosyallik için $r = .26$, $p < .001$ ve yetkinlik için $r = .22$, $p < .001$). Negatif yönlü *d* skorları katılımcıların AKP'ninkine kıyasla CHP prototipik yüz imgesine yönelik, pozitif yönlü *d* skorları ise katılımcıların CHP'ninkine kıyasla AKP prototipik yüz imgesine yönelik olumlu örtük tutumlarına işaret etmektedir. Test skorlarının -0.15 ile +0.15 arasında olması durumunda ise katılımcının iki görselden herhangi birisine yönelik örtük tercihi bulunmadığı anlaşılmaktadır.

2.2.3.4 Kalıpyargısal Değerlendirmeye Yönelik Açık Ölçüm Aracı

Partilerin prototipik yüz imgelerinin ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik düzeylerine yönelik açık ölçümler 5'li Likert tipi skalalarla (1 = *Kesinlikle katılmıyorum* ve 5 = *Kesinlikle katılıyorum*) değerlendirilen ve nitel aşamada belirlenen 24 maddenin kullanıldığı ölçüm aracıyla toplanmıştır (bkz., Ek-13). Ölçüm aracının yapısal geçerliliği doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi için model testi Sayans-Jimenez ve meslektaşlarının (2017) birinci derece model (*first order model*) olarak isimlendirdiği model üzerinden yapılmıştır. Bu analizler için X^2, serbestlik derecesi (*sd*), X^2/sd, GIF (*goodness-of-fit index*), CFI (*comparative fit index*), RMSEA (*root mean square error of approximation*) ve SRMR (*standardized root mean square residuals*) indeksleri raporlanmıştır. Bu indeksler için kesme noktaları sırasıyla $p < .05$, $X^2/sd < 5$, GIF > .95, CFI > .95, RMSEA < .08 ve SRMR < .06 olarak kabul edilmektedir. Bu indeksler arasından X^2, X^2/sd, RMSEA ve SRMR modelin veriye uyumunun kötülüğüne, GIF ve CFI ise modelin veriye uyumunun iyiliğine işaret etmektedir (West vd., 2023).

AKP formu için uyum indeksleri sırasıyla X^2 =445,40, sd = 227, X^2/sd = 1,96, $p < .001$, GFI = .90, CFI = .95, RMSEA = .06, SRMR = .05 olarak bulunmuştur. GFI değerinin örneklem büyüklüğüne hassasiyeti göz önünde bulundurulduğunda (West vd., 2023) modelin veriye uyumunun iyi düzeyde olduğu söylenebilir. AKP formunda faktör yükleri ahlakilik boyutu için .72 ile .83, sosyallik boyutu için .46 ile .75 ve yetkinlik boyutu için .43 ile .79 arasında değişmektedir. CHP formu için uyum indeksleri sırasıyla X^2 =529.35,

sd = 234, X^2/sd = 2.26, $p < .001$, GFI = .88, CFI = .89, RMSEA = .06, SRMR = .06 olarak bulunmuştur. CHP formu için uyum indeksleri istenilen düzeyin altında kalmaktadır. Öte yandan modelin veriye kötü uyumuna işaret eden indeksler (X^2/sd, RMSEA ve SRMR) yukarıda belirtilen kesme noktalarından küçüktür; bu ise modelin veriye uyumunun kötü olmadığına dair bir gösterge olarak yorumlanabilir. CHP formunda faktör yükleri ahlakilik boyutu için .61 ile .72, sosyallik boyutu için .47 ile .62 ve yetkinlik boyutu için .42 ile .68 arasında değişmektedir.

Kalıpyargısal değerlendirmelerin ölçüldüğü çalışmalarda ölçüm aracının yapısal geçerliliğinden çok güvenilirliğine dikkat edildiği ve hatta yapısal geçerliliğine ilişkin bulguların paylaşılmadığı görülmektedir (örn., Fiske vd., 2002; Giannella vd., 2022). Friehs ve meslektaşları (2022) kalıpyargısal değerlendirme ölçüm araçlarının kullanıldığı çalışmalardan yalnızca dokuz tanesinde doğrulayıcı faktör analizi bulgularının raporlandığını belirtmektedir. Araştırmacılar bu dokuz çalışmadan da çok azında araştırmada incelenen her grup için ayrı ayrı doğrulayıcı faktör analizi bulgularının paylaşıldığını ifade etmektedir. Friehs ve meslektaşlarının meta-analitik doğrulayıcı faktör analizi literatürdeki çalışmaların yalnızca %35'i civarında yapısal geçerliliğin sağlanabildiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla mevcut çalışmada tespit edilen yapısal geçerlilik sorunlarının literatürde sıkça karşılaşılan bir durum olduğu söylenebilir. Bununla birlikte CHP formuyla aynı maddelerin kullanıldığı AKP formu için yapısal geçerliliğe güçlü kanıtlar sunulabilmesi ölçüm aracının genel yapısal geçerliliği açısından olumlu bir bulgu olarak nitelendirilebilir.

Bununla birlikte ölçüm aracının ölçüt geçerliliğine ek bir kanıt olması için boyutların arasındaki kısmi korelasyonlar da incelenmiştir. Bunun için incelenen iki alt boyut (örn., ahlakilik ile yetkinlik) arasındaki ilişki için üçüncü boyut (örn., sosyallik) kontrol edilmiştir. AKP prototipik yüz imgesine yönelik açık kalıpyargısal ölçüm araçları için kısmi korelasyon analizleri ahlakilik ile sosyallik arasında $r = .50$, $p < .001$, ahlakilik ile yetkinlik arasında $r = .40$, $p < .001$ ve sosyallik ile yetkinlik arasında $r = .42$, $p < .001$ olmak üzere güçlü kısmi ilişkiler olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde, CHP prototipik yüz imgesine yönelik açık kalıpyargısal ölçüm araçları için kısmi korelasyon analizleri ahlakilik ile sosyallik arasında $r = .51$, $p < .001$, ahlakilik ile yetkinlik arasında $r = .32$, p

< .001 ve sosyallik ile yetkinlik arasında $r = .38, p < .001$ olmak üzere güçlü kısmi ilişkiler olduğunu göstermiştir. Literatürde ahlakilik ile sosyalliğin birbirleriyle örtüştüğüne yönelik tartışmalar düşünüldüğünde (bkz., Abele vd., 2021) ahlakilik ve sosyallik boyutlarıyla yetkinlik boyutu arasındaki anlamlı kısmi ilişkiler bu iki boyutun birbirleriyle ilişkili fakat ayrık yapıları ölçtüğü şeklinde yorumlanabilir.

Alt boyutların iç tutarlılık katsayıları AKP formunda ahlakilik boyutu için .92, sosyallik boyutu için .83, yetkinlik boyutu için .86 ve CHP formunda ahlakilik boyutu için .87, sosyallik boyutu için .75 ve yetkinlik boyutu için .79 olarak hesaplanmıştır. Ölçüm aracı katılımcılara sunulurken hem maddelerin hem de formların sunum sırası rastgeleleştirilmiştir.

2.2.3.5 Grupla Özdeşleşme Ölçeği

Bu ölçüm aracı birinci basamaktaki işlem gözetilerek tekrar uygulanmıştır (bkz., Ek-3 ve Ek-4). Açımlayıcı faktör analizi bulguları maddelerin AKP formu için varyansın %77,21'ini, CHP formu için varyansın %73,95'ini açıklayan tek bir faktöre yüklendiğini göstermiştir. İç tutarlılık katsayıları AKP formu için .97, CHP formu için .96 olarak hesaplanmıştır.

2.2.3.6 Oy Tercihlerini Belirleme ve Tahmin Görevi

Bu ölçümde iki prototipik yüz imgesi arka arkaya sunularak katılımcılara hangi prototipik yüz imgesine ne düzeyde oy vermeyi tercih edecekleri sorulmuştur. Katılımcılar yanıtlarını 7'li Likert tipi skalalarda (1 = *Kesinlikle oy vermem* ve 7 = *Kesinlikle oy veririm*) belirtmiştir (bkz., Ek-14). Ardından katılımcılardan prototipik yüz imgelerinin hangi siyasi partinin (1 = *AKP* veya 2 = *CHP*) lideri olabileceğini her prototipik yüz imgesi için iki parti seçeneğinden birini seçerek tahmin etmeleri istenmiştir (bkz., Ek-15). Ölçümlerde prototipik yüz imgeleri katılımcılara rastgele sırada sunulmuştur. İmgeler için tahmin doğrulukları 0 = *Yanlış tahmin* ve 1 = *Doğru tahmin* olacak şekilde yeniden kodlanarak kullanılmıştır.

2.2.3.7 Katılım Sonrası Bilgilendirme Formu

Katılımcılara çalışma hakkında daha detaylı bilgi sunmak maksadıyla ve istemeleri hâlinde ödül çekilişine katılmak üzere e-posta adreslerini yazacakları bir form hazırlanmıştır (bkz., Ek-16).

2.2.4 İşlem

Veriler yüz yüze yapılan uygulamalar yoluyla laboratuvarda, kütüphanede veya nadiren bir kafenin sessiz bir kısmında 19.06.2025 ile 15.10.2025 tarihleri arasında toplanmıştır. Ölçüm araçlarının uygulanmasında "Materyal" bölümündeki sıra gözetilmiştir. Örtük çağrışım testi harici tüm ölçüm araçları SurveyMonkey üzerinden, ÖÇT ise Inquisit isimli bilgisayar programı vasıtasıyla uygulanmıştır. Çalışmaya katılmadan hemen önce çalışmanın amacı hakkında bilgilendirilerek katılımcıların onamları alınmış ve çalışmanın tamamlanmasının ardından katılımcılara çalışma hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur.

2.2.5 Veri Analizi

Verilerin analizine belirlenen dışlama kriterlerine göre verilerin kontrol edilmesiyle ve ardından kullanılan tüm ölçüm araçlarının (GÖÖ, kalıpyargısal değerlendirme örtük/açık ölçümleri) psikometrik özelliklerinin (yapısal geçerlik ve güvenirlik) belirlenmesiyle başlanmıştır. Bu kısımla ilgili bulgular "Materyal" kısmında her ölçüm aracı için ayrı ayrı sunulmuştur. Kararsız ve partizan seçmenler birinci basamakta aktarılan prosedüre uygun şekilde belirlenmiştir. Hipotezlerin sınanmasında başvurulan istatistiksel analizler **Tablo 6**'dan incelenebilir.

Tablo 6. *Çalışmanın Hipotezleri ve Hangi İstatistiksel Teknikler Kullanılarak Analiz Edileceğine İlişkin Açıklamalar*

Hipotezler	Analiz Tekniği	Beklentilere İlişkin Açıklama
H1: Partizanların dış grup prototipik yüz imgesine kıyasla iç grubunkine yönelik açık ve örtük kalıpyargısal değerlendirmeleri daha yüksektir.	Bağımlı ve tek örneklem t-testleri	Açık kalıpyargısal değerlendirmeler: Partizanlar için iç gruba ait prototipik yüz imgesi ortalaması > dış gruba ait prototipik yüz imgesi ortalaması. Örtük kalıpyargısal değerlendirmeler: Partizanların *d* skorları iç gruba ait prototipik yüz imgesi lehine 0'dan farklılaşacaktır. Kararsızların *d* skorları 0'dan farklılaşmayacaktır.
H2: Partizanların iç grup prototipik yüz imgesine yönelik ahlakilikle ilişkili değerlendirmeleri diğer kalıpyargısal değerlendirmelerden daha yüksektir.	Bağımlı örneklem t-testi	Partizanlar için ahlakilik ortalaması > yetkinlik ortalaması Partizanlar için ahlakilik ortalaması > sosyallik ortalaması
H3: Kararsızların CHP'ninkine kıyasla AKP'nin prototipik yüz imgesine yönelik örtük yetkinlik değerlendirmesi daha yüksektir.	Tek örneklem t-testi	Kararsızların örtük yetkinlik ölçümleri için *d* skorları AKP prototipik yüz imgesi lehine 0'dan farklılaşacaktır.
H4: Kararsızların AKP'ninkine kıyasla CHP'nin prototipik yüz imgesine yönelik örtük sosyallik değerlendirmesi daha yüksektir.	Tek örneklem t-testi	Kararsızların örtük sosyallik ölçümleri için *d* skorları CHP prototipik yüz imgesi lehine 0'dan farklılaşacaktır.
H5: Partizanların dış grup prototipik yüz imgesine kıyasla, iç grubunkine oy verme olasılıkları daha yüksektir.	Ki-kare testi	Partizanların prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihi: İç grup > Dış grup
H6: Partizanların oy tercihlerini açık/örtük ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik değerlendirmeleri pozitif yönde yordayacaktır.	Hiyerarşik Regresyon	Yordanan Değişken: Oy tercihi Yordayıcı Değişken: Grup üyeliği, açık kalıpyargısal değerlendirme skorları, örtük kalıpyargısal değerlendirme skorları, etkileşimler
H7: Kararsızların AKP'ye oy verme eğilimlerini örtük yetkinlik değerlendirmeleri, CHP'ye oy verme eğilimlerini ise sosyallik değerlendirmeleri pozitif yönde yordayacaktır.	Hiyerarşik Regresyon	Yordanan Değişken: Oy tercihi Yordayıcı Değişken: Grup üyeliği, açık kalıpyargısal değerlendirme skorları, örtük kalıpyargısal değerlendirme skorları, etkileşimler
H8: Partizanlar hem iç gruplarına hem de dış gruplarına ait prototipik yüz imgelerini şans düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla sınıflandıracaktır.	Ki kare testi	Partizanların iç gruba ait prototipik yüz imgesini doğru sınıflandırma oranı > %50 Partizanların dış gruba ait prototipik yüz imgesini doğru sınıflandırma oranı > %50
H9: Kararsızlar hem AKP'ye hem de CHP'ye ait prototipik yüz imgelerini şans düzeyinin altında bir doğruluk oranıyla sınıflandıracaktır.	Ki kare testi	Kararsızların AKP prototipik yüz imgesini doğru sınıflandırma oranı < %50 Kararsızların CHP prototipik yüz imgesini doğru sınıflandırma oranı < %50

Not. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi; CHP = Cumhuriyet Halk Partisi, H = Hipotez

2.2.6 Bulgular

2.2.6.1 Betimsel istatistikler

Örneklemde 2023 yılında yapılan genel seçimlerde katılımcıların %53,3'ü CHP'ye ve %20,1'i AKP'ye olmak üzere sekiz farklı siyasi partiye oy verildiği görülmektedir. Katılımcıların %12,1'i yaşı tutmadığı için oy kullanamamış, %3,4'ü ise oy kullanmayı tercih etmemiştir (bkz., **Şekil 25**).

Bugün bir genel seçim olsa katılımcıların 141'i (%43,7) CHP, 45'i (%13,9) AKP olmak üzere dokuz farklı siyasi partiye oy vermeyi tercih edeceklerini belirtmiştir. Katılımcıların 90'ı (%27,8'i) ise "kararsızım" veya "oy kullanmam" seçeneklerini işaretlemiştir (bkz., **Şekil 26**). Aynı yaş grubunda Nisan 2025 tarihinde gerçekleştirilen kamuoyu araştırmasında Ank-Ar CHP'nin oy oranını %29, AKP'nin oy oranını %15,9 ve kararsızım/oy kullanmam toplam oranını %14,5 olarak bulmuştur (Ankara Araştırma ve Danışmanlık (@AnkArstirma), 2025). KONDA (2024) ise Mart 2024'te gerçekleştirdiği kamuoyu araştırmasında CHP'nin oy oranını %24,1, AKP'nin oy oranını %11,2 ve kararsız/oy kullanmayacak seçmen oranını %46,2 olarak hesaplamıştır. Bu çalışmadaki örneklemin oy dağılımları kamuoyu araştırma bulgularıyla kıyaslandığında örneklemde oransal olarak CHP seçmenlerinin fazla ve AKP harici diğer parti seçmenlerinin az temsil edildiği görülmektedir. Öte yandan kamuoyu araştırmalarıyla veri toplama tarihleri arasında gerçekleşen toplumsal olaylar seçmen tercihlerini etkilemiş olabilir.

Bugün bir cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçimi olsa katılımcıların 63'ü (%19,5) AKP'nin adayına ve 175'i (%54,2) CHP'nin adayına oy vermeyi tercih edeceklerini; katılımcıların 85'i ise (%26,3) kararsız olduklarını/oy kullanmayacaklarını belirtmiştir (bkz., **Şekil 27**). Grup başına katılımcı sayısını mümkün olan en yüksekte tutabilmek için oy tercihi kriteri olarak cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçimi tercihlerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Olası ikinci turda AKP adayına oy vereceğini belirten seçmenlerin 38'i (%60,32'si) ve CHP adayına oy vereceğini belirten seçmenlerin 156'sı (CHP'li seçmenlerin %89,14'ü) adayın partisiyle özdeşleşmektedir. Kararsız olduğunu veya oy kullanmayacağını belirten

Şekil 25. *Katılımcıların 2023 Genel Seçimlerinde Oy Tercihleri*

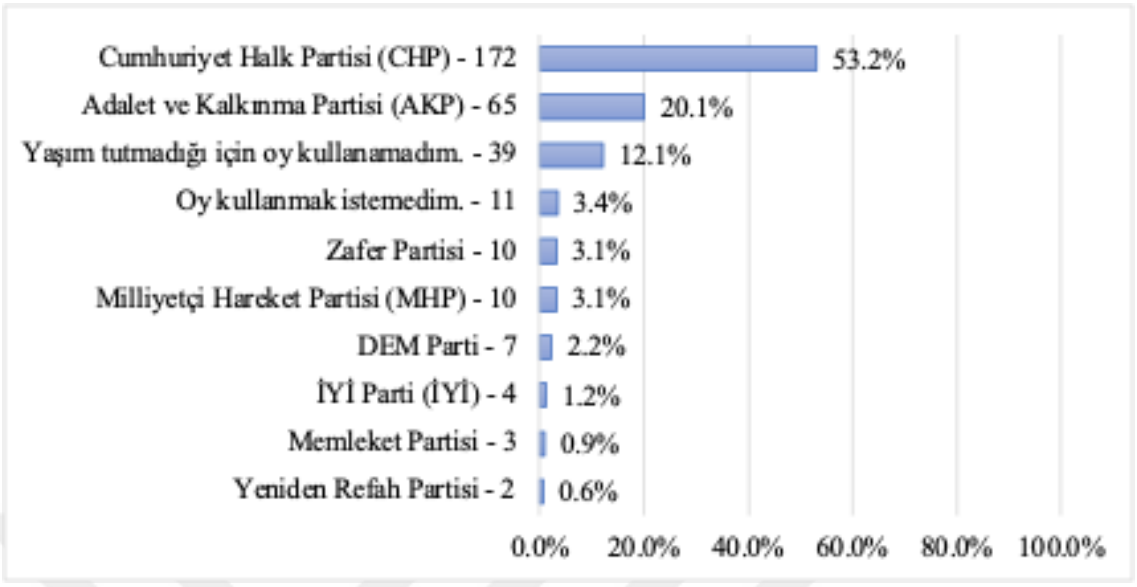

Not. Oy tercihlerine göre katılımcı sayıları parti isimlerinin yanında verilmiştir.

Şekil 26. *Katılımcıların "Bugün Bir Genel Seçim Olsa" Oy Tercihleri*

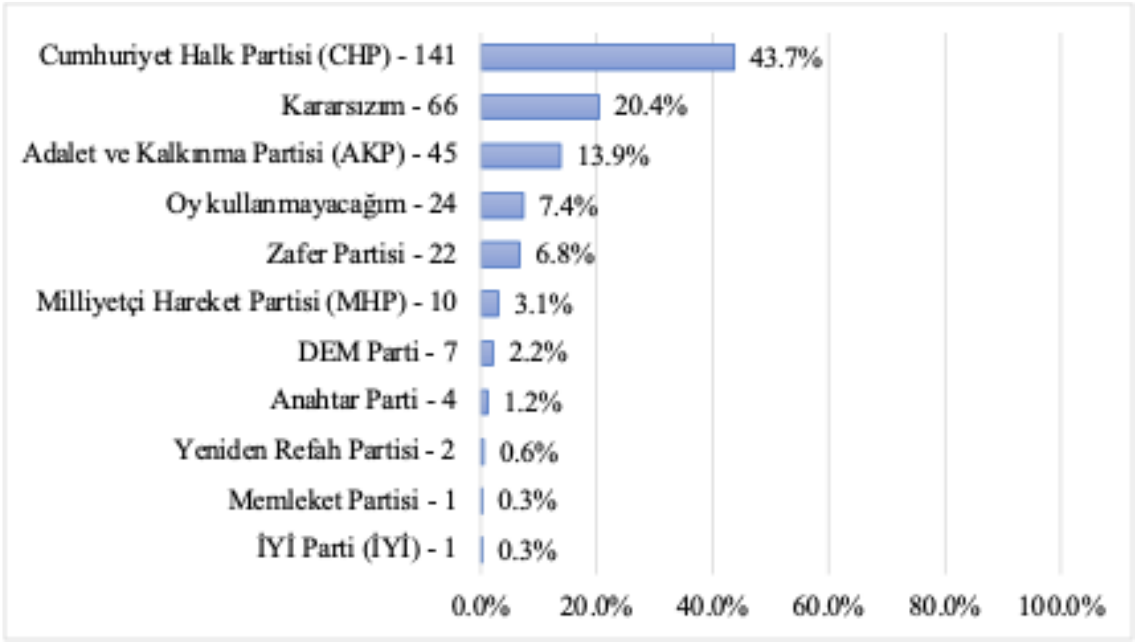

Not. Oy tercihlerine göre katılımcı sayıları parti isimlerinin yanında verilmiştir.

Şekil 27. *Katılımcıların "Bugün Bir Cumhurbaşkanlığı İkinci Tur Seçimi Olsa" Oy Tercihleri*

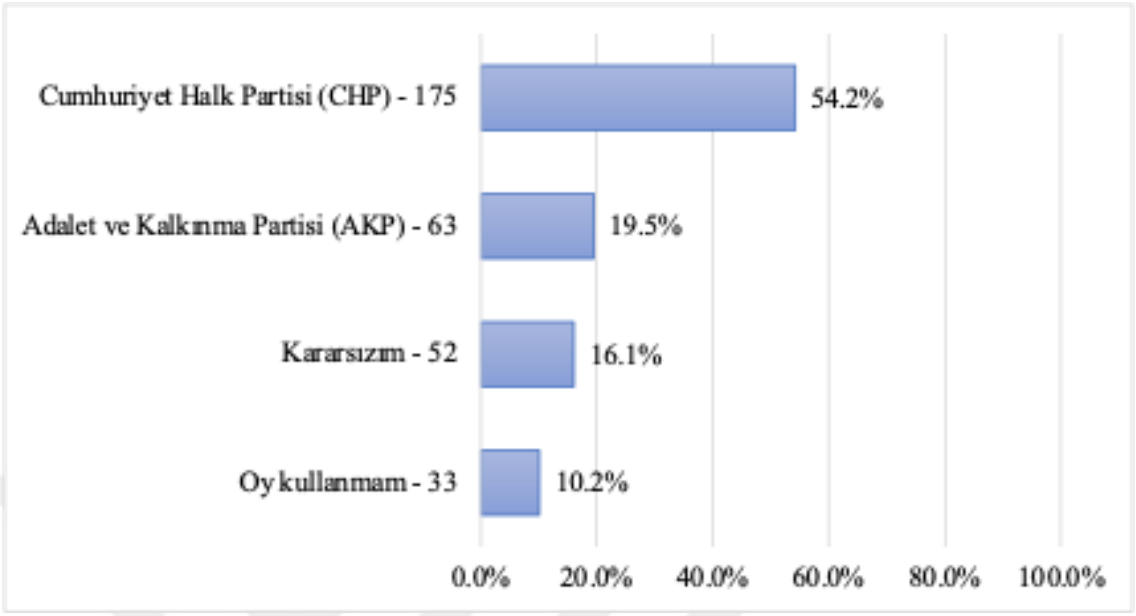

Not. Oy tercihlerine göre katılımcı sayıları parti isimlerinin yanında verilmiştir.

katılımcıların ise 59'u (bu kategorideki seçmenlerin %69,42'si) iki partiyle de özdeşleşmemektedir. Nitel aşamanın birinci basamağındaki örneklemde partizan AKP'li seçmenin tüm AKP seçmeni içindeki oranı partizan CHP'li seçmenin tüm CHP seçmeni içindeki oranından daha yüksek olduğu; nicel aşamada ise bu oranın AKP aleyhine çok daha düşük olduğu gözlenmiştir.

Çalışmanın orijinal planında katılımcıları gruplara bölmek için oy tercihi ve özdeşleşme düzeylerinin birlikte gözetilmesi planlanmıştır. Veri toplama süreci tamamlandığında örneklemde hem AKP seçmeninin sayısının az olduğu hem de AKP seçmenlerinde AKP ile özdeşleşen seçmenin diğer gruplara kıyasla oransal olarak düşük kaldığı görülmüştür.

Mevcut durumda analizlere hem yalnızca oy tercihlerinin hem de oy tercihi ve özdeşleşme kriterinin ayrı ayrı gözetilerek devam edilmesine karar verilmiştir. Analizlerde seçmen/tercih grubu olarak isimlendirilen gruplar yalnızca oy tercihleri göz önünde bulundurularak AKP seçmenlerinin, CHP seçmenlerinin ve kararsız seçmenlerin dahil edildiği grupları tanımlamaktadır. Partizanlık/kriter grubu olarak isimlendirilen gruplar ise oy tercihi ve özdeşleşme düzeylerini birlikte göz önünde bulundurularak AKP

partizanlarının, CHP partizanlarının ve kararsız seçmenlerin dahil edildiği grupları tanımlamaktadır. Dolayısıyla tercih grupları seçmen gruplarının içerisinde yer alan daha küçük grupları yansıtmaktadır. Değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları **Tablo 7**'de paylaşılmıştır.

2.2.6.2 Tahmin görevi

Katılımcıların AKP için veya CHP için üretilen prototipik yüz imgesini doğru ve yanlış tahmin oranlarının birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı X^2 uygunluk testi ile her grup için ayrı ayrı incelenmiştir. Test kriteri olarak katılımcıların doğru ya da yanlış tahmin olasılıkları %50 şeklinde belirlenmiştir.

Genel örneklemde, AKP seçmenlerinde, AKP'li partizanlarda, CHP seçmenlerinde, CHP'li partizanlarda, kararsız seçmen tercih grubunda ve kararsız seçmen kriter grubunda AKP için üretilen prototipik yüz imgesinin parti üyeliğinin AKP olarak doğru tahmin edilme oranı anlamlı şekilde şans düzeyinin üstündedir. Genel örneklemde, CHP seçmenlerinde CHP'li partizan katılımcılarda, kararsız seçmen tercih grubundaki katılımcılarda ve kararsız seçmen kriter grubundaki katılımcılarda CHP için üretilen prototipik yüz imgesinin parti üyeliğini CHP olarak doğru tahmin etme oranı anlamlı şekilde şans düzeyinin üstündedir. Öte yandan, AKP seçmeni katılımcılarda ve AKP'li partizan katılımcılarda CHP için üretilen prototipik yüz imgesinin parti üyeliğini CHP olarak doğru tahmin etme oranı %50'nin üstünde olsa da bu oran şans düzeyinden anlamlı şekilde farklılaşmamıştır. Bulgular **Tablo 8**'den incelenebilir. Bu bulgulara göre Hipotez 8 AKP'liler için CHP prototipik yüz imgesine yönelik tahmin dışında desteklenmiş, Hipotez 9 ise desteklenmemiştir. Yani, tüm gruplar prototipik yüz imgelerini birbirlerinden ayırabilmekte ve doğru şekilde sınıflandırabilmektedir. Bunun tek istisnası ise AKP'li seçmenlerin ve partizanların CHP prototipik yüz imgesini şans düzeyinin üstünde bir oranla doğru sınıflandıramamasıdır. Bu bulgular partilerin prototipik yüz imgelerinin birbirlerinden ayırt edilebildiğine ve toplumda yaygın şekilde paylaşıldığına yönelik kanıt oluşturmaktadır.

Tablo 7. *Nicel Aşamadaki Değişkenlerin Her Grup İçin Ortalama ve Standart Sapmaları*

Değişkenler	*Ort.* (*SS.*) Genel Örneklem (*N* = 323)	*Ort.* (*SS.*) Kararsız Seçmen – Tercih (*n* = 85)	*Ort.* (*SS.*) Kararsız Seçmen – Kriter (*n* = 59)	*Ort.* (*SS.*) AKP Seçmen (*n* = 63)	*Ort.* (*SS.*) AKP Partizan (*n* = 38)	*Ort.* (*SS.*) CHP Seçmen (*n* = 175)	*Ort.* (*SS.*) CHP Partizan (*n* = 156)
1. Cinsiyet	1.22 (0.42)	1.20 (0.40)	1.20 (0.41)	1.29 (0.46)	1.26 (0.45)	1.21 (0.41)	1.17 (0.38)
2. Yaş	21.94 (1.83)	21.84 (1.99)	21.81 (2.02)	21.94 (1.72)	22.34 (1.63)	21.98 (1.80)	22.03 (1.77)
3. Örtük Ahlakilik	-0.27 (0.38)	-0.22 (0.33)	-0.23 (0.34)	-0.20 (0.42)	-0.13 (0.39)	-0.32 (0.38)	-0.33 (0.39)
4. Örtük Sosyallik	-0.33 (0.39)	-0.27 (0.39)	-0.29 (0.39)	-0.23 (0.42)	-0.17 (0.44)	-0.39 (0.37)	-0.42 (0.35)
5. Örtük Yetkinlik	-0.28 (0.38)	-0.23 (0.35)	-0.22 (0.34)	-0.24 (0.39)	-0.17 (0.35)	-0.31 (0.39)	-0.32 (0.37)
6. AKP Açık Ahlakilik	2.73 (0.77)	2.89 (0.65)	2.92 (0.60)	3.24 (0.69)	3.47 (0.69)	2.48 (0.75)	2.44 (0.73)
7. AKP Açık Yetkinlik	2.67 (0.68)	2.86 (0.57)	2.90 (0.57)	3.08 (0.63)	3.20 (0.64)	2.43 (0.65)	2.41 (0.64)
8. AKP Açık Sosyallik	3.17 (0.72)	3.33 (0.60)	3.36 (0.58)	3.56 (0.59)	3.71 (0.61)	2.96 (0.74)	2.91 (0.74)
9. CHP Açık Ahlakilik	3.67 (0.57)	3.51 (0.54)	3.40 (0.55)	3.54 (0.57)	3.52 (0.66)	3.78 (0.55)	3.81 (0.54)
10. CHP Açık Yetkinlik	3.91 (0.48)	3.82 (0.48)	3.72 (0.46)	3.73 (0.45)	3.74 (0.48)	4.01 (0.46)	4.04 (0.43)
11. CHP Açık Sosyallik	3.87 (0.49)	3.80 (0.46)	3.73 (0.49)	3.71 (0.52)	3.71 (0.55)	3.96 (0.48)	4.00 (0.46)
12. AKP ile Özdeşleşme	1.84 (0.97)	1.96 (0.78)	1.99 (0.69)	3.18 (0.94)	3.69 (0.74)	1.30 (0.41)	1.24 (0.34)
13. CHP ile Özdeşleşme	2.81 (1.04)	2.20 (0.74)	2.00 (0.62)	1.74 (0.65)	1.42 (0.43)	3.49 (0.73)	3.65 (0.58)
14. AKP İmgesi için Oy Tercihi	2.98 (1.40)	3.14 (1.27)	3.29 (1.33)	4.13 (1.41)	4.50 (1.54)	2.50 (1.19)	2.46 (1.20)
15. CHP İmgesi için Oy Tercihi	4.84 (1.23)	4.61 (1.22)	4.47 (1.21)	4.19 (1.35)	4.05 (1.56)	5.18 (1.07)	5.22 (1.06)
16. AKP İmgesi Tahmin Doğruluğu	0.87 (0.33)	0.82 (0.38)	0.80 (0.41)	0.76 (0.43)	0.71 (0.46)	0.94 (0.24)	0.93 (0.26)
17. CHP İmgesi Tahmin Doğruluğu	0.81 (0.40)	0.74 (0.44)	0.73 (0.45)	0.56 (0.50)	0.53 (0.51)	0.93 (0.26)	0.93 (0.26)

Not. Cinsiyet, 1 = Kadın ve 2 = Erkek olarak kodlanmıştır. İmgeler için

Tablo 8. *Tahmin Görevlerine İlişkin Doğru Sınıflandırma Yüzdeleri ve X^2 İstatistikleri*

Grup	AKP prototipik yüz imgesi					CHP prototipik yüz imgesi				
	Doğru Tahmin Sayısı	**Doğruluk Yüzdesi (%)**	***sd***	***X²***	***p***	**Doğru Tahmin Sayısı**	**Doğruluk Yüzdesi (%)**	***sd***	***X²***	***p***
Genel örneklem (*N* = 323)	282	87,30	1	179.82	<.001	260	80,49	1	120.15	<.001
AKP seçmenleri (*N* = 63)	48	76,19	1	17.29	<.001	35	55,56	1	0.79	.378
AKP partizanları (*N* = 38)	27	71,05	1	6.74	.009	20	52,63	1	0.11	.746
CHP seçmenleri (*N* = 175)	164	93,71	1	133.77	<.001	162	92,57	1	126.86	<.001
CHP partizanları (*N* = 156)	145	92,95	1	115.10	<.001	145	92,95	1	115.10	<.001
Kararsız seçmenler – tercih grubu (*N* = 85)	70	82,35	1	35.59	<.001	63	74,12	1	19.78	<.001
Kararsız seçmenler – kriter grubu (*N* = 59)	47	79,66	1	20.76	<.001	43	72,88	1	12.36	<.001

Not. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi; CHP = Cumhuriyet Halk Partisi, *sd* = serbestlik derecesi

2.2.6.3 Korelasyon analizleri

Genel örnekleme bakıldığında örtük ahlakilik skorları ile hem AKP hem de CHP için açık ahlakilik skorları anlamlı düzeyde ilişkilidir. Örtük sosyallik ve örtük yetkinlik skorları ise yalnızca AKP için açık sosyallik ve açık yetkinlik skoruyla ilişkilidir. Benzer şekilde alt gruplarda da örtük ve açık ölçümler arasında anlamlı olmayan veya zayıf ve pozitif yönlü ilişkiler bulunmaktadır. Genel örneklemde tüm örtük değerlendirmeler AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihleriyle pozitif yönlü ilişkilidir. Değişkenler arasındaki korelasyonlara ilişkin bulgular **Tablo 9**'da genel örneklem için sunulmuştur. Öte yandan, CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihleriyle örtük ölçümler arasında anlamlı ilişkiler bulunmamaktadır. Kararsız seçmenler ve AKP'li seçmenler için tercih veya kriter gruplarında örtük ölçümlerle prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihleri arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır. CHP'li seçmenler için örtük sosyallik ile AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihi arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. CHP'li partizanlar için örtük yetkinlik ile CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihi arasında negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Bu bulgular *d* skorlarının yönüyle birlikte düşünüldüğünde CHP'li seçmenler için AKP prototipik yüz imgesinin örtük düzeyde daha sosyal algılanmasının AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihinde yükselişle ilişkili olduğuna işaret etmektedir. CHP'li partizanlar için CHP prototipik yüz imgesinin örtük düzeyde daha yetkin algılanmasının CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihinde yükselişle ilişkili olduğu görülmektedir.

Açık kalıpyargısal değerlendirme boyutlarıyla oy tercihleri arasındaki ilişkilere bakıldığında genel olarak beklenildiği gibi bir partinin prototipik yüz imgesine yönelik açık kalıpyargısal değerlendirmelerin o partiye yönelik oy tercihiyle pozitif yönlü ilişkili olduğu görülmektedir. Kararsızlarda hem tercih hem de kriter grupları için bir prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihiyle o imgeye yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerin tamamı pozitif yönlü ilişkilidir. Bu gruplarda bir prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihiyle diğer prototipik yüz imgesine yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerin hiçbirisi ilişkili değildir. **Tablo 10**'da kararsız seçmen tercih ve kriter grupları için değişkenler arasındaki korelasyonlara ilişkin bulgular sunulmuştur. CHP tercih ve kriter gruplarında bir prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihleriyle o prototipik yüz imgesine yönelik

Tablo 9. *Genel Örneklemde Değişkenler Arasındaki İlişkiler*

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1. Cinsiyet																	
2. Yaş	.10	-															
3. Örtük Ahlakilik	-.02	-.01	-														
4. Örtük Sosyallik	.10	-.06	.22***	-													
5. Örtük Yetkinlik	-.01	-.07	.19***	.30***	-												
6. AKP Açık Ahlakilik	.05	.04	.25***	.25***	.17**	-											
7. AKP Açık Sosyallik	.04	.01	.25***	.24***	.11*	.80***	-										
8. AKP Açık Yetkinlik	.02	.01	.27***	.23***	.13*	.77***	.78***	-									
9. CHP Açık Ahlakilik	-.14*	.07	-.19***	-.06	-.05	-.25***	-.27***	-.26***	-								
10. CHP Açık Sosyallik	-.13*	.07	-.15**	-.10	-.05	-.27***	-.33***	-.24***	.72***	-							
11. CHP Açık Yetkinlik	-.24***	.08	-.17**	-.09	-.08	-.29***	-.31***	-.27***	.65***	.67***	-						
12. AKP ile Özdeşleşme	.08	.03	.05	.14*	.02	.45***	.38***	.37***	-.16**	-.17**	-.17**	-					
13. CHP ile Özdeşleşme	-.14*	.03	-.18**	-.25***	-.14*	-.38***	-.38***	-.38***	.32***	.30***	.32***	-.56***	-				
14. AKP İmgesi için Oy Tercihi	.05	-.03	.15**	.20***	.12*	.66***	.56***	.59***	-.30***	-.30***	-.32***	.51***	-.41***	-			
15. CHP İmgesi için Oy Tercihi	-.17**	-.01	-.08	-.07	-.09	-.29***	-.28***	-.27***	.45***	.46***	.44***	-.30***	.36***	-.42***	-		
16. AKP İmgesi Tahmini	.07	.02	-.05	-.07	-.08	-.23***	-.20***	-.15**	.08	.08	.14*	-.20***	.22***	-.18**	.03	-	-
17. CHP İmgesi Tahmini	-.02	-.03	-.09	-.09	-.04	-.29***	-.24***	-.23***	.12*	.13*	.14*	-.37***	.32***	-.21***	.13*	.66***	

Not 1. $^{***}p < .001$, $^{**}p < .01$, $^{*}p < .05$

Not 2. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 3. Sol alt taraf genel örneklem, sağ üst taraf kararsız seçmenler için korelasyonları göstermektedir.

Not 4: Genel örneklem $N = 323$.

Tablo 10. *Kararsız Seçmenler İçin Tercih ve Kriter Gruplarında Değişkenler Arasındaki İlişkiler*

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1. Cinsiyet	-	.22*	-.13	.08	-.10	-.08	-.02	-.08	-.12	-.23*	-.23*	-.06	-.04	-.06	-.16	.08	-.04
2. Yaş	.19	-	-.12	-.05	-.19	.13	.10	.08	.00	.04	.12	.07	-.11	-.04	-.10	.13	-.17
3. Örtük Ahlakilik	-.06	.02	-	.19	.22*	.08	.15	.22*	-.11	-.08	-.15	-.27*	-.07	.13	.01	.00	.09
4. Örtük Sosyallik	.08	-.01	.14	-	.38***	.12	.13	.13	.03	.00	.06	-.08	-.08	.10	.10	.02	-.04
5. Örtük Yetkinlik	-.06	-.16	.13	.46***	-	.21	.19	.25*	-.09	-.11	-.05	-.26*	-.05	.11	-.07	-.02	.03
6. AKP Açık Ahlakilik	-.07	.04	.18	.10	.13	-	.76***	.62***	.12	.07	.01	.25*	.08	.51***	.03	-.04	-.13
7. AKP Açık Sosyallik	-.08	.07	.24	.21	.11	.74***	-	.65***	.07	-.03	-.02	.15	.00	.31**	-.01	-.12	-.13
8. AKP Açık Yetkinlik	-.16	.07	.30*	.09	.26*	.61***	.66***	-	.06	.09	.08	.10	-.05	.36**	.14	.01	-.02
9. CHP Açık Ahlakilik	-.09	.07	-.25	-.07	-.19	.21	.11	-.03	-	.69***	.57***	.01	.24*	-.21	.50***	-.04	-.04
10. CHP Açık Sosyallik	-.23	-.01	-.21	-.11	-.13	.14	.08	.03	.65***	-	.69***	.19	.20	-.16	.55***	.00	-.07
11. CHP Açık Yetkinlik	-.30*	.10	-.20	.01	-.02	.07	.07	.13	.54***	.73***	-	.09	.20	-.21	.43***	.06	-.03
12. AKP ile Özdeşleşme	-.22	-.11	-.26	-.16	-.26	.27*	.17	.15	.19	.30*	.15	-	.23*	.16	.06	-.15	-.33**
13. CHP ile Özdeşleşme	-.17	-.23	-.19	-.18	-.21	.20	.02	.00	.25	.37**	.20	.82***	-	-.02	.22*	.09	.04
14. AKP İmgesi için Oy Tercihi	.02	-.03	.22	.15	.06	.55***	.32*	.41**	-.15	-.12	-.11	.19	.20	-	.01	-.05	-.04
15. CHP İmgesi için Oy Tercihi	-.10	-.06	-.08	.14	-.06	.13	.06	.14	.40**	.49***	.35**	.19	.30*	.12	-	-.10	-.06
16. AKP İmgesi Tahmini	.05	.18	.03	.02	.01	.05	-.07	.07	-.01	.09	.08	-.09	-.15	-.02	-.05	-	.57***
17. CHP İmgesi Tahmini	.02	.00	.01	-.14	-.11	-.11	-.13	-.01	-.07	.01	-.02	-.13	-.10	-.07	-.08	.64***	-

Not 1. $^{***}p < .001$, $p < .01$, $p < .05$

Not 2. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 3. Sol alt taraf kararsız seçmenler için kriter, sağ üst taraf kararsız seçmenler için tercih gruplarında değişkenler arası korelasyonları göstermektedir.

Not 4: Kararsız seçmenler için kriter grubu $n = 59$, Kararsız seçmenler için tercih grubu $n = 85$

kalıpyargısal değerlendirmelerin tamamı pozitif yönlü ilişkiliyken diğer prototipik yüz imgesine yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerin tamamı negatif yönlü ilişkilidir. **Tablo 11**'de CHP seçmenleri ve CHP partizanları için değişkenler arasındaki korelasyonlara ilişkin bulgular sunulmuştur.

AKP tercih grubunda AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihiyle AKP prototipik yüz imgesine yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerin tamamı pozitif yönlü ilişkilidir. Bu grupta CHP prototipik yüz imgesine yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerin hiçbirisi AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihiyle ilişkili değildir. Yin bu grupta CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihiyle AKP prototipik yüz imgesine yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerin hiçbirisi ilişkili değildir. Öte yandan, CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihiyle CHP prototipik yüz imgesine yönelik ahlakilik ve sosyallik kalıpyargısal değerlendirmeleri anlamlı düzeyde (ve pozitif yönlü) ilişkiliyken yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmesi ilişkili değildir. AKP kriter gruplarında ise AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihiyle yalnızca sosyallik arasında, CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihiyle ise yalnızca ahlakilik arasında anlamlı (ve pozitif yönlü) ilişki bulunmuştur. **Tablo 12**'de AKP seçmenleri ve AKP partizanları için değişkenler arasındaki korelasyonlara ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tahmin performansının grup üyeliğine göre farklılaştığına yönelik işaretler dolayısıyla tahmin performansıyla özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Prototipik yüz imgelerinin grup üyeliğine yönelik tahmin başarısının katılımcıların özdeşleşme düzeyleriyle ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Genel örneklemde AKP ile özdeşleşme düzeyi hem AKP hem de CHP prototipik yüz imgesini doğru tahmin etmekle negatif yönlü ilişkilidir. Yine genel örneklemde CHP ile özdeşleşme düzeyi hem AKP hem de CHP prototipik yüz imgesini doğru tahmin etmekle pozitif yönlü ilişkilidir. Kararsız seçmenler tercih grubunda AKP ile özdeşleşme düzeyi CHP prototipik yüz imgesini doğru tahmin etmekle negatif yönlü ilişkiliyken kriter grubunda bu ilişki anlamlı değildir. CHP ile özdeşleşme düzeyi kararsız seçmenlerin her iki alt grubunda da prototipik yüz imgesi tahmin performansıyla ilişkili değildir. AKP tercih grubunda CHP ile özdeşleşme düzeyi CHP prototipik yüz imgesini doğru tahmin etmekle pozitif yönlü

Tablo 11. *CHP Seçmenleri ve CHP Partizanları Gruplarında Değişkenler Arasındaki İlişkiler*

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1. Cinsiyet	-	.09	-.01	.17*	.05	.07	.00	.01	-.08	-.01	-.18*	.15*	-.25**	-.08	-.05	.02	-.07
2. Yaş	.03	-	-.06	-.14	-.05	-.06	-.07	-.07	.12	.08	.05	-.07	.16*	-.03	-.06	.04	.07
3. Örtük Ahlakilik	-.01	-.04	-	.15*	.14	.22**	.17*	.25**	-.15*	-.11	-.18*	.00	-.08	.12	-.06	-.11	-.16*
4. Örtük Sosyallik	.13	-.11	.18*	-	.18*	.24**	.19*	.23**	-.10	-.13	-.15	.09	-.23**	.19*	-.10	-.07	-.04
5. Örtük Yetkinlik	-.07	-.11	.21**	.13	-	.16*	.05	.09	-.02	.04	-.06	.05	-.13	.13	-.14	-.08	-.12
6. AKP Açık Ahlakilik	.08	-.05	.26**	.21**	.13	-	.77***	.79***	-.30***	-.28***	-.37***	.28***	-.21**	.70***	-.35***	-.38***	-.33***
7. AKP Açık Sosyallik	.02	-.07	.18*	.17*	.03	.77***	-	.79***	-.29***	-.32***	-.37***	.19*	-.19*	.57***	-.31***	-.26**	-.20**
8. AKP Açık Yetkinlik	-.01	-.04	.28***	.18*	.06	.79***	.81***	-	-.29***	-.27***	-.36***	.34***	-.27***	.65***	-.35***	-.29***	-.26**
9. CHP Açık Ahlakilik	-.08	.17*	-.16	-.11	-.03	-.30***	-.27**	-.28***	-	.74***	.65***	-.18*	.34***	-.30***	.41***	.22**	.32***
10. CHP Açık Sosyallik	-.05	.10	-.16	-.14	-.01	-.25**	-.30***	-.25**	.74***	-	.65***	-.22**	.25**	-.27***	.40***	.16*	.24**
11. CHP Açık Yetkinlik	-.14	.08	-.20*	-.15	-.04	-.36***	-.35***	-.36***	.63***	.65***	-	-.27***	.39***	-.35***	.46***	.18*	.26**
12. AKP ile Özdeşleşme	.17*	-.02	-.01	-.02	.02	.28***	.21**	.28***	-.13	-.17*	-.26**	-	-.29***	.33***	-.19*	-.05	-.21**
13. CHP ile Özdeşleşme	-.08	.18*	-.09	-.08	-.08	-.18*	-.20*	-.22**	.36***	.25**	.36***	-.15	-	-.23**	.20**	-.03	.03
14. AKP İmgesi için Oy Tercihi	-.06	.02	.15	.13	.14	.72***	.58***	.66***	-.30***	-.25**	-.36***	.32***	-.25**	-	-.44***	-.49***	-.40***
15. CHP İmgesi için Oy Tercihi	-.03	-.05	-.10	-.09	-.19*	-.35***	-.34***	-.34***	.42***	.35***	.47***	-.21*	.17*	-.46***	-	.27***	.38***
16. AKP İmgesi Tahmini	-.01	.05	-.12	-.11	-.09	-.43***	-.28***	-.32***	.26**	.19*	.22**	-.12	.04	-.52***	.30***	-	.74***
17. CHP İmgesi Tahmini	-.07	.08	-.16*	-.07	-.13	-.37***	-.24**	-.26**	.36***	.25**	.29***	-.21**	.05	-.46***	.39***	.80***	-

Not 1. $^{***}p < .001$, $^{**}p < .01$, $^{*}p < .05$

Not 2. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 3. Sol alt taraf CHP partizanları (kriter grubu), sağ üst taraf CHP seçmenleri (tercih grubu) için değişkenler arası korelasyonları göstermektedir.

Not 4. CHP seçmenleri $n = 156$, CHP partizanları $n = 175$

Tablo 12. *AKP Seçmenleri ve AKP Partizanları Gruplarında Değişkenler Arasındaki İlişkiler*

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1. Cinsiyet	-	-.02	.01	-.07	-.09	.06	.12	.07	-.34**	-.28*	-.34**	.04	-.11	.32*	-.40**	.19	.14
2. Yaş	-.09	-	.30*	.15	.06	.29*	.22	.21	.01	.08	.07	.20	-.20	-.02	.19	-.17	-.03
3. Örtük Ahlakilik	.09	.43**	-	.30*	.25*	.37**	.37**	.20	-.25*	-.19	-.02	.03	-.21	.06	-.03	.10	.01
4. Örtük Sosyallik	.00	.09	.39*	-	.49***	.19	.24	.11	.11	.03	.03	.10	-.21	.12	.01	-.04	.00
5. Örtük Yetkinlik	-.13	.06	.25	.43**	-	.04	.07	.00	.01	-.10	-.09	.04	-.08	-.03	.10	-.07	.10
6. AKP Açık Ahlakilik	.08	.24	.36*	.12	-.10	-	.76***	.73***	-.24	-.27*	-.11	.35**	-.32*	.44***	-.06	.06	.01
7. AKP Açık Sosyallik	.18	.26	.25	.09	.02	.77***	-	.71***	-.31*	-.37**	-.21	.21	-.25	.41**	-.07	.08	.02
8. AKP Açık Yetkinlik	.11	.21	.08	-.13	-.19	.71***	.69***	-	-.28*	-.21	-.11	.22	-.24	.36**	-.12	.18	-.01
9. CHP Açık Ahlakilik	-.30	.02	-.36*	.06	-.05	-.24	-.40*	-.34*	-	.67***	.67***	.04	-.05	-.21	.32*	-.17	-.25
10. CHP Açık Sosyallik	-.17	.06	-.24	-.09	-.17	-.25	-.48**	-.31	.77***	-	.64***	.08	-.11	-.21	.30*	-.13	-.08
11. CHP Açık Yetkinlik	-.22	.08	-.22	.06	-.16	-.12	-.29	-.20	.83***	.76***	-	.13	-.09	-.11	.24	.05	-.07
12. AKP ile Özdeşleşme	.04	-.05	-.19	.02	-.19	.04	.13	-.10	.17	.13	.15	-	-.40**	.45***	-.22	.00	.04
13. CHP ile Özdeşleşme	-.13	-.04	.11	-.05	.12	.06	.09	.17	-.24	-.25	-.32*	-.02	-	-.20	.12	.30*	.32**
14. AKP İmgesi için Oy Tercihi	.43**	-.21	.02	.06	-.10	.31	.40*	.26	-.14	-.23	-.09	.31	.06	-	-.50***	.37**	.33**
15. CHP İmgesi için Oy Tercihi	-.49**	.32*	.04	-.04	.11	.07	-.02	-.01	.32*	.28	.27	-.07	.08	-.53**	-	-.39**	-.33**
16. AKP İmgesi Tahmini	.38*	-.01	.20	.13	-.13	.25	.28	.40*	-.23	-.19	-.10	.03	.21	.59***	-.54***	-	.63***
17. CHP İmgesi Tahmini	.45**	-.06	.21	.09	.06	.10	.18	.17	-.36*	-.29	-.30	.10	.31	.52**	-.58***	.67***	-

Not 1. $^{***}p < .001$, $^{**}p < .01$, $^{*}p < .05$

Not 2. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 3: Sol alt taraf AKP partizanları (kriter grubu), sağ üst taraf AKP seçmenleri (tercih grubu) için değişkenler arası korelasyonları göstermektedir.

Not 4: AKP seçmenleri $n = 63$, AKP partizanları $N = 38$

ilişkiliyken kriter grubunda bu ilişki anlamlı değildir. Tüm CHP gruplarında AKP ile özdeşleşme CHP prototipik yüz imgesini doğru tahmin etmekle negatif yönlü ilişkilidir. Dolayısıyla bulgular özellikle AKP ile özdeşleşme düzeyinin CHP prototipik yüz imgesine yönelik doğru tahmin performansındaki düşüşle ilişkili olduğunu; CHP ile özdeşleşme düzeyinin ise CHP prototipik yüz imgesine yönelik doğru tahmin performansındaki artışla ilişkili olduğuna işaret etmektedir.

2.2.7 Ortalamalar arası farklar

Bu kısımda grupların açık ve örtük ölçüm ortalamalarındaki grup içi ve gruplar arası farklılıklara odaklanılmıştır. Hipotez 1 kapsamında açık ve örtük ölçümlerde grupların ortalamalarının birbirlerinden farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Örtük ölçümler bir prototipik yüz imgesinin diğerine kıyasla örtük düzeyde ne ölçüde olumlu değerlendirildiğini gösteren tek bir *d* skoru vermektedir. Dolayısıyla grup ortalamaları açık ve örtük ölçümler için farklı testlerle kıyaslanmıştır. Açık ölçümler için 2 (prototipik yüz imgesi: AKP ve CHP) x 3 (kalıpyargısal değerlendirme: Ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik) x 3 (grup üyeliği: AKP, CHP ve kararsız) deseninde bir karma faktöriyel ANOVA yapılmıştır. Grupların örtük ölçümlerindeki farklar ise grup üyeliğinin sabit faktör ve örtük ölçümlerin bağımlı faktör olduğu MANOVA ile incelenmiştir. Örtük ölçümler için grup içi farklılıkları (spesifik olarak kararsız seçmenlerin prototipik yüz imgelerine yönelik örtük değerlendirmelerindeki farklılıklar) odağa alan Hipotez 3'ü ve 4'ü test etmek maksadıyla ortalamaların sıfırdan farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için üç farklı tek örneklem *t*-testi yapılmıştır (örn., Roessel vd., 2017). Grupların ortalamaları daha önce **Tablo 6**'da paylaşılmıştır. Grupların ortalamaları arasındaki farklılıklara ilişkin bulgular **Tablo 13**'te özetlenmiştir.

2.2.7.1 Açık ölçümlerdeki gruplar arası farklılıklar

G*Power'da "ANOVA: Repeated measures, within-between interactions"

Tablo 13. *Açık ve Örtük Kalıpyargısal Değerlendirme Boyutlarına Yönelik Gruplararası ve Grup İçi Farklılıklar İçin Özet Tablosu*

Gruplar arası farklılıklar

	Grup: Oy tercihi (seçmen grupları)			Grup: Oy tercihi ve özdeşleşme düzeyi (kriter grupları)		
	Açık Ahlakilik		Örtük Ahlakilik	Açık Ahlakilik		Örtük Ahlakilik
	Hedef: AKP prototipik yüz imgesi	Hedef: CHP prototipik yüz imgesi		Hedef: AKP prototipik yüz imgesi	Hedef: CHP prototipik yüz imgesi	
	$Ort._{AKP} > Ort._{CHP}$	$Ort._{AKP} < Ort._{CHP}$	$d_{AKP} \sim d_{CHP}$	$Ort._{AKP} > Ort._{CHP}$	$Ort._{AKP} < Ort._{CHP}$	$d_{AKP} > d_{CHP}$
	$Ort._{AKP} > Ort._{Kararsız}$	$Ort._{AKP} \sim Ort._{Kararsız}$	$d_{AKP} \sim d_{Kararsız}$	$Ort._{AKP} > Ort._{Kararsız}$	$Ort._{AKP} \sim Ort._{Kararsız}$	$d_{AKP} \sim d_{Kararsız}$
	$Ort._{Kararsız} > Ort._{CHP}$	$Ort._{Kararsız} < Ort._{CHP}$	$d_{Kararsız} \sim d_{CHP}$	$Ort._{Kararsız} > Ort._{CHP}$	$Ort._{Kararsız} < Ort._{CHP}$	$d_{Kararsız} \sim d_{CHP}$
	Açık Sosyallik		Örtük Sosyallik	Açık Sosyallik		Örtük Sosyallik
	Hedef: AKP prototipik yüz imgesi	Hedef: CHP prototipik yüz imgesi		Hedef: AKP prototipik yüz imgesi	Hedef: CHP prototipik yüz imgesi	
	$Ort._{AKP} > Ort._{CHP}$	$Ort._{AKP} < Ort._{CHP}$	$d_{AKP} > d_{CHP}$	$Ort._{AKP} > Ort._{CHP}$	$Ort._{AKP} < Ort._{CHP}$	$d_{AKP} > d_{CHP}$
	$Ort._{AKP} \sim Ort._{Kararsız}$	$Ort._{AKP} \sim Ort._{Kararsız}$	$d_{AKP} \sim d_{Kararsız}$	$Ort._{AKP} \sim Ort._{Kararsız}$	$Ort._{AKP} \sim Ort._{Kararsız}$	$d_{AKP} \sim d_{Kararsız}$
	$Ort._{Kararsız} > Ort._{CHP}$	$Ort._{Kararsız} < Ort._{CHP}$	$d_{Kararsız} > d_{CHP}$	$Ort._{Kararsız} > Ort._{CHP}$	$Ort._{Kararsız} < Ort._{CHP}$	$d_{Kararsız} \sim d_{CHP}$
	Açık Yetkinlik		Örtük Yetkinlik	Açık Yetkinlik		Örtük Yetkinlik
	Hedef: AKP prototipik yüz imgesi	Hedef: CHP prototipik yüz imgesi		Hedef: AKP prototipik yüz imgesi	Hedef: CHP prototipik yüz imgesi	
	$Ort._{AKP} > Ort._{CHP}$	$Ort._{AKP} < Ort._{CHP}$	$d_{AKP} \sim d_{CHP}$	$Ort._{AKP} > Ort._{CHP}$	$Ort._{AKP} < Ort._{CHP}$	$d_{AKP} >\sim d_{CHP}$
	$Ort._{AKP} \sim Ort._{Kararsız}$	$Ort._{AKP} \sim Ort._{Kararsız}$	$d_{AKP} \sim d_{Kararsız}$	$Ort._{AKP} > Ort._{Kararsız}$	$Ort._{AKP} \sim Ort._{Kararsız}$	$d_{AKP} \sim d_{Kararsız}$
	$Ort._{Kararsız} > Ort._{CHP}$	$Ort._{Kararsız} < Ort._{CHP}$	$d_{Kararsız} \sim d_{CHP}$	$Ort._{Kararsız} > Ort._{CHP}$	$Ort._{Kararsız} < Ort._{CHP}$	$d_{Kararsız} \sim d_{CHP}$

Grup içi farklılıklar

	AKP seçmenleri	*Kararsız seçmenler*	*CHP seçmenleri*	*AKP partizanları*	*Kararsız seçmenler*	*CHP partizanları*
Açık Ahlakilik	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} \sim Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$
Örtük Ahlakilik	$d_{Ahlakilik} < 0$	$d_{Ahlakilik} < 0$	$d_{Ahlakilik} < 0$	$d_{Ahlakilik} < 0$	$d_{Ahlakilik} < 0$	$d_{Ahlakilik} < 0$
Açık Sosyallik	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$
Örtük Sosyallik	$d_{Sosyallik} < 0$	$d_{Sosyallik} < 0$	$d_{Sosyallik} < 0$	$d_{Sosyallik} < 0$	$d_{Sosyallik} < 0$	$d_{Sosyallik} < 0$
Açık Yetkinlik	$Ort._{AKPİmge} \sim Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} \sim Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$	$Ort._{AKPİmge} < Ort._{CHPİmge}$
Örtük Yetkinlik	$d_{Yetkinlik} < 0$	$d_{Yetkinlik} < 0$	$d_{Yetkinlik} < 0$	$d_{Yetkinlik} < 0$	$d_{Yetkinlik} < 0$	$d_{Yetkinlik} < 0$

Not 1. Gruplararası farklılıklar = Bir grubun her iki prototipik yüz imgesine yönelik açık veya örtük değerlendirmelerindeki ortalamalar arası farklılıklara ilişkin bulguları içermektedir; *Grup içi farklılıklar* = Bir grubun her iki prototipik yüz imgesine yönelik açık veya örtük değerlendirmelerindeki ortalamalar arası farklılıklara ilişkin bulguları içermektedir.

Not 2. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 3. A < B = A'nın ortalaması B'ninkinden anlamlı düzeyde küçüktür; A > B = A'nın ortalaması B'ninkinden anlamlı düzeyde büyüktür; A ~B = A ile B'nin ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur; A >~ B = A'nın ortalaması B'ninkinden büyük olsa da bu fark marjinal anlamlılık düzeyindedir (p = .057).

prosedürleriyle gerçekleştirilen *post hoc* güç analizleri en küçük örneklem büyüklüğüne sahip olan partizanlık kriterinde dahi hedeflenen etki büyüklüğünün .95'ten (α = .05) yüksek bir istatistiksel güç ile tespit edilebileceğini göstermiştir[14].

Analizlere öncelikle tercih gruplarıyla başlanmıştır. Prototipik yüz imgesi ve kalıpyargısal değerlendirme boyutları arasındaki etkileşim için küresellik varsayımı desteklense de tüm bulgular Greenhouse-Geisser düzeltmesiyle paylaşılmıştır[15]. Prototipik yüz imgesi ile seçmen grubu arasındaki etkileşim anlamlıdır, $F(2, 320) = 36.32$, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .18$. Prototipik yüz imgesi ile kalıpyargısal değerlendirme arasındaki etkileşimler de anlamlıdır, $F(2, 638.80) = 91.66$, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .22$. Üçlü etkileşim ise anlamlı değildir, $F(3.99, 638.80) = 1.09$, $p = .361$, kısmi $\eta^2 = .01$. Yani, seçmenlerin prototipik yüz imgelerine yönelik kalıpyargısal değerlendirmeleri, kalıpyargısal değerlendirme boyutlarına göre değişkenlik göstermemektedir. Başka bir ifadeyle katılımcı değerlendirmeleri tüm kalıpyargısal değerlendirme boyutlarında birbirlerine paralel şekilde yapılmıştır. Kriter grubu için de bulgular benzerdir. Kriter grubu için prototipik yüz imgesi ile partizan grubu arasındaki etkileşim anlamlıdır, $F(2, 250) = 39.40$, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .24$. İmge ile kalıpyargısal değerlendirme arasındaki etkileşimler de anlamlıdır, $F(1.99, 497.63) = 64.35$, $p < .001$, kısmi $\eta^2 = .21$. Üçlü etkileşim ise anlamlı değildir, $F(3.98, 497.63) = 2.04$, $p = .089$, kısmi $\eta^2 = .02$.

Bonferroni düzeltmesi yapılan *post hoc* testlerine göre tercih grubunda AKP prototipik yüz imgesini AKP'li seçmenler hem CHP'li hem de kararsız seçmenlerden anlamlı şekilde daha olumlu değerlendirmiştir. AKP prototipik yüz imgesini kararsız seçmenler CHP'li seçmenlerden daha olumlu değerlendirmiştir. Kalıpyargısal değerlendirme boyutları çerçevesinde bakıldığında AKP'li seçmenler AKP prototipik yüz imgesini tüm kalıpyargısal değerlendirme boyutlarında CHP'li seçmenlerden daha olumlu değerlendirmiştir. AKP'li seçmenler AKP prototipik yüz imgesini yalnızca ahlakilik boyutunda kararsız seçmenlerden anlamlı düzeyde daha olumlu değerlendirmiştir. AKP

[14] G*Power'da karma ANOVA için *post hoc* güç testlerinde toplam grup büyüklüğü en küçük alt grup büyüklükleri üzerinden hesaplanmış ve seçmen grupları için $N = 189$, partizan grupları için $N = 114$ olacak şekilde analiz gerçekleştirilmiştir.

[15] Çünkü Field (2018) küresellik varsayımı gerçekte ihlal edilse de örneklem büyüklüğü nedeniyle Mauchly testi istatistiksel olarak anlamlı olabileceğinden varsayılan olarak Greenhouse-Geisser düzeltmesinin kullanılmasını önermektedir.

prototipik yüz imgesini CHP'li seçmenler tüm kalıpyargısal değerlendirme boyutlarında kararsız seçmenlerden daha olumsuz değerlendirmiştir.

CHP prototipik yüz imgesini CHP'li seçmenler AKP'li seçmenlere ve kararsız seçmenlere kıyasla anlamlı düzeyde daha olumlu değerlendirmiştir. Kararsız seçmenler ile AKP'li seçmenlerin CHP prototipik yüz imgesine yönelik olumluluk değerlendirmeleri birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaşmamıştır. CHP prototipik yüz imgesini CHP'li seçmenler kalıpyargısal değerlendirme boyutlarının tamamında hem AKP'li seçmenlerden hem de kararsız seçmenlerden daha olumlu değerlendirmiştir. AKP'li seçmenler ile kararsız seçmenlerin CHP prototipik yüz imgesine yönelik değerlendirmeleri birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaşmamıştır. Dolayısıyla AKP prototipik yüz imgesini CHP'li seçmenler kararsızlara kıyasla daha olumsuz değerlendirmiştir. Fakat CHP prototipik yüz imgesini AKP'li seçmenler kararsız seçmenlerle benzer düzeyde olumlulukta değerlendirmiştir.

Son olarak, tüm seçmenler AKP prototipik yüz imgesine kıyasla CHP prototipik yüz imgesini anlamlı düzeyde daha olumlu değerlendirmiştir. Kararsız ve CHP'li seçmenler tüm boyutlarda AKP prototipik yüz imgesine kıyasla CHP imgesini daha olumlu değerlendirmiştir. AKP'li seçmenler ise ahlakilik ve sosyallik boyutlarında AKP prototipik yüz imgesine kıyasla CHP imgesini daha olumlu değerlendirmişken yetkinlik boyutunda iki prototipik yüz imgesine yönelik değerlendirmeleri birbirlerinden anlamlı düzeyde ayrışmamıştır.

Post hoc analizi bulguları yukarıda tercih grubu için aktarılan durumun kriter grubunda da kısmen benzer olduğunu göstermektedir. Yani hem AKP'li partizanlar hem de CHP'li partizanlar iç grup prototipik yüz imgelerini dış grup üyelerine kıyasla daha olumlu değerlendirmiştir. Kalıpyargısal değerlendirme boyutlarına bakıldığında AKP prototipik yüz imgesini hem CHP'li partizanlara hem de kararsız seçmenler kriter grubuna kıyasla AKP'li partizanlar ahlakilik ve yetkinlik boyutunda daha olumlu değerlendirmiştir. Sosyallik boyutunda ise kararsız seçmenler kriter grubu ve AKP'li partizanlar arasında AKP prototipik yüz imgesine yönelik olumluluk değerlendirmeleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. CHP prototipik yüz imgesini ise CHP'li seçmenler tüm kalıpyargısal

değerlendirme boyutlarında hem AKP'li seçmenlerden hem de kararsız seçmenlerden daha olumlu değerlendirmiştir. AKP'li seçmenler ile kararsız seçmenlerin CHP prototipik yüz imgesine yönelik değerlendirmeleri birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaşmamıştır. Öte yandan, AKP'li partizanların AKP prototipik yüz imgesine ve CHP prototipik yüz imgesine yönelik olumluluk değerlendirmeleri birbirinden anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Hem kararsız seçmenler kriter grubu hem de CHP'li partizanlar AKP prototipik yüz imgesine kıyasla CHP imgesini daha olumlu değerlendirmiştir. Spesifik olarak kalıpyargısal değerlendirme boyutları incelendiğinde AKP'li partizanların AKP ve CHP prototipik yüz imgelerine yönelik ahlakilik ve yetkinlik boyutlarındaki olumluluk değerlendirmeleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. CHP'li partizanlar ve kararsız seçmenler kriter grubu ise tüm boyutlarda AKP prototipik yüz imgesine kıyasla CHP prototipik yüz imgesini daha olumlu değerlendirmiştir.

Özetle bulgular hem AKP'li seçmenlerin ve partizanların hem de CHP'li seçmenlerin ve partizanların dış grup üyelerine kıyasla kendi prototipik yüz imgelerini daha olumlu değerlendirdiklerini göstermiştir. Bununla birlikte CHP'li seçmenler, CHP'li partizanlar, kararsız seçmenler tercih grubu ve kararsız seçmenler kriter grubu AKP prototipik yüz imgesine kıyasla CHP prototipik yüz imgesini tüm kalıpyargısal değerlendirme boyutlarında daha olumlu değerlendirmiştir. Öte yandan, AKP'li seçmenler AKP prototipik yüz imgesine kıyasla CHP prototipik yüz imgesini genel olarak daha olumlu değerlendirmişken spesifik olarak ahlakilik ve sosyallik boyutunda daha olumlu değerlendirmiştir. AKP'li partizanlar ise genel olarak iki prototipik yüz imgesini birbirlerinden daha olumlu değerlendirmemişken spesifik olarak sosyallik boyutunda CHP prototipik yüz imgesini daha olumlu değerlendirmiştir. Bu bulgular dış grubunkine kıyasla CHP'lilerin beklendiği gibi iç gruba ait prototipik yüz imgesini daha olumlu değerlendirdiklerini göstermiş; beklentilerin aksine AKP'liler iç gruba ait prototipik yüz imgesini daha olumlu değerlendirmemiştir.

2.2.7.2 Örtük ölçümlerdeki gruplar arası farklılıklar

G*Power'da "MANOVA: Global effects" prosedürleriyle gerçekleştirilen *post hoc* güç analizleri en küçük örneklem büyüklüğüne sahip olan partizanlık kriterinde dahi

hedeflenen etki büyüklüğünün .95'ten (α = .05) yüksek bir istatistiksel güç ile tespit edilebileceğini göstermiştir. MANOVA için grupların arasındaki anlamlı farklılıklar, eşit olmayan grup büyüklüklerine aşırı duyarlı olmadığı bilinen Games-Howell testi ile karşılaştırılmıştır (Field, 2018). Grup içi farklılıklara yönelik bulgular daha önce **Tablo 13**'te özetlenmiştir.

Tercih grubu için MANOVA bulguları grup üyeliğinin prototipik yüz imgelerine yönelik örtük değerlendirmeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermiştir $V = .05$, $F(6, 638) = 2.50$, $p = .021$, $\eta^2 = .02$. Kalıpyargısal değerlendirme boyutları ortalamalarına yönelik kıyaslamalar örtük ahlakilik boyutunda ($F(2, 320) = 3.64$, $p = .027$, $\eta^2 = .02$) ve örtük sosyallik boyutunda $F(2, 320) = 5.17$, $p = .006$, $\eta^2 = .03$ anlamlı bir genel etkinin olduğuna işaret etmektedir. Örtük yetkinlik boyutunda ($F(2, 320) = 1.63$, $p = .197$, $\eta^2 = .01$) ise grupların ortalamaları birbirinden anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Bu farklara yönelik Games-Howell testi ile yapılan *post hoc* inceleme, CHP seçmenlerinin örtük sosyallik ortalamasının kararsız seçmenlerden ve AKP'li seçmenlerden anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu göstermiştir. Bunun anlamı, CHP'li seçmenlerin kararsız seçmen tercih grubuna ve AKP'li seçmenlere kıyasla CHP prototipik yüz imgesini örtük düzeyde daha sosyal algıladığıdır. AKP seçmenleri ile kararsız seçmenlerin örtük sosyallik değerlendirmeleri birbirinden anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Öte yandan, genel etki anlamlı olsa da Games-Howell testi örtük ahlakilik boyutunda hiçbir grubun ortalamalarının birbirlerinden anlamlı düzeyde ayrışmadığını göstermiştir.

Kriter grubu için MANOVA bulguları grup üyeliğinin prototipik yüz imgelerine yönelik örtük değerlendirmeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermiştir $V = .08$, $F(6, 498) = 3.60$, $p = .002$, $\eta^2 = .04$. Kalıpyargısal boyutların ortalamalarına yönelik kıyaslamalar örtük ahlakilik ($F(2, 250) = 4.54$, $p = .012$, $\eta^2 = .04$), örtük sosyallik ($F(2, 250) = 7.85$, $p < .001$, $\eta^2 = .06$) ve örtük yetkinlik boyutlarında ($F(2, 250) = 3.48$, $p = .032$, $\eta^2 = .03$) grupların birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bu farka yönelik Games-Howell testi ile yapılan *post hoc* inceleme hem ahlakilik hem de sosyallik boyutlarında CHP partizanlarına kıyasla AKP'li partizanların ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Yetkinlik boyutunda ise bu fark marjinal anlamlılık düzeyindedir ($p = .057$). Örtük çağrışım testlerinde *d* skorlarının yönü ve şiddeti göz

önünde bulundurulduğunda bunun anlamı CHP partizanlarına kıyasla AKP partizanlarının CHP prototipik yüz imgesini daha az olumlu değerlendirdikleridir. Yani, skorların yönü ve şiddeti de gözetildiğinde AKP'li partizanlar özellikle ahlakilik ve yetkinlik örtük ölçümlerinde iki görselden birisine yönelik otomatik tercihe sahip değildir. CHP'li partizanlar ise CHP prototipik yüz imgesine yönelik otomatik bir tercih belirtmiştir. Kararsız seçmenlerin CHP prototipik yüz imgesine yönelik hafif şiddette bir otomatik tercihi bulunmakla birlikte bu şiddet CHP partizanlarınınkinden de AKP partizanlarınınkinden de anlamlı düzeyde ayrışmamıştır.

Özetle, prototipik yüz imgelerine yönelik açık ve örtük kalıpyargısal değerlendirmeler birlikte değerlendirildiğinde hipotez 1'in yalnızca CHP seçmenleri ve partizanları için desteklendiği görülmüştür. AKP seçmenleri ve partizanları dış grup üyelerine kıyasla iç gruba ait prototipik yüz imgesini daha olumlu değerlendirmiştir. Öte yandan, AKP seçmenleri ve partizanları iç gruba ait prototipik yüz imgesini dış grubunkine kıyasla daha olumlu değerlendirmemiştir. Bu bulgular partizanlığın iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik olumlu değerlendirmelerin şiddetini artırdığına işaret etmektedir. Örtük ölçümler için AKP seçmen grubunda CHP prototipik yüz imgesine yönelik otomatik bir tercih bulunmaktadır ve hatta bu değerlendirmeler ahlakilik ile yetkinlik boyutlarında CHP'li seçmenlerinkiyle benzer düzeydedir. AKP grubunun içerisinden partizan olanlar seçildiğinde otomatik tercihler kaybolmakta ve iki partizan grubun ortalamaları anlamlı şekilde ayrışmaktadır. Kararsız seçmen tercih grubunda CHP prototipik yüz imgesini daha olumlu değerlendirme eğilimi görülürken bu seçmenlerin arasından kararsızlık kriterine uyanlar seçildiğinde bu olumlu değerlendirmeler kısmen azalmaktadır. Bunun olası bir sebebi kriter grubunda seçilen kararsızların her iki gruba da hemen hemen eşit mesafedeyken yalnızca oy tercihi göz önünde bulundurularak seçilen kararsızların arasında CHP'ye oy vermeyip kendini AKP'ye kıyasla CHP'ye daha yakın hisseden insanların bulunması olabilir.

2.2.7.3 *Grupların iç gruba ait prototipik yüz imgelerine yönelik ahlakilik değerlendirmelerinin diğer kalıpyargısal değerlendirme boyutu ortalamalarıyla grup içinde kıyaslanması*

Hipotez 2'yi test etmek için AKP ve CHP gruplarında iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik ahlakilik değerlendirmelerinin ortalamaları iç gruba ait prototipik yüz imgesi için sosyallik ve yetkinlik kalıpyargısal değerlendirme boyutlarınınkiyle bağımlı örneklem *t*-testleri vasıtasıyla kıyaslanmıştır. G*Power'da "Means: Difference from constant (one sample case)" prosedürleriyle gerçekleştirilen *post hoc* güç analizleri en küçük örneklem büyüklüğüne sahip AKP partizanları grubunda dahi hedeflenen etki büyüklüğü olan d = 0.67'nin iki kuyruklu bir testte %95'in üstünde güç ile (α = .05) tespit edilebileceğini göstermiştir.

Örtük değerlendirmelerde CHP tercih ve kriter grupları için örtük sosyallik değerlendirmesi ortalaması örtük ahlakilik değerlendirmesi ortalamasından CHP prototipik yüz imgesi lehine düşüktür fakat bu fark CHP tercih grubu için anlamlı değildir (sırasıyla[16], $t(174) = 1.77$, $p = .078$; $t(155) = 2.45$, $p = .015$). CHP'nin tercih ve kriter gruplarında örtük yetkinlik değerlendirmesi ortalaması ile örtük ahlakilik değerlendirmesi ortalaması anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (sırasıyla, $t(174) = -0.34$, $p = .736$; $t(155) = -0.08$, $p = .938$). AKP seçmenleri ve partizanları için örtük sosyallik (sırasıyla, $t(62) = 0.52$, $p = .607$; $t(37) = 0.49$, $p = .629$) ve örtük yetkinlik (sırasıyla, $t(62) = 0.66$, $p = .509$; $t(37) = 0.55$, $p = .587$) kalıpyargısal değerlendirmeleri örtük ahlakilik kalıpyargısal değerlendirmesinden anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

Açık değerlendirmeler için CHP'nin tercih ve kriter gruplarında açık sosyallik (sırasıyla, $t(174) = -8.02$, $p < .001$; $t(155) = -7.66$, $p < .001$) ve açık yetkinlik (sırasıyla, $t(174) = -5.37$, $p < .001$; $t(155) = -5.23$, $p < .001$) kalıpyargısal değerlendirmelerinin ortalamaları açık ahlakilik kalıpyargısal değerlendirme ortalamasından anlamlı düzeyde yüksektir. Dolayısıyla CHP grupları için iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik ahlakilikle ilişkili açık ve örtük kalıpyargısal değerlendirmelerin ortalamalarının diğer kalıpyargısal değerlendirmelerden daha yüksek olacağı beklentisi desteklenmemiştir. AKP tercih ve kriter grupları için açık ahlakilik kalıpyargısal değerlendirmesinin ortalaması açık sosyallik kalıpyargısal değerlendirmesinin ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek (sırasıyla, $t(62) = 2.72$, $p = .004$; $t(37) = 3.75$, $p < .001$), açık yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmesinin ortalamasından ise anlamlı düzeyde düşüktür (sırasıyla, $t(62) = -5.28$,

[16] *t*-testi bulguları sunulurken önce tercih sonra kriter gruplarının istatistik bilgileri paylaşılmıştır.

$p < .001$; $t(37) = -2.89$, $p = .003$). Yani, AKP'lilerin AKP prototipik yüz imgesine yönelik ahlakilikle ilişkili açık kalıpyargısal değerlendirmeleri sosyallikle ilişkili açık kalıpyargısal değerlendirmelerinden yüksektir. Bununla birlikte diğer boyut ve ölçümler için iç gruba ait prototipik yüz imgesinin ahlakilik değerlendirmelerinin daha yüksek olacağı beklentisi desteklenmemiştir. Dolayısıyla yalnızca AKP grubunda ve yalnızca açık sosyalliğe kıyasla açık ahlakilik kalıpyargısal değerlendirmesi anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuş ve Hipotez 2 desteklenmemiştir. Yani, bu bulgular grup üyelerinin iç gruba ait prototipik yüz imgesini diğer boyutlara kıyasla ahlakilik boyutunda çok daha olumlu değerlendirecekleri beklentisini desteklememektedir.

2.2.7.4 Örtük ölçümlerdeki grup içi farklılıklar

G*Power'da "Means: Difference from constant (one sample case)" prosedürleriyle gerçekleştirilen *post hoc* güç analizleri en küçük örneklem büyüklüğüne sahip AKP partizanları grubunda dahi hedeflenen etki büyüklüğünün iki kuyruklu bir testte %95'ın üstünde güç ile ($\alpha = .05$) tespit edilebileceğini göstermiştir.

Hipotez 3'ü ve Hipotez 4'ü test etmek için katılımcıların bir prototipik yüz imgesine kıyasla diğerine yönelik örtük yanlılıklarını yansıtan *d* skorlarının 0'dan anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek hedefiyle tek örneklem *t*-testleri her grup için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Genel örneklemde hem ahlakilik ($t(305) = -12.93$, $p < .001$) hem sosyallik ($t(305) = -15.06$, $p < .001$) hem de yetkinlik ($t(305) = -13.14$), $p < .001$) değerlendirmelerinin CHP prototipik yüz imgesi lehine örtük düzeyde daha olumlu olduğu görülmüştür.

AKP'li seçmen ve partizan gruplarında ahlakilik (sırasıyla, $t(62) = -3.81$, $p < .001$; $t(37) = -2.09$, $p = .043$), sosyallik (sırasıyla, $t(62) = -4.45$, $p < .001$; $t(37) = -2.37$, $p = .023$) ve yetkinlik (sırasıyla, $t(62) = -4.98$, $p < .001$; $t(37) = -3.05$, $p < .004$) değerlendirmelerinin CHP prototipik yüz imgesi lehine örtük düzeyde daha olumlu olduğu görülmüştür. Benzer şekilde CHP seçmen ve partizan gruplarında hem ahlakilik (sırasıyla, $t(174) = -11.16$, $p < .001$; $t(155) = -10.52$, $p < .001$) hem sosyallik (sırasıyla, $t(174) = -13.94$, $p < .001$; $t(155) = -14.86$, $p < .001$) hem de yetkinlik (sırasıyla, $t(174) = -10.55$, $p < .001$; $t(155) =$

-10.83, $p < .001$) değerlendirmelerinin CHP prototipik yüz imgesi lehine örtük düzeyde daha olumlu olduğu görülmüştür. Bununla birlikte *d* skorlarının ortalamaları incelendiğinde AKP'li partizanların ahlakilik ve yetkinlik boyutlarındaki eğiliminin ÖÇT'nin kesme noktalarına göre iki görselden birisine yönelik otomatik tercih gösterecek şiddette olmadığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak, grupların iç gruba ait prototipik yüz imgelerini bütün kalıpyargısal değerlendirme boyutlarında daha olumlu değerlendireceği beklentisini yansıtan Hipotez 1 örtük ölçümler için yalnızca CHP grubunda desteklenmiştir.

Son olarak kararsız seçmenlerde tercih ve kriter grupları için hem ahlakilik (sırasıyla, $t(78) = -6.02$, $p < .001$; $t(55) = -5.51$, $p < .001$) hem sosyallik (sırasıyla, $t(78) = -5.85$, $p < .001$; $t(55) = -5.45$, $p < .001$) hem de yetkinlik (sırasıyla, $t(78) = -5.64$, $p < .001$; $t(55) = -4.92$, $p < .001$) değerlendirmelerinin CHP prototipik yüz imgesi lehine örtük düzeyde daha olumlu olduğu görülmüştür. Böylece Hipotez 4 desteklenmiş fakat Hipotez 3 desteklenmemiştir. Yani, kararsız seçmenler beklenildiği gibi örtük sosyallik boyutunda CHP prototipik yüz imgesini AKP'ninkine kıyasla daha olumlu değerlendirmiştir. Fakat beklenilenin aksine örtük yetkinlik boyutunda CHP prototipik yüz imgesini AKP'ninkinden daha olumlu bulmuştur. Bulgular tüm alt gruplarda CHP prototipik yüz imgesine yönelik örtük kalıpyargısal değerlendirmelerin AKP'ninkinden daha olumlu olduğuna işaret etmektedir.

2.2.8 Hiyerarşik regresyon analizleri

Seçmenlerin prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihlerini yordayan değişkenleri incelemek için yedi grupta (genel örneklem, AKP seçmen/partizan grupları, CHP seçmen/partizan grupları ve kararsız seçmen tercih/kriter grupları) iki ayrı oy tercihinin (AKP veya CHP prototipik yüz imgesine imgesine yönelik oy tercihleri) yordanan değişken olarak dahil edildiği on dört farklı hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. G*Power'da "Linear multiple regression: Fixed model, R^2 increase" prosedürü ile gerçekleştirilen *post hoc* güç analizi bulguları son blokta 3, toplamda 7 yordayıcının olduğu bir model için AKP partizan grubunda ($1 - \beta = .36$, $\alpha = .05$), AKP seçmen grubunda ($1 - \beta = .59$, $\alpha = .05$), kararsız seçmenler kriter grubunda ($1 - \beta = .56$, α

= .05) ve kararsız seçmenler tercih grubunda (1 - β = .75, α = .05) hedeflenen etki büyüklüklerini tespit edebilmek için sahip olunan gücün %80'den düşük olacağını göstermiştir. Kalan gruplarda ise hedeflenen etki büyüklüğü %95'in üstünde bir güçle tespit edilebilmektedir. Bunun üzerine istatistiksel gücü düşük olan gruplar için bu örneklem büyüklükleriyle regresyon analizlerinde tespit edilebilecek etkilerin büyüklüğü G*Power'da yapılan hassasiyet analizleriyle incelenmiştir. Hassasiyet analizi bulguları, AKP partizan grubunda büyük, AKP seçmen grubunda ve kararsız seçmenler kriter grubunda orta ile büyük arası; kararsız seçmenler tercih grubunda orta büyüklükte etkilerin tespit edilebileceğini göstermektedir (1 - β = .80, α = .05). Dolayısıyla özellikle AKP partizan grubu için bulgular temkinli şekilde incelenmelidir.

Birinci blokta cinsiyet, ikinci blokta üç örtük kalıpyargısal değerlendirme boyutu, üçüncü blokta ise üç açık kalıpyargısal boyutu analize dahil edilmiştir. **Tablo 14**'te genel örneklemin, AKP veya CHP prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihine ilişkin regresyon analizi bulguları paylaşılmıştır. Genel örneklemde AKP prototipik yüz imgesine imgesine yönelik oy tercihinin imgeye yönelik açık ahlakilik ve açık yetkinlik boyutları tarafından yordandığı görülmektedir. CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihinin ise imgeye yönelik açık ahlakilik, açık sosyallik ve açık yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmeleri tarafından pozitif yönde yordandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 15'te AKP seçmenlerinin AKP veya CHP prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihine ilişkin regresyon analizi bulguları paylaşılmıştır. AKP seçmenlerinde cinsiyetin AKP prototipik yüz imgesine oy vermeyi pozitif, CHP prototipik yüz imgesine oy vermeyi negatif yönde yordadığı anlaşılmaktadır. Buna göre, AKP'yi destekleyen kadınların CHP prototipik yüz imgesi, AKP'yi destekleyen erkeklerin ise AKP prototipik yüz imgesi lehine oy verme eğiliminde oldukları söylenebilir. Bu grupta kalıpyargısal değerlendirmelerin analize dahil edilmesi model 2'de ve model 3'te modellere anlamlı bir katkı sağlamamıştır. Öte yandan AKP seçmenlerinin AKP imgesine oy verme tercihlerini ahlakilikle ilişkili değerlendirmeler pozitif yönde marjinal düzeyde yordamıştır. **Tablo 16**'da ise AKP partizanlarının AKP veya CHP prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihine ilişkin regresyon analizi bulguları paylaşılmıştır. AKP

Tablo 14. *Genel Örneklemde AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi*

	Genel Örneklem														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = AKP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .00$, $F(1, 321) = 0.76$, $p = .385$					$R_{ch}^2 = .05$, $F_{ch}(3, 318) = 6.02$, $p < .001$					$R_{ch}^2 = .40$, $F_{ch}(3, 315) = 76.15$, $p < .001$				
	b	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**
Sabit	2.79	0.24	11.52	<.001	[2.31, 3.26]	3.81	0.26	12.49	<.001	[2.68, 3.68]	-0.77	0.35	-2.17	.031	[-1.47, -0.07]
Cinsiyet	0.16	0.19	0.87	.385	[-0.21, 0.53]	0.12	0.18	0.66	.512	[-0.24, 0.48]	0.05	0.14	0.32	.751	[-0.23, 0.32]
Örtük Ahlakilik						0.40	0.21	1.94	.054	[-0.01, 0.81]	-0.13	0.16	-0.82	.411	[-0.45, 0.19}
Örtük Sosyallik						**0.58**	**0.21**	**2.73**	**.007**	**[0.16, 0.99]**	0.14	0.16	0.83	.410	[-0.19, 0.46]
Örtük Yetkinlik						0.17	0.21	0.81	.417	[-0.25, 0.59]	0.01	0.16	0.03	.976	[-0.32, 0.33]
AKP için Açık Ahlakilik											**0.95**	**0.14**	**6.81**	**<.001**	**[0.67 1.22]**
AKP için Açık Sosyallik											-0.03	0.16	-0.16	.876	[-0.34, 0.29]
AKP için Açık Yetkinlik											**0.37**	**0.14**	**2.64**	**.009**	**[0.10, 0.65]**

	Genel Örneklem														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = CHP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .03$, $F(1, 321) = 9.79$, $p = .002$					$R_{ch}^2 = .01$, $F_{ch}(3, 318) = 1.46$, $p = .226$					$R_{ch}^2 = .22$, $F_{ch}(3, 315) = 32.09$, $p < .001$				
	b	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**
Sabit	5.46	0.21	26.04	<.001	[5.05, 5.87]	5.32	0.23	23.61	<.001	[4.88, 5.76]	-0.03	0.60	-0.05	.959	[-1.21, 1.15]
Cinsiyet	**-0.51**	**0.16**	**-3.13**	**.002**	**[-0.83, -0.19]**	**-0.51**	**0.16**	**-3.12**	**.002**	**[-0.83, -0.19]**	-0.24	0.15	-1.63	.105	[-0.53, 0.05]
Örtük Ahlakilik						-0.21	0.18	-1.15	.253	[-0.57, 0.15]	0.08	0.16	0.46	.644	[-0.25, 0.40]
Örtük Sosyallik						-0.06	0.19	-0.32	.750	[-0.43, 0.31]	-0.01	0.16	-0.08	.934	[-0.34, 0.31]
Örtük Yetkinlik						-0.24	0.19	-1.26	.209	[-0.61, 0.13]	-0.20	0.17	-1.22	.225	[-0.53, 0.13]
CHP için Açık Ahlakilik											**0.39**	**0.16**	**2.40**	**.017**	**[0.07, 0.70]**
CHP için Açık Sosyallik											**0.57**	**0.20**	**2.91**	**.004**	**[0.19, 0.96]**
CHP için Açık Yetkinlik											**0.38**	**0.18**	**2.18**	**.030**	**[0.04, 0.73]**

Not 1. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 2. Örtük değerlendirme boyutları + (AKP prototipik yüz imgesi lehine) veya – (CHP prototipik yüz imgesi lehine) değerlik alabilmektedir. Açık kalıpyargısal değerlendirme boyutları ise 5'li Likert tipi skalayla ölçülmüştür. Cinsiyet 1 = Kadın, 2 = Erkek şeklinde kodlanmıştır.

Not 3. Standardize olmayan regresyon katsayısı ve standart sapması paylaşılmıştır.

Not 4. $N = 323$

Tablo 15. *AKP Seçmenlerinde AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi*

	AKP Seçmenleri														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = AKP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .10$, $F(1, 61) = 6.95$, $p = .011$					$R_{ch}^2 = .03$, $F_{ch}(3, 58) = 0.59$, $p = .623$					$R_{ch}^2 = .18$, $F_{ch}(3, 55) = 4.75$, $p = .005$				
	b	***SS*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**
Sabit	2.86	0.51	5.59	<.001	[1.83, 3.88]	2.92	0.53	5.55	<.001	[1.87, 3.98]	-0.38	1.11	-0.34	.732	[-2.60, 1.84]
Cinsiyet	**0.99**	**0.38**	**2.64**	**.011**	**[0.24, 1.74]**	**1.00**	**0.38**	**2.62**	**.011**	**[0.24, 1.76]**	**0.89**	**0.35**	**2.52**	**.015**	**[0.18, 1.59]**
Örtük Ahlakilik						0.09	0.44	0.20	.842	[-0.79, 0.96]	-0.47	0.43	-1.09	.280	[-1.33, 0.39]
Örtük Sosyallik						0.61	0.49	1.24	.218	[-0.37, 1.58]	0.34	0.45	0.76	.453	[-0.57, 1.25]
Örtük Yetkinlik						-0.33	0.52	-0.64	.524	[-1.37, 0.70]	-0.14	0.48	-0.30	.765	[-1.10, 0.81]
AKP için Açık Ahlakilik											0.71	0.40	1.79	.080	[-0.09, 1.50]
AKP için Açık Sosyallik											0.29	0.43	0.67	.508	[-0.57, 1.14]
AKP için Açık Yetkinlik											0.04	0.42	0.10	.920	[-0.81, 0.89]

	AKP Seçmenleri														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = CHP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .16$, $F(1, 61) = 11.86$, $p = .001$					$R_{ch}^2 = .01$, $F_{ch}(3, 58) = 0.21$, $p = .892$					$R_{ch}^2 = .01$, $F_{ch}(3, 55) = 1.36$, $p = .265$				
	b	***SS*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**
Sabit	5.73	0.48	12.08	<.001	[4.78, 6.68]	5.73	0.49	11.61	<.001	[4.74, 6.72]	2.89	1.724	1.68	.099	[-0.56, 6.35]
Cinsiyet	**-1.20**	**0.35**	**-3.44**	**.001**	**[-1.90, -0.50]**	**-1.18**	**0.36**	**-3.31**	**.002**	**[-1.90, -0.47]**	**-0.96**	**0.38**	**-2.51**	**.015**	**[-1.73, -0.20]**
Örtük Ahlakilik						-0.11	0.41	-0.27	.786	[-0.93, 0.71]	0.16	0.44	0.37	.711	[-0.71, 1.04]
Örtük Sosyallik						-0.19	0.46	-0.42	.675	[-1.11, 0.72]	-0.35	0.46	-0.77	.448	[-1.27, 0.57]
Örtük Yetkinlik						0.36	0.49	0.75	.457	[-0.61, 1.33]	0.42	0.49	0.86	.393	[-0.56, 1.40]
CHP için Açık Ahlakilik											0.43	0.45	0.96	.342	[-0.47, 1.33]
CHP için Açık Sosyallik											0.51	0.52	0.99	.327	[-0.52, 1.55]
CHP için Açık Yetkinlik											-0.23	0.46	-0.50	.623	[-1.15, 0.69]

Not 1. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 2. Örtük değerlendirme boyutları + (AKP prototipik yüz imgesi lehine) veya – (CHP prototipik yüz imgesi lehine) değerlik alabilmektedir. Açık kalıpyargısal değerlendirme boyutları ise 5'li Likert tipi skalayla ölçülmüştür. Cinsiyet 1 = Kadın, 2 = Erkek şeklinde kodlanmıştır.

Not 3. Standardize olmayan regresyon katsayısı ve standart sapması paylaşılmıştır.

Not 4. $n = 63$

Not 5. Seçmen grupları, grupların yalnızca oy tercihine göre ayrıştırıldığı "tercih" gruplarını tanımlamaktadır.

Tablo 16. *AKP Partizanlarında AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi*

	AKP Partizanları														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = AKP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .19$, $F(1, 36) = 8.32$, $p = .007$					$R_{ch}^2 = .01$, $F_{ch}(3, 33) = 0.16$, $p = .922$					$R_{ch}^2 = .12$, $F_{ch}(3, 30) = 1.76$, $p = .177$				
	b	***SE*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SE*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SE*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**
Sabit	2.61	0.69	3.78	<.001	[1.21, 4.02]	2.63	0.73	3.59	.001	[1.14, 4.12]	0.08	1.60	0.05	.961	[-3.18, 3.35]
Cinsiyet	**1.49**	**0.52**	**2.88**	**.007**	**[0.44, 2.54]**	**1.47**	**0.55**	**2.69**	**.011**	**[0.36, 2.58]**	**1.31**	**0.54**	**2.42**	**.022**	**[0.21, 2.42]**
Örtük Ahlakilik						-0.16	0.67	-0.23	.819	[-1.52, 1.21]	-0.61	0.71	-0.86	.394	[-2.06, 0.83]
Örtük Sosyallik						0.41	0.64	0.64	.528	[-0.89, 1.71]	0.34	0.63	0.54	.596	[-0.95, 1.63]
Örtük Yetkinlik						-0.37	0.77	-0.48	.634	[-1.94, 1.20]	-0.27	0.79	-0.35	.731	[-1.88, 1.33]
AKP için Açık Ahlakilik											0.31	0.63	0.49	.628	[-0.98, 1.60]
AKP için Açık Sosyallik											0.75	0.63	1.19	.242	[-0.54, 2.04]
AKP için Açık Yetkinlik											-0.21	0.60	-0.35	.727	[-1.46, 1.02]

	AKP Partizanları														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = CHP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .24$, $F(1, 36) = 11.18$, $p = .002$					$R_{ch}^2 = .02$, $F_{ch}(3, 33) = 0.26$, $p = .856$					$R_{ch}^2 = .07$, $F_{ch}(3, 30) = 1.07$, $p = .375$				
	b	***SE*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SE*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SE*$_b$**	***t***	***p***	**%95GA**
Sabit	6.20	0.68	9.11	<.001	[4.82, 7.58]	6.25	0.72	8.71	<.001	[4.79, 7.71]	2.99	2.23	1.34	.190	[-1.57, 7.55]
Cinsiyet	**-1.70**	**0.51**	**-3.34**	**.002**	**[-2.73, -0.67]**	**-1.71**	**0.53**	**-3.20**	**.003**	**[-2.79, -0.62]**	**-1.42**	**0.56**	**-2.54**	**.016**	**[-2.57, -0.28]**
Örtük Ahlakilik						0.46	0.66	0.70	.488	[-0.88, 1.80]	0.92	0.74	1.25	.220	[-0.58, 2.42]
Örtük Sosyallik						-0.40	0.63	-0.65	.522	[-1.68, 0.87]	-0.65	0.66	-0.97	.338	[-2.00, 0.71]
Örtük Yetkinlik						0.28	0.76	0.37	.714	[-1.26, 1.82]	0.45	0.78	0.57	.573	[-1.15, 2.05]
CHP için Açık Ahlakilik											0.57	0.78	0.73	.470	[-1.02, 2.16]
CHP için Açık Sosyallik											0.26	0.85	0.30	.764	[-1.47, 1.99]
CHP için Açık Yetkinlik											0.00	0.85	0.00	.997	[-1.73, 1.73]

Not 1. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 2. Örtük değerlendirme boyutları + (AKP prototipik yüz imgesi lehine) veya – (CHP prototipik yüz imgesi lehine) değerlik alabilmektedir. Açık kalıpyargısal değerlendirme boyutları ise 5'li Likert tipi skalayla ölçülmüştür. Cinsiyet 1 = Kadın, 2 = Erkek şeklinde kodlanmıştır.

Not 3. Standardize olmayan regresyon katsayısı ve standart sapması paylaşılmıştır.

Not 4. $n = 38$

Not 5. Partizan grupları, katılımcıların oy tercihi ve özdeşleşme düzeyi birlikte gözetilerek grupların ayrıştırıldığı "kriter" gruplarını tanımlamaktadır.

seçmenlerinde olduğu gibi AKP partizanlarında da cinsiyet her iki oy tercihi için de anlamlı düzeydeki tek yordayıcı durumundadır. AKP seçmenlerinden farklı olarak AKP partizanlarında ahlakilik AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini marjinal düzeyde yordamamaktadır.

Tablo 17'de CHP seçmenlerinin AKP veya CHP prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihine ilişkin regresyon analizi bulguları paylaşılmıştır. CHP seçmenlerinin AKP prototipik yüz imgesine oy verme eğilimlerini açık ahlakilik ve açık yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmeleri pozitif yönde yordarken cinsiyet negatif yönde yordamaktadır. Yani, genç kadın seçmenlerin AKP prototipik yüz imgesine oy verme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. CHP seçmenlerinin CHP prototipik yüz imgesine oy verme eğilimlerini ise açık yetkinlik yordamaktadır. **Tablo 18**'de CHP partizanlarının AKP veya CHP prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihine ilişkin regresyon analizi bulguları paylaşılmıştır. CHP partizanlarının AKP prototipik yüz imgesine oy verme eğilimlerini açık ahlakilik ve açık yetkinlik değerlendirmeleri yordamaktadır. CHP partizanlarının iç gruba ait prototipik yüz imgesi lehine oy verme tercihlerini ise açık yetkinlik ve açık ahlakilik değerlendirmelerine ek olarak örtük yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmeleri yordamaktadır. Yani, örtük yetkinlik skorlarındaki CHP lehine artışın CHP prototipik yüz imgesi lehine oy verme eğilimindeki artışla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla örtük yetkinlik değerlendirmeleri CHP seçmenlerinden farklı olarak CHP partizanlarının oy tercihini iç grup adayı lehine pozitif yönde yordamaktadır. Ayrıca, ahlakilikle ilişkili açık değerlendirmeler iç grup adayına yönelik oy tercihini yine CHP seçmenleri için yordamazken CHP partizanları için pozitif yönde yordamaktadır.

Tablo 19'da kararsız seçmenler tercih, **Tablo 20**'de ise kararsız seçmenler kriter gruplarının AKP veya CHP prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihine ilişkin regresyon analizi bulguları paylaşılmıştır. Kararsız seçmenlerin hem tercih hem de kriter gruplarında AKP prototipik yüz imgesine oy verme tercihlerini açık ahlakilik, CHP prototipik yüz imgesine oy verme tercihlerini ise açık sosyallik kalıpyargısal değerlendirmeleri yordamaktadır. Ek olarak, açık sosyallik kalıpyargısal değerlendirmeleri kararsız seçmenler kriter grubunda AKP prototipik yüz imgesine oy verme tercihini marjinal anlamlılık düzeyinde negatif yönde yordamaktadır (b = -0.86, t

Tablo 17. *CHP Seçmenlerinde AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi*

	CHP Seçmenleri														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = AKP imgesi için oy tercihi	R^2 = .01, F(1, 173) = 0.99, p = .321					R_{ch}^2 = .06, F_{ch}(3, 170) = 3.43, p = .018					R_{ch}^2 = .47, F_{ch}(3, 167) = 56.97, p < .001				
	b	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***T***	***p***	**%95GA**
Sabit	2.76	0.28	9.82	<.001	[2.21, 3.32]	3.27	0.32	10.29	<.001	[2.64, 3.90]	-0.27	0.38	-0.73	.469	[-1.02, 0.47
Cinsiyet	-0.22	0.22	-1.00	.321	[-0.65, 0.22]	-0.32	0.22	-1.46	.148	[-0.75, 0.11]	**-0.36**	**0.16**	**-2.30**	**.023**	**[-0.67, -0.05]**
Örtük Ahlakilik						0.23	0.24	0.98	.327	[-0.23, 0.70]	-0.23	0.17	-1.33	.184	[-0.57, 0.11]
Örtük Sosyallik						**0.57**	**0.25**	**2.27**	**.024**	**[0.07, 1.06]**	0.09	0.18	0.52	.606	[-0.26, 0.45]
Örtük Yetkinlik						0.30	0.23	1.28	.201	[-0.16, 0.76]	0.12	0.17	0.75	.457	[-0.21, 0.45]
AKP için Açık Ahlakilik											**0.83**	**0.15**	**5.52**	**<.001**	**[0.53, 1.13]**
AKP için Açık Sosyallik											-0.13	0.17	-0.75	.455	[-0.47, 0.21]
AKP için Açık Yetkinlik											**0.50**	**0.16**	**3.16**	**.002**	**[0.19, 0.80]**

	CHP Seçmenleri														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = CHP imgesi için oy tercihi	R^2 = .00, F(1, 173) = 0.43, p = .515					R_{ch}^2 = .02, F_{ch}(3, 170) = 1.42, p = .238					R_{ch}^2 = .23, F_{ch}(3, 167) = 17.21, p < .001				
	b	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**
Sabit	5.34	0.25	21.11	<.001	[4.84, 5.84]	5.08	0.29	17.47	<.001	[4.51, 5.65]	0.30	0.74	0.41	.686	[-1.16, 1.76]
Cinsiyet	-0.13	0.20	-0.65	.515	[-0.52, 0.26]	-0.09	0.20	-0.42	.673	[-0.48, 0.31]	0.08	0.18	0.42	.678	[-0.28, 0.43]
Örtük Ahlakilik						-0.09	0.22	-0.42	.675	[-0.52, 0.33]	0.14	0.19	0.72	.472	[-0.24, 0.52]
Örtük Sosyallik						-0.19	0.23	-0.83	.407	[-0.64, 0.26]	-0.04	0.20	-0.22	.830	[-0.44, 0.36]
Örtük Yetkinlik						-0.34	0.21	-1.57	.118	[-0.76, 0.09]	-0.35	0.19	-1.87	.063	[-0.73, 0.02]
CHP için Açık Ahlakilik											0.28	0.20	1.37	.174	[-0.12, 0.68]
CHP için Açık Sosyallik											0.23	0.25	0.92	.361	[-0.26, 0.72]
CHP için Açık Yetkinlik											**0.69**	**0.22**	**3.23**	**.001**	**[0.27, 1.12]**

Not 1. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 2. Örtük değerlendirme boyutları + (AKP prototipik yüz imgesi lehine) veya – (CHP prototipik yüz imgesi lehine) değerlik alabilmektedir. Açık kalıpyargısal değerlendirme boyutları ise 5'li Likert tipi skalayla ölçülmüştür. Cinsiyet 1 = Kadın, 2 = Erkek şeklinde kodlanmıştır.

Not 3. Standardize olmayan regresyon katsayısı ve standart sapması paylaşılmıştır.

Not 4. n = 175

Not 5. Seçmen grupları, grupların yalnızca oy tercihine göre ayrıştırıldığı "tercih" gruplarını tanımlamaktadır.

Tablo 18. *CHP Partizanlarında AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi*

	CHP Partizanları														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = AKP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .00$, $F(1, 154) = 0.57$, $p = .451$					$R_{ch}^2 = .04$, $F_{ch}(3, 151) = 2.29$, $p = .080$					$R_{ch}^2 = .51$, $F_{ch}(3, 148) = 56.86$, $p < .001$				
	b	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***T***	***p***	**%95GA**
Sabit	2.68	0.31	8.56	<.001	[2.06, 3.30]	3.06	0.35	8.75	<.001	[2.37, 3.76]	-0.53	0.39	-1.37	.174	[-1.30, 0.24]
Cinsiyet	-0.19	0.25	-0.76	.451	[-0.69, 0.31]	-0.21	0.25	-0.83	.407	[-0.71, 0.29]	-0.30	0.18	-1.71	.089	[-0.65, 0.05]
Örtük Ahlakilik						0.33	0.25	1.30	.195	[-0.17, 0.83]	-0.26	0.18	-1.41	.162	[-0.62, 0.10]
Örtük Sosyallik						0.36	0.28	1.30	.197	[-0.19, 0.91]	-0.03	0.19	-0.17	.862	[-0.42, 0.35]
Örtük Yetkinlik						0.31	0.26	1.19	.235	[-0.21, 0.83]	0.20	0.18	1.11	.268	[-0.16, 0.56]
AKP için Açık Ahlakilik											**0.93**	**0.16**	**5.85**	**<.001**	**[0.62, 1.24]**
AKP için Açık Sosyallik											-0.15	0.19	-0.78	.435	[-0.52, 0.23]
AKP için Açık Yetkinlik											**0.48**	**0.17**	**2.80**	**.006**	**[0.14, 0.82]**

	CHP Partizanları														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = CHP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .00$, $F(1, 154) = 0.17$, $p = .682$					$R_{ch}^2 = .04$, $F_{ch}(3, 151) = 2.29$, $p = .081$					$R_{ch}^2 = .23$, $F_{ch}(3, 148) = 15.64$, $p < .001$				
	b	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**
Sabit	5.33	0.28	19.29	<.001	[4.78, 5.88]	5.07	0.31	16.41	<.001	[4.46, 5.69]	0.51	0.81	0.64	.526	[-1.08, 2.11]
Cinsiyet	-0.09	0.22	-0.41	.682	[-0.54, 0.35]	-0.11	0.22	-0.48	.633	[-0.55, 0.34]	0.06	0.20	0.31	.756	[-0.33, 0.46]
Örtük Ahlakilik						-0.15	0.22	-0.68	.497	[-0.60, 0.29]	0.10	0.20	0.49	.626	[-0.30, 0.50]
Örtük Sosyallik						-0.16	0.25	-0.65	.518	[-0.65, 0.33]	-0.01	0.22	-0.06	.952	[-0.44, 0.42]
Örtük Yetkinlik						**-0.49**	**0.23**	**-2.12**	**.036**	**[-0.95, -0.03]**	**-0.49**	**0.21**	**-2.40**	**.018**	**[-0.90, -0.09]**
CHP için Açık Ahlakilik											**0.45**	**0.21**	**2.11**	**.037**	**[0.03, 0.87]**
CHP için Açık Sosyallik											-0.12	0.27	-0.42	.672	[-0.66, 0.43]
CHP için Açık Yetkinlik											**0.82**	**0.23**	**3.64**	**<.001**	**[0.37, 1.26]**

Not 1. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 2. Örtük değerlendirme boyutları + (AKP prototipik yüz imgesi lehine) veya – (CHP prototipik yüz imgesi lehine) değerlik alabilmektedir. Açık kalıpyargısal değerlendirme boyutları ise 5'li Likert tipi skalayla ölçülmüştür. Cinsiyet 1 = Kadın, 2 = Erkek şeklinde kodlanmıştır.

Not 3. Standardize olmayan regresyon katsayısı ve standart sapması paylaşılmıştır.

Not 4. $n = 156$

Not 5. Partizan grupları, katılımcıların oy tercihi ve özdeşleşme düzeyi birlikte gözetilerek grupların ayrıştırıldığı "kriter" gruplarını tanımlamaktadır.

Tablo 19. *Kararsız Seçmenler Tercih Grubunda AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi*

	Kararsız Seçmenler Tercih Grubu														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = AKP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .00$, $F(1, 83) = 0.26$, $p = .612$					$R_{ch}^2 = .02$, $F_{ch}(3, 80) = 0.65$, $p = .583$					$R_{ch}^2 = .26$, $F_{ch}(3, 77) = 9.43$, $p < .001$				
	b	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***T***	***p***	**%95GA**
Sabit	3.35	0.44	7.64	<.001	[2.48, 4.23]	3.48	0.46	7.56	<.001	[2.56, 4.40]	0.43	0.89	0.48	.635	[-1.35, 2.21]
Cinsiyet	-0.18	0.35	-0.51	.612	[-0.87, 0.51]	-0.13	0.36	-0.37	.712	[-0.84, 0.58]	0.01	0.31	0.05	.964	[-0.61, 0.64]
Örtük Ahlakilik						0.38	0.44	0.86	.394	[-0.50, 1.25]	0.35	0.39	0.91	.368	[-0.42, 1.13]
Örtük Sosyallik						0.18	0.40	0.46	.648	[-0.61, 0.97]	0.10	0.35	0.30	.766	[-0.59, 0.79]
Örtük Yetkinlik						0.23	0.44	0.52	.608	[-0.65, 1.10]	-0.12	0.39	-0.30	.766	[-0.90, 0.66]
AKP için Açık Ahlakilik											**1.21**	**0.31**	**3.97**	**<.001**	**[0.60, 1.82]**
AKP için Açık Sosyallik											-0.54	0.36	-1.52	.132	[-1.25, 0.17]
AKP için Açık Yetkinlik											0.25	0.29	0.85	.397	[-0.33, 0.82]

	Kararsız Seçmenler Tercih Grubu														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = CHP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .02$, $F(1, 83) = 2.06$, $p = .155$					$R_{ch}^2 = .03$, $F_{ch}(3, 80) = 0.89$, $p = .452$					$R_{ch}^2 = .29$, $F_{ch}(3, 77) = 11.58$, $p < .001$				
	b	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**
Sabit	5.18	0.41	12.49	<.001	[4.35, 6.00]	5.30	0.43	12.25	<.001	[4.44, 6.16]	-0.79	1.19	-0.67	.506	[-3.16, 1.57]
Cinsiyet	-0.47	0.33	-1.44	.155	[-1.12, 0.18]	-0.56	0.34	-1.66	.100	[-1.22, 0.11]	-0.13	0.30	-0.45	.653	[-0.73, 0.46]
Örtük Ahlakilik						-0.05	0.41	-0.12	.907	[-0.87, 0.77]	0.22	0.36	0.61	.546	[-0.49, 0.92]
Örtük Sosyallik						0.54	0.37	1.45	.152	[-0.20, 1.28]	0.33	0.32	1.03	.306	[-0.31, 0.96]
Örtük Yetkinlik						-0.50	0.41	-1.22	.227	[-1.33, 0.32]	-0.22	0.35	-0.62	.537	[-0.92, 0.49]
CHP için Açık Ahlakilik											0.49	0.29	1.68	.098	[-0.09, 1.06]
CHP için Açık Sosyallik											**0.88**	**0.37**	**2.37**	**.020**	**[0.14, 1.62]**
CHP için Açık Yetkinlik											0.15	0.35	0.44	.659	[-0.53, 0.84]

Not 1. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 2. Örtük değerlendirme boyutları + (AKP prototipik yüz imgesi lehine) veya – (CHP prototipik yüz imgesi lehine) değerlik alabilmektedir. Açık kalıpyargısal değerlendirme boyutları ise 5'li Likert tipi skalayla ölçülmüştür. Cinsiyet 1 = Kadın, 2 = Erkek şeklinde kodlanmıştır.

Not 3. Standardize olmayan regresyon katsayısı ve standart sapması paylaşılmıştır.

Not 4. $n = 85$

Not 5. Tercih grupları, grupların yalnızca oy tercihine göre ayrıştırıldığı grupları tanımlamaktadır.

Tablo 20. *Kararsız Seçmenler Kriter Grubunda AKP veya CHP İmgesine Oy Tercihini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Hiyerarşik Regresyon Analizi*

	Kararsız Seçmenler Kriter Grubu														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = AKP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .00$, $F(1, 57) = 0.02$, $p = .896$					$R_{ch}^2 = .06$, $F_{ch}(3, 54) = 1.16$, $p = .335$					$R_{ch}^2 = .32$, $F_{ch}(3, 51) = 8.84$, $p < .001$				
	b	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***T***	***p***	**%95GA**
Sabit	3.22	0.55	5.86	<.001	[2.12, 4.32]	3.50	0.58	6.07	<.001	[2.34, 4.66]	-0.39	1.17	-0.34	.739	[-2.73, 1.95]
Cinsiyet	0.06	0.43	0.13	.896	[-0.81, 0.92]	0.06	0.44	0.14	.889	[-0.81, 0.94]	0.19	0.37	0.52	.607	[-0.55, 0.93]
Örtük Ahlakilik						0.78	0.52	1.50	.139	[-0.26, 1.82]	0.43	0.45	0.97	.339	[-0.47, 1.34]
Örtük Sosyallik						0.42	0.51	0.83	.408	[-0.60, 1.44]	0.61	0.44	1.38	.175	[-0.28, 1.49]
Örtük Yetkinlik						-0.08	0.58	-0.13	.897	[-1.23, 1.08]	-0.54	0.51	-1.07	.291	[-1.55, 0.48]
AKP için Açık Ahlakilik											**1.44**	**0.37**	**3.85**	**<.001**	**[0.69, 2.19]**
AKP için Açık Sosyallik											-0.86	0.43	-2.01	.050	[-1.72, 0.00]
AKP için Açık Yetkinlik											0.56	0.37	1.53	.133	[-0.18, 1.31]

	Kararsız Seçmenler Kriter Grubu														
	Model 1					Model 2					Model 3				
Bağımlı Değişken = CHP imgesi için oy tercihi	$R^2 = .01$, $F(1, 57) = 0.52$, $p = .476$					$R_{ch}^2 = .05$, $F_{ch}(3, 54) = 1.04$, $p = .382$					$R_{ch}^2 = .24$, $F_{ch}(3, 51) = 5.71$, $p = .002$				
	b	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**	***b***	***SS$_b$***	***t***	***p***	**%95GA**
Sabit	4.81	0.50	9.67	<.001	[3.82, 5.81]	4.95	0.53	9.43	<.001	[3.89, 6.00]	-0.27	1.49	-0.18	.856	[-3.27, 2.73]
Cinsiyet	-0.28	0.39	-0.72	.476	[-1.07, 0.50]	-0.39	0.40	-0.98	.332	[-1.18, 0.41]	-0.06	0.38	-0.17	.867	[-0.82, 0.69]
Örtük Ahlakilik						-0.34	0.47	-0.72	.473	[-1.29, 0.60]	0.07	0.44	0.15	.879	[-0.81, 0.94]
Örtük Sosyallik						0.74	0.46	1.60	.116	[-0.19, 1.66]	0.73	0.42	1.77	.083	[-0.10, 1.57]
Örtük Yetkinlik						-0.58	0.53	-1.11	.273	[-1.64, 0.47]	-0.31	0.48	-0.64	.524	[-1.26, 0.65]
CHP için Açık Ahlakilik											0.30	0.35	0.86	.395	[-0.41, 1.01]
CHP için Açık Sosyallik											**1.24**	**0.51**	**2.43**	**.019**	**[0.21, 2.27]**
CHP için Açık Yetkinlik											-0.18	0.44	-0.41	.685	[-1.07, 0.71]

Not 1. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP = Cumhuriyet Halk Partisi

Not 2. Örtük değerlendirme boyutları + (AKP prototipik yüz imgesi lehine) veya – (CHP prototipik yüz imgesi lehine) değerlik alabilmektedir. Açık kalıpyargısal değerlendirme boyutları ise 5'li Likert tipi skalayla ölçülmüştür. Cinsiyet 1 = Kadın, 2 = Erkek şeklinde kodlanmıştır.

Not 3. Standardize olmayan regresyon katsayısı ve standart sapması paylaşılmıştır.

Not 4. $n = 59$

Not 5. Kriter grupları katılımcıların oy tercihi ve özdeşleşme düzeyi birlikte gözetilerek grupların ayrıştırıldığı grupları tanımlamaktadır.

= 2.01, p = .050). Bu bulgular çerçevesinde, partizanların iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini tüm değerlendirme boyutlarının pozitif yönde yordayacağı beklentisini yansıtan Hipotez 6'nın kısmen desteklendiği görülmüştür. Kararsızların AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini örtük yetkinliğin ve CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini örtük sosyalliğin pozitif yönde yordayacağı beklentisini yansıtan Hipotez 7'nin ise desteklenmediği anlaşılmıştır. Bulgular genel olarak, seçmen gruplarının oy tercihlerini yordayan değişkenlerin gruplara özgü değişkenlik gösterdiğine işaret etmektedir. Dikkat çekici olan bir başka bulgu ise örtük değerlendirmelerin oy tercihlerine göre belirlenen gruplardansa oy tercihi ve özdeşleşme kriteriyle belirlenen gruplarda prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihlerini yorduyor olmasıdır.

2.2.9 Seçmen gruplarının prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihlerinin incelenmesi

Hipotez 5 kapsamında seçmenlerin dış gruba ait prototipik yüz imgesine kıyasla iç grubunkine daha fazla oy verip vermediklerini incelemek için ki-kare testleri yapılmıştır. Analizden önce 5'li Likert tipi skalalarla ile ölçülen oy tercihleri kategorik hâle getirilmiştir. Bunun için CHP adayına yönelik oy tercihi AKP adayına yönelik oy tercihinden çıkartılarak bir fark değişkeni oluşturulmuştur. Bu fark değişkeni negatif skorlar CHP prototipik yüz imgesine oy verme, pozitif skorlar AKP prototipik yüz imgesine oy verme ve 0 ise kararsız olma durumuna karşılık gelecek şekilde üçe bölünmüştür.

Genel örneklemde katılımcıların 42'si (%13,0) AKP prototipik yüz imgesine ve 229'u (%70,9'u) CHP prototipik yüz imgesine oy tercihinde bulunmuşken 52'si (%16,1) kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu fark anlamlıdır, $X^2(2) = 205.57$, $p < .001$.

AKP seçmen grubunda 21 kişi (%33,3) AKP prototipik yüz imgesine ve 20 kişi (%31,7) CHP prototipik yüz imgesine oy tercihi belirtmişken 22 kişi (%34,9) kararsızdır. Ki-kare testi sonucu bu farkın anlamlı olmadığını göstermektedir, $X^2(2) = 0.10$, p = .953. AKP partizan grubunda 18 kişi (%47,4) AKP prototipik yüz imgesine ve 9 kişi (%23,7) CHP

prototipik yüz imgesine oy tercihi bildirmişken 11 kişi (%28,9) kararsızdır. Ki-kare testi sonucuna göre bu fark anlamlı değildir, $X^2(2) = 3.53$, $p = .172$.

CHP seçmen grubunda 10 kişi (%5,7) AKP prototipik yüz imgesine ve 154 kişi (%88,0) CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihi belirtmişken 11 kişi (%6,3) kararsız olduğunu ifade etmiştir. Ki-kare testi sonucuna göre bu fark anlamlıdır, $X^2(2) = 235.35$, $p < .001$. CHP partizan grubunda 10 kişi (%6,4) AKP prototipik yüz imgesine ve 140 kişi (%89,7) CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihi belirtmiş; 6 kişi (%3,8) ise kararsız olduğunu bildirmiştir. Ki-kare testi sonucuna göre bu fark anlamlıdır, $X^2(2) = 223.54$, $p < .001$.

Kararsız seçmen tercih grubunda 11 kişi (%12,9) AKP prototipik yüz imgesine ve 55 kişi (%64, 7) CHP prototipik yüz imgesine oy tercihi belirtmişken 19 kişi (%22,4) kararsızdır. Ki-kare testi sonuçları bu farkın anlamlı olduğunu göstermektedir, $X^2(2) = 38.78$, $p < .001$. Kararsız seçmen kriter grubunda 9 kişi (%15,3) AKP prototipik yüz imgesine ve 34 kişi (%57,6) CHP prototipik yüz imgesine oy tercihi bildirmişken 16 kişi (%27,1) imgeler arasında oy tercihi bakımından kararsız kalmıştır. Ki-kare testi sonucuna göre bu fark anlamlıdır, $X^2(2) = 16.92$, $p < .001$.

CHP gruplarında ve kararsız seçmenler gruplarında katılımcıların CHP prototipik yüz imgesi lehine oy tercihinde bulundukları görülmektedir. AKP seçmen gruplarında AKP prototipik yüz imgesi oransal olarak daha fazla oy alsa da ki kare testi sonucu anlamlı değildir. AKP partizanlarında da benzer şekilde AKP prototipik yüz imgesinin daha fazla oy aldığı görülse de ki-kare testi sonucu yine anlamlı değildir. Dolayısıyla AKP seçmenleri AKP prototipik yüz imgesine kıyasla daha yetkin algıladıkları CHP adayına görece daha az oy verme eğilimindedir. Bunun LSYE'ye yönelik sosyal biliş modellerini desteklemeyen bir bulgu olduğu söylenebilir. Öte yandan, bu bulgular Hipotez 5'in CHP lehine desteklendiğini fakat AKP lehine desteklenmediğini göstermektedir.

2.2.10 Lojistik regresyon analizleri

Seçmenlerin kalıpyargısal değerlendirmelerinin adaylara oy verme olasılıklarıyla ilişkisini incelemek için multinominal lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Analiz için Likert tipi oy tercihinin kategorikleştirilmesiyle kategorik oy tercihleri kullanılmıştır. Ayrıca, Vitriol ve meslektaşlarının (2018) çalışmasına benzer şekilde, analiz yorumunu kolaylaştırması hedefiyle adaylara yönelik kalıpyargısal değerlendirme boyutları da birbirlerinden çıkartılarak her bir açık kalıpyargısal değerlendirme boyutu için bir fark değişkeni oluşturulmuştur. Ardından tüm sürekli değişkenler multinominal lojistik regresyon için yorumlanması daha kolay olduğu belirtilen *z*-skorlarına dönüştürülmüştür (Oka, 2021). Analize cinsiyet, örtük ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik skorları ile açık ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmelere ilişkin fark skorları dahil edilmiştir. Analiz bulguları **Tablo 21**'de paylaşılmıştır. Model genel olarak anlamlıdır, $X^2(14) = 392.14$, $p < .001$ ve Nagelkerke $R^2 = .41$'dir. Yani modeldeki değişkenler oy tercihlerindeki değişkenliğin yaklaşık %41'ini açıklamaktadır. Yalnızca algılanan açık ahlakilik modelin uyumunu anlamlı düzeyde iyileştirmektedir, $X^2(2) = 20.85$, $p < .001$. Bulgular, CHP prototipik yüz imgesine kıyasla AKP'ninki açık düzeyde daha ahlaki göstermektedir. Yani, kişilerin kararsız kalma veya AKP prototipik yüz imgesi lehine oy verme olasılıkları artmaktadır. Öte yandan, CHP prototipik yüz imgesine kıyasla AKP imgesinin açık düzeyde daha sosyal algılanması kişilerin oy tercihleri bakımından kararsız kalma olasılıklarını artırıyor gibi görünmektedir fakat bu değişkenin modele genel katkısı geleneksel anlamlılık düzeyine ulaşamamaktadır, $X^2(2) = 5.41$, $p = .067$. Örtük değerlendirmelerin veya açık yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmelerin adaylara oy verme olasılıklarını anlamlı düzeyde yordamadığı görülmektedir. Tez çalışmasının tüm hipotezleri ve edinilen bulguların bu hipotezleri destekleme durumları **Tablo 22**'de sunulmuştur.

Tablo 21. *Seçmenlerin Oy Verme Olasılıklarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi İçin Multinominal Lojistik Regresyon Analizi.*

Karşılaştırma: AKP İmgesi (0) – CHP İmgesi (1)	*b*	*SS*$_b$	Wald $X^2(1)$	*p*	Exp(B)	%95 CI
Sabit	2.338	0.46	26.263	<.001		
Örtük Ahlakilik	0.06	0.21	0.09	.764	1.07	[0.71, 1.61]
Örtük Sosyallik	-0.03	0.22	0.02	.891	0.97	[0.64, 1.49]
Örtük Yetkinlik	-0.08	0.22	0.14	.709	0.92	[0.61, 1.41]
Açık Ahlakilik	**-1.64**	**0.39**	**17.93**	**<.001**	**0.19**	**[0.09, 0.41]**
Açık Sosyallik	-0.28	0.34	0.67	.413	0.76	[0.39, 1.47]
Açık Yetkinlik	-0.38	0.37	1.07	.301	0.68	[0.33, 1.41]
Cinsiyet (Erkek = 1)	0.18	0.45	0.16	.693	1.19	[0.50, 2.88]

Karşılaştırma: AKP İmgesi (0) – Kararsız (2)	*b*	*SS*$_b$	Wald $X^2(1)$	*p*	Exp(B)	%95 CI
Sabit	0.41	0.51	0.63	.428		
Örtük Ahlakilik	0.07	0.23	0.08	.772	1.07	[0.68, 1.69]
Örtük Sosyallik	0.05	0.23	0.05	.820	1.05	[0.67, 1.66]
Örtük Yetkinlik	-0.01	0.23	0.00	.977	0.99	[0.63, 1.57]
Açık Ahlakilik	**-0.80**	**0.41**	**3.94**	**.047**	**0.45**	**[0.20, 0.99]**
Açık Sosyallik	0.47	0.37	1.65	.199	1.60	[0.78, 3.30]
Açık Yetkinlik	0.15	0.40	0.14	.710	1.16	[0.53, 2.57]
Cinsiyet (Erkek = 1)	-0.04	0.47	0.01	.936	0.96	[0.38, 2.44]

Karşılaştırma: CHP İmgesi (1) – Kararsız (2)	*b*	*SS*$_b$	Wald $X^2(1)$	*p*	Exp(B)	%95 CI
Sabit	-1.93	0.40	22.88	<.001		
Örtük Ahlakilik	0.00	0.19	0.00	.982	1.00	[0.69, 1.46]
Örtük Sosyallik	0.08	0.20	0.18	.674	1.09	[0.74, 1.59]
Örtük Yetkinlik	0.07	0.19	0.15	.703	1.08	[0.74, 1.57]
Açık Ahlakilik	**0.84**	**0.37**	**5.23**	**.022**	**2.32**	**[1.13, 4.76]**
Açık Sosyallik	**0.75**	**0.33**	**5.10**	**.024**	**2.11**	**[1.10, 4.04]**
Açık Yetkinlik	0.53	0.34	2.51	.113	1.70	[0.88, 3.29]
Cinsiyet (Erkek = 1)	-0.22	0.41	0.28	.598	0.81	[0.36, 1.79]

Tablo 22. *Çalışmanın Hipotezleri ve Desteklenme Durumlarının Özeti*

Hipotezler	Desteklenme Durumu
H1: Partizanların dış gruba ait prototipik yüz imgesine kıyasla iç grubunkine yönelik açık ve örtük kalıpyargısal değerlendirmeleri daha yüksektir.	**Kısmen Desteklendi:** CHP'liler AKP'ninkine kıyasla CHP'nin prototipik yüz imgesini tüm kalıpyargısal değerlendirme boyutlarında daha olumlu değerlendirdikleri görülmüştür. AKP'liler CHP'ninkine kıyasla AKP'nin prototipik yüz imgesini daha olumlu değerlendirmemiştir.
H2: Partizanların iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik ahlakilikle ilişkili değerlendirmeleri diğer kalıpyargısal değerlendirmelerden daha yüksektir.	**Desteklenmedi:** Yalnızca AKP gruplarında iç gruba ait prototipik yüz imgesi için ahlakilikle ilişkili değerlendirmeler sosyallikten daha yüksektir. Ahlakilikle ilişkili değerlendirmeler yetkinlikten yüksek değildir. CHP grubunda iç gruba ait prototipik yüz imgesi için ahlakilikle ilişkili değerlendirmeler diğer değerlendirmelerden yüksek değildir.
H3: Kararsızların CHP'ninkine kıyasla AKP'nin prototipik yüz imgesine yönelik örtük yetkinlik değerlendirmesi daha yüksektir.	**Desteklenmedi:** Beklentinin aksine kararsızların AKP'ninkine kıyasla CHP'nin prototipik yüz imgesine yönelik örtük yetkinlik değerlendirmesi daha yüksektir.
H4: Kararsızların AKP'ninkine kıyasla CHP'nin prototipik yüz imgesine yönelik örtük sosyallik değerlendirmesi daha yüksektir.	**Desteklendi**
H5: Partizanların dış grup prototipik yüz imgesine kıyasla, iç grubunkine oy verme olasılıkları daha yüksektir.	**Kısmen Desteklendi:** CHP'lileri iç grubun prototipik yüz imgesine oy verme olasılıkları şans düzeyinin anlamlı şekilde üzerindedir. AKP'lilerin iç grubun prototipik yüz imgesine oy verme olasılıkları şans düzeyinin üzerinde olsa da bu olasılık istatistiksel olarak anlamlı değildir.
H6: Partizanların oy tercihlerini açık/örtük ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik değerlendirmeleri pozitif yönde yordayacaktır.	**Kısmen Desteklendi:** CHP'li partizanların iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihlerini açık ahlakilik ile açık ve örtük yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmeleri pozitif yönde yordamıştır. AKP'li partizanların iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihlerini yalnızca katılımcıların cinsiyeti yordamıştır.
H7: Kararsızların AKP'ye oy verme eğilimlerini örtük yetkinlik değerlendirmeleri, CHP'ye oy verme eğilimlerini ise sosyallik değerlendirmeleri pozitif yönde yordayacaktır.	**Desteklenmedi:** Beklentilerin aksine kararsızların AKP prototipik yüz imgesine oy verme tercihlerini yalnızca açık ahlakilik kalıpyargısal değerlendirmesi (pozitif yönde) yordamıştır. CHP prototipik yüz imgesine oy verme tercihlerini ise örtük değil açık sosyallik kalıpyargısal değerlendirmesi (pozitif yönde) yordamıştır.
H8: Partizanlar hem iç gruplarına hem de dış gruplarına ait prototipik yüz imgelerini şans düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla sınıflandıracaktır.	**Kısmen Desteklendi:** Beklentilere uygun şekilde CHP'li partizanlar hem iç hem de dış gruba ait prototipik yüz imgelerini şans düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla sınıflandırmıştır. Yine beklentilerle tutarlı olarak AKP'li partizanlar hem iç gruba hem de dış gruba ait prototipik yüz imgelerini şans düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla sınıflandırmıştır. Fakat AKP'li partizanların dış gruba ait prototipik yüz imgesini doğru şekilde sınıflandırma oranı şans düzeyinden anlamlı şekilde ayrışmamıştır.
H9: Kararsızlar hem AKP'ye hem de CHP'ye ait prototipik yüz imgelerini şans düzeyinin altında bir doğruluk oranıyla sınıflandıracaktır.	**Desteklenmedi:** Beklentilerin aksine kararsızlar hem AKP'nin hem de CHP'nin prototipik yüz imgelerini şansı düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla sınıflandırmıştır.

Not. AKP = Adalet ve Kalkınma Partisi; CHP = Cumhuriyet Halk Partisi, H = Hipotez

2.3 Tartışma

Nicel aşamada LSYE çerçevesinde belirlenen hipotezler test edilmiştir. Katılımcılar hipotetik cumhurbaşkanlığı seçimi ikinci turu için belirttikleri oy tercihleriyle oluşturulan tercih/seçmen gruplarına bölünmüştür. Ayrıca bu grupların içerisinden ilgili partiyle yüksek düzeyde özdeşleşenler veya hiçbir grupla özdeşleşmeyenler seçilerek kriter/partizan grupları oluşturulmuştur. Analizler hem tercih hem de kriter gruplarının verileri üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Öncelikle, çalışmanın nitel aşamasında yapay zekâ aracı ile üretilen yüzlerin çalışmanın nicel aşamasında katılımcılar tarafından şans düzeyinin üzerinde bir oranla tanınabildiği görülmüştür. Söz konusu bulgu, mevcut çalışmadaki lider sosyal temsillerinin nesneleştirme süreciyle birlikte lider yüzleriyle somutlaştırıldığı ve bu unsurların topluluk içerisinde paylaşıldığı iddiasını desteklemektedir. Olivola ve meslektaşları (Olivola vd., 2012, 2018) ABD'de politik yüz kalıpyargısı olarak isimlendirdikleri bir kavram öne sürmüş; Demokratlardansa özellikle Cumhuriyetçilerin adayın gerçek parti üyeliğinden bağımsız olarak Cumhuriyetçi politik yüz kalıpyargısını yansıtan adaylara oy verme eğiliminde olduklarını bulmuştur. Araştırmacılar bu yüz kalıpyargısının kökenine yönelik bir çerçeve sunmamıştır. Olivola ve meslektaşlarının çalışmalarından farklı olarak mevcut çalışmada yalnızca bir partinin değil; Türkiye'deki her iki partinin de paylaşılan prototipik yüz imgelerine sahip oldukları görülmüştür. Dahası, bunların yalnızca iç grup üyeleri tarafından değil dış grup üyelerince ya da kararsız seçmenlerce de tanınabildiği anlaşılmıştır. Üstelik sınıflandırma performansı grup üyeliğinin bir işlevi olarak değişkenlik göstermektedir. CHP'lilere veya kararsızlara kıyasla AKP'liler her iki partinin prototipik yüz imgesini tanımakta da daha başarısızdır. AKP'li katılımcıların çoğunluğu CHP prototipik yüz imgesini doğru şekilde teşhis etmiş olsa da sınıflandırma performansları şans düzeyinden anlamlı şekilde ayrışmamıştır. Buna paralel şekilde, CHP veya AKP prototipik yüz imgesini tanımakla CHP ile özdeşleşmenin pozitif, AKP ile özdeşlemenin ise negatif yönlü ilişkili olduğu görülmektedir.

2.3.1 Kalıpyargısal Değerlendirme Ölçüm Aracına Yönelik Çıkarımlar

Bu tez çalışmasının literatüre önemli katkılarından birisi, karma desen yöntemini kullanarak Türkiye bağlamına gömülü bir açık kalıpyargısal ölçüm aracı geliştirmesidir. Ayrıca, aynı kelimelerin kullanılmasıyla tasarlanan bir örtük kalıpyargısal ölçüm aracı da oluşturulmuştur. Kısa ÖÇT'nin güvenirliğini incelemek için Sriram ve Greenwald (2009) tarafından da kullanılan test yarılama yöntemi kullanılmıştır. Bulgular bu tez çalışmasında üretilen ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmeleri için Kısa ÖÇT'lerin güvenilir ölçüm araçları olduğuna işaret etmiştir. Bu ölçüm araçlarıyla açık kalıpyargısal değerlendirme ölçüm araçları arasındaki ilişkilerin anlamlı olmaması veya düşük kuvvette olması literatürde sıkça tespit edilen bir olgudur. Greenwald ve meslektaşları (2009) ölçülen konunun sosyal hassasiyeti (yani normatif baskı) arttıkça ÖÇT ile açık ölçüm aracı arasındaki ilişkinin gücünün azaldığını göstermiştir.

Kısmi korelasyon analizleri ölçüm aracının alt boyutları arasında özgün ilişkiler olduğuna ve dolayısıyla bu boyutların birbirlerinden kısmen bağımsız kavramsal yapıları ölçtüğüne işaret etmektedir. Yine bu boyutlar ile oy tercihleri arasındaki değişen ilişkiler bu boyutların birbirleriyle tümüyle aynı şeyi ölçmediğine yönelik ek kanıtlar sunmaktadır. Dolayısıyla ahlakilik ve sosyallik boyutunun tek bir boyut olarak ele alınabileceğine ilişkin literatürdeki tartışmaların aksine (bkz., Abele vd., 2021) bu iki boyutun ayrık olarak incelenmesinin ek faydalar sunacağı söylenebilir. Öte yandan, doğrulayıcı faktör analizi bulguları CHP formu için üç boyutlu modelin veriye iyi uyum göstermediğine işaret etmektedir. Her ne kadar bu bir sınırlılık olarak ele alınabilecek de olsa bu bulgunun önemli bir sorun olmayabileceğine işaret eden üç açıklama sunulabilir.

Bu açıklamalardan ilki, doğrulayıcı faktör analizi bulgularına göre aynı maddelerden oluşan AKP formu için üç boyutlu modelin veriye iyi uyum göstermesiyle ilgilidir. Bununla bağlantılı olarak ikincisi, farklı bağlamlarda ölçüm değişmezliğinin ihlalinin düşünülenin aksine arzu edilir bir durum olabileceğine yönelik tartışmalar mevcuttur (örn., Rohrer ve Paulwicz, 2025; Kusano vd., 2025). Bu görüşe göre ölçüm değişmezliğinin ihlali kültürel ve sosyal farklılıklara işaret edebilmektedir. Bunu test etmek için Kusano ve meslektaşları, sistemin meşruluğuna yönelik inançları ölçmek

hedefiyle geliştirilen Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği'ni kullanmıştır. Araştırmacılar ölçüm değişmezliğini farklı kültürlerde ölçeğe yönelik çok gruplu doğrulayıcı faktör analizi ile incelemiştir. Bulgular toplumsal sisteme yönelik algının heterojen olduğu ABD ve Danimarka gibi ülkelerde ölçüm aracının modele uyumunun iyi olduğunu göstermiştir. Öte yandan, toplumsal sistemin adaletsiz olduğuna yönelik yüksek uyuşmanın olduğu Türkiye gibi ülkelerde ise modelin veriye uyumunun kötü olduğu gözlenmiştir. Araştırmacılara göre doğrulayıcı faktör analizi gibi ölçüm değişmezliğini test etmek için kullanılan araçlar ılımlı ve heterojen yapıların olduğu örneklem gruplarını test bulgularıyla ödüllendirme eğilimindedir. Bu bilgilerden hareketle, bu çalışmadaki örneklemin AKP prototipik yüz imgesine yönelik daha ılımlı fakat CHP prototipik yüz imgesine yönelik daha güçlü değerlendirmelere sahip olduğu düşünülebilir. Prototipik yüz imgeleri için kalıpyargısal değerlendirmelere yönelik gruplar arası kıyaslama bulguları da bu düşünceyi desteklemektedir. Bunun bir çıktısı olarak, AKP ve CHP formları için doğrulayıcı faktör analizi bulguları arasında değinilen türde bir farklılık görülmüş olabilir.

Üçüncüsü, Friehs ve meslektaşları (2022) kalıpyargısal değerlendirme ölçüm araçlarının iki boyutlu olarak kullanıldığı çalışmaların büyük çoğunluğunda iki boyutlu modelin veriye uyumunun kötü olduğunu göstermiştir. Oysaki üç boyutlu modelin kullanıldığı ve doğrulayıcı faktör analizi bulgularının paylaşıldığı çalışmaların çoğunda modelin veriye uyumunun yüksek olduğu söylenebilir (örn., Leach vd., 2007; López-Rodríguez vd., 2013). Öte yandan, bu çalışmaların sayıca az olduğu da vurgulanmalıdır. Bu tez çalışmasında elde edilen bulguların da üç boyutlu ölçüm aracının veriye uyumu konusunda görece destek sağladığı söylenebilir. Başka çalışmalarda belirlenen kriter değişkenleri ile bu alt boyutlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi oluşturulan bu ölçüm aracının geçerliliğine yönelik ek kanıtlar sunacaktır.

2.3.2 Yüz Tanıma Performansına Yönelik Çıkarımlar

Literatürdeki çalışmalar insanların hem iç hem de dış grup üyelerinin yüzlerinden hareketle grup üyeliklerini doğru tahmin edebildiğini göstermektedir (örn., Jahoda, 1954; Samochowiec vd., 2010). Mevcut çalışmada bu durumun CHP'liler ve kararsız seçmenler

için geçerli olduğu görülmüştür. AKP'liler ise AKP prototipik yüz imgesinin grup üyeliğini şans düzeyinin üzerinde bir oranla doğru tahmin edebilmiştir. Öte yandan, AKP'liler CHP prototipik yüz imgesini şans düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla sınıflandıramamıştır.

Bu durumu açıklamak için yüz tanımada iç grup etkisi olarak isimlendirilen ve dış grup üyelerinin yüzlerinin kategorik olarak işlemlendiğini (yani kötü bireysel tanıma performası sergilendiğini) yansıtan fenomene değinilebilir. Simon ve meslektaşlarına (2023) göre bu fenomene ilişkin açıklamalarda grupların arasındaki statü farklılıkları ve toplumsal rekabet gibi faktörler genel olarak ihmal edilmiştir. Bu çalışmalarda araştırmacılar çoğunlukla sosyal kategori üyeliğine odaklanılmıştır. Oysaki bulgular insanların üst konumlu grup üyelerindense ast konumlu grup üyelerinin (Simon vd., 2023) veya algılanan sosyal rekabet arttığında iç grup üyelerinin (Hu vd., 2022) yüzlerini kategorik olarak işlemleme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Yani, belirli koşullarda bu etki tam tersine dönmekte ve insanlar farklı gruptan insanların yüzlerini daha iyi hatırlayabilmektedir. Mevcut çalışmada üretilen prototipik yüz imgeleri gerçek insan yüzlerindense (yani bireysel örnekler) grup yüz prototipleri (yani kategorik örnekler) olarak kabul edilirse AKP'lilerin CHP prototipik yüz imgesini doğru şekilde sınıflandıramaması bu türden bir bağlamsal etkinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olabilir. Bu durumu açıklamak için üç farklı argüman sunulabilir. Birincisi, statü hiyerarşisi argümanı doğruysa AKP'li gençler kendi gruplarını ast, CHP'yi üst konumda algıladıklarından CHP'li yüzlerini kategorik olarak işlememektedir. Bunun sonucunda AKP'li katılımcılar CHP prototipik yüz imgesini tanımakta güçlük yaşamışlardır. AKP'nin kamuoyu araştırmalarında gençler arasında birinci parti konumunda olmaması bu argümanı destekleyen bir gerçek dünya bulgusu olabilir. İkincisi, politik kutuplaşma argümanı doğruysa politik rekabeti daha şiddetli deneyimleyen AKP'liler iç grup yüzlerini kategorik, dış grup yüzlerini ise bireysel örnekler hâlinde kodlamaktadır. Bu durum AKP'lilerin AKP prototipik yüz imgesini şans düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla tanırken CHP'ninkini tanıyamamasına yol açmış olabilir. Üçüncüsü ise AKP'li seçmenlerin ve partizanların CHP prototipik yüz imgesini AKP'ninkine kıyasla açık ve örtük düzeyde kısmen daha olumlu değerlendirmesiyle ilgilidir. Prototipik yüz imgesinin gerçek grup üyeliğinden bağımsız

olarak AKP'lilerin CHP prototipik yüz imgesini daha olumlu değerlendirmesi iç grup üyesi olarak algılama olasılıklarını yükseltmiş olabilir. İleride yapılacak çalışmalar hangi argümanın daha geçerli olduğu incelemek için yüz tanıma ve hatırlama performansıyla ilişkili olabilecek bu türden bağlamsal faktörleri göz önünde bulundurmalıdır.

Öte yandan, mevcut çalışmada kararsız seçmenlerin AKP veya CHP prototipik yüz imgelerini doğru şekilde sınıflandıramayacakları öngörülmüştür. Bu öngörüye kararsız seçmenlerin grup belirginliklerinin düşük olacağı beklentisi yol açmıştır. Oysaki bulgular kararsız seçmenlerin her iki prototipik yüz imgesini de şans düzeyinin üzerinde bir doğruluk oranıyla sınıflandırabildiğini göstermiştir. Bu bulgu, nitel aşamanın birinci basamağındaki bulgularla birlikte değerlendirildiğinde kısmen anlaşılabilir olmaktadır. Kararsız seçmenlerin iyi ve kötü lider sosyal temsillerine yönelik inceleme, kararsız seçmenlerin temsillerinin de AKP veya CHP seçmenleri kadar yapılandırılmış olduğuna işaret etmiştir. Bu iki bulgu birlikte ele alındığında kararsız genç seçmenlerin siyasetten uzak oldukları fikrindense AKP'den veya CHP'den bağımsız bir "üçüncü yol" beklentisini içeren güçlü bir politik kimliklerinin olduğu düşüncesi daha makul gibi görünmektedir.

Bilindiği kadarıyla literatürdeki çalışmaların tamamında grup üyelikleri çerçevesinde yüz sınıflandırma performansı gerçek aday yüzleri üzerinden yapılmıştır. Bu anlamda mevcut çalışma, sanal insan yüzleri kullanılarak yüz sınıflandırma performansının incelendiği ilk araştırmalardan birisi olması bakımından da öne çıkmaktadır.

2.3.3 Grup İmgelerine Yönelik Kalıpyargısal Değerlendirmeler

Bulgular beklenildiği gibi AKP'li genç seçmenlerin iç gruplarına ait prototipik yüz imgesini CHP'lilerden daha olumlu değerlendirdiklerini göstermiştir. Benzer şekilde CHP'li genç seçmenlerin de iç gruplarına ait prototipik yüz imgesini AKP'lilerden daha olumlu değerlendirdikleri anlaşılmıştır. Partizanlığın bu değerlendirmeleri şiddetlendiren bir etken olduğu görülmektedir: Hem örtük hem de açık ölçümlerde seçmen gruplarına kıyasla partizan alt gruplar iç gruba ait prototipik yüz imgelerini daha olumlu değerlendirme eğilimindedir. Partizanlığın örtük ölçümlerde de otomatik tercihleri

şekillendiren bir faktör olduğu görülmektedir. AKP'li seçmenlerin CHP prototipik yüz imgesi lehine otomatik bir yanlılıkları olduğu görülmüştür. Benzer şekilde AKP'li partizanlarda CHP prototipik yüz imgesi lehine bir eğilim saptanmış fakat bunun ahlakilik ve yetkinlik boyutundaki *d* skoru ortalamaları için tarafsızlık sınırında kaldığı bulunmuştur. Öte yandan, genel olarak yerleşik sosyal biliş modellerinin öngördüğü gibi katılımcıların adaylardan birisini örtük düzeyde daha yetkin algıladığı söylenebilir. Yani, AKP'nin adayına kıyasla CHP'nin adayı bir görünüm avantajına sahip gibi görünmektedir. Bununla birlikte, sonraki analizler bu görünüm avantajının oy tercihine yerleşik sosyal biliş modelinin öngördüğü şekilde transfer edilmediğine işaret etmektedir. Yani, örtük yetkinlik değerlendirmeleri yalnızca CHP'li partizanların iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihlerini anlamlı düzeyde yordamıştır. Diğer gruplar için iç veya dış gruba ait prototipik yüz imgesine oy tercihleri yetkinlik değerlendirmelerince yordanmamıştır. Ayrıca, fark anlamlı olmasa da AKP'li seçmenlerin ve partizanların CHP prototipik yüz imgesindense AKP'ninkine oy verme eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu durum da CHP prototipik yüz imgesinin olası görünüm avantajının AKP'lilerin oy tercihine yansımamasının bir başka kanıtıdır.

Bulgular, beklenilenin aksine, herhangi bir grup için prototipik yüz imgelerine yönelik değerlendirmelerde ödünleme etkisinin oluşmadığını göstermektedir. Hatta değinildiği üzere, tüm gruplarda CHP prototipik yüz imgesi AKP'ninkinden daha olumlu değerlendirilmiştir. Ödünleme etkisinin oluşmamasına yönelik ilk açıklama katılımcıların prototipik yüz imgelerini bir kıyaslama bağlamı içerisinde değil izole edilmiş şekilde değerlendirmeleri olabilir. Çalışmalar izole edilmiş sosyal nesnelere yönelik değerlendirmelerde ödünleme etkisinin oluşmadığını göstermektedir (örn., Judd vd., 2005). ÖÇT'de iki prototipik yüz imgesi katılımcılara birlikte sunulduğundan, yani yapısı itibarıyla ÖÇT katılımcılara bir kıyaslama bağlamı oluşturduğundan bu açıklamanın mevcut çalışma için geçerli olmadığı söylenebilir. Bu bulgu için getirilebilecek başka bir açıklama ise AKP'ninkine kıyasla CHP'nin prototipik yüz imgesinin daha genç olması ile alakalıdır. Bu durum CHP imgesinin çalışmanın örneklemini oluşturan genç katılımcılar tarafından "genç" iç grubu üyesi olarak daha olumlu değerlendirilmesiyle sonuçlanmış olabilir. Bir diğer olası açıklama ise Türkiye'deki seçimlerin sonuçları itibarıyla *sıfır toplamlı rekabet* denilebilecek bir yapıda olmasıdır (Gözler, 2017).

Çalışmalar yüksek rekabetin olduğu bağlamlarda ödünleme etkisinin ortadan kalktığını göstermektedir (Cambon vd., 2015). Öte yandan, mevcut çalışmada iki (yetkinlik ve sıcaklık) değil üç (ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik) kalıpyargısal değerlendirme boyutunun kullanılması da ödünleme etkisinin oluşmamasının bir diğer açıklaması olarak düşünülebilir. Yani, bu çalışmada sıcaklık boyutu sosyallik ve ahlakilik olarak bölündüğünden dolayı bir ödünleme etkisi tespit edilememiş olabilir Bununla birlikte, Yzerbyt ve meslektaşlarına (2008) göre kıyaslama bağlamına üçüncü bir değerlendirme boyutu dahil edildiğinde bu üçüncü boyutta bir ödünleme etkisi oluşmasa da yetkinlik ve sıcaklık boyutları arasında ödünleme etkisi oluşmaya devam etmektedir.

Sonuç olarak prototipik yüz imgelerine yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerdeki gruplararası ve grup içi farklara ilişkin bulgular, bu değerlendirmelerde grup üyeliğinin rolünü ortaya koymaktadır. Grup üyelikleri yalnızca hipotetik cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçimlerine göre ayrıldığında dahi (yani, tercih grupları) dış grup üyelerine kıyasla genç seçmenler iç gruplarına ait prototipik yüz imgelerini daha olumlu değerlendirmektedir. Gruplar özdeşleşme düzeyleri de gözetilerek ayrıldığında bu değerlendirmelerin şiddetinin arttığı anlaşılmaktadır.

2.3.4 Seçmenlerin Oy Tercihini Yordayan Kalıpyargısal Değerlendirmelere İlişkin Çıkarımlar

Bu çalışmada ortaya çıkan net bir bulgu insanların oy tercihini yordayan kalıpyargısal değerlendirmelerin gruba özgü değişkenlik gösterdiğidir. Yani, aday yüzü her ne kadar oy tercihi için bir ipucu sunsa da bu yüzlere yönelik değerlendirmeler grup üyeliğinin bir işlevi olarak değişkenlik göstermektedir. Genel örneklemde ve tercih (seçmen) gruplarında oy tercihini yalnızca açık kalıpyargısal değerlendirmeler yordamıştır. Örtük kalıpyargısal değerlendirmelere bakıldığında yalnızca CHP'li partizanların iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini örtük yetkinliğin yordadığı görülmektedir. Bunun haricinde herhangi bir örtük kalıpyargısal değerlendirme oy tercihiyle ilişkili değildir. Benzer şekilde Vitriol ve meslektaşları (2018) da açık kalıpyargısal değerlendirmeler modele dahil edildiğinde örtük sıcaklığın oy tercihini yordamadığını, örtük yetkinliğin ise açık yetkinlikten daha zayıf yordadığını tespit etmiştir. Yani, yüzlere

ilişkin örtük değerlendirmeler oy tercihi için belirleyici olabilse de aday yüzlerinin seçmenleri tümüyle otomatik olarak etkilediğini iddia etmek güçtür. LSYE literatüründe otomatiklik varsayımı yerleşik biçimde kabul görse de bu iddiayı test eden çalışma sayısı oldukça azdır.

Hatırlanabileceği gibi bu çalışmada "tercih grubu" ile cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçim senaryosunda AKP veya CHP adayına oy vereceğini belirten seçmenler (AKP'li ya da CHP'li seçmen grupları) ile bunların arasında kararsız kalanlar veya bu koşulda oy kullanmayacağını belirten seçmenler tanımlanmaktadır. CHP'li seçmenlerin dış gruba ait prototipik yüz imgesine oy verme tercihlerini seçmen cinsiyeti ve adaya yönelik ahlakilik ve yetkinlikle ilişkili açık kalıpyargısal değerlendirmeler yordamaktadır. Spesifik olarak erkeklerdense CHP'li kadın seçmenlerin AKP adayına oy verme eğilimi daha yüksektir. CHP'li seçmenlerin iç gruba ait prototipik yüz imgesine oy verme tercihini ise adayın yetkinliğine ilişkin açık kalıpyargısal değerlendirmeler yordamıştır.

AKP'li seçmenlerin her iki prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini de katılımcının cinsiyeti yordamaktadır. Erkekler iç gruba ait prototipik yüz imgesi, kadınlar ise dış gruba ait prototipik yüz imgesi lehine oy verme eğilimindedir.

Kararsız seçmen tercih gruplarında AKP adayına oy verme eğilimini adayın algılanan açık ahlakiliği yordamaktadır. Kararsız seçmenlerin CHP'nin prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini sosyallikle ilişkili açık kalıpyargısal değerlendirmeler yordamıştır.

Bu çalışmada "kriter grubu" ile yalnızca seçmenlerin oy tercihine bağlı öz bildirimleri değil ama aynı zamanda psikolojik grup üyelikleri de gözetilmiştir. Yani bu gruplar katılımcıların hem oy tercihleri hem de özdeşleşme düzeyleri gözetilerek oluşturulmuştur. CHP'li partizanların dış gruba ait prototipik yüz imgesine oy verme tercihini adaya yönelik ahlakilik ve yetkinlikle ilişkili açık kalıpyargısal değerlendirmeler yordamıştır. CHP'li seçmenlerden farklı olarak cinsiyet partizanlar için dış gruba ait prototipik yüz imgesine oy verme tercihini etkileyen bir kriter değildir. CHP'li partizanların iç grup adayına oy verme tercihi ise yalnızca adayın algılanan açık ahlakiliğiyle değil ama aynı zamanda algılanan açık ve örtük yetkinliğiyle ilişkilidir. Yani, Todorov ve

meslektaşlarının (Todorov vd., 2005; Ballew ve Todorov, 2007; Olivola ve Todorov, 2010; Sussman vd., 2013) araştırmalarında tekrarlı şekilde tespit edilebilen örtük yetkinlik bulgusu bu tez çalışmasında yalnızca CHP'li genç partizan seçmenlerde gözlenebilmiştir.

AKP'li genç seçmenlerde olduğu gibi AKP'li genç partizanların iki adaya yönelik oy tercihi de katılımcının cinsiyetine bağlı gibi görünmektedir. Erkekler iç gruba ait prototipik yüz imgesi, kadınlar ise dış gruba ait prototipik yüz imgesi lehine oy verme eğilimindedir. Bu durum, adayın algılanan çekiciliği gibi bu çalışmada incelenmeyen bir başka kalıpyargısal değerlendirmenin AKP'li genç seçmenlerin oy tercihi üzerinde daha belirleyici olacağına işaret ediyor olabilir. Örneğin Franklin ve Zebrowitz (2016) hipotetik seçimlerde algılanan çekiciliğin seçmenlerin oy tercihleriyle pozitif yönlü ilişkili olduğunu, algılanan bebek yüzlülüğün ise yaşlı yetişkinlerin oy tercihlerini negatif yönde yordadığını göstermiştir. Bununla birlikte AKP grubunda kalıpyargısal değerlendirmelerin oy tercihini yordamadığı bulgusu, bu grupta ölçülen herhangi bir kalıpyargısal değerlendirmenin oy tercihi üzerinde etkili olmadığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Örneklem büyüklüğünün var olan etkileri tespit etmek için yeterince büyük olmadığı şeklinde anlaşılması daha doğru görünmektedir. Örneğin ahlakilikle ilişkili açık değerlendirmeler AKP tercih grubunda AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini pozitif yönde ve marjinal düzeyde yordamaktadır. Dolayısıyla daha güçlü etkilerin tespit edilebileceği bir örneklem büyüklüğüyle bu ilişkinin "geleneksel anlamlılık düzeyi"ne erişeceği düşünülebilir. Diğer tüm seçmen gruplarında bu ilişkinin gözlenmiş olması da bu olasılığı kuvvetlendirmektedir.

Kararsız seçmen tercih gruplarında olduğu gibi kriter gruplarında da AKP adayına oy verme eğilimini adayın algılanan açık ahlakiliği pozitif ve açık sosyalliği negatif yönde (ve marjinal seviyede), CHP adayına oy verme eğilimini ise adayın algılanan sosyalliği pozitif yönde yordamaktadır. Kararsız seçmenlerin CHP'nin prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini beklenildiği gibi sosyallik boyutu yordasa da beklentinin aksine örtük değil açık sosyallik boyutu yordamıştır. Çalışmadaki bu beklenti "ödünleme etkisi" mekanizması çerçevesinde geliştirilmiştir. Yani, literatürden hareketle (örn., Cambon vd., 2015) ast konumlu sosyal hedeflerin sosyallik, üst konumlu sosyal hedeflerin ise yetkinlik

boyutunda daha olumlu değerlendirileceği düşünülmüştür. Öte yandan, mevcut çalışmada ödünleme etkisinin oluşmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla genç kararsız seçmenlerde gözlenen, sosyallik boyutunun CHP prototipik yüz imgesini pozitif yönde yordadığı bulgusunun spesifik olarak ast konumlu gruba yönelik ödünleyici bir değerlendirmeyi yansıttığını söylemek güçtür. Örneğin CHP'nin cumhurbaşkanı adayı ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu seçim propagandalarında "kucaklama" vurgusu öne çıkmaktadır. İmamoğlu latifeli şekilde "*Onlar kucaklamasa, ben kucaklarım. Kucaklamada iyiyim yani. Hiç kimse kaçamaz kucaklayışımdan*" demektedir ve seçmenlerle fiziksel temas kurmaktan çekinmemektedir (İleri, 2019). İmamoğlu'nun propagandası ve seçim başarıları birlikte düşünüldüğünde, Batılı ülkelerden farklı olarak, Türkiye bağlamında sosyallikle ilişkili değerlendirmelerin kararsız seçmenlerin tercihlerini etkileyerek sosyal hiyerarşinin oluşmasında ve değişiminde etkili olabileceği söylenebilir.

2.3.5 Seçmenlerin Oy Verme Olasılıklarını Artıran Kalıpyargısal Değerlendirmeler

Lojistik regresyon bulguları yetkinlikle ilişkili otomatik değerlendirmelerin oy tercihlerinde önemli bir belirleyici olmadığını göstermiştir. Bu bulgu yerleşik sosyal biliş modelinin öngörüsünü desteklememektedir. Bulgular, CHP'nin prototipik yüz imgesini daha az ahlaklı algılaması durumunda seçmenlerin kararsızlık eğilimlerinin ya da AKP prototipik yüz imgesine oy verme olasılıklarının artacağını göstermektedir. Burada ahlakla ilişkili örtük değil açık kalıpyargısal değerlendirmeler öne çıkmaktadır. Bir başka deyişle, mevcut çalışma özelindeki CHP prototipik yüz imgesinin seçim başarısı genç seçmenlerin ahlakilik değerlendirmeleriyle güçlü şekilde ilişkilidir. Literatürdeki çalışmalar özellikle Kuzey Amerika'da yetkinlik değerlendirmelerinin oy tercihini belirleyen temel faktör olduğuna işaret etmektedir (örn., Ballew ve Todorov, 2007; Olivola ve Todorov, 2010; Sussman vd., 2013; Todorov vd., 2005). Fakat bu tez çalışmasının bulguları, çalışmanın beklentilerine uygun şekilde, Türkiye bağlamında ahlakilikle ilişkili değerlendirmelerin genel olarak seçmenlerin oy tercihini yordayan temel kalıpyargısal değerlendirme boyutu olduğunu göstermektedir. Bu bulgular aynı zamanda literatürdeki sosyal gruplara yönelik ahlakilikle ilişkili değerlendirmelerin

önemine işaret eden diğer bulgularla (örn., Ellemers vd., 2013; Giannella vd., 2022; Leach vd., 2007) paralellik taşımaktadır.

2.3.6 Sonuç

Bu tez çalışmasının bulguları yalnızca yüz sınıflandırma performansının değil, yüzlere yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerle oy tercihi arasındaki ilişkinin de grup üyeliğinin bir işlevi olarak değişkenlik gösterdiğine işaret etmektedir. Hatta iç grup adayına oy verme tercihiyle veya dış grup adayına oy verme tercihiyle ilişkili olan kalıpyargısal değerlendirme boyutları dahi değişkenlik göstermektedir. Bu çalışmada önerilen model oy tercihlerini etkileyen değerlendirmelerdeki değişkenliği açıklayabilmektedir. Bununla birlikte desteklenmeyen hipotezler göz önünde bulundurulunca model spesifik olarak bir grubun oy tercihini hangi değerlendirmenin daha iyi yordayacağını açıklamakta kısmen başarısızdır. Bir grubun oy tercihini spesifik olarak hangi kalıpyargısal değerlendirmenin daha iyi açıklayabileceği grupların iyi ve kötü lider sosyal temsillerinin merkezi unsurları tarafından belirleniyor gibi görünmektedir. Örneğin tüm grupların merkezi unsurlarında ahlakilikle ilişki ifadeler önemli bir yer edinirken genç seçmenlerin de prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihinde en belirleyici olan boyut ahlakilik boyutudur. Benzer şekilde kararsız seçmenlerin kötü lider sosyal temsillerinde "iletişimi zayıf" gibi ifadeler yer almaktadır. Bu durum, kararsız seçmenlerin CHP prototipik yüz imgesini AKP'ninkinden daha sosyal algıladığı bulgusuyla birlikte düşünüldüğünde kararsız seçmenlerin CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihinin bir açıklaması olabilir.

Mevcut çalışmada tespit edilen bir diğer önemli bulgu ise örtük kalıpyargısal değerlendirmelerin oy tercihini yordamamasıdır. Bunun tek istisnası örtük yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmelerinin CHP'li partizanların CHP'nin prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini yordamasıdır. Bu beklenmedik bulgunun ortaya çıkmasında toplumsal kutuplaşmanın etkili olabileceği düşünülmektedir. Değinildiği gibi Türkiye'deki seçim bağlamı sıfır toplamlı rekabet algısını tetikleyebilecek bir yapıdadır. Bu durum Türkiye'deki siyasi seçimleri özellikle Batılı demokrasilere kıyasla daha önemli hâle getirmektedir. LSYE literatüründeki örneklemlerin çoğunluğunun Batılı kültürlerden geldiği göz önünde bulundurulmalıdır. Otomatik veya kontrollü süreçlerin

davranışla ilişkisinde motivasyonun belirleyici olduğu bilinmektedir (Fiske ve Taylor, 2017). Dolayısıyla örtük kalıpyargısal değerlendirmelerle oy tercihi arasında mevcut çalışmada tespit edilen zayıf ilişkinin olası açıklaması Türkiye'nin mevcut sosyal bağlamı olabilir. Yani, Türkiye bağlamında grupların arasındaki yüksek rekabetin adaylar arasında tercihte bulunurken seçmenleri seçimle ilişkili bilgileri detaylı şekilde incelemeye motive ettiği düşünülebilir. Öte yandan, yerleşik sosyal temsillerin onu paylaşan topluluk üyelerinin davranışlarını bilinçli farkındalıklarının dışında etkileyeceği belirtilmektedir (Augoustinos ve Innes, 1990). Camcı'nın (2024) çalışmasında ise sosyal temsillerin merkezi unsurlarının otomatik çağrışımları ortaya çıkarma gücü gösterilmiştir. Dolayısıyla örtük yetkinlik değerlendirmesiyle oy tercihi arasındaki ilişkinin CHP'li seçmenlerdense yalnızca kendi gruplarının sosyal temsillerini daha güçlü şekilde içselleştirmiş olması beklenen CHP'li partizanlarda ortaya çıkmış olması anlaşılırdır. Bu bulguya yönelik bir diğer olası açıklama ise aday yüzlerinin seçmenleri bilinçli farkındalıklarının dışında etkilediğine dair yerleşik kabulün görgül bulgularla güçlü şekilde desteklenmiş olmamasıdır. İnsanların bir yüze bakarak otomatik izlenimler oluşturması, yüze yönelik değerlendirmelerle oy tercihi arasındaki ilişkinin tümüyle otomatik süreçlerce yürütüldüğü anlamına gelmemektedir. Fiske ve Taylor'un (2017) belirttiği üzere bir sürecin otomatik ya da kontrollü olması birbirlerinden kategorik olarak ayrışan durumlar değildir; bu iki nokta arasında uzanan bir skaladır. Örneğin, Olivola ve Todorov'un (2010) çalışmasında yüzlerin sunum süresi arttıkça değerlendirmelerin doğruluğu artmamıştır. Öte yandan, yukarıdaki yoruma paralel olarak, katılımcıların yüzlere yönelik daha uzun süreli değerlendirmelerde bulunması değerlendirmelerin doğruluğunu da azaltmamıştır. Yani, yüzlere yönelik örtük değerlendirmelerin varlığı kontrollü değerlendirmelerin olmadığı veya otomatik olanlardan daha güçsüz olduğu anlamına gelmemektedir. Benzer şekilde Vitriol ve meslektaşları (2018) da örtük tutumlardansa açık tutumların seçmenlerin oy tercihini daha güçlü yordadığını tespit etmiştir.

3 GENEL TARTIŞMA

Bu çalışma LSYE olarak isimlendirilen fenomene yönelik geliştirilen sosyal biliş modelinin açıklayamadığı bulguları açıklayabilecek alternatif bir model önermek hedefiyle oluşturulmuştur. Sosyal Temsiller Kuramı'ndan ve Sosyal Kimlik Yaklaşımı'ndan hareketle geliştirilen bu alternatif model, LSYE'yi grup üyeliğinin bir işlevi olarak ele almıştır. Buna göre topluluğun liderlik kavramını tanımlayan lider sosyal temsilleri nesneleştirme sürecinin sonucunda toplulukça paylaşılan prototipik yüz imgelerine dönüştürülmektedir. Bilgilendirme ve değerlendirme işlevine sahip bu yüz prototipleri, açık ve örtük tutumlar vasıtasıyla seçmenlerin oy tercihlerini de etkilemektedir. Bu alternatif yaklaşımdan üretilen hipotezler aracılığıyla alternatif yaklaşım test edilmiş ve yerleşik sosyal biliş modelinin açıklama gücüyle kıyaslanmıştır. Çalışmanın bir başka ayırt edici yönüyse seçmenlerin grup üyeliğinin yalnızca hipotetik cumhurbaşkanlığı seçimindeki oy tercihi üzerinden değil ama aynı zamanda grupla özdeşleşme düzeyleri üzerinden de belirlenmiş olmasıdır.

Bulgular gerçekten de gruplara özgü yüz prototiplerinin olduğunu ve bu prototiplerin toplumu oluşturan tüm gruplarca da paylaşıldığını göstermektedir. Bu prototipik yüz imgeleri, grupların sosyal ve ideolojik gerçekliklerini ve beklentilerini yansıtacak şekilde biçimlenmektedir. Yine prototipik yüz imgelerinin doğru sınıflandırılma düzeyi, üyesi olunan gruba göre değişkenlik göstermektedir. Alternatif modelin öngördüğü gibi, prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihlerini yordayan kalıpyargısal değerlendirme boyutları gruplara göre değişkenlik göstermiştir. Bu kalıpyargısal değerlendirme boyutları grupların "iyi" ve "kötü" lider sosyal temsilleriyle paralellikler taşımaktadır. Öte yandan, desteklenmeyen hipotezler göz önünde bulundurulduğunda modelin önerilen hâli spesifik olarak grupların oy tercihini yordayan kalıpyargısal değerlendirme boyutlarını doğru şekilde tanımlamada belirli eksikliklere sahiptir. Bu bulgular politik kutuplaşma, statü hiyerarşisi ve cinsiyet kalıpyargıları gibi faktörlerin ve çekicilik gibi farklı kalıpyargısal değerlendirme boyutlarının da önerilen modelin açıklama çerçevesine dahil edilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

3.1 Bulguların Yerleşik Model ve Önerilen Alternatif Yaklaşım Çerçevesinde Kıyaslanması

Hatırlanabileceği gibi, bu çalışmanın giriş kısmında LSYE'yi açıklamak için geliştirilen yerleşik sosyal biliş modelinin varsayımları beş başlık altında sınıflandırılmıştır. Mevcut çalışmanın bulguları, yerleşik sosyal biliş modeli ile bu tez çalışmasında önerilen modelin söz konusu varsayımlar çerçevesinde kıyaslanmasına imkân sunmaktadır. İlk varsayım Oosterhof ve Todorov (2008) tarafından önerildiği şekliyle yüzlere yönelik değerlendirmelerin iki boyut altında toplanabileceğine ilişkindir. Mevcut çalışmanın bulguları Leach ve meslektaşları (2007) tarafından önerilen üç boyutun birbirlerinden öngörülen şekilde ayrıştığını göstermektedir. İkinci varsayım LSYE'nin oy tercihini seçmenlerin bilinçli farkındalığı dışında etkilediğine yöneliktir (Ballew ve Todorov, 2007; Olivola ve Todorov, 2010; Todorov vd., 2005). Çalışma bulguları örtük olanlara kıyasla açık kalıpyargısal değerlendirme ölçümlerinin Türkiye siyaseti bağlamında oy tercihini daha güçlü şekilde yordadığını göstermektedir. Bu bulgu, Vitriol ve meslektaşlarının (2018) bulgularıyla paralellik taşımaktadır. Bu çalışmada örtük tutumların yalnızca gruplarıyla güçlü şekilde özdeşleşen partizan seçmenlerde (spesifik olarak CHP'li partizan seçmenlerde) oy tercihini etkilediği görülmüştür. Bu durum bir toplulukta yerleşik hâle gelmiş sosyal temsillerin insanların tutum ve davranışlarını bilinçli farkındalıkları dışında etkileyebileceği argümanıyla paralellik göstermektedir (Augoustinos ve Innes, 1990). Üçüncü varsayım, aday yüzlerinin özellikle kararsız seçmenlerin oy tercihlerini etkilediğine ilişkindir. Çalışmanın bulguları aday yüzlerine yönelik değerlendirmelerin kararsız seçmenler kadar partili seçmenlerin oy tercihlerini de etkilediğini göstermektedir. Bu, tez çalışmasında önerilen yaklaşım çerçevesinde beklendik bir bulgudur. Ayrıca, grupların paylaşılan yüz prototiplerine sahip olduğu da bu çalışma kapsamında tespit edilmiştir. Paylaşılan yüz imgelerinin olması da yüz özelliklerinin yalnızca kararsız seçmenleri etkileyeceği beklentisini zayıflatmaktadır. Dördüncü varsayım, oy tercihinde özellikle yetkinlikle ilişkili değerlendirmelerin belirleyici olduğuna ilişkindir (örn., Olivola ve Todorov, 2010). Bu çalışmanın bulguları, yetkinlik değerlendirmelerinin CHP'li partizanların iç gruba ait prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini yordadığını göstermiştir. Fakat yetkinlikle ilişkili değerlendirmelerin diğer gruplar için oy tercihini etkileyen temel bir kalıpyargısal değerlendirme boyutu

olmadığı anlaşılmıştır. Dahası, lojistik regresyon bulguları adayların algılanan yetkinlik düzeyleri arasındaki farkın seçmenlerin oy verme olasılıklarını anlamlı şekilde artırmadığını göstermiştir. Bu bulgu, yetkinlik değerlendirmelerinin oy tercihi üzerinde özellikle Batılı kültürlerdeki belirli sosyal koşullarda etkili olduğuna işaret eden bulgularla paralellik göstermektedir (örn., Carpinella vd., 2016; Chen vd., 2016; Jaeger vd., 2021; Unkelbach vd., 2023). Öte yandan, bu tez çalışmasında Türkiye bağlamındaki genç seçmenler için adaylara yönelik ahlakilikle ilişkili değerlendirmelerin oy tercihi üzerinde daha belirleyici olduğu görülmüştür. Lider sosyal temsillerinin içeriklerine yönelik yapılan analizler de bu bulguyu desteklemiştir. Söz konusu bulgu, sosyal kategorilere yönelik değerlendirmelerde ahlakiliğin önemini vurgulayan diğer bulgularla paralellikler içermekte (örn., Giannella vd., 2022) ve Türkiye siyasetinde sıkça vurgulanan "ahlaki üstünlük" söyleminin seçmenler açısından önemine işaret etmektedir. Beşinci varsayım ise kalıpyargısal değerlendirmelerin oy tercihiyle ilişkisinde bağlamsal faktörlerin rolünün kısıtlı olduğuna ilişkindir (örn., Mannetti vd., 2016; Sussman vd., 2013). Bu çalışmanın bulguları iç ve dış grup yüzlerine yönelik kalıpyargısal değerlendirmelerin grupların lider sosyal temsillerine benzerlik içerecek şekilde değişkenlik gösterdiğine; dolayısıyla da bağlamsal faktörlerin önemine işaret etmektedir.

Öte yandan, mevcut çalışmada tespit edilen kalıpyargısal değerlendirmelerin yüze ve fiziksel yapısına içkin değerlendirmelerdense Türkiye siyasi bağlamını yansıtan değerlendirmeler olarak ele almak daha geçerli bir argüman gibi görünmektedir. Mevcut çalışmadan bunların bağlamsal değerlendirmeler olduğu iddiasını destekleyecek belirli kanıtlar sunulabilir. Birincisi, CHP'nin prototipik yüz imgesine yönelik açık ahlakilik değerlendirmeleri ile AKP ile özdeşleşme düzeyi negatif; CHP ile özdeşleşme düzeyi ise pozitif yönlü ilişkilidir. Yani insanlar grup üyeliklerinin bir işlevi olarak CHP adayını daha yüksek veya düşük düzeyde ahlaklı algılıyor gibi görünmektedir. İkincisi, AKP'li partizan seçmenler hem açık hem de örtük düzeyde bir yüzü diğerinden daha ahlaklı olarak algılamamaktadır. Bununla birlikte, AKP'li partizanların dahi AKP prototipik yüz imgesini CHP'ninkinden daha ahlaklı algılamadığı göze çarpan bir başka bulgudur. Dolayısıyla CHP prototipik yüz imgesinin AKP'ninkinden kendi fiziksel yüz yapısı itibarıyla ahlakiliğe ilişkin daha fazla ipucu sunduğu; grup üyeliğinin ise yalnızca bu ipuçlarına yönelik değerlendirmeleri kısmen baskıladığı şeklinde bir karşı yorum da

üretilebilir. Sonraki çalışmalarda bu türden rakip açıklamaların doğrudan kıyaslanması fenomenin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Bu çalışma kapsamında önerilen alternatif yaklaşımın mevcut modele kıyasla daha parsimonik olduğu da açıktır. İnsan yüzlerini oluşturan unsurların (göz, kaş vb.) şeklinden ve fiziksel konumundan hareketle hangi kişilik özelliğine daha yüksek düzeyde sahip olabileceğini analiz etmek çok sayıda kişilik varsayımı gerektirmektedir. Örneğin sosyal psikoloji çalışmalarının görece erken bir döneminde Mann (1959) literatürde yaklaşık 500 farklı kişilik ölçümü olduğunu raporlamıştır. Daha sonraları bu kişilik özellikleri beş faktörlü kişilik modeli (McCrae ve Costa, 1997) veya karanlık üçlü (Paulhus ve Williams, 2002) gibi belirli boyutlar altına toplanmaya çalışılmıştır. Fakat yine de her bir kişilik özelliği için ayrı çıkarımlarda bulunmanın zahmetli bir iş olacağı açıktır. Üstelik daha güncel kişilik modellerinde kişiliğin sosyal davranışa etkisinin doğrudan olmayabileceği kabul edilmektedir. Bunun yerine Zaccaro (2007) gibi araştırmacılar kişilik-durum etkileşimini gözetmeyi önermektedir. Dolayısıyla bu görüşten hareketle kişilik özelliklerinin hangi spesifik kültürel ve sosyal bağlamlarda seçmenlerce daha tercih edilebilir bulunduğunu anlamaya çalışmak LSYE için parsimonik bir açıklama sunmayı oldukça güçleştirmektedir. Önceki kısımlarda değinildiği gibi kişilik özelliklerinin seçmenlerin oy tercihini veya adayın seçim başarısını açıklayabildiğine yönelik görüş de tartışmalıdır. Bu bakımdan önerilen alternatif yaklaşım daha az sayıda değişkenin tanımlanmasıyla belirli bir bağlamda seçmenlerin oy tercihinin nasıl şekillenebileceğine yönelik daha tutarlı bir çerçeve sunuyor gibi görünmektedir.

3.2 Bulguların Sosyal Kimlik Yaklaşımı ve Sosyal Temsiller Kuramı Çerçevesinde Yorumlanması

Todorov ve meslektaşlarının (2005) LSYE kapsamında kabul edilebilecek ilk çalışmasından bu yana 20 yılın üstünde bir süre geçmiştir. Öte yandan, seçmenlerin oy verme davranışı üzerinde etkili olabileceği gösterilen bu fenomene yönelik bu tez çalışmasına kadar sosyal bağlamın etkisini inceleyen herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması hem ilginç hem de kısmen anlaşılabilir bir durumdur. LSYE kapsamında bazı araştırmacılar tek soruluk oy tercihleriyle grup üyeliğini ölçmeyi hedeflemiştir (örn.,

Mannetti vd., 2016). Öte yandan, Bachmann ve meslektaşlarının (2026) da vurguladığı gibi basit grup üyeliği bilgisi insanların bu grup üyeliğine atfettiği psikolojik önemin anlaşılması için yeterli değildir. LSYE literatüründe çoğunlukla hedef yüzleri manipüle etmek için belirli teknik detaylara hâkim olmak gerekliliği (örn., Oosterhof ve Todorov, 2008) farklı alanlardan araştırmacıların bu alana ilgi duymasını güçleştiren bir faktör olabilir. Bununla birlikte, ilgili literatürde sosyal davranışın yalnızca adayın yüzüne maruz kalmanın sonucu olarak gelişen kişilik çıkarımlarına indirgenmesi fikri (örn., Todorov vd., 2005) yine sosyal bağlamı önceleyen araştırmacıların bu literatürden uzak kalmasına yol açmış olabilir. Brown (2020) SKY çerçevesinde yapılan güncel nörobilim çalışmalarına değinirken bunun Henri Tajfel'i hem memnun edebileceğinden hem de sosyal psikolojik fenomeni nöral süreçlere indirgeme çabasının onda yaratabileceği kızgınlıktan bahsetmektedir. Buna karşılık, Brown SKY çerçevesinde nörobilim çalışmaları yürüten bir isim olan van Bavel ile bu kapsamda gerçekleştirdiği iletişimi özetlemiştir. van Bavel hep aynı analiz düzeyinde sabit kalmaktansa farklı analiz düzeyleri arasında aşağı inip yukarı çıkmanın daha önce fark etmenin zor olduğu yeni yordamalara ve kavrayışlara imkân verebileceğini vurgulamaktadır. Bu anlamda, LSYE'ye yönelik Doise'ın (1980) çerçevesinde birinci analiz düzeyinde sınıflandırılabilecek yerleşik açıklamalara karşılık bu tez çalışmasının LSYE'nin kolektif kökenini işaret ettiği söylenebilir. Böylece literatürdeki bir boşluğu doldurmakla kalmadığı, aynı zamanda literatürdeki çelişkili bulguları açıklayabilecek bir yaklaşım önerdiği düşünülebilir.

Öte yandan bu tez çalışmasının SKY'nin belirli eksikliklerine işaret ederek bunun STK ile nasıl tamamlanabileceğine dair belirli bir anlayış sunduğu da söylenebilir. Çalışma bulguları insanların daha önce hiç karşılaşmadıkları, belirgin grup etiketine sahip olmayan ve yapay zekâ desteğiyle odak gruplarda üretilmiş yüzleri doğru sınıflandırabildiklerini göstermektedir. Yani, bu yüzler sosyal dünyanın kolektif şekilde üretilen ve paylaşılan ürünleridir. Öte yandan, SKY'ye grup üyeliğinin "minimal" koşullarını araştırırken tarihsel ve kültürel gerçekliğini yeterince ele almamasına yönelik önemli eleştiriler mevcuttur (örn., Sidanius, 2018; akt., Brown, 2020). Gerçekten de SKY çerçevesinde herhangi bir grup etiketine sahip olmayan bu prototipik yüz imgelerinin nasıl üretildiğini ve grup üyelerince paylaşıldığını açıklamak güçtür. Bu bakımdan STK

demirleme ve nesneleştirme sürecinde imgelerin rolüne yönelik önemli açıklamalar sunarak söz konusu eksikliği kapatmaktadır.

3.3 Bulguların Kalıpyargısal Değerlendirme Boyutları Çerçevesinde Yorumlanması

Bulgular ahlakilikle ilişkili açık değerlendirmelerin birden fazla grup için prototipik yüz imgelerine yönelik oy tercihini yordadığını göstermiştir. Ayrıca, lojistik regresyon analizi de katılımcıların oy verme olasılığını anlamlı şekilde artıran tek değerlendirme boyutunun ahlakilik olduğuna işaret etmiştir. Bu bulgular nitel aşamanın birinci basamağındaki lider temsillerine ilişkin bulgularla da paraleldir. Sosyal temsil analizleri katılımcıların "iyi" ve "kötü" lider sosyal temsillerinin merkezi unsurları arasında özellikle ahlakilikle ilişkili ifadelerin öne çıktığını göstermiştir. LSYE çerçevesinde yapılan kültür kıyaslamalı bir çalışmada Chen ve meslektaşları (2016) -güvenilir, ahlaki ve dürüst maddeleriyle ölçülen- güvenilirliğin veya sosyal yetkinliğin ABD'li adaylardansa Tayvanlı adaylara yönelik oy tercihini daha güçlü şekilde yordadığını göstermiştir. Türkiye'deki siyasi liderliğe ve iş yaşamındaki yönetici liderliğe ilişkin örtük liderlik prototiplerini inceleyen Özalp Türetgen ve Cesur (2010) ise "dürüst" ve "ahlaklı" gibi ifadelerin siyasi liderler için anlamlı düzeyde daha sık ifade edildiğini göstermiştir. Araştırmacılar her iki liderlik türü için de en sık ifade edilen özelliğin "adil" olduğunu bulmuştur. Dolayısıyla literatürle uyumlu biçimde bu tez çalışmasının bulguları Leach ve meslektaşlarının (2007) ayrı bir kalıpyargısal değerlendirme boyutu olarak ahlakilik kavramsallaştırmasının faydasına işaret etmektedir. Öte yandan, değinildiği gibi LSYE kapsamındaki bazı araştırmalar, yetkinlikle ilişkili değerlendirmelerin özellikle Batılı toplumlarda öne çıktığını işaret etmektedir (örn., Na vd., 2015). Batılı kültürlerde yapılan farklı araştırmalarda ahlakiliğin oy tercihi üzerinde yordayıcı olmadığı bulunmuştur (Castelli vd., 2009; Sussman vd., 2013). Batılı kültürlerden örneklemler üzerinden yapılan LSYE çalışmalarında ahlakilik oy tercihiyle ilişkili değişken Batılı olmayan bazı kültürlerde ilişkili olması bulgusunun yolsuzluk ve kültürel farklar gibi faktörler üzerinden açıklanabileceği düşünülebilir.

Özalp Türetgen ve Cesur (2010) özellikle yolsuzluğun daha yüksek olduğu gelişmekte olan ülkelerde seçmenlerin ahlakilikle ilişkili değerlendirmelere önem atfetmeye meyilli

olabileceklerini tartışmıştır. Paralel şekilde, bu tez çalışmasında grup üyeliğinden bağımsız olarak genç seçmenlerin özellikle AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini ahlakilikle ilişkili açık kalıpyargısal değerlendirmelerin yordadığı bulunmuştur. Bu ilişki AKP seçmenleri için marjinal düzeyde anlamlıdır. Kamuoyu araştırmalarına göre CHP seçmenlerinin %97'si, kararsız seçmenlerin ise %78'i Türkiye'de yolsuzluk düzeyinin yüksek olduğunu düşünmektedir. AKP seçmenlerinde oran daha düşük olsa da bu grupta da ülkede yolsuzluğun arttığını düşünenlerin oranı %44'tür (Kızılarslan, 2022). Bununla birlikte genç kararsız seçmenlerin ve AKP seçmenlerinin CHP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini ahlakilik yordamamıştır. Benzer şekilde, Jaeger ve meslektaşları (2020), beklentilerinin aksine, yolsuzluğun daha yüksek olduğu Güney İtalya'da aday yüzünden algılanan güvenilirliğin adayların oy oranlarını negatif yönde yordadığını tespit etmiştir. Dolayısıyla yolsuzluğun ahlakilikle ilişkili değerlendirmeler ile oy tercihi arasında özellikle AKP prototipik yüz imgesi için bir moderatör gibi işlev gösterdiği düşünülebilir. Bununla birlikte literatür bulguları bu ilişkinin doğrudan yolsuzluk tarafından açıklanabileceği fikrine destek sağlamamaktadır.

Diğer olası faktör olan kültürel farklar ise değinildiği gibi özellikle Batılı kültürlerde yetkinliğin önemsenmesi üzerinden kendisini göstermektedir (Chen vd., 2016; Na vd., 2015). Bireyci benlik kurgusunun yetkinlik tercihini güçlendirdiği ortaya konmuştur (Chen vd., 2012). Batılı olmayan kültürlerde ise ahlakilik gibi daha sosyal ilişki odaklı değerlendirmelerin öne çıkacağı düşünülebilir. Türetgen ve Cesur (2010) "maskülen" kültürlerde başarı ve güç odaklı değerlendirmelerin önemli olacağını; Türkiye gibi "feminen" kültürlerde ise ahlakiliğe önem atfedilebileceğini tartışmıştır. Ahlakilikle ilişkili değerlendirmelerin bu tez çalışmasında Türkiye'deki genç seçmenler için, Chen ve meslektaşları (2016) tarafından ise Çinli seçmenler için daha belirleyici olduğunun gösterilmesi ahlakiliğin Batılı olmayan kültürlerde önemsenebileceğine kanıt olarak sunulabilir. Bununla birlikte kültürel farklar görüşüyle açıklanamayan belirli sorunlar olduğu da söylenebilir. Örneğin Sussman ve meslektaşları (2013) Bulgaristan seçimlerinde ahlakilikle ilişkili değerlendirmelerin oy tercihini yordamadığını bulmuş; Jaeger ve meslektaşları (2020) ise İtalya'daki seçimlerde ahlakilikle ilişki değerlendirmelerin oy tercihini yordamadığını veya negatif yönde yordadığını göstermiştir. İtalya, Çin gibi daha "maskülen" bir kültürken Bulgaristan, Türkiye gibi

daha “feminen” bir kültürdür (Hofstede vd., 2010). Yine, Bulgaristan ile Türkiye’nin toplulukçuluk düzeyi benzerdir (Hofstede vd., 2010). Dolayısıyla gözlenen bu farklılıkların spesifik olarak hangi kültürel boyuttan kaynaklandığı açık değildir. Öte yandan, bir sosyal davranışta belirli kültürel farklar varmış gibi gözlense bile bu farklılıklar anlamlı kültürel pratiklerle açıklanabilmelidir. Aksi durumda bu farklıları kültürden kaynaklıymış gibi kabul etmenin görgül olarak meşru bir temeli bulunmamaktadır. Matsumoto ve Yoo (2006) tersi yöndeki girişimleri “kültürel atıf yanlılığı (*cultural attribution fallacy*)” olarak isimlendirmekte ve eleştirmektedir.

Üçüncü olası açıklama ise ahlakiliğin evrensel olarak en temel değerlendirme boyutu olduğu düşüncesidir (bkz., Leach vd., 2007). Tomasello ve Vaish (2013) diğer insansı maymunlara kıyasla insan alt türünün evrimsel sürecinde gruplararası rekabetin ve ittifakın önem kazandığını belirtmektedir. Yazarlar bunun sonucunda özgecilik gibi prososyal ve ahlaki davranışların türün devamlılığı için belirleyici hâle geldiğini tartışmaktadır. Paralel şekilde, Leach ve meslektaşlarına göre Sosyal Kimik Yaklaşımı’ndan hareketle iç grubun değerlendirilmesinde en ayırt edici boyut ahlakilik olmalıdır. Bu görüşten hareketle, iki sosyal nesne kıyaslandığında ahlakilik düzeyleri bakımından anlamlı bir fark tespit edilemezse kıyaslama yetkinlik gibi ikincil bir değerlendirme boyutuna kayacaktır. Bu açıklamanın sorunu ise evrensel bir “ahlakilik” tanımının yapılmasındaki güçlüktür. Ellemers ve meslektaşlarının (2013) belirttiği üzere neyin ahlaki veya ahlak dışı olarak tanımlandığı gruplar arasında veya bir grup içerisinde tarihsel/bağlamsal olarak değişkenlik göstermektedir. Bu tez çalışmasının nitel aşamasının birinci basamağında da örneğin “dürüst” lider tanımının AKP’li seçmenler için dindar, CHP’li seçmenler için seküler olmayı çağrıştırdığı görülmüştür. Öte yandan, ABD gibi Batılı kültürlerde farklı tarihsel dönemlerde yapılan çalışmalarda yetkinliğin oy tercihi üzerinde belirleyici olduğu fikrini destekleyen kanıtlara değinilmiştir. Bu farklı seçim bağlamlarının tamamında adayların benzer düzeyde ahlaklı veya ahlaksız algılanmasından dolayı yetkinliğin seçmen değerlendirmelerini domine ettiği düşüncesinin akla yatkın olduğunu söylemek güçtür.

Belirli bir bağlamda bir adayı değerlendirirken neden belirli türden bir kalıpyargısal değerlendirmeye başvurulduğunun açıklanmasında politik bağlamın ve sosyal kıyaslama

süreçlerinin daha tutarlı bir çerçeve sunabileceği düşünülmektedir. Ellemers ve meslektaşlarına (2013) göre grup normları aynı zamanda bir grup için "kabul edilebilir" veya "iyi" bir grup üyesi olmanın ahlaki kılavuzlarını da sunmaktadır. Grupların tanımları bağlama göre değişkenlik gösterdiğinden neyin ahlaki olarak tanımlandığı da gruplar arasında veya grup içerisinde değişkenlik gösterebilmektedir. Yazarlara göre ahlakiliğin bu tanımı genelleyici ahlak tanımlarındansa belirli bir sosyal bağlamda grup içi ve gruplar arası değerlendirmelerin anlaşılması için daha açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. STK'yı ve SKY'yi bir araya getirerek bu tez çalışmasının bir grup için ahlaklı, yetkin veya sosyal olmanın nasıl tanımlandığını ve bunun sosyal davranışa nasıl kılavuz oluşturduğunu en azından liderlik çerçevesinde anlamaya bir katkı sunduğu söylenebilir.

3.4 Bulguların Türkiye'nin Siyasi Bağlamı Çerçevesinde Yorumlanması

Önceki bölümde tartışıldığı üzere grupların ahlakilik, yetkinlik veya sosyallik tanımları sosyal bağlama göre şekilleniyorsa Türkiye siyasi bağlamında genç seçmenlerin önemsedikleri değerlendirmelerin ve bu değerlendirmelerin oy tercihleriyle ilişkisinin neden farklılaştığını tartışmak da bir gereklilik hâline gelmektedir. Değinildiği üzere bu tez çalışmasının özellikle veri toplama süreci Türkiye'de önemli siyasi olayların yaşandığı bir tarihsel döneme denk gelmiştir. Bu süreçte İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı ve CHP'nin cumhurbaşkanı adayı Ekrem İmamoğlu başta olmak üzere önemli sayıda CHP'li yönetici çeşitli suçlamalarla tutuklanmıştır. Benzer zamanlarda, usülsüz edinildiği gerekçesiyle Ekrem İmamoğlu'nun üniversite diploması iptal edilmiş ve bu durumun sonucunda yasal olarak cumhurbaşkanı adayı olabilmesi olanaksızlaşmıştır (bu tez çalışmasının gerçekleştiği dönemde yaşanan toplumsal olayların kronolojik dökümü için bkz., Tablo 1). Farklı kamuoyu araştırmalarına göre bu soruşturmaların hukuki değil siyasi gerekçelerle yapıldığına yönelik toplumsal inanış minimum %33 (GENAR tarafından İmamoğlu'nun tutuklanmasının hemen ardından yapılan araştırma; Çelik, 2026) ile maksimum %66 (Aksoy Araştırma tarafından yapılan güncel bir araştırma; Ünker, 2026) arasında değişmektedir. GENAR'a göre toplumun %33'ü yolsuzluk yapıldığına inanırken kalan %33 karar vermek için davaların sonuçlanmasının beklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. KONDA ise CHP belediyelerine yönelik operasyonların seçmenlerin %41'inin yolsuzlukla mücadele kapsamında, %59'unun ise

CHP'yi siyasi amaçlarla zayıflatmak maksadıyla yapıldığına inandıklarını bulmuştur (Flu TV, 2025) Ekrem İmamoğlu'nun diploma iptalinin ardından KONDA tarafından yapılan bir kamuoyu araştırması ise diploma iptalini katılımcıların %24'ünün doğru, %44'ünün yanlış bulduğunu, %32'sinin ise fikir belirtmek istemediğini göstermiştir (KONDA, 2025). Bununla birlikte farklı kamuoyu araştırmaları Türkiye'de seçmenlerin yargıya olan genel güvensizliğinin %60-70 oranlarında olduğuna işaret etmektedir (Ünker, 2026). Dolayısıyla toplumsal rekabetin kuvvetlendiği bir dönemde yargının belirli bir grup lehine veya aleyhine araçsallaştırıldığına yönelik toplumdaki belirgin inanış, ahlakilikle ilişkili değerlendirmelerin önem kazanmasına yol açmış olabilir. Bu tez çalışmasının bulguları özellikle AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihinin bütün genç seçmen gruplarında ahlaki bir karar olarak değerlendirildiğine işaret etmektedir. Yani; AKP'li, CHP'li veya kararsız genç seçmenler AKP prototipik yüz imgesini ahlaklı olarak değerlendirdiği müddetçe oy vermeye, ahlaklı olarak değerlendirmediği müddetçe oy vermekten uzaklaşmaya meyilli gibi görünmektedir. Öte yandan, bu bulgular güncel siyasi konjonktürde operasyonlar nedeniyle gençlerin AKP adayını daha az ahlaki algıladığı ve dolayısıyla uzaklaştığı şeklinde kestirme ve hatalı bir yoruma yol açmamalıdır. Aksine, operasyonların kıyaslama çerçevesinde AKP adayının daha ahlaki algılanmasına katkı sunabileceği de düşünülebilir. SKY'den hareketle bu değerlendirmelerin kişinin grup üyeliğine ve statükonun nasıl değerlendirildiğine bağlı olarak değişkenlik göstereceği savunulabilir.

Bu tez çalışmasının Türkiye'nin siyasi bağlamı açısından ikinci bir bulgusu yetkinlik değerlendirmelerinin yalnızca CHP'li seçmenlerin oy tercihi üzerinde yordayıcı olmasıdır. Yetkinlikle ilişkili açık değerlendirmeler CHP'li seçmenlerin ve partizan seçmenlerin yalnızca iç grup adayına değil ama aynı zamanda dış grup adayına yönelik oy tercihlerini de pozitif yönde yordamaktadır. Yetkinlikle ilişkili örtük değerlendirmeler ise CHP'li partizan seçmenlerin iç grup adayına yönelik oy tercihini (pozitif yönde) yordamaktadır. Bu bulgu, Todorov ve meslektaşlarının farklı çalışmalarda yetkinliğin oy tercihleri üzerindeki belirleyiciliğine ilişkin bulgularını desteklemektedir. Değinildiği gibi, farklı çalışmalar yetkinlikle ilişkili değerlendirmelerin Batılı kültürel pratiklerin (Chen vd., 2016; Na vd., 2015) veya bireyci değerlerin (Chen vd., 2012) içselleştirilmesiyle önem kazanabileceğine işaret etmektedir. Bu tez çalışmasındaki

katılımcıların tamamının benzer eğitim düzeylerine sahip olan ve benzer şehirlerde yaşayan genç seçmenler olduğu düşünüldüğünde grupların arasındaki bu farkın yalnızca şehirleşme, eğitim düzeyi veya haberleri takip etme alışkanlıkları gibi faktörlerce açıklanamayacağı savunulabilir. Dolayısıyla bu farkın içselleştirilen kültürel değerler arasındaki ayrışmadan kaynaklandığı düşünülebilir. Şehirleşmenin ve ekonomik kalkınmanın düşük olduğu tarım temelli toplumlarda çocuk ile aile arasında psikolojik ve ekonomik karşılıklı bağımlılığın yüksek olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin modernleşme sürecinde bu karşılıklı bağımlılığın endüstrileşmiş Batılı toplumlardaki gibi psikolojik ve ekonomik bağımsızlıktansa psikolojik karşılıklı bağımlılığa doğru kaydığı ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Yani, çocuk yetiştirme pratiklerinde çocuk, aile ile psikolojik bağımlılığını sürdürürken ailenin çocuktan ekonomik beklentisi azalmıştır. Öte yandan, gelişmekte ve modernleşmekte olan Türkiye'de bu farklı çocuk yetiştirme pratikleri ve benlik kurguları eş zamanlı olarak bir arada yer almayı sürdürmüştür (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Görece yüksek gelir, eğitim veya şehirleşme düzeyine sahip bireyler CHP'yi tercih etmeye meyillidir (Flu TV, 2025). Bu durum yetkinlik değerlendirmelerinin neden özellikle CHP seçmenlerinin oy tercihini yordadığını açıklıyor olabilir. Bununla birlikte farklı bulgular AKP ve CHP seçmenleri arasındaki kültürel farklılıkların düşünüldüğü kadar yüksek olmayabileceğine işaret etmektedir. Türkiye'deki farklı siyasi grupların bireycilik-toplulukçuluk düzeyini kıyaslayan az sayıda çalışma vardır. Bunlardan ilkinde Güldü (2010) farklı siyasi partileri destekleyen kişiler arasında yatay bireycilik düzeyleri bakımından bir fark bulamamış; sağcıların dikey bireycilik düzeyinin ise solculardan yüksek olduğunu bulmuştur. Aydoğan (2021) ise bireysel özerkliği ve toplumsal eşitliği yansıtan yatay bireyciliğin sağcılara kıyasla ılımlı olanlarda veya sol ideolojiyi benimseyenlerde yüksek olduğunu tespit etmiştir. KONDA'nın yıllara yayılan şekilde izlediği hayat tarzı kümeleri ise son 20 yıl içerisinde "şehirli modernler" olarak isimlendirdikleri küme ile şehirli muhafazakârlar kümesi arasındaki hayat tarzı farklılıklarının çok büyük ölçüde kaybolduğunu göstermektedir (Flu TV, 2025). Dolayısıyla AKP ve CHP seçmenleri arasındaki kültürel farklar yorumu temkinli şekilde incelenmelidir.

Sosyallikle ilişkili değerlendirmeler kararsız seçmenlerin (özellikle kriter alt grubunun) oy tercihini üst konumlu grup olan AKP ve alt konumlu grup olan CHP adayı için

birbirinden farklı şekilde etkilemektedir. Spesifik olarak genç kararsız seçmenlerde sosyallikle ilişkili ipuçları AKP adayına yönelik oy tercihini negatif yönde (marjinal düzeyde, $p = .05$), CHP adayına yönelik oy tercihini ise pozitif yönde yordamaktadır. Dolayısıyla Türkiye siyasi bağlamında genç kararsız seçmenler için sosyallikle ilişkili ipuçlarının yorumlanması statü hiyerarşisiyle bağlantılı gibi görünmektedir. Bu farklılığın ilk açıklaması üst konumlu grup üyesinin/liderinin sosyallikle ilişki ipuçlarının bu kişinin algılanan yetkinliğini veya otoritesini azaltması olabilir. Ast konumlu grup üyesi/lideri için ise böyle bir etki oluşmuyor olabilir. Öte yandan, kararsız seçmenlerin üst konumlu grup üyesine yönelik oy tercihini yetkinliğin değil ahlakiliğin pozitif yönde yordaması bu yorumu desteklemiyor gibi görünmektedir. Bu iki bulguyu bir arada açıklayabilecek alternatif bir görüş de sunulabilir. Kararsız genç seçmenler üst konumlu grup üyesinin sosyallikle ilişkili ipuçlarını bir sunum stratejisi olarak yorumluyor olabilir. Eğer bu sunum stratejisi çıkar odaklı olarak değerlendiriliyorsa üst konumlu grup üyesinin algılanan ahlakiliğini de azaltabilir. Öte yandan, ast konumlu grup üyesinin/liderinin sosyallikle ilişkili ipuçları kararsız seçmenlerin normatif beklentileriyle uyumlu olduğundan dolayı seçimlerde bu kişiye dezavantaj değil avantaj oluşturuyor olabilir. Türkiye siyasi bağlamında adayların sunum stratejilerinin kararsız seçmenler üzerindeki etkisinin adayların hiyerarşideki konumlarına bağlı olarak değişip değişmediği sonraki çalışmalarda incelenmelidir. Ayrıca, hipotetik bir seçim yarışının kullanıldığı bu çalışmada sosyallikle ilişkili elde edilen bu bulgunun gerçek seçimlere yansıyıp yansımadığı da incelenmesi önerilen bir başka konudur.

Son olarak, bu bulguların Türkiye siyasi bağlamı çerçevesinde tüm seçmenlere genellenmesinde temkinli olunmalıdır. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Eğitim ve Sosyal Politikalar Direktörü Dr. Atilla Arkan'a göre Türkiye'deki yeni genç kuşaklar teknolojik iletişim kanallarının ve genel olarak teknolojinin sosyal yaşantıya entegrasyonuyla birlikte farklı psikolojik ve sosyal psikolojik repertuvarlar geliştirmiştir. Bu ise siyasi tercihlerinin daha değişken olmasına yol açmaktadır (Çalık, 2019). Dahası, örneğin narsisizm gibi belirli eğilimlerin gelişimsel çizgide veya kuşaklar arasında farklılıklar gösterebileceğine işaret eden bulgular vardır (örn., Roberts vd., 2010; Twenge ve Foster, 2010). Bu türden bulgular genç seçmenlerde elde edilen bulguların tüm seçmenlere doğrudan genellenemeyeceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte

örneğin genç bir CHP'li seçmenin daha yaşlı bir CHP'li seçmendense genç bir AKP'li seçmene sosyal psikolojik düzeyde daha yakın olacağını gösteren güçlü kanıtlar olduğunu söylemek de güçtür. Tyler ve Iyengar (2023) sosyalizasyon süreci sonucunda gençlerin ebeveynlerinin politik görüşlerini benimsemeye ve hatta daha da radikalleşmeye meyilli olduğunu göstermiştir. Gelişen sosyal medya araçları ve algoritma döngüleri de insanların iç grupla uyumlu mesajları daha çok aramalarına, böylece bir yankı odası oluşturmalarına ve partizanlıklarının artmasına yol açmaktadır (Van Bavel vd., 2021). Costanza ve meslektaşları (2023) ise yaş jenerasyonlarının içerisinde, yaş jenerasyonlarının arasında olduğundan daha fazla değişkenliğin olabileceğine dikkat çekmektedir. SKP'den hareketle grup belirginliği arttığında ve grup üyeliğinin psikoloji önemi güçlendiğinde grup üyelerinin arasındaki farklılıklar da azalacaktır (Turner, 1999). Dolayısıyla bir CHP'li veya AKP'li genç seçmen için partizan kimliğinin belirginleşmesinin kuşaklar arası, genç kimliğinin belirginleşmesinin ise kuşak içi homojenliği artıracağı düşünülebilir. Dahası, bu çalışmada genç "partizan" seçmenlere odaklanılmıştır. Buradan hareketle genç seçmenlerin bu tez çalışmasında tespit edilen seçmen davranışlarının daha yaşlı seçmenlerden radikal biçimde farklı olacağını düşünmek de makul görünmemektedir.

3.5 Sonuç

Özetle, bu çalışmanın bulguları yerleşik sosyal biliş modeliyle kıyaslandığında önerilen alternatif modelin seçmenlerin oy tercihlerindeki değişkenliği açıklama gücünün daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Statü hiyerarşisiyle, toplumsal kutuplaşmayla ve cinsiyet kalıpyargılarıyla alakalı hipotezlerin de modele dahil edilmesiyle sosyal dünyayı açıklamak için alternatif modelden hareketle daha tutarlı öngörüler geliştirilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca, sonraki çalışmalarda gerçek aday yüzleriyle bu prototipik yüz imgelerin algısal benzerlik düzeylerinin adayların gerçek seçim performansıyla ilişkisinin incelenmesi önerilmektedir. Böylece modelin gerçek dünya sonuçlarını ne ölçüde yordayabildiği konusunda da ek fikirler edinilebilir.

Bu çalışma yalnızca LSYE'yi açıklamak için tutarlı bir model geliştirmekle kalmamış, aynı zamanda literatüre bazı yöntemsel katkılar da sunmuştur. Birincisi, lider sosyal

temsillerinden hareketle emik sayılabilecek 24 maddelik kalıpyargısal değerlendirme ölçüm aracı geliştirilmiştir. Çalışmada gösterildiği üzere bu ölçüm aracı katılımcıların ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik boyutlarındaki tutumlarını hem açık ölçüm tekniğiyle hem de örtük ölçüm tekniğiyle ölçebilmeyi mümkün kılmaktadır. Bulgular bu ölçüm araçlarınıın geçerlilik ve güvenilirliklerinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Farklı örneklemler üzerinden ve farklı ölçüm araçlarıyla ilişkisini test ederek geçerliliğinin ve güvenilirliğinin incelenmesi bu ölçüm aracının literatüre katkısını artırabilir. İkincisi, yapay zekâ aracı vasıtasıyla yüz algısı çalışmalarında kullanılabilecek alternatif bir teknik önerilmiştir. Araştırmanın bulguları yapay zekâ ile üretilen görselin hem odak grup katılımcıları tarafından hem de nicel araştırmadaki katılımcıların verileri üzerinden hedeflendiği şekilde kullanılabildiğini göstermektedir. Sonraki çalışmalarda belirli bir değerlendirme boyutundaki derecelendirmelerinin değişimlenmesiyle üretilen görsellerin katılımcılarda hedeflenen değişimi tetikleyip tetiklemediğinin incelenmesi bu çizim yönteminin güvenilirliği hakkında ek bulgular sunabilir.

Bu çalışma Türkiye'deki genç seçmenlerin de adayları değerlendirirken aday yüzlerine yönelik çıkarımlarda bulunduğuna işaret etmektedir. Öncelikle, oy tercihini yordayan değerlendirmeler gruba özgü olarak ve hatta grup içinde değerlendirilen adayın grup üyeliğine göre değişkenlik göstermiştir. Dahası, Türkiye bağlamında paylaşılan prototipik yüz imgelerinin olduğu ve bu imgelere yönelik değerlendirmelerin oy tercihini çoğunlukla yordadığı görülmüştür. Aday yüzlerine yönelik değerlendirmeler ile oy tercihi arasındaki ilişkiler çoğunlukla ABD gibi Batılı ülkelerde çalışılmıştır (Todorov vd., 2005). Öte yandan bu ilişki Bulgaristan (Sussman vd., 2013), İngiltere (Johns ve Shephard, 2011), İtalya (Jaeger vd., 2021), Polonya ve Ukrayna (Laustsen ve Petersen, 2017) gibi Avrupa; Güney Kore (Na vd., 2015) ve Çin (Chen vd., 2016) gibi Asya ülkelerinden edinilen örneklemler üzerinde de gösterilmiştir. Bu çalışmalar her ne kadar oy tercihini belirleyen değerlendirmelerin kültüre göre değişkenlik gösterdiğine işaret etse de genel olarak yüze yönelik değerlendirmeler ile oy tercihi arasında ilişki olduğuna işaret etmiştir. Bu tez çalışması söz konusu ilişkinin Türkiye'de de tekrarlanabildiğini göstermiştir. Dolayısıyla insanların aday yüzlerini değerlendirerek oy verme eğiliminde bulundukları ve bu mekanizmanın kültürden görece bağımsız olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte spesifik olarak hangi değerlendirmelerin oy tercihini şekillendireceğinin

kültüre veya bağlama özgü olarak değişkenlik göstereceği söylenebilir. Öte yandan, bu tez çalışmasında bağımlı değişken olarak hipotetik oy tercihlerinin kullanıldığı göz önünde bulundurulmalıdır. Chen ve meslektaşları (2016) hipotetik seçim görevlerinde LSYE'nin gerçek seçimlerde olana kıyasla katılımcıları daha güçlü şekilde etkileyebileceğini tartışmıştır. Dolayısıyla bu tez çalışmasının bulgularının gerçek seçimler üzerinde test edilebilecek şekilde geliştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

3.6 Sınırlılıklar

Bu çalışmada belirli sınırlılıklar ortaya çıkmıştır. Bir sınırlılık, veri toplama sürecine denk gelen dönemde Türkiye siyasetinde yaşanan kritik önemdeki gelişmelerdir. Türkiye'deki önemli siyasi figürlere yönelik operasyonların ve siyasi söylem değişimlerinin seçmen tercihlerini etkilemiş olması kaçınılmazdır. Bu toplumsal bağlam, örneğin ahlakilikle ilişkili değerlendirmeleri normalde olduğundan daha önemli hâle getirmiş olabilir. Öte yandan, bu çalışmada önerilen model bu türden bağlamsal değişkenliklerin oy tercihindeki etkisini açıklamayı hedeflemektedir ve belirtildiği üzere bu türden faktörleri gözetecek şekilde geliştirilmesi modelin açıklama gücünü de artıracaktır.

Başka bir sınırlılığın ise SKY'nin prototipik liderlik varsayımıyla ilişkili olduğu söylenebilir. SKY liderliği şu şekilde açıklamaktadır: "En prototipik grup üyesi, lider olarak tanınma eğiliminde olacaktır." (Turner ve Reynolds, 2012, s. 408). Bununla birlikte kuramcılar bütün grup liderlerinin grubun en prototipik üyesi olmayabileceğini kısmen kabul etmektedir. Hatta van Knippenberg ve meslektaşları (2000) belirli koşullarda prototipik olmayan grup üyelerinin de grubun liderliğini üstlenebileceğini göstermiştir. Dolayısıyla bu tez çalışmasında çizilen prototipik yüz imgelerinin her koşulda genç seçmenler için iç grup liderinin belirlenmesinde bir temel oluşturamayabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Bir diğer sınırlılık ise nicel aşamada örneklemin gruplara dağılımındaki orantısızlıktır. Bu sınırlılığı aşmak için farklı bölümlerden ve üniversitelerden öğrencilerin çalışmaya dahil edilmesi hedeflenmiş olsa da istenildiği ölçüde bir dağılıma ulaşılamamıştır. Özellikle

AKP partizanları alt grubundaki hiyerarşik regresyon analizlerinde istatistiksel gücün %50'nin altında kaldığı görülmüştür. Bu ise tip *M* hata olarak isimlendirilen istatistiksel olarak anlamlı kestirimlerin şiddetinin gerçek etki büyüklüğünden fazla tahmin edilmesi riskini artırmaktadır (Gelman ve Carlin, 2014). Bununla birlikte AKP'li partizanların oy tercihini yordadığı görülen seçmen cinsiyeti yalnızca AKP'li partizanların değil aynı zamanda AKP'li seçmenlerin de oy tercihlerini anlamlı şekilde yordamıştır. Ayrıca seçmen cinsiyetinin CHP seçmenlerinin AKP prototipik yüz imgesine yönelik oy tercihini de yordadığı görülmüştür. Dolayısıyla bu bulgunun yalnızca tip *M* hataya atfedilemeyeceği düşünülmektedir.

Gelman ve Carlin'in de belirttiği gibi özellikle katılımcılara ulaşmanın güç olması nedeniyle bu tez çalışmasında olduğu gibi psikoloji araştırmalarında hedeflenen etki büyüklüğüne kıyasla düşük istatistiksel güce sahip çalışma tasarımları sıkça gözlenen bir tablodur. Öte yandan, bu çalışmada genel örneklem ve belirli alt örneklemler için yapılan hiyerarşik regresyon analizleri Giacomin ve Rule (2020) tarafından hesaplanan etki büyüklüğünü ve hatta daha küçük etki büyüklüklerini tespit edebilecek istatistiksel güce sahiptir. Ancak bu analizlerde örtük kalıpyargısal değerlendirmelerin katılımcıların oy tercihini anlamlı düzeyde yordamadığı görülmüştür. Başka bir ifadeyle, LSYE literatüründe tespit edilen bazı bulgular bu çalışmada tekrarlanamamıştır. Üstelik bu çalışmada hipotetik seçim senaryosu kullanılmıştır. Chen ve meslektaşları (2016) gerçek dünyadaki oy tercihlerine kıyasla hipotetik seçim senaryolarının yüz etkisini aşırılaştırabileceğini belirtmektedir. Yalnızca örtük yetkinlik kalıpyargısal değerlendirmesi, özdeşleşme düzeylerinin gözetilmesiyle oluşturulan CHP'li partizanlar grubunda oy tercihini anlamlı düzeyde yordamıştır. Bilindiği kadarıyla LSYE literatüründe seçmenlerin özdeşleşme düzeylerini inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Değinildiği üzere bu bulgu, en azından Türkiye bağlamında, genel genç seçmenin adaylara yönelik örtük değerlendirmelerinin oy tercihleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmayabileceğine işaret etmektedir. Bu, Türkiye'de yapılacak başka araştırmalarla incelenmesi gereken bir olgudur. Bu tabloyu ortaya çıkarabilecek bir diğer faktör ise örtük çağrışım testi olabilir. LSYE literatüründe ÖÇT kullanılan bir diğer çalışmayı gerçekleştiren Vitriol ve meslektaşları (2018) da modele diğer değişkenler eklendikten sonra örtük tutumların oy tercihi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığını

bulmuştur. Dolayısıyla ÖÇT'nin ve hazırlama etkisi paradigmasının birlikte kullanıldığı kıyaslamalı çalışmalar bu konuda ek bilgiler sunabilir.

4 SONUÇ VE ÖNERİLER

Küresel Demokrasi İndeksi'ne göre dünyada demokrasiler gerilemektedir ("What's wrong with democracy in Europe?", 2025). Kimi yazarlar (örn., Bell, 2000; Fukuyama, 1989) 1990'lardan itibaren bilinen ideolojik ve politik ayrımların anlamını yitirdiğini savunmaktadır. Kimi sosyal psikoloji çalışmaları özellikle medyanın etkisiyle (örn., Lenz ve Lawson, 2011) seçmenlerin adayların yüzü gibi siyasi seçimlerle ilgisi olmaması gereken faktörlerden dahi etkilendiğini bildirmektedir (örn., Ballew ve Todorov, 2007). Araştırmacılar bu bulguları işaret ederek rasyonel kararlar alması beklenen seçmenlerin bilinçsiz seçmenler çağında aslında irrasyonel kararlar alarak demokrasileri ve toplumları tehdit ettiğini tartışmaktadır (örn., Lenz ve Lawson, 2011; Olivola vd., 2012, 2018). Hatta kimi araştırmacılar siyasi partilere adaylarının fiziksel yüz özelliklerini lehte kullanmaları üzerinden tavsiyelerde bulunmaktadır (örn., Mattes ve Milazzo, 2014)

Özellikle siyasi elitler için söylemsel boyutta çekici olabilecek bu argümanları tüm verilerin desteklediğini söylemek güçtür. Amerikan Ulusal Seçim Çalışmalarını inceleyen Smidt (2017) yıllar içerisinde seçmenlerin ABD'deki iki temel partiyi ve adayları birbirlerinden daha iyi ayırabildiklerini ve dolayısıyla politik ilgi düzeylerinin arttığını göstermiş, kararsız seçmenlerin oranının ise azaldığını tespit etmiştir. Yine Amerikan Ulusal Seçim Çalışmalarını inceleyen Jost (2006) yıllar içerisinde kendisini liberal-muhafazakâr sınıflandırmasına yerleştiren seçmenlerin oranının arttığını bildirmiştir. Dolayısıyla Jost'a göre ideolojilerin sonu gelmemiş, aksine gündelik yaşamın içerisine daha fazla nüfuz etmeye başlamıştır. Hem Smidt'in hem de Jost'un verileri politik kutuplaşmanın arttığına işaret etmektedir.

Aktarılan tartışmalar çerçevesinde bu çalışma, yüz etkisinin gerçekten iddia edildiği gibi sosyal ve politik bağlamdan kopuk bir fenomen olmayabileceğine işaret eden bulguları analizinin odağına yerleştirmiş ve sosyal dünyayı indirgemeci olmayan temellerle açıklamayı hedefleyen Sosyal Kimlik Yaklaşımı'nı ve Sosyal Temsiller Kuramı'nı kullanarak (Doise ve Valentim, 2015; Turner ve Reynolds, 2012) alternatif bir model önermiştir. Çalışma bulguları, aday yüzlerine yönelik değerlendirmelerin aslında insanların üyesi olduğu grupların sosyal ve politik gerçekliğinin bir uzantısını yansıttığına

işaret etmektedir. Prototipik yüz imgeleri sosyal gerçekliğin içerisinde sosyal etkileşimler vasıtasıyla üretilmekte ve daha sonra insanların tercihlerini etkilemektedir. Bu anlamda, LSYE insanın irrasyonelliğinin ve bilgi eksikliğinin basitçe bir tezahüründense grupların arasındaki ilişkilerin doğasını yansıtan bir faktör gibi görünmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma seçmenlerin oy tercihlerini etkilediği bilinen bir fenomene yönelik alternatif bir model önermesi, hem Türkiye bağlamında bilindiği kadarıyla ilk kez LSYE'yi incelemesi hem de bu alternatif modeli test etmesi, önerdiği alternatif modelin yerleşik modele kıyasla oy tercihlerindeki değişkenliği daha iyi açıklıyor gibi görünmesi gibi sebeplerle özgün bir çalışma niteliği taşımaktadır. Bunlara ek olarak bu çalışma aracılığıyla literatüre örtük ve açık kalıpyargısal değerlendirmeler için ölçüm araçları kazandırılmıştır. Çalışma kapsamında önerilen ve belirli türde LSYE çalışmalarını kolaylaştırabileceği düşünülen yapay zekâ destekli çizim tekniğinin işlevselliği gösterilmiştir. Günümzde gittikçe önem kazanan yapay zekâ araçları, odak grup tekniği içerisine yerleştirilmiştir. Seçmenlerin oy tercihleriyle ilgilenen akademisyenlerin ve kamuoyu araştırmacılarının fayda sağlayabileceği belirli bulgular üretilmiştir. Açıklanan bu gerekçelerle bu çalışmanın literatüre önemli katkılar sunduğu düşünülmektedir. Araştırmacılar analizlerine farklı bağlamsal faktörler ve kalıpyargısal değerlendirmeler ekleyerek ve partilerin prototipik yüz imgelerinin gerçek dünyadaki seçim sonuçları üzerindeki etkisini test edebilecek tasarımlar geliştirerek modeli sınayabilir ve aday yüzlerinin seçmen tercihlerine etkisinin daha detaylı şekilde anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Abatay, B. (2025, 3 Eylül). *CHP İstanbul İl Yönetimi'ne kayyum atanması kararı "hukuki" mi, "yetki gaspı" mı?* BBC News Türkçe. https://www.bbc.com/turkce/articles/c708jq4wpjro

Abele, A. E., Ellemers, N., Fiske, S. T., Koch, A. ve Yzerbyt, V. (2021). Navigating the social world: Toward an integrated framework for evaluating self, individuals, and groups. *Psychological Review*, *128*(2), 290-314. https://doi.org/10.1037/rev0000262

Abric, J. C. (1993). Central system, peripheral system: Their functions and roles in the dynamics of social representations. *Papers on Social Representations*, *2*(2), 75-78.

Abric, J.C. (2001). A structural approach to social representations. K. Deux ve G. Philogène (Ed.), *Representations of the social* içinde (ss. 42-47). Blackwell Publishing.

Achen, C. H. ve Bartels, L. M. (2016). *Democracy for realists: Why elections do not produce responsive government*. Princeton University Press.

Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J. ve Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. Harpers.

Ahler, D. J., Citrin, J., Dougal, M. C. ve Lenz, G. S. (2017). Face value? Experimental evidence that candidate appearance influences electoral choice. *Political Behavior*, *39*, 77-102. https://doi.org/10.1007/s11109-016-9348-6

Altemeyer, B. (1998). The other "authoritarian personality". M. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* içinde (C. 30, ss. 47-92). Academic Press. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60382-2

Ankara Araştırma ve Danışmanlık (@AnkArstirma). (2025, Nisan 10). *CHP, genç seçmende %33.9 ile birinci parti konumunda. AK Parti ise gençlerde %20'nin gerisinde görünüyor. Zafer Partisi ise Türkiye geneline…*. X. https://x.com/AnkArstirma/status/1910360601244684342/photo/1

Antonakis, J. ve Dalgas, O. (2009). Predicting elections: Child's play! *Science*, *323*(5918), 1183. https://doi.org/10.1126/science.1167748

Arcuri, L., Castelli, L., Galdi, S., Zogmaister, C. ve Amadori, A. (2008). Predicting the vote: Implicit attitudes as predictors of the future behavior of decided and

undecided voters. *Political Psychology*, *29*(3), 369-387. https://doi.org/10.1111/J.1467-9221.2008.00635.X

Arruda, Â. (2014). Social imaginary and social representations of Brazil. *Papers on Social Representations*, *23*(2), 13.1-13.23.

Augoustinos, M. (1999). Ideology, false consciousness and psychology. *Theory & Psychology, 9*(3), 295–312. https://doi.org/10.1177/0959354399093002

Augoustinos, M. ve Innes, J. M. (1990). Towards an integration of social representations and social schema theory. *British Journal of Social Psychology*, *29*(3), 213-231. https://doi.org/10.1111/J.2044-8309.1990.TB00901.X

Augoustinos, M., Walker, I. ve Donaghue, N. (2014). *Social cognition: An integrated introduction* (3. Baskı). SAGE Publications Inc.

Avery, J. M., Lester, D. ve Yang, B. (2015). State-level personality and presidential vote share in the 2008 and 2012 presidential elections. *The Social Science Journal*, *52*(2), 112-122. https://doi.org/10.1016/j.soscij.2014.08.003

Aydoğan, E. (2021). *Kişilik, kültür, sağ-kanat yetkeciliği, siyasal ideoloji ve adil dünya inancı arasındaki ilişkiler* (Tez No: 698934) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Bachmann, R., Gleibs, I. H. ve Delaney, L. (2026). Social identity and capital income: A social psychological approach to identity economics using UK household data. *British Journal of Social Psychology*, *65*(1), e70025. https://doi.org/10.1111/bjso.70025

Ballew, C. C. ve Todorov, A. (2007). Predicting political elections from rapid and unreflective face judgments. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, *104*(46), 17948-17953. https://doi.org/10.1073/pnas.0705435104

Barbier, M., Moták, L., de Gasquet, C., Girandola, F., Bonnardel, N. ve Monaco, G. Lo. (2020). Social representations and interface layout: A new way of enhancing persuasive technology applied to organ donation. *PLOS ONE*, *15*(12), e0244538. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0244538

Barreto, N. B. ve Hogg, M. A. (2017). Evaluation of and support for group prototypical leaders: a meta-analysis of twenty years of empirical research. *Social Influence*, *12*(1), 41-55. https://doi.org/10.1080/15534510.2017.1316771

Başaran, B. (2025a, Mart 23). İmamoğlu'nun 'terör' soruşturması ifadesi: 'Tam bir pusu ve kumpas düzeni'. *Euronews*. https://tr.euronews.com/2025/03/23/imamoglunun-teror-sorusturmasi-ifadesi-tam-bir-pusu-ve-kumpas-duzeni

Başaran, B. (2025b, Mart 23). CHP cumhurbaşkanı adayı ön seçimi: Yaklaşık 15 milyon kişi oy kullandı. *2025*. https://tr.euronews.com/2025/03/23/chpnin-cumhurbaskanligi-icin-duzenledigi-on-secimde-oy-verme-islemleri-suruyor

Başaran, B. (2025c, Mart 24). İBB Başkanı İmamoğlu resmen CHP cumhurbaşkanı adayı ilan edildi. *Euronews*. https://tr.euronews.com/2025/03/24/ibb-baskani-imamoglu-resmen-chp-cumhurbaskani-adayi-ilan-edildi

Bell, D. (2000). *The end of ideology: On the exhaustion of political ideas in the fifties* (2. Baskı). Harvard University Press.

Ben-Bassat, A. ve Dahan, M. (2012). Social identity and voting behavior. *Public Choice*, *151*(1), 193-214. https://doi.org/10.1007/s11127-010-9742-2

Bernstein, M. J., Young, S. G. ve Hugenberg, K. (2007). The cross-category effect: Mere social categorization is sufficient to elicit an own-group bias in face recognition. *Psychological Science*, *18*(8), 706-712. https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2007.01964.x

Bøggild, T. ve Laustsen, L. (2016). An intra-group perspective on leader preferences: Different risks of exploitation shape preferences for leader facial dominance. *The Leadership Quarterly*, *27*(6), 820-837. https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2016.09.003

Borenstein, M., Hedges, L. V., Higgins, J. P. T. ve Rothstein, H. R. (2009). *Introduction to meta-analysis*. John Wiley & Sons, Ltd. https://doi.org/10.1002/9780470743386

Bormann, N.-C. ve Golder, M. (2013). Democratic electoral systems around the World, 1946-2011. *Electoral Studies, 32*(2), 360-369. https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.01.005

Box-Steffensmeier, J., Dillard, M., Kimball, D. ve Massengill, W. (2015). The long and short of it: The unpredictability of late deciding voters. *Electoral Studies*, *39*, 181-194. https://doi.org/10.1016/j.electstud.2015.03.013

Brambilla, M., Sacchi, S., Rusconi, P., Cherubini, P. ve Yzerbyt, V. Y. (2012). You want to give a good impression? Be honest! Moral traits dominate group impression formation. *British Journal of Social Psychology*, *51*, 149-166. https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.2010.02011.x

Breakwell, G. M. (1993). Social representations and social identity. *Papers on Social Representations*, *2*(3), 198-217.

Britannica. (2025, 12 Şubat). How is the Democratic Party different from the Republican Party?. *Encyclopedia Britannica* içinde. https://www.britannica.com/question/How-is-the-Democratic-Party-different-from-the-Republican-Party

Britannica. (2026, 1 Ocak). Johann Kaspar Lavater. *Encyclopedia Britannica* içinde. https://www.britannica.com/biography/Johann-Kaspar-Lavater

Brown, R. (2020). The social identity approach: Appraising the Tajfellian legacy. *British Journal of Social Psychology*, *59*(1), 5-25. https://doi.org/10.1111/bjso.12349

Brusattin, L. (2012). Candidate visual appearance as a shortcut for both sophisticated and unsophisticated voters: Evidence from a Spanish online study. *International Journal of Public Opinion Research*, *24*(1), 1-20. https://doi.org/10.1093/ıjpor/edr040

Cacioppo, J. T. ve Berntson, G. G. (1994). Relationship between attitudes and evaluative space: A critical review, with emphasis on the separability of positive and negative substrates. *Psychological Bulletin*, *115*(3), 401-423. https://doi.org/10.1037/0033-2909.115.3.401

Cambon, L., Yzerbyt, V. ve Yakimova, S. (2015). Compensation in intergroup relations: An investigation of its structural and strategic foundations. *British Journal of Social Psychology*, *54*(1), 140-158. https://doi.org/10.1111/bjso.12067

Camcı, Y. (2024). *Sosyal temsiller teorisinde kontrollü ve otomatik süreçler: Suriyeli mültecilere yönelik temsillerin gruplar arası süreçlerle bağlantılı olarak incelenmesi* (Tez No: 902923) [Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Carpinella, C. M., Hehman, E., Freeman, J. B. ve Johnson, K. L. (2016). The gendered face of partisan politics: Consequences of facial sex typicality for vote choice

[Ek materyal]. *Political Communication*, *33*(1), 21-38. https://doi.org/10.1080/10584609.2014.958260

Castelli, L., Carraro, L., Ghitti, C. ve Pastore, M. (2009). The effects of perceived competence and sociability on electoral outcomes. *Journal of Experimental Social Psychology*, *45*(5), 1152-1155. https://doi.org/10.1016/j.jesp.2009.06.018

Chang, C.-T. ve Lee, Y.-K. (2017). Baby face wins? Examining election success based on candidate election bulletin via multilevel modeling. *Asian Journal of Social Psychology, 20*(2), 97-112. https://doi.org/10.1111/ajsp.12172

Chen, F. F., Jing, Y. ve Lee, J. M. (2012). "I" value competence but "we" value social competence: The moderating role of voters' individualistic and collectivistic orientation in political elections. *Journal of Experimental Social Psychology*, *48*(6), 1350-1355. https://doi.org/10.1016/j.jesp.2012.07.006

Chen, F. F., Jing, Y., Lee, J. M. ve Bai, L. (2016). Culture matters: The looks of a leader are not all the same. *Social Psychological and Personality Science*, *7*(6), 570-578. https://doi.org/10.1177/1948550616644962

Cheung, O. S. ve Jintcharadze, D. (2023). Effects of masculinity vs. femininity on competence judgement of politician faces and election outcome prediction. *Scientific Reports, 13*, 16825. https://doi.org/10.1038/s41598-023-44159-7

Chiao, J. Y., Bowman, N. E. ve Gill, H. (2008). The political gender gap: Gender bias in facial inferences that predict voting behavior. *PLOS ONE*, *3*(10), e3666. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0003666

Claessen, C. (2024). Accruing career capital: How party leaders with more political experience survive longer. *Party Politics*, *30*(4), 719-735. https://doi.org/10.1177/13540688231170381

Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2. Baskı). Lawrence Erlbaum Associates.

Confessore, N. (2018, Nisan 4). Cambridge Analytica and Facebook: The scandal and the fallout so far. *The New York Times*. https://www.nytimes.com/2018/04/04/us/politics/cambridge-analytica-scandal-fallout.html

Cook, R., Eggleston, A. ve Over, H. (2022). The cultural learning account of first impressions. *Trends in Cognitive Sciences, 26*(8), 656-668. https://doi.org/10.1016/j.tics.2022.05.007

Costa, M., Gomez, A., Barat, E., Lio, G., Duhamel, J. R. ve Sirigu, A. (2018). Implicit preference for human trustworthy faces in macaque monkeys. *Nature Communications*, *9*(4529), 1-9. https://doi.org/10.1038/s41467-018-06987-4

Costanza, D. P., Rudolph, C. W. ve Zacher, H. (2023). Are generations a useful concept? *Acta Psychologica, 241*, 104059. https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2023.104059

Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2017). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (3. Baskı). Sage Publications.

Çalık, B. (2019, Temmuz). 'Genç seçmenlerin oyları kimlikleri gibi esnek'. *Anadolu Ajansı*. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/genc-secmenlerin-oylari-kimlikleri-gibi-esnek/1530578#

Çavuşoğlu, M., Özdemir, G. ve Kuşdil, M. E. (2021). Can flashbulb memory characteristics predict prototypicality in social representations? A study on a Turkish sample's recollections of the 2016 Coup Attempt. *Papers on Social Representations*, *30*(2), 1.1-1.24. https://psr.iscte-iul.pt/index.php/PSR/article/view/568/487

Çelik, F. (2026, Mart 9). İstanbullular Ekrem İmamoğlu ve İBB davası hakkında ne düşünüyor? *BBC News Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/articles/cn8zzxdpzqwo

Dal, A. (2023, Mayıs 22). Seçmen sayısı ve seçime katılım arttı, geçersiz oy sayısı azaldı. *Anadolu Ajansı*. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/secmen-sayisi-ve-secime-katilim-artti-gecersiz-oy-sayisi-azaldi/2903048#

Daldrop, C., Homan, A. C. ve Buengeler, C. (2025). Too young to lead? Role incongruity explains age bias against young leaders. *The Leadership Quarterly, 36*(4), 101878. https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2025.101878

Dany, L., Urdapilleta, I. ve Lo Monaco, G. (2015). Free associations and social representations: some reflections on rank-frequency and importance-frequency methods. *Quality and Quantity*, *49*(2), 489-507. https://doi.org/10.1007/S11135-014-0005-Z

de Rosa, A. S. (2002). The “associative network”: A technique for detecting structure, contents, polarity and stereotyping indexes of the semantic fields. *European Review of Applied Psychology*, *52*(3-4), 181-200.

de Rosa, A. S. (2014). The Role of the iconic-imaginary dimensions in the modelling approach to social representations. *Papers on Social Representations*, *23*(2), 17.1-17.26. http://psr.iscte-iul.pt/index.php/PSR/article/view/253

Di Giacomo, J. P. (1980). Intergroup alliances and rejections within a protest movement (analysis of the social representations). *European Journal of Social Psychology*, *10*(4), 329-344. https://doi.org/10.1002/ejsp.2420100402

Dion, K., Berscheid, E. ve Walster, E. (1972). What is beautiful is good. *Journal of Personality and Social Psychology*, *24*(3), 285-290. https://doi.org/10.1037/H0033731

Doise, W. (1980). Levels of explanation in the European Journal of Social Psychology. *European Journal of Social Psychology*, *10*(3), 213-231. https://doi.org/10.1002/EJSP.2420100302

Doise, W. ve Valentim, J. P. (2015). Levels of analysis in social psychology. J. D. Wright (Ed.), *International Encyclopedia of Social & Behavioral Sciences* içinde (2. Baskı, C. 13, ss. 899-903). Elsevier. https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.24032-4

Duckitt, J. (1992). Psychology and prejudice: A historical analysis and integrative framework. *American Psychologist*, *47*(10), 1182-1193. https://doi.org/10.1037/0003-066X.47.10.1182

Duckitt, J. (2015). Authoritarian personality. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences: Second Edition*, *2*, 255-261. https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.24042-7

Duman Arı, F. N. (2025, Mayıs 13). İstanbul Üniversitesi, Ekrem İmamoğlu’na diplomasının iptalini tebliğ etti. *Anadolu Ajansı*. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/istanbul-universitesi-ekrem-imamogluna-diplomasinin-iptalini-teblig-etti/3565831

Durak, Y. (2021, Aralık 3). “Bir ahiret işi olmaktan ziyade bir siyaset işi”. *Birgün*. https://www.birgun.net/haber/bir-ahiret-isi-olmaktan-ziyade-bir-siyaset-isi-360763

Eagly, A. H. ve Karau, S. J. (2002). Role congruity theory of prejudice toward female leaders. *Psychological Review*, *109*(3), 573-598. https://doi.org/10.1037/0033-295X.109.3.573

Ellemers, N., Pagliaro, S. ve Barreto, M. (2013). Morality and behavioural regulation in groups: A social identity approach. *European Review of Social Psychology*, *24*(1), 160-193. https://doi.org/10.1080/10463283.2013.841490

Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A. ve Lang, A.-G. (2009). G*Pwer 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, *41*, 1149-1160. https://doi.org/10.3758/BRM.41.4.1149

Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A. G. ve Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods*, *39*(2), 175-191. https://doi.org/10.3758/BF03193146

Fazio, R. H. (2001). On the automatic activation of associated evaluations: An overview. *Cognition and Emotion*, *15*(2), 115-141. https://doi.org/10.1080/02699930125908

Fiedler, K. ve Hütter, M. (2014). The limits of automaticity. J. W. Sherman, B. Gawronskive Y. Trope (Ed.), *Dual-process theories of the social mind* içinde (ss. 497-513). The Guilford Press.

Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (5. Baskı). SAGE Publication Ltd.

Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P. ve Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, *82*(6), 878-902. https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.878

Fiske, S. T. ve Taylor, S. E. (2017). *Social cognition* (3. Baskı). SAGE Publications Inc.

Fiske, S. T. ve Taylor, S. E. (2020). Social cognition evolves: Illustrations from our work on intergroup bias and on healthy adaptation. *Psicothema*, *32*(3), 291-297. https://doi.org/10.7334/PSICOTHEMA2020.197

Flu TV. (2023, Haziran 21). *Türkiye 100 kişi olsaydı: Türkiye değişir mi?* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=r51l7uRM1qQ

Flu TV. (2025, Ocak 20). *Türkiye'nin 2025 Röntgeni - Türkiye 100 Kişi Olsaydı* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=36cshx4OE0k&list=PLWXQ0iArMOp8Pd2H8dM3h_D1SDiHe1qQs&index=4

Flu TV. (2025, Eylül 25). *Gelecekten Umut Var mı? - Türkiye 100 Kişi Olsaydı* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=ZM5QS-7taSM&list=PLWXQ0iArMOp8Pd2H8dM3h_D1SDiHe1qQs&index=2

Foroni, F. ve Semin, G. R. (2012). Not all implicit measures of attitudes are created equal: Evidence from an embodiment perspective. *Journal of Experimental Social Psychology*, *48*(1), 424-427. https://doi.org/10.1016/J.JESP.2011.08.015

Franklin, R. G. ve Zebrowitz, L. A. (2016). The influence of political candidates' facial appearance on older and younger adults' voting choices and actual electoral success. *Cogent Psychology*, *3*(1), 1151602. https://doi.org/10.1080/23311908.2016.1151602

Friehs, M.-T., Kotzur, P. F., Böttcher, J. ve Zöller, A.-K. C (2022). Examining the structural validity of Stereotype Content Scales – A preregistered re-analysis of published data and discussion of possible future directions. *International Review of Social Psychology, 35*(1), 1-18. https://doi.org/10.5334/irsp.613

Friese, M., Smith, C. T., Plischke, T., Bluemke, M. ve Nosek, B. A. (2012). Do implicit attitudes predict actual voting behavior particularly for undecided voters? *PLOS One*, *7*(8), e44130. https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0044130

Fukuyama, F. (1989). The end of history? *The National Interest*, *16*, 3-18. https://www.jstor.org/stable/pdf/24027184.pdf?refreqid=fastly-default%3A3ffbcbdde1baab8982636ee961812622&ab_segments=&origin=&initiator=&acceptTC=1

Galdi, S., Arcuri, L. ve Gawronski, B. (2008). Automatic mental associations predict future choices of undecided decision-makers. *Science*, *321*(5892), 1100-1102. https://doi.org/10.1126/science.1155998

Gaymard, S. ve Bordarie, J. (2015). The perception of the ideal neighborhood: A preamble to implementation of a "street use code". *Social Indicators Research*, *120*(3), 801-816. https://doi.org/10.1007/s11205-014-0610-1

Gelman, A. ve Carlin, J. (2014). Beyond power calculations: Assessing type S (Sign) and type M (Magnitude) errors. *Perspectives on Psychological Science*, *9*(6), 641-651. https://doi.org/10.1177/1745691614551642

Giacomin, M. ve Rule, N. O. (2020). How static facial cues relate to real-world leaders' success: a review and meta-analysis. *European Review of Social Psychology*, *31*(1), 120-148. https://doi.org/10.1080/10463283.2020.1771935

Giannella, V. A., Pagliaro, S. ve Barreto, M. (2022). Leader's morality, prototypicality, and followers' reactions. *The Leadership Quarterly*, *33*(4), 101596. https://doi.org/10.1016/J.LEAQUA.2021.101596

Giner-Sorolla, R., Montoya, A. K., Reifman, A., Carpenter, T., Lewis, N. A., Aberson, C. L., Bostyn, D. H., Conrique, B. G., Ng, B. W., Schoemann, A. M. ve Soderberg, C. (2024). Power to detect what? Considerations for planning and evaluating sample size. *Personality and Social Psychology Review*, *28*(3), 276-301. https://doi.org/10.1177/10888683241228328

Gözler, K. (2017). Cumhurbaşkanlığı sistemi mi, başkanlık sistemi mi yoksa Neverland sistemi mi? 16 Nisan'da neyi oylayacağız? *Bursa Barosu Dergisi*, *42*(99), 51-64. https://www.bursabarosu.org.tr/Home/KbDownload/bursa-barosu-dergisi-sayi-99

Greenwald, A. G., Brendl, M., Cai, H., Cvencek, D., Dovidio, J. F., Friese, M., Hahn, A., Hehman, E., Hofmann, W., Hughes, S., Hussey, I., Jordan, C., Kirby, T. A., Lai, C. K., Lang, J. W. B., Lindgren, K. P., Maison, D., Ostafin, B. D., Rae, J. R., … Wiers, R. W. (2022). Best research practices for using the Implicit Association Test. *Behavior Research Methods*, *54*, 1161-1180. https://doi.org/10.3758/s13428-021-01624-3

Greenwald, A. G. ve Lai, C. K. (2020). Implicit social cognition. *Annual Review of Psychology*, *71*, 419-445. https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010419-050837

Greenwald, A. G., McGhee, D. E. ve Schwartz, J. L. K. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology*, *74*(6), 1464-1480. https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.6.1464

Greenwald, A. G., Poehlman, T. A., Uhlmann, E. L. ve Banaji, M. R. (2009). Understanding and using the implicit association test: III. meta-analysis of

predictive validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, *97*(1), 17-41. https://doi.org/10.1037/a0015575

Güldü, Ö. (2010). *Üniversite öğrencilerinde siyasal kimlik* (Tez No: 273288) [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

2023 cumhurbaşkanlığı seçimi - 1. tur. (2023, Mayıs 14). *Habertürk*. https://www.haberturk.com/secim/secim2023/cumhurbaskanligi-secimi

Hamsici, M. (2022, Mayıs 21). CHP Maltepe mitingi: İstanbul'daki Milletin Sesi mitinginde hangi mesajlar öne çıktı? *BBC News Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-61538800

Hart, W., Ottati, V. C. ve Krumdick, N. D. (2011). Physical attractiveness and candidate evaluation: A model of correction. *Political Psychology*, *32*(2), 181-203. https://doi.org/10.1111/J.1467-9221.2010.00812.X

Haslam, S. A., Platow, M. J., Turner, J. C., Reynolds, K. J., Mcgarty, C., Oakes, P. J., Johnson, S., Ryan, M. K. ve Veenstra, K. (2001). Social identity and the romance of leadership: The importance of being seen to be 'doing it for us'. *Group Processes & Intergroup Relations*, *4*(3), 191-205. https://doi.org/10.1177/1368430201004003002

Hassin, R. ve Trope, Y. (2000). Facing faces: Studies on the cognitive aspects of physiognomy. *Journal of Personality and Social Psychology*, *78*(5), 837-852. https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.5.837

Hatemi, P. K. ve Verhulst, B. (2015). Political attitudes develop independently of personality traits. *PLoS ONE*, *10*(3), e0118106. https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0118106

Hehman, E., Mania, E. W. ve Gaertner, S. L. (2010). Where the division lies: Common ingroup identity moderates the cross-race facial-recognition effect. *Journal of Experimental Social Psychology*, *46*(2), 445-448. https://doi.org/10.1016/J.JESP.2009.11.008

Hern, A. (2018, Mayıs 6). Cambridge Analytica: How did it turn clicks into votes? *The Guardian*. https://www.theguardian.com/news/2018/may/06/cambridge-analytica-how-turn-clicks-into-votes-christopher-wylie

Herrera, M. ve Reicher, S. (1996). Making sides and taking sides: An analysis of salient images and category constructions for pro-and anti-Gulf War respondents.

European Journal of Social Psychology, *28*, 981-993. https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0992(1998110)28:6<981::AID-EJSP906>3.0.CO;2-L

Herrmann, M. ve Shikano, S. (2020). Do campaign posters trigger voting based on looks? Probing an explanation for why good-looking candidates win more votes. *Acta Politica*, *56*(3), 416-435. https://doi.org/10.1057/S41269-020-00159-3

Hoegg, J. ve Lewis, M. V. (2011). The impact of candidate appearance and advertising strategies on election results. *Journal of Marketing Research*, *48*(5), 895-909. https://doi.org/10.1509/JMKR.48.5.895

Hofstede, G., Hofstede, G. J. ve Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations: Software of the mind* (3. Baskı). McGraw-Hill.

Hogg, M. A. (2001). A social identity theory of leadership. *Personality and Social Psychology Review*, *5*(3), 184-200. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0503_1

Hogg, M. A. (2010). Influence and leadership. S. T. Fiske, D. T. Gilbert ve G. Lindzey (Ed.), *Handbook of social psychology* içinde (5. Basım, C. 2, ss. 1166-1207). John Wiley & Sons, Inc. https://doi.org/10.1002/9780470561119.SOCPSY002031

Hogg, M. A. ve Abrams, D. (1998). *Social identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes*. Routledge.

Hogg, M. A. ve Smith, J. R. (2007). Attitudes in social context: A social identity perspective. *European Review of Social Psychology*, *18*(1), 89-131. https://doi.org/10.1080/10463280701592070

Hogg, M. A. ve Vaughan, G. M. (2014). *Sosyal psikoloji* (A. Gelmez ve İ. Yıldız, Ed.; 7. Baskı). Ütopya Yayınevi.

Hortaçsu, N. (2000), Intergroup relations in a changing political context: the case of veiled and unveiled university students in Turkey. *European Journal of Social Psychology, 30*(5), 733-744. https://doi.org/10.1002/1099-0992(200009/10)30:5<733::AID-EJSP21>3.0.CO;2-M

Hu, B., Yan, L., Zheng, C., Tang, Y., Lin, Q., Xia, W. ve Wang, Z. (2022). Inter-group face recognition bias was modulated by the group status. *Frontiers in Psychology*, *13*(837836). https://doi.org/10.3389/FPSYG.2022.837836/FULL

Hugenberg, K., Young, S. G., Bernstein, M. J. ve Sacco, D. F. (2010). The categorization-individuation model: An integrative account of the other-race recognition deficit. *Psychological Review*, *117*(4), 1168-1187. https://doi.org/10.1037/A0020463

İleri, E. (2019, Nisan 22). Yıldırım ve İmamoğlu, Özal'ın anma programında karşılaştı. *Anadolu Ajansı*. https://www.aa.com.tr/tr/politika/yildirim-ve-imamoglu-ozalin-anma-programinda-karsilasti-/1454752#

İmamoğlu protestoları 20 Mart: Hangi illerde neler yaşandı?. (2025, 20 Mart). *BBC News Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/articles/c9wp2q1klnwo

Jäckle, S., Metz, T., Wenzelburger, G. ve König, P. D. (2020). A catwalk to congress? Appearance-based effects in the elections to the U.S. House of Representatives 2016. *American Politics Research*, *48*(4), 427-441. https://doi.org/10.1177/1532673X19875710

Jaeger, B., Evans, A. M. ve Van Beest, I. (2021). Facial appearance and electoral success of male Italian politicians: Are trustworthy-looking candidates more successful in corrupt regions? *Social Psychology*, *52*(1), 1-12. https://doi.org/10.1027/1864-9335/A000427

Jahoda, G. (1954). Political attitudes and judgments of other people. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, *49*(3), 330-334. https://doi.org/10.1037/H0062563

Johns, R. ve Shephard, M. (2011). Facing the voters: The potential impact of ballot paper photographs in British elections. *Political Studies*, *59*(3), 636-658. https://doi.org/10.1111/J.1467-9248.2010.00874.X

Jones, B. C., DeBruine, L. M., Flake, J. K., Liuzza, M. T., Antfolk, J., Arinze, N. C., Ndukaihe, I. L. G., Bloxsom, N. G., Lewis, S. C., Foroni, F., Willis, M. L., Cubillas, C. P., Vadillo, M. A., Turiegano, E., Gilead, M., Simchon, A., Saribay, S. A., Owsley, N. C., Jang, C., … Coles, N. A. (2021). To which world regions does the valence–dominance model of social perception apply? *Nature Human Behaviour 2021 5:1*, *5*(1), 159-169. https://doi.org/10.1038/s41562-020-01007-2

Jones, C. R., Olson, M. A. ve Fazio, R. H. (2010). Evaluative conditioning: The "how" question. M. P. Zanna ve J. M. Olson (Ed.), *Advances in Experimental Social*

Psychology içinde (C. 43, Sayı C, ss. 205-255). Academic Press. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(10)43005-1

Jost, J. T. (2001). Outgroup favoritism and the theory of system justification: A paradigm for investigating the effects of socioeconomic success on stereotype content. G. B. Moskowitz (Ed.), *Cognitive Social Psychology: The Princeton Symposium on the Legacy and Future of Social Cognition* içinde (ss. 89-102). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Jost, J. T. (2006). The end of the end of ideology. *American Psychologist*, *61*(7), 651-670. https://doi.org/10.1037/0003-066X.61.7.651

Jost, J. T. (2019). A quarter century of system justification theory: Questions, answers, criticisms, and societal applications. *British Journal of Social Psychology, 58*, 263-314. https://doi.org/10.1111/bjso.12297

Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W. ve Sulloway, F. J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, *129*(3), 339-375. https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.3.339

Judd, C. M., James-Hawkins, L., Yzerbyt, V. ve Kashima, Y. (2005). Fundamental dimensions of social judgment: Understanding the relations between judgments of competence and warmth. *Journal of Personality and Social Psychology*, *89*(6), 899-913. https://doi.org/10.1037/0022-3514.89.6.899

Kablanoğlu, A. ve Kuşdil, M. E. (2019, Aralık). *Liderlik etme motivasyonlarını yordamada bireysel farklılıkların (karanlık üçlü, değerler ve sosyal baskınlık yönelimi) ve grup prototipine yaklaşmanın özgün katkılarının incelenmesi* [Sözel bildiri]. III. Sosyal Psikoloji Kongresi, İstanbul.

Kablanoğlu, A. ve Kuşdil, M. E. (2025, Ekim). Türkiye'deki kararsız ve partizan seçmenlerin lider sosyal temsillerinin yapı ve içeriğine yönelik bir inceleme [Sözel bildiri]. 22. Ulusal Psikoloji Kongresi, Bursa.

Kahneman, D. ve Tversky, A. (1972). Subjective probability: A judgment of representativeness. *Cognitive Psychology*, *3*(3), 430-454. https://doi.org/10.1016/0010-0285(72)90016-3

Kağıtçıbaşı, Ç. ve Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, *54*(3), 317-337.

Karakaş, İ. (2024, Mayıs 6). Mahalli İdareler Genel Seçimleri'nin kesin sonuçları açıklandı. *Anadolu Ajansı*. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mahalli-idareler-genel-secimlerinin-kesin-sonuclari-aciklandi/3211498

Karasu, M., Yeşilyaprak, R. ve Karlıdağ, S. (2024). Hapishanelere yönelik sosyal temsillerin incelenmesi: Deneyim, mekân ve gündelik üretimler. *Psikoloji Çalışmaları*, *44*(1), 34-57. https://doi.org/10.26650/SP2021-1014200

Kızılarslan, S. (2022, Nisan 21). Uluslararası Şeffaflık Derneği 2022 yolsuzluk raporunu açıkladı: AKP seçmeninin yüzde 44'ü, MHP seçmeninin yüzde 63'ü son iki yılda yolsuzluğun arttığını düşünüyor. *Medyascope*. https://medyascope.tv/2022/04/21/uluslararasi-seffaflik-dernegi-2022-yolsuzluk-raporunu-acikladi-akp-secmeninin-yuzde-44u-mhp-secmeninin-yuzde-63u-son-iki-yilda-yolsuzlugun-arttigini-dusunuyor/

Kihlstrom, J. F. (2008). The automaticity juggernaut-or, are we automatons after all? J. Baer, J. C. Kaufmanve R. F. Baumeister (Ed.), *Are we free?: Psychology and free will* içinde (ss. 155-180). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/ACPROF:OSO/9780195189636.003.0008

Kirchler, E., Palmonari, A. ve Pombeni, M. L. (1994). Social categorization processes as dependent on status differences between groups: A step into adolescents" peer-groups. *European Journal of Social Psychology, 24*(5), 541–563. https://doi.org/10.1002/ejsp.2420240503

Kniffin, K. M., Wansink, B., Griskevicius, V. ve Wilson, D. S. (2014). Beauty is in the in-group of the beholded: Intergroup differences in the perceived attractiveness of leaders. *Leadership Quarterly*, *25*(6), 1143-1153. https://doi.org/10.1016/J.LEAQUA.2014.09.001

Knippenberg, D. v., Knippenberg, B. v. ve Dijk, E. v. (2000). Who takes the lead in risky decision making? Effects of group members' risk preference and prototypicality. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 83(2), 213–234. https://doi.org/10.1006/obhd.2000.2907.

KONDA. (2019). *Türkiye'de kutuplaşma*. https://konda.com.tr/uploads/tr1901-barometre94-turkiyedekutuplasma-d886508cb98aa0415cebfdd7d105be5dd05d7bd20f114dda623b9fc23e856623.pdf

KONDA. (2023). *KONDA barometresi dijital yönetici özeti Temmuz'23*. https://interaktif.konda.com.tr/rapor/konda-barometresi-temmuz23/55

KONDA. (2024). *Gençlerin politik tercihleri araştırması 2024*. https://kontent.konda.com.tr/report/YToxOntzOjE6InIiO2k6Mzk7fQ/view

KONDA. (2025). *Ekrem İmamoğlu'nun tutuklanmasına yönelik toplumsal tepkiler.* https://kontent.konda.com.tr/report/YToyOntzOjE6InIiO2k6MTQ3O3M6MToicyI7aTo2ODc7fQ/preview?l=tr

Köseoğlu, F. ve Kuşdil, M. E. (2024, Aralık). *Türcülüğün sosyal baskınlık ve sosyal temsiller kuramları üzerinden incelenmesi* [Sözel bildiri]. V. Sosyal Psikoloji Kongresi, Ankara.

Krishna, A. ve Sokolova, T. (2017). A focus on partisanship: How it impacts voting behaviors and political attitudes. *Journal of Consumer Psychology*, *27*(4), 537-545. https://doi.org/10.1016/J.JCPS.2017.07.005

Kruglanski, A. W. ve Stroebe, W. (2012). The making of social psychology. A. W. Kruglanski ve W. Stroebe (Ed.), *Handbook of the history of social psychology* içinde (ss. 3-15). Psychology Press.

Kusano, K., Napier, J. L. ve Jost, J. T. (2025). The mismeasure of culture. Why measurement invariance is rarely appropriate for comparative research in psychology. *Personality and Social Psychology Bulletin*. Çevrim içi ön baskı. https://doi.org/10.1177/01461672251341402

Lahlou, S. ve Abric, J.C. (2011). What are the "elements" of a representation? *Papers on Social Representations*, *20*, 20.1-20.10. https://psr.iscte-iul.pt/index.php/PSR/article/view/436/380

Lambert, A. J. ve Chasteen, A. L. (1997). Perceptions of disadvantage versus conventionality: Political values and attitudes toward the elderly versus blacks. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *23*(5), 469-481. https://doi.org/10.1177/0146167297235003

Landis, J. R. ve Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics, 33*(1), 159–174. https://doi.org/10.2307/2529310

Landwehr, J. R. ve Wänke, M. (2023). Face-to-face: Three facial features that may turn the scale in close electoral races. *Journal of Experimental Social Psychology*, *108*, 104488. https://doi.org/10.1016/J.JESP.2023.104488

Laustsen, L. ve Petersen, M. B. (2017). Perceived conflict and leader dominance: Individual and contextual factors behind preferences for dominant leaders. *Political Psychology*, *38*(6), 1083-1101. https://doi.org/10.1111/POPS.12403

Laustsen, L. ve Petersen, M. B. (2018). When the party decides: The effects of facial competence and dominance on internal nominations of political candidates. *Evolutionary Psychology*, *16*(2). https://doi.org/10.1177/1474704917732005

Lavine, H. (2001). The electoral consequences of ambivalence toward presidential candidates. *American Journal of Political Science*, *45*(4), 929. https://doi.org/10.2307/2669332

Leach, C. W., Ellemers, N. ve Barreto, M. (2007). Group virtue: The importance of morality (vs. competence and sociability) in the positive evaluation of in-groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, *93*(2), 234-249. https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.2.234

Lenz, G. S. ve Lawson, C. (2011). Looking the part: Television leads less informed citizens to vote based on candidates' appearance. *American Journal of Political Science*, *55*(3), 574-589. https://doi.org/10.1111/J.1540-5907.2011.00511.X

Levine, M., Prosser, A., Evans, D. ve Reicher, S. (2005). Identity and emergency intervention: How social group membership and inclusiveness of group boundaries shape helping behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *31*(4), 443-453. https://doi.org/10.1177/0146167204271651

Lin, C., Adolphs, R. ve Alvarez, R. M. (2017). Cultural effects on the association between election outcomes and face-based trait inferences. *PLoS ONE, 12*(7), e0180837. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0180837

Lindholm, T. ve Yzerbyt, V. (2020). When being nice or being smart could bring you down: Compensatory dynamics in strategic self-presentation. *International Review of Social Psychology*, *31*(1). https://doi.org/10.5334/IRSP.136/METRICS/

Little, A. C. (2014). Facial appearance and leader choice in different contexts: Evidence for task contingent selection based on implicit and learned face-behaviour/face-ability associations. *The Leadership Quarterly*, *25*(5), 865-874. https://doi.org/10.1016/J.LEAQUA.2014.04.002

Lo Monaco, G., Piermattéo, A., Rateau, P. ve Tavani, J. L. (2017). Methods for studying the structure of social representations: A critical review and agenda for future research. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, *47*(3), 306-331. https://doi.org/10.1111/JTSB.12124

López-Rodríguez, L., Cuadrado, I. ve Navas, M. (2013). Aplicación extendida del Modelo del Contenido de los Estereotipos (MCE) hacia tres grupos de inmigrantes en España [Extended application of the Stereotype Content Model (SCM) towards three immigrant groups in Spain]. *Estudios de Psicología: Studies in Psychology, 34*(2), 197-208. http://doi.org/10.1174/021093913806751375

Malpass, R. S. ve Kravitz, J. (1969). Recognition for faces of own and other race. *Journal of Personality and Social Psychology*, *13*(4), 330-334. https://doi.org/10.1037/H0028434

Mann, R. D. (1959). A review of the relationships between personality and performance in small groups. *Psychological Bulletin, 56*(4), 241–270. https://doi.org/10.1037/h0044587

Mannetti, L., Brizi, A., Belanger, J. ve Bufalari, I. (2016). All we need is the candidate's face: The irrelevance of information about political coalition affiliation and campaign promises. *Cogent Psychology*, *3*(1), 1268365. https://doi.org/10.1080/23311908.2016.1268365

Marques, J.M., Yzerbyt, V.Y. ve Leyens, J.-P. (1988), The "Black Sheep Effect": Extremity of judgments towards ingroup members as a function of group identification. *European Journal of Social Psychology, 18*(1), 1-16. https://doi.org/10.1002/ejsp.2420180102

Martikainen, J. ve Hakoköngäs, E. (2022). Drawing as a method of researching social representations: *Qualitative Research*, *23*(4), 981-999. https://doi.org/10.1177/14687941211065165

Matsumoto, D. ve Yoo, S. H. (2006). Toward a new generation of cross-cultural research. *Perspectives on Psychological Science*, *1*(3), 234-250. https://doi.org/10.1111/J.1745-6916.2006.00014.X

Mattes, K. ve Milazzo, C. (2014). Pretty faces, marginal races: Predicting election outcomes using trait assessments of British parliamentary candidates. *Electoral Studies*, *34*, 177-189. https://doi.org/10.1016/J.ELECTSTUD.2013.11.004

McCrae, R. R. ve Costa, P. T. Jr. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American Psychologist*, *52*(5), 509-516. https://doi.org/10.1037/0003-066X.52.5.509

Millisecond. (2024). *Inquisit* (7). https://www.millisecond.com/

Moliner, P. (1995). A two-dimensional model of social representations. *European Journal of Social Psychology*, *25*(1), 27-40. https://doi.org/10.1002/EJSP.2420250104

Moliner, P. ve Abric, J. C. (2015). Central core theory. G. Sammut, E. Andreouli, G. Gaskell ve J. Valsiner (Ed.), *The Cambridge handbook of social representations* içinde (ss. 83-95). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781107323650.009

Morewedge, C. K. ve Kahneman, D. (2010). Associative processes in intuitive judgment. *Trends in Cognitive Sciences*, *14*(10), 435-440. https://doi.org/10.1016/J.TICS.2010.07.004

Moscovici, S. (1984). The phenomenon of social representations. R. M. Farr ve S. Moscovici (Ed.), *Social representations* içinde (ss. 3-69). Cambridge University Press.

Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of social representations. *European Journal of Social Psychology*, *18*(3), 211-250. https://doi.org/10.1002/EJSP.2420180303

Moscovici, S. (2025). *Sosyal temsiller: Sosyal psikolojide arayışlar* (A. Bayad, D. İslambey Yapalı ve E. Sandal Önal, Ed., C. 1). Pinhan Yayıncılık. Orijinal basım tarihi: 2001

Na, J., Kim, S., Oh, H., Choi, I. ve O'Toole, A. (2015). Competence judgments based on facial appearance are better predictors of American elections than of Korean elections. *Psychological Science*, *26*(7), 1107-1113. https://doi.org/10.1177/0956797615576489

North, M. S. ve Fiske, S. T. (2012). A history of social cognition. A. W. Kruglanski ve W. Stroebe (Ed.), *Handbook of the history of social psychology* içinde (ss. 81-99). Psychology Press.

Offermann, L. R. ve Coats, M. R. (2018). Implicit theories of leadership: Stability and change over two decades. *Leadership Quarterly*, *29*(4), 513-522. https://doi.org/10.1016/J.LEAQUA.2017.12.003

Offermann, L. R., Kennedy, J. K. ve Wirtz, P. W. (1994). Implicit leadership theories: Content, structure, and generalizability. *The Leadership Quarterly*, *5*(1), 43-58. https://doi.org/10.1016/1048-9843(94)90005-1

Oh, D. W., Shafir, E. ve Todorov, A. (2020). Economic status cues from clothes affect perceived competence from faces. *Nature Human Behaviour*, *4*(3), 287-293. https://doi.org/10.1038/s41562-019-0782-4

Oka, M. (2021). Interpreting a standardized and normalized measure of neighborhood socioeconomic status for a better understanding of health differences. *Archives of Public Health*, *79*(1), 226. https://doi.org/10.1186/s13690-021-00750-w

Olivola, C. Y., Sussman, A. B., Tsetsos, K., Kang, O. E. ve Todorov, A. (2012). Republicans prefer republican-looking leaders: Political facial stereotypes predict candidate electoral success among right-leaning voters. *Social Psychological and Personality Science*, *3*(5), 605-613. https://doi.org/10.1177/1948550611432770

Olivola, C. Y., Tingley, D. ve Todorov, A. (2018). Republican voters prefer candidates who have conservative-looking faces: New evidence from exit polls. *Political Psychology*, *39*(5), 1157-1171. https://doi.org/10.1111/pops.12489

Olivola, C. Y. ve Todorov, A. (2010). Elected in 100 milliseconds: Appearance-based trait inferences and voting. *Journal of Nonverbal Behavior*, *34*(2), 83-110. https://doi.org/10.1007/S10919-009-0082-1

Oosterhof, N. N. ve Todorov, A. (2008). The functional basis of face evaluation. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, *105*(32), 11087-11092. https://doi.org/10.1073/pnas.0805664105

OpenAI. (2022). *DALL-E* (3). https://openai.com/dall-e-3

OpenAI. (2025, Mart 25). *Introducing 4o image generation*. Openai.com. https://openai.com/index/introducing-4o-image-generation/

Orosz, G. ve Roland-Lévy, C. (2013). Social representation of competition and fraud. *Citizenship Teaching & Learning*, *8*(2), 157-177. https://doi.org/10.1386/ctl.8.2.157_1

Özalp Türetgen, İ. ve Cesur, S. (2010). İş yaşamındaki yönetici liderliğe ve siyasi liderliğe yönelik örtük liderlik teorilerinin karşılaştırılması. *Yönetim, 21*(67), 52-66. https://iupress.istanbul.edu.tr/journal/imj/article/is-yasamindaki-yonetici-liderlige-ve-siyasi-liderlige-yonelik-ortuk-liderlik-teorilerinin-karsilastirilmasi?id=703812

Özdemir Planalı, G. (2023). *Kadınlardaki gerçek ve stratejik sahtekâr fenomeninin başarı ve başarısızlık sosyal temsilleri üzerinden incelenmesi* (Tez No: 786953) [Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Özgür Özel'in partinin başına geçtiği CHP kurultayına 'şaibe' soruşturması. (2025, 10 Şubat). *Medyascope*. https://medyascope.tv/2025/02/10/ozgur-ozelin-kazandigi-chp-kurultayina-saibe-sorusturmasi-acildi/

Özkan Demir, K. ve Kuşdil, M. E. (2022, Ekim). *Barış ve savaş üzerine odak grup tartışmalarına katılımın kadın üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ve sosyal temsilleri üzerindeki etkisinin incelenmesi* [Sözel bildiri]. 21. Ulusal Psikoloji Kongresi, İstanbul.

Paulhus, D. L. ve Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality, 36*, 556-563. https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6

Poutvaara, P., Jordahl, H. ve Berggren, N. (2009). Faces of politicians: Babyfacedness predicts inferred competence but not electoral success. *Journal of Experimental Social Psychology*, *45*(5), 1132-1135. https://doi.org/10.1016/J.JESP.2009.06.007

Praino, R. ve Stockemer, D. (2019). What are good-looking candidates, and can they sway election results? *Social Science Quarterly*, *100*(3), 531-543. https://doi.org/10.1111/SSQU.12540

Pratto, F., Sidanius, J. ve Levin, S. (2006). Social dominance theory and the Dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology, 17*(1), 271-320. https://doi.org/10.1080/10463280601055772

Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M. ve Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. Journal of Personality and Social Psychology, 67(4), 741–763. https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.4.741

Rateau, P., Moliner, P., Guimelli, C. ve Abric, J. C. (2012). Social representation theory. P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanskive E. T. Higgins içinde (Ed.), *Handbook of theories of social psychology* (C. 2, ss. 477-497). SAGE Publications Inc. https://doi.org/10.4135/9781446249222.N50

Ratinaud, P. (2008). *IRAMUTEQ: Interface de R pour les analyses multidimensionnelles de textes et de questionnaires*. http://www.iramuteq.org/

Re, D. E., Hunter, D. W., Coetzee, V., Tiddeman, B. P., Xiao, D., DeBruine, L. M., Jones, B. C. ve Perrett, D. I. (2013). Looking like a leader–facial shape predicts perceived height and leadership ability. *PLOS ONE*, *8*(12), e80957. https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0080957

Reicher, S. (2004). The psychology of crowd dynamics. B. M. Brewer ve M. Hewstone (Ed.), *Self and social identity* içinde (ss. 232-258). Blackwell Publishing. https://doi.org/10.1146/ANNUREV.PSYCH.53.100901.135228

Roberts, B. W., Edmonds, G. ve Grijalva, E. (2010). It is developmental me, not generation me: Developmental changes are more important than generational changes in narcissism. *Perspective on Psychological Science, 5*(1), 97-102. https://doi.org/10.1177/1745691609357019

Rodrigues, H., Ballester, J., Saenz-Navajas, M. P. ve Valentin, D. (2015). Structural approach of social representation: Application to the concept of wine minerality in experts and consumers. *Food Quality and Preference, 46*, 166-172. https://doi.org/10.1016/j.foodqual.2015.07.019

Roessel, J., Schoel, C. ve Stahlberg, D. (2018). What's in an accent? General spontaneous biases against nonnative accents: An investigation with conceptual and auditory IATs. *European Journal of Social Psychology*, *48*(4), 535-550. https://doi.org/10.1002/EJSP.2339

Rohrer, J. M. ve Paulewicz, B. (2025). Rethinking measurement invariance causally. *Current Research in Ecological and Social Psychology, 9*, 100241. https://doi.org/10.1016/j.cresp.2025.100241

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free Press.

Rokeach, M. ve Ball-Rokeach, S. J. (1989). Stability and change in American value priorities, 1968-1981. *American Psychologist*, *44*(5), 775-784. https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.5.775

Samochowiec, J., Wänke, M. ve Fiedler, K. (2010). Political ideology at face value. *Social Psychological and Personality Science*, *1*(3), 206-213. https://doi.org/10.1177/1948550610372145

Sayın, A. (2018, 11 Nisan). Türkiye'nin en büyük endişesi ne? Toplum neyi bekliyor? İşte TÜSES raporunda çarpıcı sonuçlar. *Cumhuriyet*. https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiyenin-en-buyuk-endisesi-ne-toplum-neyi-bekliyor-iste-tuses-raporunda-carpici-sonuclar-956798

Sayın, A. (2025, 21 Eylül). Özgür Özel: CHP'nin 22. Olağanüstü Kurultayı'nda neler yaşandı? *BBC News Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/articles/cj6xxn5x9ddo

Scott, I. M. L., Pound, N., Stephen, I. D., Clark, A. P. ve Penton-Voak, I. S. (2010). Does masculinity matter? The contribution of masculine face shape to male attractiveness in humans. *PLOS ONE*, *5*(10), e13585. https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0013585

Seçim istatistikleri bülteni. (2023). https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14Mayis2023CBSecimIstatistik.pdf

Seçimler geçiyor, Erdoğan değişmiyor: Oy pusulasındaki Erdoğan 59 yaşında. (2023, Nisan 15). *Serbestiyet*. https://serbestiyet.com/secim2023/secimler-geciyor-erdogan-degismiyor-oy-pusulasindaki-erdogan-59-yasinda-125172/

Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü. (2023). *14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri seçim istatistikleri bülteni*. https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14Mayis2023CBSecimIstatistik.pdf

Sherif, M. (1956). Experiments in group conflict. *Scientific American*, *195*(5), 54-59. https://doi.org/10.2307/24941808

Sherif, M. ve Cantril, H. (1946). The psychology of "attitudes": Part II. *Psychological Review*, *53*(1), 1-24. https://doi.org/10.1037/H0058561

Simon, D., Chen, J. M., Sherman, J. W., Calanchini, J. ve Jimmy Calanchini, C. (2023). A recognition advantage for members of higher-status racial groups. *British Journal Psychology*, *114*, 188-211. https://doi.org/10.1111/bjop.12587

Sloman, S. A. (1996). The empirical case for two systems of reasoning. *Psychological Bulletin*, *119*(1), 3-22. https://doi.org/10.1037/0033-2909.119.1.3

Smidt, C. D. (2017). Polarization and the decline of the American floating voter. *American Journal of Political Science*, *61*(2), 365-381. https://doi.org/10.1111/AJPS.12218

Spezio, M. L., Loesch, L., Gosselin, F., Mattes, K. ve Alvarez, R. M. (2012). Thin-slice decisions do not need faces to be predictive of election outcomes. *Political Psychology*, *33*(3), 331-341. https://doi.org/10.1111/J.1467-9221.2012.00897.X

Spisak, B. R. (2012). The general age of leadership: Older-looking presidential candidates win elections during war. *PLoS One, 7*(5), e36945. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0036945

Spisak, B. R., Grabo, A. E., Arvey, R. D. ve van Vugt, M. (2014). The age of exploration and exploitation: Younger-looking leaders endorsed for change and older-looking leaders endorsed for stability. *The Leadership Quarterly, 25*, 805-816. http://doi.org/10.1016/j.leaqua.2014.06.001

Sriram, N. ve Greenwald, A. G. (2009). The brief implicit association test. *Experimental Psychology*, *56*(4), 283-294. https://doi.org/10.1027/1618-3169.56.4.283

Stockemer, D. ve Kolodziejczyk, K. (2025). The age of world leaders: A comprehensive discussion. *Sociology Compass*, *19*(5), e70074. https://doi.org/10.1111/soc4.70074

Sussman, A. B., Petkova, K. ve Todorov, A. (2013). Competence ratings in US predict presidential election outcomes in Bulgaria. *Journal of Experimental Social Psychology*, *49*(4), 771-775. https://doi.org/10.1016/J.JESP.2013.02.003

Tajfel, H. (2010). Experiments in a vacuum. T. Postmes ve N. R. Branscombe (Ed.), *Rediscovering social identity* içinde (ss. 35-64). Psychology Press. Orijinal basım tarihi: 1972

Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P. ve Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, *1*(2), 149-178. https://doi.org/10.1002/EJSP.2420010202

Tajfel, H. ve Turner, C. J. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. W. G. Austin ve S. Worchel (Ed.), *The social psychology of intergroup relations* içinde (ss. 33-37). Brooks/Cole.

Todorov, A., Mandisodza, A. N., Goren, A. ve Hall, C. C. (2005). Inferences of competence from faces predict election outcomes. *Science*, *308*(5728), 1623-1626. https://doi.org/10.1126/SCIENCE.1110589

Todorov, A. ve Oh, D. W. (2021). The structure and perceptual basis of social judgments from faces. *Advances in Experimental Social Psychology*, *63*, 189-245. https://doi.org/10.1016/BS.AESP.2020.11.004

Todorov, A., Olivola, C. Y., Dotsch, R. ve Mende-Siedlecki, P. (2015). Social attributions from faces: Determinants, consequences, accuracy, and functional significance. *Annual Review of Psychology*, *66*, 519-545. https://doi.org/10.1146/ANNUREV-PSYCH-113011-143831/CITE/REFWORKS

Tomasello, M. ve Vaish, A. (2013). Origins of human cooperation and morality. *Annual Review of Psychology*, *64*, 231-255. https://doi.org/https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143812

Toplum Çalışmaları Enstitüsü. (2025). *Türkiye'nin milliyetçilik haritası*. https://www.toplum.org.tr/wp-content/uploads/2025/10/Turkiyenin-Milliyetcilik-Haritasi-08-Ekim-2025.pdf

Turner, J. C. (1999). Some current issues in research on social identity and self-categorization theories. N. Ellemers, R. Spears ve B. Doosje (Ed.), *Social identity: Context, commitment, content* içinde (ss. 6-34). Blackwell Publishers Ltd.

Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D. ve Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Basil Blackwell.

Turner, J. C. ve Reynolds, K. J. (2012). Self-categorization theory. P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski ve E. T. Higgins (Ed.), *Handbook of theories of social psychology* içinde (ss. 399-417). SAGE Publications Inc. https://doi.org/10.4135/9781446249222.N46

Turner, J. C., Wetherell, M. S. ve Hogg, M. A. (1989). Referent informational influence and group polarization. *British Journal of Social Psychology*, *28*(2), 135-147. https://doi.org/10.1111/J.2044-8309.1989.TB00855.X

Tyler, M. ve Iyengar, S. (2023). Learning to dislike your opponents: Political socialization in the era of polartization. *American Political Science Review, 117*(1), https://doi.org/10.1017/S000305542200048X

Twenge, J. M. ve Foster, J. D. (2010). Birth cohort increases in narcissistic persoanlity traits among American college students, 1982-2009. *Social Psychology and Personality Science, 1*(1), 99-106. https://doi.org/10.1177/1948550609355719

Unkelbach, F., Brütting, T., Schilling, N. ve Wänke, M. (2023). Looking competent does not appeal to all voters equally: The role of social class and politicians' facial appearance for voting likelihood. *Personality and Social Psychology Bulletin*. https://doi.org/10.1177/01461672231181465

"User Manual: Inquisit IAT with Word Stimuli". 2022, 23 Şubat. Millisecond. https://www.millisecond.com/download/library/v6/iat/iattemplates/iat/iat_german/iat_german.manual
Son erişim tarihi: 18 Ocak 2024.

Uşaklıgil, H. Z. (2017). *Ruhun lisanı: İlm-i sima*. Büyüyenay Yayınları. Orijinal çalışma basım tarihi: 1894.

Ünker, P. (2026, Mart 18). 19 Mart'tan bir yıl sonra: Türkiye'de yargıya güven nerede? *DW Türkçe*. https://www.dw.com/tr/19-marttan-bir-y%C4%B1l-sonra-t%C3%BCrkiyede-yarg%C4%B1ya-g%C3%BCven-nerede/a-76409152

Valentim, J. ve Dinis, E. (2014). The image of disability among intellectually disabled people. *Papers on Social Representations*, *23*(2), 24.1-24.17. http://psr.iscte-iul.pt/index.php/PSR/article/view/287

Van Bavel, J. J., Rathje, S., Harris, E., Robertson, C. ve Sternisko, A. (2021). How social media shapes polarization. *Trends in Cognitive Sciences, 25*(11), 913–916. https://doi.org/10.1016/j.tics.2021.07.013

van Osch, Y. M. J. ve Breugelmans, S. M. (2012). Perceived intergroup difference as an organizing principle of intercultural attitudes and acculturation attitudes. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *43*(5), 801-821. https://doi.org/10.1177/0022022111407688

Verhulst, B., Eaves, L. J. ve Hatemi, P. K. (2012). Correlation not causation: The relationship between personality traits and political ideologies. *American*

Journal of Political Science, *56*(1), 34-51. https://doi.org/10.1111/J.1540-5907.2011.00568.X

Vitriol, J. A., Ksiazkiewicz, A. ve Farhart, C. E. (2018). Implicit candidate traits in the 2016 U.S. Presidential Election: Replicating a dual-process model of candidate evaluations. *Electoral Studies*, *54*, 261-268. https://doi.org/10.1016/J.ELECTSTUD.2018.04.009

Vuillot, C., Mathevet, R. ve Sirami, C. (2020). Comparing social representations of the landscape: A methodology. *Ecology and Society*, *25*(2), 1-36. https://doi.org/10.5751/ES-11636-250228

Wachelke, J. ve Wolter, R. (2011). Critérios de construção e relato da análise prototípica para representações sociais [Criteria related to the realization and reporting of prototypical analysis for social representations]. *Psicologia Teoria e Pesquisa*, *27*(4), 521-526. https://www.researchgate.net/publication/262465807_Criteria_related_to_the_realization_and_reporting_of_prototypical_analysis_for_social_representations

Wegener, D. T. ve Petty, R. E. (2011). The naive scientist revisited: Naive theories and social judgment. *Social Cognition*, *16*(1), 1-7. https://doi.org/10.1521/SOCO.1998.16.1.1

West, S. G., Wu, W., McNeish, D. ve Savord, A. (2023). Model fit in structural equation modeling R. H. Hoyle (Ed.), *Handbook of structural equation modeling* içinde (2. Baskı, ss. 184-205). The Guilford Press.

What's wrong with democracy in Europe? (2025, 24 Nisan). *The Economist*. https://www.economist.com/graphic-detail/2025/04/24/whats-wrong-with-democracy-in-europe

Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology* (3. Baskı). Open University Press.

Yzerbyt, V. N., Kervyn, N. ve Judd, C. M. (2008). Compensation versus halo: The unique relations between the fundamental dimensions of social judgment. *Personality and Social Psychological Bulletin*, *34*(8), 1110-1123. https://doi.org/10.1177/0146167208318602

Yzerbyt, V. N., Provost, V. ve Corneille, O. (2005). Not competent but warm... Really? Compensatory stereotypes in the French-speaking world. *Group Processes & Intergroup Relations*, *8*(3), 291-308. https://doi.org/10.1177/1368430205053944

Zaccaro, S. J. (2007). Trait-based perspectives of leadership. *American Psychologist*, *62*(1), 6-16. https://doi.org/10.1037/0003-066X.62.1.6

Zajonc, R. B. (2001). Mere exposure: A gateway to the subliminal. *Current Directions in Psychological Science*, *10*(6), 224-228. https://doi.org/10.1111/1467-8721.00154

Zebrowitz, L. A., Matthew Bronstad, P. ve Lee, H. K. (2007). The contribution of face familiarity to ingroup favoritism and stereotyping. *Social Cognition*, *25*(2), 306-338. https://doi.org/10.1521/SOCO.2007.25.2.306

Zouhri, B. ve Rateau, P. (2015). Social representation and social identity in the black sheep effect. *European Journal of Social Psychology*, *45*(6), 669-677. https://doi.org/10.1002/EJSP.2138

EKLER

Ek-1-Onam Formu (Birinci Basamak)

Sayın katılımcı,

Aşağıda aklınıza gelebileceğini düşündüğümüz bazı sorulara yanıtlar vermeyi hedefledik. Bunları okuduktan sonra sayfanın en altında yer alan "Okudum, anladım, araştırmaya katılmak istiyorum." butonuna tıklayarak araştırmamıza katılabilirsiniz.

Bu çalışma nedir? Bir katılımcı olarak neyle karşılaşacaksınız?

Bu doktora tez çalışmasında seçmenlerin oy tercihlerine etki edebilecek sosyal psikolojik faktörlerin Türkiye siyasi bağlamında incelenmesi hedeflenmektedir. Çalışma farklı zamanlarda yürütülecek birden çok araştırma basamağından oluşmaktadır. Şu anda katılmakta olduğunuz araştırma basamağında spesifik olarak Türkiye'de "iyi" ve "kötü" lider denilince seçmenlerin aklına gelen özellikler incelenmekte ve bu araştırma yaklaşık **10 dakika** sürmektedir. Sizden isteğimiz ise karşınıza çıkacak sorulara size göre en uygun olan yanıtları vermenizdir. Sorulan soruların herhangi bir "doğru" yanıtı bulunmamaktadır, yalnızca sizin için en uygun olan yanıtı merak ediyoruz. Üstelik çalışmamıza katılan yaklaşık her 5 kişiden birine 150 TL değerinde hediye çeki veriyoruz![17] ☺ Katılacağınız araştırma hakkında daha detaylı bilgilere çalışmanın sonunda ulaşabilirsiniz.

Bu araştırma güvenli mi? Kurumsal onayları/izinleri mevcut mu?

Bursa Uludağ Üniversitesi Psikoloji Bölümünde Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL'in danışmanlığında Arş. Gör. Anıl KABLANOĞLU tarafından yürütülen doktora tezi kapsamında gerçekleştirilen araştırmaya katılmak üzeresiniz. Bu araştırma için Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Yayın ve Etik Kurulundan xxx numarasıyla etik onay alınmıştır.

Teşekkür ödülü nedir?

Bu araştırmaya katılarak 150 TL değerinde amazon.com.tr e-hediye çeki kazanacak 60 kişiden birisi olabilirsiniz. Bu araştırma kapsamında 300 civarı katılımcıya ulaşmayı hedefliyoruz[1]. Emeklerinizin karşılığında ufak bir teşekkür sunabilmek amacıyla vereceğimiz bu hediye çekini kazanmak için tek yapmanız gereken araştırmada size yöneltilen **tüm soruları yanıtlayarak** araştırmayı tamamlamak ve ardından yönlendirileceğiniz bağlantıda **e-posta adresinizi doğru şekilde girmek**tir.

Katılımcı olarak haklarınız nelerdir?

Araştırmayı tamamlamanız ve araştırma linkini çevrenizde bu araştırmaya katılmaya istekli olabilecek kişilerle paylaşmanız çalışmamızı başarıyla sonuçlandırabilmemiz için önemlidir. Bu araştırmaya katılarak ülkemizde bilimsel bilgi üretimi için önemli bir katkı yapmış olacaksınız. Öte yandan, araştırmaya katıldıktan sonra araştırmadan çekilmek isteyebilirsiniz. Bu durumda herhangi bir gerekçe göstermeksizin istediğiniz zaman bu internet sayfasını kapatarak araştırmadan ayrılabilirsiniz. Size yöneltilen tüm soruları yanıtlamadığınız müddetçe çalışmadan çekildiğinizi varsayacağımızı ve verilerinizi çalışmamıza dahil etmeyeceğimizi taahhüt ederiz.

Kişisel verilerim güvende mi?

[17] "*Her beş kişiden biri*" oranı hedeflenen katılımcı sayısı (300) ile ödül dağıtılacak kişi sayısının (60) bölümünü göstermektedir. Katılımcı sayısı ve çekilişe katılmak için e-posta adresini veren kişi sayısı gibi faktörlere bağlı olarak bu oran artıp azalabilir.

6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu'na (KVKK) göre kişisel veriler anonim hâle getirilmek suretiyle bilimsel amaçlarla işlenebilmektedir (madde 28/1-b). Bu araştırmada, araştırma kapsamında size yöneltilen sorulara verdiğiniz yanıtlar tümüyle anonim şekilde işlenecektir. Başka bir ifadeyle bu yanıtlar e-posta adresiniz veya adınız ve soyadınız gibi kişisel bilgilerinizle eşleştirilmeksizin işlenecektir. Araştırma safhasında size yanıtlarınızın anonimliğini bozabilecek hiçbir kişisel veri sorulmayacaktır. Sorulara verdiğiniz yanıtlar yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, bu yanıtlar kâr amacı güden herhangi bir girişimin parçası olarak değerlendirilmeyecek ve üçüncü kişilerle bu doğrultuda paylaşılmayacaktır.

Araştırmacılara nasıl ulaşabilirim?

Çalışma hakkında daha detaylı bilgi almak ve görüş, öneri veya şikayetlerinizi iletmek isterseniz aşağıda iletişim bilgileri yer alan araştırmacı ile iletişime geçebilirsiniz.

Arş. Gör. Anıl Kablanoğlu
Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Çalışmamız için zaman ayırdığınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Okudum, anladım, araştırmaya katılmak istiyorum.

☐

Ek-2-Sözel Çağrışım Görevi

İyi Lider Sosyal Temsili İçin Sözel Çağrışım Uygulaması

Soru	Türü	Seçenekler				
1. Lütfen "**İyi** lider nasıl biridir?" diye sorulduğunda aklınıza gelen ilk 7 özelliği önem sırası gözetmeksizin yazınız.	Serbest çağrışımlar	1. …… 2. …… 3. …… 4. …… 5. …… 6. …… 7. ……				
2. Lütfen önceki soruda "**iyi**" lideri tanımlamak için yazdığınız 7 özelliği sizin için önemine göre çok önemliden az önemli olana doğru sıralayınız.	Hiyerarşik çağrışımlar	1. …… 2. …… 3. …… 4. …… 5. …… 6. …… 7. ……				
3. Lütfen "iyi" lideri tanımlamak için yazdığınız özelliklerin sizin için ne ölçüde olumlu olduğunu her bir özellik için ayrı ayrı değerlendiriniz.	Olumluluk derecelendirmesi	Çok Olumsuz (-2)	Olumsuz (-1)	Nötr (0)	Olumlu (1)	Çok Olumlu (2)
Kelime 1.						
Kelime 2.						
Kelime 3.						
Kelime 4.						
Kelime 5.						
Kelime 6.						
Kelime 7.						

Kötü Lider Sosyal Temsili İçin Sözel Çağrışım Görevi

1. Lütfen "**Kötü** lider nasıl biridir?" diye sorulduğunda aklınıza gelen ilk 7 özelliği önem sırası gözetmeden -aklınıza geldiği sırayla- yazın.	Serbest çağrışımlar	1. …… 2. …… 3. …… 4. …… 5. …… 6. …… 7. ……				
2. Lütfen önceki soruda "**kötü**" lideri tanımlamak için yazdığınız 7 özelliği sizin için önemine göre çok önemliden az önemli olana doğru sıralayınız.	Hiyerarşik çağrışımlar	1. …… 2. …… 3. …… 4. …… 5. …… 6. …… 7. ……				
3. Lütfen "kötü" lideri tanımlamak için yazdığınız özelliklerin sizin için ne	Olumluluk derecelendirmesi	Çok Olumsuz	Olumsuz (-1)	Nötr (0)	Olumlu (1)	Çok Olumlu (2)

ölçüde olumlu olduğunu her bir özellik için ayrı ayrı değerlendiriniz.		(-2)				
Kelime 1.						
Kelime 2.						
Kelime 3.						
Kelime 4.						
Kelime 5.						
Kelime 6.						
Kelime 7.						

Ek-3-Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu İçin Grupla Özdeşleşme Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıp katılmadığınızı, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) grubunu göz önünde bulundurarak yanıtlayınız.					
Madde	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
1. AK Partililer grubu benim için önemlidir.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
2. AK Partililer ile özdeşleşirim.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
3. Kendimi AK Partililere yakın hissederim.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
4. AK Partililer grubuna sahip olduğum için mutluyum.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
5. Kendimi AK Partililer grubunun bir üyesi olarak görüyorum.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
6. AK Partililer benimle aynı ilgilere sahip.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
7. Yaşam değerlerim AK Partililer grubunun değerleri ile aynı doğrultudadır.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
8. Kendimi AK Partililere benzer olarak görüyorum.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
9. AK Partililer ile aynı sorunları paylaşıyorum.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
10. AK Partililer grubu beni olduğum gibi kabul eder.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**

Ek-4- Cumhuriyet Halk Partisi Grubu için Grupla Özdeşleşme Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıp katılmadığınızı, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) grubunu göz önünde bulundurarak yanıtlayınız.					
Madde	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
1. CHP'liler grubu benim için önemlidir.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
2. CHP'liler ile özdeşleşirim.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
3. Kendimi CHP'lilere yakın hissederim.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
4. CHP'liler grubuna sahip olduğum için mutluyum.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
5. Kendimi CHP'liler grubunun bir üyesi olarak görüyorum.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
6. CHP'liler benimle aynı ilgilere sahip.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
7. Yaşam değerlerim CHP'liler grubunun değerleri ile aynı doğrultudadır.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
8. Kendimi CHP'lilere benzer olarak görüyorum.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
9. CHP'liler ile aynı sorunları paylaşıyorum.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
10. CHP'liler grubu beni olduğum gibi kabul eder.	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**

Ek-5- Birinci Basamak İçin Demografik Bilgi Formu

Bu alanda sizi tanımak için yöneltilen sorular bulacaksınız. Soruların herhangi bir doğru yanıtı bulunmamaktadır; lütfen sorulara kendiniz için en uygun olan yanıtları veriniz.		
Soru	**Türü**	**Seçenekler**
1. Cinsiyetiniz	Açık Uçlu	( ) Erkek ( ) Kadın ( ) Diğer: ……
2. Yaşınız	Açık Uçlu	
3. Eğitim durumunuz	Kapalı Uçlu	( ) Okuryazar ( ) İlkokul mezunu ( ) Ortaokul mezunu ( ) Lise mezunu ( ) Ön lisans mezunu (iki yıllık) ( ) Lisans mezunu (dört yıllık) ( ) Lisansüstü mezunu (Y. lisans/doktora)
4. 2023 Türkiye Genel Seçimleri'nde hangi siyasi partiye oy verdiniz? (İsimleri verilen siyasi partiler TBMM'deki milletvekilleri sayılarına göre çoktan aza doğru sıralanmıştır. Mecliste milletvekiliyle temsil edilmeyen partilerden birisine oy verdiyseniz "Diğer" kutusunu işaretleyerek parti ismi girebilirsiniz.)	Kapalı Uçlu	( ) Adalet ve Kalkınma Partisi ( ) Cumhuriyet Halk Partisi ( ) Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi ( ) Milliyetçi Hareket Partisi ( ) İYİ Parti ( ) Saadet Partisi ( ) Demokrasi ve Atılım Partisi ( ) Yeniden Refah Partisi ( ) Türkiye İşçi Partisi ( ) Hür Dava Partisi ( ) Demokrat Parti ( ) Demokratik Bölgeler Partisi ( ) Emek Partisi ( ) Demokratik Sol Parti ( ) Oy kullanmadım ( ) Diğer: ……
5. Bu pazar günü **genel seçim** olsa hangi partiye oy vermeyi tercih edersiniz? (İsimleri verilen siyasi partiler TBMM'deki milletvekilleri sayılarına göre çoktan aza doğru sıralanmıştır. Mecliste milletvekiliyle temsil edilmeyen partilerden birisine oy vermeyi düşünüyorsanız "Diğer" kutusunu işaretleyerek parti ismi girebilirsiniz.)	Kapalı Uçlu	( ) Adalet ve Kalkınma Partisi ( ) Cumhuriyet Halk Partisi ( ) Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi ( ) Milliyetçi Hareket Partisi ( ) İYİ Parti ( ) Saadet Partisi ( ) Demokrasi ve Atılım Partisi ( ) Yeniden Refah Partisi ( ) Türkiye İşçi Partisi ( ) Hür Dava Partisi ( ) Demokrat Parti ( ) Demokratik Bölgeler Partisi

		( ) Emek Partisi ( ) Demokratik Sol Parti ( ) Oy kullanmam ( ) Diğer: ……
6. Bu pazar bir cumhurbaşkanlığı seçimi olduğunu düşünün. Bu seçimde seçimin ilk turunda hiçbir aday %50'nin üzerinde oy alamadığı için seçimlerin **iki adayla ikinci tura kaldı**. Böyle bir durumda yanda ismi verilmiş siyasi partilerden hangisinin adayına oy verirdiniz? (Soru 2023 Türkiye Genel Seçimleri'nde en çok oyu almış iki partiye göre düzenlenmiştir)	Kapalı Uçlu	( ) Adalet ve Kalkınma Partisi ( ) Cumhuriyet Halk Partisi ( ) Kararsızım ( ) Oy kullanmam
7. Lütfen politik görüşünüzü 1 = "Sağ" politik görüşü ve 7 = "Sol" politik görüşü temsil edecek şekilde belirtiniz.	Kapalı Uçlu	(1) Sağ (2) (3) (4) Tarafsız (5) (6) (7) Sol
8. Lütfen Türkiye'de en yüksek oy oranına sahip olan iki siyasi ittifaktan hangisine kendinizi daha yakın hissettiğinizi 1 = Cumhur İttifakı ve 7 = Millet İttifakı olacak şekilde belirtiniz. (Soruyu hazırlarken 2023 Türkiye Genel Seçimleri'ndeki ittifaklar göz önünde bulundurulmuştur.) **Cumhur İttifakı =** Adalet ve Kalkınma Parti, Milliyetçi Hareket Partisi, Yeniden Refah Partisi, Büyük Birlik Partisi, Demokratik Sol Parti, Hür Dava Partisi **Millet İttifakı =** Cumhuriyet Halk Partisi, İYİ Parti, Saadet Partisi, Demokrasi ve Atılım Partisi, Demokrat Parti, Gelecek Partisi (Partiler ve ittifaklar oy oranlarına göre çoktan aza doğru sıralanmış, başka bir partinin bünyesinde seçime girdiği için oy oranı olmayan partiler ise alfabetik olarak dizilmiştir.)	Kapalı Uçlu	(1) Cumhur İttifakı (2) (3) (4) Tarafsız (5) (6) (7) Millet İttifakı
9. Eğer varsa size yöneltilen sorulara eklemek istediğiniz bilgileri veya sorulara yönelik görüşlerinizi ve önerilerinizi bu alana yazabilirsiniz.	Açık Uçlu	

Ek-6- Katılım Sonrası Bilgilendirme Formu (Birinci Basamak)

Çalışmamıza katıldığınız ve araştırmamızı tamamladığınız için teşekkür ederiz. Aşağıda merak edebileceğinizi düşündüğümüz bazı konulara dair açıklamalarımızı bulabilirsiniz. Ödül çekilişine katılmak isterseniz sayfanın sonunda yer alan "çekilişe git" butonuna basabilirsiniz.

Bu çalışmanın amacı ne?
Bu doktora tez çalışması birden çok basamaktan oluşmaktadır, çalışmanın genelinde kararsız ve partizan seçmenlerin oy tercihlerini etkileyebilecek bazı sosyal psikolojik faktörlerin incelenmesi hedeflenmektedir. Kararsız seçmen terimi farklı seçim dönemlerinde ve hatta aynı seçim dönemi içerisinde oy tercihi değişkenlik gösterebilen seçmenleri tanımlamaktadır. Partizan seçmen terimi ise farklı seçim dönemlerinde aynı siyasi partiyi ve bu siyasi partinin adaylarını destekleyen seçmenleri tanımlamaktadır. Maalesef çalışma birden çok basamaktan oluştuğundan (ve ileride yapacağımız araştırma basamaklarına da dahil olmanızı umduğumuzdan! ☺) dolayı araştırmamızın tam amacını, hipotezlerini veya araştırma sorularını bu aşamada sizinle detaylı şekilde paylaşamıyoruz. Çünkü araştırmanın tam amacını bilerek katılımcı olmanız durumunda psikologlar tarafından "talep özellikleri" ismi verilen ve farkında olarak veya olmayarak araştırma hipotezleriyle uyumlu ya da uyumsuz yanıtlar verme olasılığı olarak tanımlayabileceğimiz bir yanlılık oluşabilir. Çalışma ve bulguları hakkında detaylı bilgi edinmek isterseniz bizimle iletişime geçebilirsiniz. Çalışmamız tamamlandıktan sonra çalışma bulgularımızı sizinle paylaşmaktan mutluluk duyarız:

Peki bu araştırma basamağında ne hedefleniyor?
Çalışmanın bu basamağında Türkiye'de farklı siyasi partileri destekleyen seçmenlerin "iyi" ve "kötü" lider denilince aklına gelen özellikler hakkında bilgi almayı hedefliyoruz. Özellikle AK Parti'ye veya CHP'ye oy vermiş seçmenlere ya da kendisini "kararsız seçmen" olarak tanımlayabilecek kişilere ulaşmayı ve bu kişilerin yanıtlarını almayı umuyoruz. AK Parti ve CHP ise son seçimlere göre en yüksek oy oranına sahip ilk iki parti olması sebebiyle seçildi. Çalışmanın bu basamağında toplayacağımız verilerle hem sözü geçen partilerin hem kararsız seçmenlerin hem de tüm katılımcı verilerinden yola çıkarak genel seçmen kitlesinin "iyi" ve "kötü" lider sosyal temsillerine ulaşmayı planlıyoruz. Kısaca ifade edecek olursak bir sosyal temsil, bir grup tarafından herhangi bir nesneye karşılık gelecek şekilde oluşturulur ve grubun o nesneye yönelik normlarını, değerlerini, düşüncelerini, duygularını vb. içerir. Çalışmamızın bu basamağında edindiğimiz bilgileri çalışmamızın ileriki basamaklarında ölçüm araçları geliştirmek için kullanacağız. Öte yandan, bu bilgiler Türkiye'deki siyasi partilere ve destekçilerine yönelik, bildiğimiz kadarıyla, daha önce hiç edinilmemiş bilimsel bilgiler sunacak.

Eğer tarif ettiğimiz katılımcı özelliklerine uyan kişileri tanıyorsanız, araştırmamızı o kişilerle paylaşmanız ve çalışmamıza katılmaları için teşvik etmeniz bizi çok mutlu eder! ☺

Araştırmamız, şimdilik, sona erdi. Aşağıdaki bağlantıya tıklarsanız yine bu anket platformu içinde bir başka sayfaya yönlendirileceksiniz. Bu sayfada e-posta bilginizi girerek çekilişe katılma şansına erişebilirsiniz. Ayrıca yönlendirildiğiniz sayfada KVKK kapsamında verilerinizin nasıl korunacağı gibi konular hakkında da detaylı bilgi edinebilirsiniz.

Çekilişe git[18].

[2] **amazon.com.tr e-hediye çeki nedir? Dağıtımı nasıl yapılacak?**

Araştırmanın bu basamağı tamamlandıktan sonra çalışmayı tamamlayan katılımcılar arasından 60 kişi çekilişle belirlenerek amazon.com.tr e-hediye çeki belirtmiş oldukları e-posta adresine gönderilecektir. Hediye çekleri tanımlandığı e-posta adreslerinden başka e-posta adresleri üzerinden de kullanılabilir. Bunun için tek yapmanız gereken e-postanıza gelen ilgili e-postadaki kodu amazon.com.tr hesabınızda gerekli kısma girmektir. amazon.com.tr e-hediye çeki aracılığıyla 150 TL'lik bir ürünü ücretsiz alabilir veya hediye çekini 150 TL'den daha pahalı alışverişlerinizde 150 TL'lik indirim kazanmak için kullanabilirsiniz. amazon.com.tr e-hediye çeki yalnızca amazon.com.tr'de yapılan alışverişlerde ve yalnızca satıcısı amazon.com.tr olan ürünler için kullanılabilir. Hediye çekinin geçerlilik süresi 1 (bir) yıldır. Hediye çekinin kullanım koşulları amazon.com.tr tarafından belirlenmektedir ve amazon.com.tr tarafından değiştirilebilir. Dolayısıyla ***hediye çekinin kullanım koşullarındaki değişikliklerden araştırma ekibi sorumlu tutulamaz***. amazon.com.tr e-hediye çeki hakkında daha detaylı bilgi almak isterseniz amazon.com.tr'yi ziyaret edebilirsiniz.

Araştırma ekibinin amazon.com.tr ile sponsorluk veya reklam ilişkisi de dahil olmak üzere herhangi bir bağlılığı bulunmamaktadır. E-hediye çeki için sağlayıcı olarak amazon.com.tr yalnızca tüketiciye/katılımcıya sağladığı kullanım kolaylıklarından dolayı seçilmiştir.

Toplanan kişisel verim (e-posta adresi) ile anket yanıtlarım herhangi bir şekilde eşleştirilebilir mi?

KVKK madde 28/2-b kapsamında verilerin anonimliği garanti altına alındığı müddetçe bilimsel amaçlar doğrultusunda kişisel verilerin işlenebileceği belirtilmektedir. Bu anonimliği garanti altına almak için katılımcıların e-posta adresleri araştırma için kullanılacak linkten bağımsız bir linkte körlemesine toplanacaktır. Bir başka ifadeyle e-posta adresiniz araştırma için verdiğiniz yanıtlarla eşleştirilmesi mümkün olmayacaktır ve dolayısıyla araştırmaya verdiğiniz yanıtların anonimliği korunacaktır.

Çekiliş kapsamında kişisel verimin toplanması neden gerekli? Toplanan kişisel verim (e-posta adresi) nasıl korunacak?

Daha çok kişiyi araştırmamıza katılmaya teşvik etmek istediğimizden dolayı katılımcılara bir hediye vermek istiyoruz. Ancak çalışmanın çevrim içi olması ve belirli sayıda katılımcıya hediye verebilecek olmamız gibi gerekçeler nedeniyle bu hediye çeklerini yalnızca araştırmanın tamamlanmasının ardından dağıtabileceğiz. Bu durumda çekilişten

[18] Bu kısım verilerin çevrim içi olarak toplanacağı SurveyMonkey isimli platform üzerinde sunulacaktır ve onam formu metninden bağımsız bir başka sayfada gösterilecektir.

faydalanabilmeniz için sizinle tekrar iletişime geçmemiz gerektiğinden Kişisel Verileri Koruma Kanunu'ndaki (KVKK) madde 5/2-e uyarınca e-posta adresi bilginizi alıyoruz.

KVKK madde 5 ve madde 7 uyarınca e-posta adresinize yalnızca resmî veri sorumlusu olarak tanımlanan Arş. Gör. Anıl KABLANOĞLU erişebilecek, bu verileri çevrim dışı olarak şifreli bir dosyada saklayacaktır. Çekilişi kazanan katılımcıların e-posta bilgileri e-hediye çeklerinin bu e-posta adresine tanımlanabilmesi amacıyla amazon.com.tr ile paylaşılacaktır. Katılımcı bu noktadan itibaren amazon.com.tr tarafından tanımlanan KVKK protokollerine bağlı olduğunu ve araştırma ekibinin bu konuda bir sorumluluğunun olmadığını **bilir ve kabul eder**. Araştırma ekibi -tanımlanan bu koşul haricinde- katılımcıların e-posta adreslerini hiçbir amaç doğrultusunda üçüncü kişilerle paylaşmayacağını taahhüt eder. Çekilişin ardından çekilişi kazanan katılımcılara e-hediye çekleri gönderildikten sonra tüm e-posta bilgileri imha edilecektir.

Kişisel verilerle alakalı olarak bana aktarılan hususları okudum, anladım. Aşağıdaki onay kutusunu işaretlemem e-posta adresimin işlenmesi konusunda açık rızamın olduğu anlamına gelmektedir.

☐

E-posta adresiniz: ……..

Ek-7- Etik Kurul Onayı

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI TUTANAĞI

OTURUM TARİHİ	OTURUM SAYISI
22 MART 2024	2024-03

KARAR NO 21: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Psikoloji Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. M. Ersin KUŞDIL'in danışmanlığında Doktora programı öğrencisi 711945002 numaralı Anıl KABLANOĞLU'nun "Lider Seçiminde Yüz Etkisi: Kararsız ve Partizan Genç Seçmenlerin Oy Tercihlerine Yönelik Bir Karma Desen Çalışması" konulu doktora tez çalışması kapsamında uygulanacak anket, ölçek ve görüşme sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. M. Ersin KUŞDIL'in danışmanlığında Doktora programı öğrencisi 711945002 numaralı Anıl KABLANOĞLU'nun "Lider Seçiminde Yüz Etkisi: Kararsız ve Partizan Genç Seçmenlerin Oy Tercihlerine Yönelik Bir Karma Desen Çalışması" konulu doktora tez çalışması kapsamında uygulanacak anket, ölçek ve görüşme sorularının fikri, hukuki cezai ve idari bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi. Sorulara verilecek cevaplar ceza kanunları bakımından suç teşkil etmesi durumunda ilgili makamlara bildirme yükümlülüğü ilgili araştırmacılara (sorumlu, yardımcı, danışman ve diğerleri) aittir.

Ek-8- Onam Formu (İkinci Basamak)

Sayın katılımcı,

Aşağıda aklınıza gelebileceğini düşündüğümüz bazı sorulara yanıtlar vermeyi hedefledik. Bunları okuduktan sonra sayfanın en altında yer alan "Okudum, anladım, araştırmaya katılmak istiyorum." butonuna tıklayarak araştırmamıza katılabilirsiniz.

Bu çalışma nedir? Bir katılımcı olarak benden beklentiler nelerdir?

Bu doktora tez çalışmasında seçmenlerin oy tercihlerine etki edebilecek sosyal psikolojik faktörlerin Türkiye siyasi bağlamında incelenmesi hedeflenmektedir. Çalışma farklı zamanlarda yürütülecek birden çok araştırma basamağından oluşmaktadır. Şu anda katılmakta olduğunuz basamakta spesifik olarak Adalet ve Kalkınma Partisinin (AK Parti) / Cumhuriyet Halk Partisinin (CHP) ideal liderinin nasıl görünebileceğine yönelik bir yüz çizimi yapılması hedeflenmektedir. Bu araştırma "odak grup" ismi verilen bir teknik ile gerçekleştirilecektir. Yani, aynı siyasi partiyi destekleyen siz dahil maksimum 8 (sekiz) katılımcı bir araya gelecek (yüz yüze veya çevrim içi olarak) ve araştırma kapsamında istenen görevleri yerine getirecektir. Bu görevler araştırmacının DALL-E 3 isimli yapay zekâ programı aracılığıyla yüz çizimi yapabilmesi için gerekli nitelikleri diğer katılımcılarla ortak şekilde tanımlamayı ve bu esnada katılımcılara yöneltilen bazı anket sorularını bireysel olarak yanıtlamayı içermektedir. Sorulan soruların herhangi bir "doğru" yanıtı bulunmamaktadır, yalnızca sizin için en uygun olan yanıtı merak ediyoruz. Odak grup görüşmeleri minimum bir oturumdan oluşacak, katılımcıların ortak kanaatine göre bu oturum sayısı artabilecektir. Oturumların hangi koşulda (yüz yüze/çevrim içi) hangi gün/saatte gerçekleşeceği katılımcılar tarafından ortak şekilde belirlenecektir. Üstelik çalışmamıza katılmanız ve çalışmayı tamamlamanız hâlinde 250 TL değerinde bir teşekkür ödülü de kazanacaksınız! ☺ Katılacağınız araştırma hakkında daha detaylı bilgilere çalışmanın sonunda ulaşabilirsiniz.

Bu araştırma güvenli mi? Kurumsal onayları/izinleri mevcut mu?

Bursa Uludağ Üniversitesi Psikoloji Bölümünde Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL'in danışmanlığında Arş. Gör. Anıl KABLANOĞLU tarafından yürütülen doktora tezi kapsamında gerçekleştirilen araştırmaya katılmak üzeresiniz. Bu araştırma için Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Yayın ve Etik Kurulundan xxx numarasıyla etik onay verilmiştir.

Teşekkür ödülü nedir?

Bu araştırmaya katılarak 250 TL değerinde amazon.com.tr e-hediye çeki kazanacaksınız. Emeklerinizin karşılığında ufak bir teşekkür sunabilmek amacıyla vereceğimiz bu hediye çekini kazanmak için tek yapmanız gereken tüm odak grup görüşmelerine katılmak, bu esnada size yöneltilen **tüm anket soruları yanıtlayarak** araştırmayı tamamlamak ve ardından yönlendirileceğiniz bağlantıda **e-posta adresinizi doğru şekilde girmek**tir.

Katılımcı olarak haklarım nelerdir?

Araştırmayı tamamlamanız ve araştırma duyurusunu çevrenizde bu araştırmaya katılmaya istekli olabilecek AK Parti/CHP gençlik kolları üyesi kişilerle paylaşmanız çalışmamızı başarıyla sonuçlandırabilmemiz için önemlidir. Bu araştırmaya katılarak ülkemizde bilimsel bilgi üretimi için önemli bir katkı yapmış olacaksınız. Öte yandan,

araştırmaya katıldıktan sonra araştırmadan çekilmek isteyebilirsiniz. Bu durumda herhangi bir gerekçe göstermeksizin istediğiniz zaman araştırmadan ayrılabilirsiniz.

Kişisel verilerim güvende mi?
6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu'na (KVKK) göre kişisel veriler anonim hâle getirilmek suretiyle bilimsel amaçlarla işlenebilmektedir (madde 28/1-b). Bu araştırmada, araştırma kapsamında size yöneltilen sorulara verdiğiniz yanıtlar tümüyle anonim şekilde işlenecektir. Başka bir ifadeyle bu yanıtlar e-posta adresiniz veya adınız ve soyadınız gibi kişisel bilgilerinizle eşleştirilmeksizin işlenecektir. Araştırma safhasında size yanıtlarınızın anonimliğini bozabilecek hiçbir kişisel veri sorulmayacaktır. Sorulara verdiğiniz yanıtlar yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, bu yanıtlar kâr amacı güden herhangi bir girişimin parçası olarak değerlendirilmeyecek ve üçüncü kişilerle bu doğrultuda paylaşılmayacaktır.

Araştırmacılara nasıl ulaşabilirim?
Çalışma hakkında daha detaylı bilgi almak ve görüş, öneri veya şikayetlerinizi iletmek isterseniz aşağıda iletişim bilgileri yer alan araştırmacı ile iletişime geçebilirsiniz.
Arş. Gör. Anıl Kablanoğlu
Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Çalışmamız için zaman ayırdığınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Okudum, anladım, araştırmaya katılmak istiyorum.

☐

Ek-9- Katılım Sonrası Bilgilendirme Formu (İkinci Basamak)

Çalışmamıza katıldığınız ve araştırmamızı tamamladığınız için teşekkür ederiz. Aşağıda merak edebileceğinizi düşündüğümüz bazı konulara dair açıklamalarımızı bulabilirsiniz. Ödül çekilişine katılmak isterseniz sayfanın sonunda yer alan "çekilişe git" butonuna basabilirsiniz.

Bu çalışmanın amacı ne?

Bu doktora tez çalışması birden çok basamaktan oluşmaktadır, çalışmanın genelinde kararsız ve partizan seçmenlerin oy tercihlerini etkileyebilecek bazı sosyal psikolojik faktörlerin incelenmesi hedeflenmektedir. Kararsız seçmen terimi farklı seçim dönemlerinde ve hatta aynı seçim dönemi içerisinde oy tercihi değişkenlik gösterebilen seçmenleri tanımlamaktadır. Partizan seçmen terimi ise farklı seçim dönemlerinde aynı siyasi partiyi ve bu siyasi partinin adaylarını destekleyen seçmenleri tanımlamaktadır. Maalesef çalışma birden çok basamaktan oluştuğundan dolayı araştırmamızın tam amacını, hipotezlerini veya araştırma sorularını bu aşamada sizinle detaylı şekilde paylaşamıyoruz. Çünkü araştırmanın sonraki basamağında araştırmanın tam amacını bilerek katılımcı olunması durumunda psikologlar tarafından "talep özellikleri" ismi verilen ve farkında olarak veya olmayarak araştırma hipotezleriyle uyumlu ya da uyumsuz yanıtlar verme olasılığı olarak tanımlayabileceğimiz bir yanlılık oluşabilir. Çalışma ve bulguları hakkında detaylı bilgi edinmek isterseniz bizimle iletişime geçebilirsiniz. Çalışmamız tamamlandıktan sonra çalışma bulgularımızı sizinle paylaşmaktan mutluluk duyarız:

Peki bu araştırma basamağında ne hedefleniyor?

Çalışmanın bu basamağında Türkiye'deki en yüksek oy oranına sahip iki siyasi parti olan AK Parti'nin ve CHP'nin ideal liderine ait yüz özelliklerini elde etmeyi amaçlıyoruz. Çalışmamızın bu basamağında edindiğimiz bilgileri çalışmamızın ileriki basamaklarında ölçüm araçları geliştirmek için kullanacağız. Öte yandan, bu bilgiler Türkiye'deki siyasi partilere ve destekçilerine yönelik, bildiğimiz kadarıyla, daha önce hiç edinilmemiş bilimsel bilgiler sunacak.

Araştırmamız, şimdilik, sona erdi. Aşağıdaki bağlantıya tıklarsanız yine bu anket platformu içinde bir başka sayfaya yönlendirileceksiniz. Bu sayfada e-posta bilginizi girerek çekilişe katılma şansına erişebilirsiniz. Ayrıca bu sayfada KVKK kapsamında verilerinizin nasıl korunacağı gibi konular hakkında da detaylı bilgi edinebilirsiniz.

Çekilişe git[19].

[3] **amazon.com.tr e-hediye çeki nedir? Dağıtımı nasıl yapılacak?**

Araştırmanın bu basamağı tamamlandıktan sonra çalışmayı tamamlayan tüm katılımcıların amazon.com.tr e-hediye çeki belirtmiş oldukları e-posta adresine gönderilecektir. Hediye çekleri tanımlandığı e-posta adreslerinden başka e-posta adresleri üzerinden de kullanılabilir. Bunun için tek yapmanız gereken e-postanıza gelen ilgili e-postadaki kodu amazon.com.tr hesabınızda gerekli kısma girmektir. amazon.com.tr e-

[19] Bu kısım verilerin çevrim içi olarak toplanacağı SurveyMonkey isimli platform üzerinde sunulacaktır ve onam formu metninden bağımsız bir başka sayfada gösterilecektir.

hediye çeki aracılığıyla 250 TL'lik ürünleri ücretsiz alabilir veya hediye çekini 250 TL'den daha pahalı alışverişlerinizde 250 TL'lik indirim kazanmak için kullanabilirsiniz. amazon.com.tr e-hediye çeki yalnızca amazon.com.tr'de yapılan alışverişlerde ve yalnızca satıcısı amazon.com.tr olan ürünler için kullanılabilir. Hediye çekinin geçerlilik süresi 1 (bir) yıldır. Hediye çekinin kullanım koşulları amazon.com.tr tarafından belirlenmektedir ve amazon.com.tr tarafından değiştirilebilir. Dolayısıyla ***hediye çekinin kullanım koşullarındaki değişikliklerden araştırma ekibi sorumlu tutulamaz***. amazon.com.tr e-hediye çeki hakkında daha detaylı bilgi almak isterseniz amazon.com.tr'yi ziyaret edebilirsiniz.

Araştırma ekibinin amazon.com.tr ile sponsorluk veya reklam ilişkisi de dahil olmak üzere herhangi bir bağlılığı bulunmamaktadır. E-hediye çeki için sağlayıcı olarak amazon.com.tr yalnızca tüketiciye/katılımcıya sağladığı kullanım kolaylıklarından dolayı seçilmiştir.

Toplanan kişisel verim (e-posta adresi) ile anket yanıtlarım herhangi bir şekilde eşleştirilebilir mi?

KVKK madde 28/2-b kapsamında verilerin anonimliği garanti altına alındığı müddetçe bilimsel amaçlar doğrultusunda kişisel verilerin işlenebileceği belirtilmektedir. Bu anonimliği garanti altına almak için katılımcıların e-posta adresleri araştırma için kullanılacak linkten bağımsız bir linkte körlemesine toplanacaktır. Bir başka ifadeyle e-posta adresiniz araştırma için verdiğiniz yanıtlarla eşleştirilmesi mümkün olmayacaktır ve dolayısıyla araştırmaya verdiğiniz yanıtların anonimliği korunacaktır.

Çekiliş kapsamında kişisel verimin (e-posta adresi) toplanması neden gerekli? Toplanan kişisel verim (e-posta adresi) nasıl korunacak?

Daha çok insanı araştırmamıza katılmaya teşvik etmek istediğimizden dolayı katılımcılara bir hediye vermek istiyoruz. Hediye çeklerinin e-posta adresine tanımlanabilmesi nedeniyle e-posta adresinize ihtiyaç duyuyoruz. Bu durumda çekilişten faydalanabilmeniz için sizinle tekrar iletişime geçmemiz gerektiğinden Kişisel Verileri Koruma Kanunu'ndaki (KVKK) madde 5/2-e uyarınca e-posta adresi bilginizi alıyoruz.

KVKK madde 5 ve madde 7 uyarınca e-posta adresinize yalnızca resmî veri sorumlusu olarak tanımlanan Arş. Gör. Anıl KABLANOĞLU erişebilecek, bu verileri çevrim dışı olarak şifreli bir dosyada saklayacaktır. E-posta bilginiz e-hediye çeklerinin bu e-posta adresine tanımlanabilmesi amacıyla amazon.com.tr ile paylaşılacaktır. Katılımcı bu noktadan itibaren amazon.com.tr tarafından tanımlanan KVKK protokollerine bağlı olduğunu ve araştırma ekibinin bu konuda bir sorumluluğunun olmadığını **bilir ve kabul eder**. Araştırma ekibi -tanımlanan bu koşul haricinde- katılımcıların e-posta adreslerini hiçbir amaç doğrultusunda üçüncü kişilerle paylaşmayacağını taahhüt eder. Çekilişin ardından çekilişi kazanan katılımcılara e-hediye çekleri gönderildikten sonra tüm e-posta bilgileri imha edilecektir.

Kişisel verilerle alakalı olarak bana aktarılan hususları okudum, anladım. Aşağıdaki onay kutusunu işaretlemem e-posta adresimin işlenmesi konusunda açık rızamın olduğu anlamına gelmektedir.

☐

E-posta adresiniz: ……..

Ek-10- Jüri Değerlendirme Formu

Sayın değerlendirici,

Aşağıda size bir kelime listesi sunulmuştur. Bu kelime listesinin yanında ahlakilik, sosyallik ve yetkinlik olmak üzere üç ayrı kategori sunulmuştur. Sizden isteğimiz listedeki her bir kelimenin bu üç ayrı kategoriden hangisine uygun olabileceğini kategorinin altındaki uygun kutucuğa bir işaret koyarak işaretlemenizdir. Bir kelimenin bir kategoriyi temsil ettiğinden eminseniz o kategorinin altında yer alan "E" (*eminim*) seçeneğini, bir kategoriyi temsil ettiğini düşünmekle birlikte emin olamıyorsanız o kategorinin altında yer alan "K" (*kararsızım*) seçeneğini işaretleyebilirsiniz. Bir kelimenin birden fazla kategoriye uygun olduğunu düşünebilirsiniz. Bu durumda uygun olduğunu düşündüğünüz her kategori için ayrı ayrı işaretleme yapabilirsiniz (Örn., **X** işareti koyarak veya kutucuğu boyayarak). Eğer listedeki bir kelimenin bu üç kategoriden herhangi birine uymadığını düşünüyorsanız o kelime için "hiçbir kategoriye uygun değil" bölümünün altındaki alanı işaretleyebilirsiniz.

Aşağıda her kategori için bu kategorinin literatürde nasıl tanımlandığına yönelik bilgiler sunulmuştur. Listedeki bir kelimenin hangi kategoriye daha uygun olabileceği konusunda bir kararsızlık yaşamanız durumunda bu tanımları göz önünde bulundurabilirsiniz.

Ahlakilik (Morality) Kategorisi. Ahlakilik kişinin doğruyu yanlıştan ve iyiyi kötüden ayırt edebilecek ilkelere sahipliğine işaret eder: Yüksek ahlakilik düzeyine sahip bir kişinin etik eylemlerde bulunma niyetinin güçlü olacağı söylenebilir (Abele vd., 2021; Ellemers vd., 2013).

Sosyallik (Sociability) Kategorisi. Sosyallik kişinin diğerleriyle iletişim ve iş birliği içerisinde olmaya yönelik ilgisini yansıtır: Yüksek sosyallik düzeyine sahip bir kişinin diğerleriyle iletişim kurmaya daha açık olması beklenebilir (Abele vd., 2021; Brambilla vd., 2011).

Yetkinlik (Competence) Kategorisi. Yetkinlik bir kişinin herhangi bir görevi gerçekleştirebilme kapasitesini ifade eder: Yüksek yetkinlik düzeyine sahip bir kişinin görev performansının yüksek olacağı; bir başka ifadeyle bir görevi gerçekleştirme olasılığının daha fazla olduğu düşünülebilir (Abele vd., 2021; Fiske vd., 2002).

Çalışmamıza sunduğunuz katkılar için teşekkür ederiz.

Kelime Listesi	Ahlaklilik		Sosyallik		Yetkinlik		Hiçbir Kategoriye Uygun Değil
1. Adil	K	E	K	E	K	E	
2. Dürüst	K	E	K	E	K	E	
3. İleri görüşlü	K	E	K	E	K	E	
4. Güvenilir	K	E	K	E	K	E	
5. Zeki	K	E	K	E	K	E	

6. Öz güvenli	K	E	K	E	K	E	
7. Bilgili	K	E	K	E	K	E	
8. Sorumluluk sahibi	K	E	K	E	K	E	
9. Eğitimli	K	E	K	E	K	E	
10. Öngörülü	K	E	K	E	K	E	
11. Güçlü	K	E	K	E	K	E	
12. Kapsayıcı	K	E	K	E	K	E	
13. Demokrat	K	E	K	E	K	E	
14. Vatansever	K	E	K	E	K	E	
15. İyi yönetici	K	E	K	E	K	E	
16. Akıllı	K	E	K	E	K	E	
17. Ahlaklı	K	E	K	E	K	E	
18. Disiplinli	K	E	K	E	K	E	
19. Laik	K	E	K	E	K	E	
20. Çözüm odaklı	K	E	K	E	K	E	
21. Yetkin	K	E	K	E	K	E	
22. Rehber	K	E	K	E	K	E	
23. Liyakatli	K	E	K	E	K	E	
24. Kararlı	K	E	K	E	K	E	
25. Dindar	K	E	K	E	K	E	
26. Cesur	K	E	K	E	K	E	
27. Kalkınmacı	K	E	K	E	K	E	
28. Objektif	K	E	K	E	K	E	
29. Bencil	K	E	K	E	K	E	
30. Adaletsiz	K	E	K	E	K	E	
31. Yalancı	K	E	K	E	K	E	
32. Cahil	K	E	K	E	K	E	
33. Çıkarcı	K	E	K	E	K	E	
34. Zorba	K	E	K	E	K	E	
35. Güvenilmez	K	E	K	E	K	E	
36. Saygısız	K	E	K	E	K	E	
37. Ayrımcı	K	E	K	E	K	E	
38. Sorumsuz	K	E	K	E	K	E	
39. Sahtekâr	K	E	K	E	K	E	
40. Yetersiz	K	E	K	E	K	E	
41. Halktan kopuk	K	E	K	E	K	E	
42. Liyakatsiz	K	E	K	E	K	E	

43. Yolsuz	K	E	K	E	K	E	
44. Ahlaksız	K	E	K	E	K	E	
45. Taraflı	K	E	K	E	K	E	
46. İki yüzlü	K	E	K	E	K	E	
47. Otoritesiz	K	E	K	E	K	E	
48. Baskıcı ve kontrolcü	K	E	K	E	K	E	
49. Hırsız	K	E	K	E	K	E	
50. Öz güvensiz	K	E	K	E	K	E	
51. Otoriter	K	E	K	E	K	E	
52. Yönetim becerisi düşük	K	E	K	E	K	E	
53. Güç sevdalısı	K	E	K	E	K	E	
54. Manipülatif	K	E	K	E	K	E	
55. İletişimi zayıf	K	E	K	E	K	E	
56. Korkak	K	E	K	E	K	E	
57. Değişime kapalı	K	E	K	E	K	E	
58. Kibirli	K	E	K	E	K	E	
59. Tutarsız	K	E	K	E	K	E	
60. Vizyonsuz	K	E	K	E	K	E	
61. Tembel	K	E	K	E	K	E	
62. İnançsız	K	E	K	E	K	E	
63. Dışa bağımlı	K	E	K	E	K	E	
64. Kötümser	K	E	K	E	K	E	
65. Kayırıcı	K	E	K	E	K	E	
Ek – 1. İyi hatip	K	E	K	E	K	E	
Ek – 2. Empatik	K	E	K	E	K	E	
Ek – 3. Saygılı	K	E	K	E	K	E	
Ek – 4. İletişimi güçlü	K	E	K	E	K	E	
Ek – 5. Anlayışlı	K	E	K	E	K	E	
Ek – 6. Halkçı	K	E	K	E	K	E	
Ek – 7. İyi dinleyici	K	E	K	E	K	E	
Ek – 8. Mütevazı	K	E	K	E	K	E	
Ek – 9. Halk adamı	K	E	K	E	K	E	
Ek – 10. Hoşgörülü	K	E	K	E	K	E	
Ek – 11. Samimi	K	E	K	E	K	E	

Ek-11- Onam Formu (Nicel Aşama)

Sayın katılımcı,
Aşağıda aklınıza gelebileceğini düşündüğümüz bazı sorulara yanıtlar vermeyi hedefledik. Bunları okuduktan sonra sayfanın en altında yer alan "Okudum, anladım, araştırmaya katılmak istiyorum." butonuna tıklayarak araştırmamıza katılabilirsiniz.

Bu çalışma nedir? Bir katılımcı olarak benden beklentiler nelerdir?
Bu doktora tez çalışmasında seçmenlerin oy tercihlerine etki edebilecek sosyal psikolojik faktörlerin Türkiye siyasi bağlamında incelenmesi hedeflenmektedir. Çalışma farklı zamanlarda yürütülecek birden çok araştırma basamağından oluşmaktadır. Şu anda katılmakta olduğunuz araştırma basamağında spesifik olarak Türkiye'deki seçmenlerin oy tercihlerini ve adaylara yönelik tutumlarını incelemeyi hedefliyoruz. Sizden isteğimiz ise karşınıza çıkacak sorulara size göre en uygun olan yanıtları vermenizdir. Sorulan soruların herhangi bir "doğru" yanıtı bulunmamaktadır, yalnızca sizin için en uygun olan yanıtı merak ediyoruz. Üstelik çalışmamıza katılan yaklaşık her 5 kişiden birisine[20] 200 TL değerinde teşekkür ödülü vereceğiz! ☺ Katılacağınız araştırma hakkında daha detaylı bilgilere çalışmanın sonunda ulaşabilirsiniz.

Bu araştırma güvenli mi? Kurumsal onayları/izinleri mevcut mu?
Bursa Uludağ Üniversitesi Psikoloji Bölümünde Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL'in danışmanlığında Arş. Gör. Anıl KABLANOĞLU tarafından yürütülen doktora tezi kapsamında gerçekleştirilen araştırmaya katılmak üzeresiniz. Bu araştırma için Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Yayın ve Etik Kurulundan xxx numarasıyla etik onay verilmiştir.

Teşekkür ödülü nedir?
Bu araştırmaya katılarak 200 TL değerinde amazon.com.tr e-hediye çeki kazanacak 65 kişiden birisi olabilirsiniz. Çalışma kapsamında 300 civarı katılımcıya ulaşmayı hedefliyoruz[4]. Emeklerinizin karşılığında ufak bir teşekkür sunabilmek amacıyla vereceğimiz bu hediye çekini kazanmak için tek yapmanız gereken araştırmada size yöneltilen **tüm soruları yanıtlayarak** araştırmayı tamamlamak ve ardından yönlendirileceğiniz bağlantıda **e-posta adresinizi doğru şekilde girmek**tir.

Katılımcı olarak haklarım nelerdir?
Araştırmayı tamamlamanız ve araştırma linkini çevrenizde bu araştırmaya katılmaya istekli olabilecek kişilerle paylaşmanız çalışmamızı başarıyla sonuçlandırabilmemiz için önemlidir. Bu araştırmaya katılarak ülkemizde bilimsel bilgi üretimi için önemli bir katkı yapmış olacaksınız. Öte yandan, araştırmaya katıldıktan sonra araştırmadan çekilmek isteyebilirsiniz. Bu durumda herhangi bir gerekçe göstermeksizin istediğiniz zaman araştırma linkini kapatarak araştırmadan ayrılabilirsiniz. Size yöneltilen tüm soruları yanıtlamadığınız müddetçe çalışmadan çekildiğinizi varsayacağımızı ve verilerinizi çalışmamıza dahil etmeyeceğimizi taahhüt ederiz.

Kişisel verilerim güvende mi?

[20] "*Her beş kişiden biri*" oranı hedeflenen katılımcı sayısı (300) ile ödül dağıtılacak kişi sayısının (65) bölümünü göstermektedir. Katılımcı sayısı ve çekilişe katılmak için e-posta adresini veren kişi sayısı gibi faktörlere bağlı olarak bu oran artıp azalabilir.

6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu'na (KVKK) göre kişisel veriler anonim hâle getirilmek suretiyle bilimsel amaçlarla işlenebilmektedir (madde 28/1-b). Bu araştırmada, araştırma kapsamında size yöneltilen sorulara verdiğiniz yanıtlar tümüyle anonim şekilde işlenecektir. Başka bir ifadeyle bu yanıtlar e-posta adresiniz veya adınız ve soyadınız gibi kişisel bilgilerinizle eşleştirilmeksizin işlenecektir. Araştırma safhasında size yanıtlarınızın anonimliğini bozabilecek hiçbir kişisel veri sorulmayacaktır. Sorulara verdiğiniz yanıtlar yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, bu yanıtlar kâr amacı güden herhangi bir girişimin parçası olarak değerlendirilmeyecek ve üçüncü kişilerle bu doğrultuda paylaşılmayacaktır.

Araştırmacılara nasıl ulaşabilirim?
Çalışma hakkında daha detaylı bilgi almak ve görüş, öneri veya şikayetlerinizi iletmek isterseniz aşağıda iletişim bilgileri yer alan araştırmacı ile iletişime geçebilirsiniz.
Arş. Gör. Anıl Kablanoğlu
Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Çalışmamız için zaman ayırdığınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Okudum, anladım, araştırmaya katılmak istiyorum.

☐

Ek-12- Kısa Örtük Çağrışım Testi Uygulaması

Kategoriler	**İçerik**
AKP prototipik yüz imgesi	Birinci aşamanın "Çizim Basamağı" bölümünde katılımcılarla çizilecek AKP prototipik yüz imgesi kullanılacaktır.
CHP prototipik yüz imgesi	Birinci aşamanın "Çizim Basamağı" bölümünde katılımcılarla çizilecek AKP prototipik yüz imgesi kullanılacaktır.
Ahlakilik	Adil, dürüst, güvenilir, ahlaklı, adaletsiz, yalancı, güvenilmez, sahtekâr
Sosyallik	Kapsayıcı, empatik, saygılı, iletişimi güçlü, zorba, saygısız, halktan kopuk, baskıcı
Yetkinlik	İleri görüşlü, zeki, öz güvenli, bilgili, cahil, sorumsuz, yetersiz, liyakatsiz

Kısa Örtük Çağrışım Testi Prosedürü (Örnek)				
Bölüm	**Görev**	**Kategori İsmi (Sol bölge-"E" tuşu)**	**Kategori İsmi (Sağ bölge-"I" tuşu)**	**Uyaranlar**
1. Bölüm	Alıştırma Bloğu	Kötü (Ahlakilik) / AKP Prototipik Yüz İmgesi	İyi (Ahlakilik) / CHP Prototipik Yüz İmgesi	Ahlakilik kategorisinin iyi ve kötü alt kategorilerinde bulunan sekiz kelime / Prototipik Yüz İmgeleri
2. Bölüm	Alıştırma Bloğu	Kötü (Ahlakilik) / CHP Prototipik Yüz İmgesi	İyi (Ahlakilik) / AKP Prototipik Yüz İmgesi	Ahlakilik kategorisinin iyi ve kötü alt kategorilerinde bulunan sekiz kelime / Prototipik Yüz İmgeleri
3. Bölüm	Deney Bloğu	Kötü (Ahlakilik) / AKP Prototipik Yüz İmgesi	İyi (Ahlakilik) / CHP Prototipik Yüz İmgesi	Ahlakilik kategorisinin iyi ve kötü alt kategorilerinde bulunan sekiz kelime / Prototipik Yüz İmgeleri
4. Bölüm	Deney Bloğu	Kötü (Ahlakilik) / CHP Lider İmgesi	İyi (Ahlakilik) / AKP Prototipik Yüz İmgesi	Ahlakilik kategorisinin iyi ve kötü alt kategorilerinde bulunan sekiz kelime / Prototipik Yüz İmgeleri
5. Bölüm	Deney Bloğu	Kötü (Ahlakilik) / AKP Prototipik Yüz İmgesi	İyi (Ahlakilik) / CHP Lider İmgesi	Ahlakilik kategorisinin iyi ve kötü alt kategorilerinde bulunan sekiz kelime / Prototipik Yüz İmgeleri
6. Bölüm	Deney Bloğu	Kötü (Ahlakilik) / CHP Lider İmgesi	İyi (Ahlakilik) / AKP Prototipik Yüz İmgesi	Ahlakilik kategorisinin iyi ve kötü alt kategorilerinde bulunan sekiz kelime / Prototipik Yüz İmgeleri

Ek-13- Kalıpyargısal Değerlendirmeye Yönelik Açık Ölçüm Aracı

Aşağıda size bir insan görseli ve bu görselin hemen altında yirmi dört (24) ayrı ifade sunulmuştur. Yalnızca bu insan görselini göz önünde bulundurarak bu görselin sunulan her bir ifadeyi ne düzeyde yansıttığını değerlendiriniz. Örneğin görselin bir ifadeyi hiç yansıtmadığını düşünüyorsanız "Hiç yansıtmıyor" veya tamamen yansıttığını düşünüyorsanız "Tamamen yansıtıyor" seçeneğini işaretleyebilirsiniz.

İmge	Hiç Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
Adil	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Dürüst	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Güvenilir	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Ahlaklı	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Adaletsiz	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Yalancı	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Güvenilmez	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Sahtekâr	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Kapsayıcı	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Empatik	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Saygılı	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
İletişimi güçlü	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Zorba	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Saygısız	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Halktan kopuk	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Baskıcı	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
İleri görüşlü	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Zeki	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Öz güvenli	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Bilgili	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Cahil	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Sorumsuz	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Yetersiz	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Liyakatsiz	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**

Ek-14-Oy Tercihi Görevi

AKP İmgesi
Yukarıda sunulan görsel için oy verme tercihinizi "Kesinlikle oy vermem" ve "Muhakkak oy veririm" seçenekleri arasında belirtiniz.
Kesinlikle oy vermem
Oy vermem
Sanırım oy vermem
Kararsızım
Sanırım oy veririm
Oy veririm
Muhakkak oy veririm

CHP İmgesi
Yukarıda sunulan görsel için oy verme tercihinizi "Kesinlikle oy vermem" ve "Muhakkak oy veririm" seçenekleri arasında belirtiniz.
Kesinlikle oy vermem
Oy vermem
Sanırım oy vermem
Kararsızım
Sanırım oy veririm
Oy veririm
Muhakkak oy veririm

Ek-15-İmge Tahmin Görevi

AKP İmgesi
Aşağıda az önce oy tercihinde bulunduğunuz adayların görselleri size tekrar sunulmuştur. Adayların görselleri hariç hiçbir bilgiyi (oy tercihiniz dahil olmak üzere) göz önünde bulundurmadan her bir adayın hangi siyasi partinin üyesi olabileceğine yönelik bir tahminde bulununuz.
AK Parti
CHP

CHP İmgesi
Aşağıda az önce oy tercihinde bulunduğunuz adayların görselleri size tekrar sunulmuştur. Adayların görselleri hariç hiçbir bilgiyi (oy tercihiniz dahil olmak üzere) göz önünde bulundurmadan her bir adayın hangi siyasi partinin üyesi olabileceğine yönelik bir tahminde bulununuz.
AK Parti
CHP

Ek-16- Katılım Sonrası Bilgilendirme Formu (Nicel Aşama)

Çalışmamıza katıldığınız ve araştırmamızı tamamladığınız için teşekkür ederiz. Aşağıda merak edebileceğinizi düşündüğümüz bazı konulara dair açıklamalarımızı bulabilirsiniz. Ödül çekilişine katılmak isterseniz sayfanın sonunda yer alan "çekilişe git" butonuna basabilirsiniz.

Bu çalışmanın amacı ne?

Bu doktora tez çalışması birden çok basamaktan oluşmaktadır, çalışmanın genelinde kararsız ve partizan seçmenlerin oy tercihlerini etkileyebilecek bazı sosyal psikolojik faktörlerin incelenmesi hedeflenmektedir. Kararsız seçmen terimi farklı seçim dönemlerinde ve hatta aynı seçim dönemi içerisinde oy tercihi değişkenlik gösterebilen seçmenleri tanımlamaktadır. Partizan seçmen terimi ise farklı seçim dönemlerinde aynı siyasi partiyi ve bu siyasi partinin adaylarını destekleyen seçmenleri tanımlamaktadır. Maalesef çalışma hâlâ devam ettiğinden dolayı araştırmamızın tam amacını, hipotezlerini veya araştırma sorularını bu aşamada sizinle detaylı şekilde paylaşamıyoruz. Araştırmaya katılmış olan katılımcıların henüz katılmamış ama katılmayı düşünen katılımcılara çalışmanın tam amacını aktarma olasılığını mümkün olduğunca azaltmak istiyoruz. Çünkü araştırmanın tam amacını bilerek katılımcı olunması durumunda psikologlar tarafından "talep özellikleri" ismi verilen ve farkında olarak veya olmayarak araştırma hipotezleriyle uyumlu ya da uyumsuz yanıtlar verme olasılığı olarak tanımlayabileceğimiz bir yanlılık oluşabilir. Çalışma ve bulguları hakkında detaylı bilgi edinmek isterseniz bizimle iletişime geçebilirsiniz. Çalışmamız tamamlandıktan sonra çalışma bulgularımızı sizinle paylaşmaktan mutluluk duyarız:

Peki bu araştırma basamağında ne hedefleniyor?

Çalışmanın bu basamağında Türkiye'de farklı siyasi partileri destekleyen seçmenlerin ve kararsız seçmenlerin siyasi partilere ve adaylara yönelik tutumlarını incelemeyi hedefliyoruz. Özellikle AK Parti'ye veya CHP'ye oy vermiş seçmenlere ya da kendisini "kararsız seçmen" olarak tanımlayabilecek kişilere ulaşmayı ve bu kişilerin yanıtlarını almayı umuyoruz. AK Parti ve CHP ise son seçimlere göre en yüksek oy oranına sahip ilk iki parti olması sebebiyle seçildi. Bu araştırmada toplanan bilgiler Türkiye'deki siyasi partilere ve destekçilerine yönelik, bildiğimiz kadarıyla, daha önce hiç edinilmemiş bilimsel bilgiler sunacak. Öte yandan, bu bilgilerin sosyal psikoloji literatürüne önemli katkılarının olabileceğini düşünüyoruz.

Eğer tarif ettiğimiz katılımcı özelliklerine uyan kişileri tanıyorsanız, araştırmamızı o kişilerle paylaşmanız ve çalışmamıza katılmaları için teşvik etmeniz bizi çok mutlu eder! ☺

Araştırmamız sona erdi. Çekilişe katılmak istemezseniz bu internet sayfasını doğrudan kapatabilirsiniz. Çekilişe katılmak için aşağıdaki bağlantıya tıklarsanız yine bu anket platformu içinde bir başka sayfaya yönlendirileceksiniz. Bu sayfada e-posta bilginizi girerek çekilişe katılma şansına erişebilirsiniz. Ayrıca bu sayfada KVKK kapsamında verilerinizin nasıl korunacağı gibi konular hakkında da detaylı bilgi edinebilirsiniz.

Çekilişe git[21].

[5] **amazon.com.tr e-hediye çeki nedir? Dağıtımı nasıl yapılacak?**

Araştırmanın bu basamağı tamamlandıktan sonra çalışmayı tamamlayan ve e-posta adresini bizimle paylaşan katılımcılar arasından 65 kişi çekilişle belirlenerek amazon.com.tr e-hediye çeki belirtmiş oldukları e-posta adresine gönderilecektir. Hediye çekleri tanımlandığı e-posta adreslerinden başka e-posta adresleri üzerinden de kullanılabilir. Bunun için tek yapmanız gereken e-posta hesabınıza gelen ilgili e-postadaki kodu amazon.com.tr hesabınızda gerekli kısma girmektir. amazon.com.tr e-hediye çeki aracılığıyla 200 TL'lik ürünleri ücretsiz alabilir veya hediye çekini 200 TL'den daha pahalı alışverişlerinizde 200 TL'lik indirim kazanmak için kullanabilirsiniz. amazon.com.tr e-hediye çeki yalnızca amazon.com.tr'de yapılan alışverişlerde ve yalnızca satıcısı amazon.com.tr olan ürünler için kullanılabilir. Hediye çekinin geçerlilik süresi 1 (bir) yıldır. Hediye çekinin kullanım koşulları amazon.com.tr tarafından belirlenmektedir ve amazon.com.tr tarafından değiştirilebilir. Dolayısıyla ***hediye çekinin kullanım koşullarındaki değişikliklerden araştırma ekibi sorumlu tutulamaz***. amazon.com.tr e-hediye çeki hakkında daha detaylı bilgi almak isterseniz amazon.com.tr'yi ziyaret edebilirsiniz.

Araştırma ekibinin amazon.com.tr ile sponsorluk veya reklam ilişkisi de dahil olmak üzere herhangi bir bağlılığı bulunmamaktadır. E-hediye çeki için sağlayıcı olarak amazon.com.tr yalnızca tüketiciye/katılımcıya sağladığı kullanım kolaylıklarından dolayı seçilmiştir.

Toplanan kişisel verim (e-posta adresi) ile anket yanıtlarım herhangi bir şekilde eşleştirilebilir mi?

KVKK madde 28/2-b kapsamında verilerin anonimliği garanti altına alındığı müddetçe bilimsel amaçlar doğrultusunda kişisel verilerin işlenebileceği belirtilmektedir. Bu anonimliği garanti altına almak için katılımcıların e-posta adresleri araştırma için kullanılacak linkten bağımsız bir linkte körlemesine toplanacaktır. Bir başka ifadeyle e-posta adresiniz araştırma için verdiğiniz yanıtlarla eşleştirilmesi mümkün olmayacaktır ve dolayısıyla araştırmaya verdiğiniz yanıtların anonimliği korunacaktır.

Çekiliş kapsamında kişisel verimin (e-posta adresi) toplanması neden gerekli? Toplanan kişisel verim (e-posta adresi) nasıl korunacak?

Daha çok insanı araştırmamıza katılmaya teşvik etmek istediğimizden dolayı katılımcılara bir hediye vermek istiyoruz. Ancak belirli sayıda katılımcıya hediye verebilecek olmamız nedeniyle bu hediye çeklerini yalnızca araştırmanın tamamlanmasının ardından dağıtabileceğiz. Bu durumda çekilişten faydalanabilmeniz için sizinle tekrar iletişime geçmemiz gerektiğinden Kişisel Verileri Koruma Kanunu'ndaki (KVKK) madde 5/2-e uyarınca e-posta adresi bilginizi alıyoruz.

KVKK madde 5 ve madde 7 uyarınca e-posta adresinize yalnızca resmî veri sorumlusu olarak tanımlanan Arş. Gör. Anıl KABLANOĞLU erişebilecek, bu verileri çevrim dışı olarak şifreli bir dosyada saklayacaktır. Çekilişi kazanan katılımcıların e-posta bilgileri e-hediye çeklerinin bu e-posta adresine tanımlanabilmesi amacıyla amazon.com.tr ile

[21] Bu kısım verilerin çevrim içi olarak toplanacağı SurveyMonkey isimli platform üzerinde sunulacaktır ve onam formu metninden bağımsız bir başka sayfada gösterilecektir.

paylaşılacaktır. Katılımcı bu noktadan itibaren amazon.com.tr tarafından tanımlanan KVKK protokollerine bağlı olduğunu ve araştırma ekibinin bu konuda bir sorumluluğunun olmadığını **bilir ve kabul eder**. Araştırma ekibi -tanımlanan bu koşul haricinde- katılımcıların e-posta adreslerini hiçbir amaç doğrultusunda üçüncü kişilerle paylaşmayacağını taahhüt eder. Çekilişin ardından çekilişi kazanan katılımcılara e-hediye çekleri gönderildikten sonra tüm e-posta bilgileri imha edilecektir.

Kişisel verilerle alakalı olarak bana aktarılan hususları okudum, anladım. Aşağıdaki onay kutusunu işaretlemem e-posta adresimin işlenmesi konusunda açık rızamın olduğu anlamına gelmektedir.

☐

E-posta adresiniz: ……..

EK-17-Özgeçmiş

ÖZGEÇMİŞ			
Adı-Soyadı	Anıl		KABLANOĞLU
Doğum Yeri ve Yılı			
Bildiği Yabancı			
Eğitim Durumu	**Başlama - Bitirme**		**Kurum Adı**
Lise	2008	2012	Aydın Lisesi
Lisans	2012	2016	Bursa Uludağ Üniversitesi
Yüksek Lisans	2017	2019	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doktora	2019	-	Bursa Uludağ Üniversitesi
Çalıştığı Kurum	**Başlama - Ayrılma**		**Çalışılan Kurumun Adı**
1.	2018	Devam	Süleyman Demirel Üniversitesi
Üye Olduğu Bilimsel ve Meslekî Kuruluşlar	-		
Katıldığı Proje ve Toplantılar	• Yürütücü: "Lider Seçiminde Yüz Etkisi: Kararsız ve Partizan Genç Seçmenlerin Oy Tercihlerine Yönelik Bir Karma Desen Çalışması" başlıklı TÜBİTAK 1002-A Hızlı Destek Projesi (Proje No: 124K196). Bitiş-Başlangıç Tarihi: 05/09/2024 – 05/09/2025 • Bursiyer: "Gençlerin Sosyal Mesafe Önlemleriyle İlişkili Riskli Davranışlarında Yaşçılık Etkisi: Önyargı Farkındalığı Artırmaya Yönelik Anonim Bir Çevrimiçi Program Önerisi" başlıklı ARDEB-1001 TÜBİTAK Projesi (Proje No: 120K435). Bitiş-Başlangıç Tarihi: 05/08/2020 – 31/12/2020		

	Bildiriler Kablanoğlu, A.ve Kuşdil, M. E. (2025, Ekim). *Türkiye'deki kararsız ve partizan seçmenlerin lider sosyal temsillerinin yapı ve içeriğine yönelik bir inceleme* [Sözel bildiri]. 22. Ulusal Psikoloji Kongresi, Bursa. Kuşdil, M. E, Tosun, L. P, Öztürk, A., Özdemir, G**.,** Çavuşoğlu, M., Alparslan, K., Karlıdağ, S., Kablanoğlu, A., Polat, D., Enöz, N., Söker, S., Şengül, B. ve Zeybek, D. M. (2022, Haziran). *Gençlerin sosyal mesafe kurallarıyla ilişkili riskli davranışlarında yaşçılık etkisi: Önyargı farkındalığı artırmaya yönelik anonim bir çevrimiçi program önerisi* [Sözel bildiri]. IV. Sosyal Psikoloji Kongresi, İzmir. Kablanoğlu, A.ve Kuşdil, M. E. (2019, Aralık). *Liderlik etme motivasyonlarını yordamada bireysel farklılıkların (karanlık üçlü, değerler ve sosyal baskınlık yönelimi) ve grup prototipine yaklaşmanın özgün katkılarının incelenmes* [Sözel bildiri]. III. Sosyal Psikoloji Kongresi, İstanbul. Kablanoğlu, A. ve Kuşdil, M. E. (2018, Aralık). *Üniversite öğrencilerinin topluluklarını benimsemesinde birey-içi süreçlerin rolü: grup ile özdeşleşme düzeyi ile karanlık üçlü, değerler, sosyal baskınlık yönelimi ve sağ-kanat yetkeciliği arasındaki ilişkiler* [Sözel bildiri]. Üçüncü Uluslararası Sosyal, Beşeri ve Eğitim Bilimleri Kongresi, İstanbul. Kablanoğlu, A.ve Kuşdil, M. E. (2018, Kasım). *Liderlik etme motivasyonunu belirleyen bireysel özellikler: karanlık üçlü, değerler, sosyal baskınlık yönelimi ve sağ-kanat yetkeciliği* [Sözel bildiri]. 20. Ulusal Psikoloji Kongresi, Ankara.
Yayınlar:	**Makaleler** Kuşdil, M. E., Tosun, L. P., Öztürk, A., Alparslan, K., Özdemir, G., Çavuşoğlu, M., Kablanoğlu, A., Karlıdağ, S. ve Polat, D. (2022). Lise son sınıf öğrencilerinin COVID-19 salgınından korunma tedbirlerine verdikleri destek, riskli davranışları ve yaşçılık eğilimleri. *Milli Eğitim Dergisi, 51*(234), 1709- 1732. Öztürk, A., Tosun, L. P., Özdemir, G., Çavuşoğlu, M., Alparslan, K., Polat, D., Karlıdağ, S. Kablanoğlu, A. ve Kuşdil, M. E. (2020). A validity and reliability study of the Turkish version of the ambivalent ageism scale. *Turkish Journal of Geriatrics*, 23(4), 534-545. https://doi.org/10.31086/tjgeri.2020.192

	Kablanoğlu, A. ve Kuşdil, M. E. (2020). Liderlik etme motivasyonu, karanlık üçlü, değerler, sosyal baskınlık yönelimi ve sağ-kanat yetkeciliği arasındaki ilişkilere yönelik bir inceleme. *Eğitim, Bilim, Toplum, 18*(71), 84-109.
Diğer:	
İletişim (e-posta):	

Tarih:	05.02.2026
İmza:	
Adı-Soyadı:	Anıl KABLANOĞLU